

Vijeće
Europske unije

Bruxelles, 24. studenoga 2022.
(OR. en)

15076/22

SOC 640
EMPL 441
ECOFIN 1188
EDUC 399

PRIJEDLOG

Od:	Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine DEPREZ
Datum primitka:	22. studenoga 2022.
Za:	Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	COM(2022) 783 final
Predmet:	PRIJEDLOG ZAJEDNIČKOG IZVJEŠĆA KOMISIJE I VIJEĆA O ZAPOŠLJAVANJU

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2022) 783 final.

Priloženo: COM(2022) 783 final

Strasbourg, 22.11.2022.
COM(2022) 783 final

**PRIJEDLOG ZAJEDNIČKOG IZVJEŠĆA KOMISIJE I VIJEĆA O
ZAPOŠLJAVANJU**

Sadržaj

KLJUČNE PORUKE	1
POGLAVLJE 1. PREGLED KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA I SOCIJALNIH KRETANJA U EUROPSKOJ UNIJI, GLAVNI CILJEVI I ISJEČCI IZ PREGLEDA SOCIJALNIH POKAZATELJA	23
1.1. Kretanja na tržištu rada.....	23
1.2. Socijalna kretanja	27
1.3. Glavni ciljevi EU-a i nacionalni ciljevi do 2030.....	31
1.4. Pregled izazova na temelju pregleda socijalnih pokazatelja.....	36
POGLAVLJE 2. ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA	43
2.1. Smjernica br. 5: Povećanje potražnje za radnom snagom.....	43
2.2. Smjernica br. 6: Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama	65
2.3. Smjernica br. 7: Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga.....	109
2.4. Smjernica br. 8: Promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva	139

KLJUČNE PORUKE

U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju koje sastavljaju Europska komisija i Vijeće prate se stanje u području zapošljavanja u Uniji i provedba smjernica za zapošljavanje u skladu s člankom 148. UFEU-a. U izvješću se daje godišnji pregled ključnih kretanja u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u Uniji te najnovijih mjera politike država članica u skladu sa smjericama za politike zapošljavanja država članica¹. U njemu se utvrđuju i povezana ključna prioritetna područja u kojima treba poduzeti mjere politike. Konačni tekst izvješća donijet će Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača (EPSCO) na temelju prijedloga Komisije i dijaloga u okviru odgovarajućih savjetodavnih odbora Vijeća. Prevladavanjem izazova utvrđenih u izvješću pridonijet će se postizanju uzlazne socijalne konvergencije, jačanju politika Unije usmjerenih prema pravednoj zelenoj i digitalnoj tranziciji te boljem odgovoru na demografske promjene, kao i postizanju ciljeva održivog razvoja.

Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2023. i dalje je u velikoj mjeri usmjereno na provedbu europskog stupa socijalnih prava, u skladu s Akcijskim planom iz ožujka 2021. koji su čelnici EU-a prihvatili na Sastanku na vrhu o socijalnim pitanjima u Portu. U ovom izdanju izvješća nastavlja se ojačano praćenje provedbe načela stupa u područjima jednakih mogućnosti i pristupa tržištu rada, pravednih radnih uvjeta te socijalne zaštite i uključenosti. Za to posebno služe tematski okviri s ključnim izazovima u tim područjima sa stajališta socioekonomskih izgleda i najnovijih inicijativa politike. U izvješće su uključeni glavni ciljevi EU-a do 2030. u pogledu radnih mjesta, vještina i smanjenja siromaštva koje su čelnici EU-a prihvatili u Portu, a Europsko vijeće prihvatilo ih je u lipnju 2021. Prvi su put obuhvaćeni i nacionalni ciljevi koje su predložile države članice, a predstavljeni su i o njima se raspravljalo u okviru Vijeća EPSCO u lipnju 2022. nakon bilateralnih rasprava sa službama Komisije i multilateralnih preispitivanja u suradnji s Odborom za zapošljavanje i Odborom za socijalnu zaštitu. Nadalje, u izvješće su uključeni ciljevi strategija Unije ravnopravnosti² i izazovi s kojima se suočavaju skupine izložene nejednakostima.

U nacionalnim ciljevima za 2030. koje su predložile države članice vidljiva je visoka ukupna razina ambicije u EU-u, za koju se očekuje da će poticati uzlaznu socijalnu konvergenciju u Uniji u nadolazećem desetljeću. Ukupno gledajući, nacionalni ciljevi u području zapošljavanja za 0,5 postotnih bodova premašuju ambicije iz odgovarajućeg glavnog cilja EU-a od najmanje 78 %. Osim toga, države članice zajedno su se obvezale da će iz siromaštva izvući 600 000 osoba više nego što je zadano u glavnom cilju EU-a da se broj građana izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanji za najmanje 15 milijuna³. Razine ambicije nacionalnih ciljeva u području vještina razlikovale su se u skladu s potrebnim doprinosom glavnom cilju EU-a do 2030. da barem 60 % odraslih osoba pohađa neki oblik osposobljavanja svake godine, a ukupna razina obveze iznosila je 57,6 %. Nacionalni ciljevi za 2030. imat će ključnu ulogu u poticanju mjera politike za uzlaznu socijalnu konvergenciju.

¹ Posljednju verziju smjernica za zapošljavanje donijelo je Vijeće Europske unije u listopadu 2021. (SL L 379, 26.10.2021., str. 1.–5.).

² Strategija za rodnu ravnopravnost za razdoblje 2020.–2025., Akcijski plan EU-a za borbu protiv rasizma za razdoblje 2020.–2025., strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje 2020.–2030., Strategija o ravnopravnosti LGBTIQ osoba i Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030.

³ Bez Njemačke, Danske i Malte, koje su svoje nacionalne ciljeve odredile na temelju različitih pokazatelja od broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, na temelju kojeg je određen glavni cilj EU-a.

U kombinaciji s fondovima kohezijske politike, provedbom reformi i ulaganjima u planove država članica za oporavak i otpornost pridonosi se pravednom, uključivom i održivom oporavku. Osim potpore koja se osigurava iz Europskog socijalnog fonda plus, Europskog fonda za regionalni razvoj i Fonda za pravednu tranziciju u razdoblju 2021.–2027., Mehanizmom za oporavak i otpornost promiče se gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija Unije na način da se poboljšavaju otpornost, pripravnost za krize, sposobnost prilagodbe i potencijal država članica za rast te potiče otvaranje kvalitetnih radnih mjesta u okviru relevantnih reformi i ulaganja. Na taj način Mehanizam doprinosi i provedbi europskog stupa socijalnih prava, pri čemu se pozornost osobito posvećuje rješavanju problema utvrđenih u preporukama za pojedine zemlje⁴. U tom smislu relevantna su sljedeća četiri od šest stupova koji definiraju područje primjene Mehanizma: i. pametan, održiv i uključiv rast; ii. socijalna i teritorijalna kohezija; iii. zdravlje te gospodarska, socijalna i institucionalna otpornost i iv. politike za sljedeću generaciju, djecu i mlade. Komisija je dosad u okviru Mehanizma isplatila više od 137 milijardi EUR u obliku bespovratnih sredstava i zajmova, kao i pretfinanciranja⁵. Do 15. studenoga dosegnuto je 106 od ukupno 357 ključnih etapa i ciljeva u socijalnim kategorijama (tj. oko 30 %)⁶. Oko 30 % ključnih etapa i ciljeva koje su države članice dosad dosegnule odnosi se na spomenuta četiri stupa Mehanizma za oporavak i otpornost. Kao dio analize odgovora politike Zajedničko izvješće o zapošljavanju uključuje i izbor mjera koje se podupiru sredstvima EU-a, posebno Mehanizmom za oporavak i otpornost, Europskim socijalnim fondom plus, Europskim fondom za regionalni razvoj i Fondom za pravednu tranziciju. Oni će pridonijeti boljim izgledima za rast i zapošljavanje te socijalnoj i gospodarskoj koheziji i otpornosti u Uniji.

Analiza u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2023. temelji se na pregledu socijalnih pokazatelja. U okviru Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava iz ožujka 2021. Komisija je predložila reviziju pregleda socijalnih pokazatelja kako bi se na temelju revidiranog skupa glavnih pokazatelja, koji je EPSCO odobrio u lipnju 2021., omogućilo bolje praćenje načela stupa. Taj skup sad uključuje nove pokazatelje ključnih dimenzija politike, kao što su obrazovanje odraslih⁷, integracija osoba s invaliditetom na tržište rada, rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti djece te preopterećenost troškovima stanovanja. Revidirani skup glavnih pokazatelja omogućuje točnije utvrđivanje ključnih izazova u području zapošljavanja, vještina i socijalnih pitanja u EU-u i državama članicama te pomnije praćenje uzlazne socijalne konvergencije kako je prikazano na slici u nastavku. Na temelju ovlaštenja češkog predsjedništva osnovana je namjenska radna skupina koja će raspravljati o eventualnom poboljšanom okviru za procjenu socijalne konvergencije u kontekstu europskog semestra i o svojem radu izvješćivati savjetodavne odbore Vijeća EPSCO.

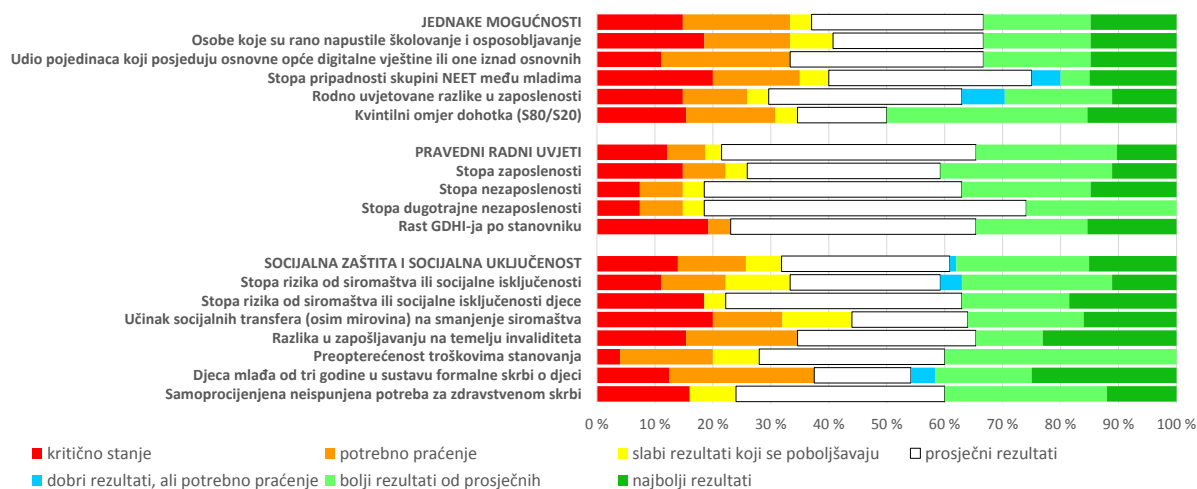
⁴ Članak 4. Uredbe (EU) 2021/241 o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost, SL L 57, 18.2.2021., str. 17.

⁵ Stanje na dan 15. studenoga 2022.

⁶ Socijalne kategorije određuju se i primjenjuju na temelju metodologije koju je Komisija donijela u suradnji s Europskim parlamentom i državama članicama u Delegiranoj uredbi (EU) 2021/2105.

⁷ Podaci za glavni pokazatelj obrazovanja odraslih u pregledu socijalnih pokazatelja prvi će put biti dostupni 2023.

Izazovi u području zapošljavanja, vještina i socijalnih pitanja u državama članicama EU-a prema glavnim pokazateljima u pregledu socijalnih pokazatelja

Napomene: 1. podaci za pokazatelj o sudjelovanju odraslih u obrazovanju još nisu dostupni; 2. za neke pokazatelje nedostaju podaci o nekim zemljama – vidjeti napomenu uz tablicu 1.4.1. u odjeljku 1.4. Legende za sve pokazatelje navedene su u prilogima.

Nakon stabilnog oporavka 2021. i u prvoj polovini 2022. tržišta rada u EU-u suočena su s neizvjesnošću zbog ruske ratne agresije na Ukrajinu i velikih inflacijskih pritisaka. Tržišta rada u EU-u bilježila su dobre rezultate 2021., nakon pandemije bolesti COVID-19 i ukidanja potrebnih mjera ograničenja kretanja. Situacija se nastavila poboljšavati u prvoj polovini 2022., kad je stopa zaposlenosti dosegla rekordno visoku razinu (74,8 % u EU-u odnosno 74,3 % u europodručju u drugom tromjesečju 2022., što je za 1,6 postotnih bodova odnosno 1,4 postotna boda više od razina prije krize). U rujnu 2022. stopa nezaposlenosti u EU-u bila je na rekordno niskoj razini od 6 % u EU-u i 6,6 % u europodručju, što je smanjenje u odnosu na 6,7 % u EU-u i 7,3 % u europodručju u istom mjesecu prethodne godine. Ujedno se stopa pripadnosti skupini NEET u EU-u smanjila na 11,7 % u odnosu na 13,3 % u prethodnoj godini, dok se stopa nezaposlenosti mladih smanjila sa 17,5 % na 14,4 %. Stopa dugotrajne nezaposlenosti neznatno se povećala 2021. Međutim, od sredine 2021. inflacija je porasla na nezapamćene razine, što je uvelike utjecalo na kupovnu moć kućanstava i profitabilnost poduzeća. Očekivani gospodarski rast za 2022. i 2023. smanjen je u najnovijim prognozama Europske komisije, što je u znatnoj mjeri posljedica ruske ratne agresije na Ukrajinu. Predviđa se rast zaposlenosti od 1,7 % u 2022., zatim stagnacija u 2023. te umjeren rast od oko 0,4 % u 2024. Na razini EU-a i država članica poduzete su izvanredne intervencije u okviru politika kao odgovor na trenutačnu energetska krizu (više pojedinosti navedeno je u nastavku i u odjeljku 2.4.). Trenutačna energetska kriza u nadolazećem razdoblju zahtijevat će djelotvornu koordinaciju gospodarske i socijalne politike te politike zapošljavanja kojom se potiče uključiv i održiv rast koji donosi otvaranje brojnih radnih mjesta i kojom se štite osobe u ranjivom položaju.

Rezultati na tržištu rada i dalje su dobri iako se nesigurnost povećala zbog ruske ratne agresije na Ukrajinu

74,8 %

stopa zaposlenosti u drugom tromjesečju 2022. (2 postotna boda viša nego godinu ranije)

79,4 %

stopa aktivnosti (20–64 godine) u drugom tromjesečju 2022. (1,1 postotni bod viša nego godinu ranije)

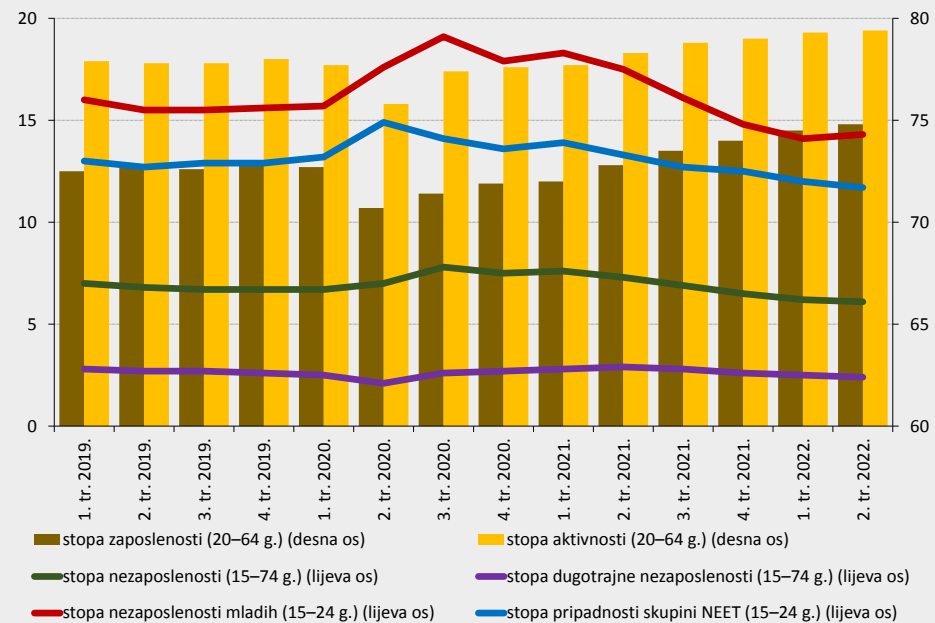
6,1 %

stopa nezaposlenosti u drugom tromjesečju 2022. (1,2 postotna boda niža nego u drugom tromjesečju 2021.)

14,3 %

stopa nezaposlenosti mladih (15–24 godine), 3,2 postotna boda niža nego godinu ranije

Ključni pokazatelji tržišta rada u državama EU-27 (u %, tromjesečni podaci)

Izvor: baza podataka Eurostata [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] i [[lfsi_neet_q](#)]. Podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni.

Nedostatak radne snage i vještina u nekoliko je država članica EU-a premašio razine prije pandemije i istaknuo važnost jačanja aktivnih politika tržišta rada, a posebno mjera usavršavanja i prekvalifikacije. S obzirom na brz gospodarski oporavak 2021. brzo je došlo do ponovnog nedostatka radne snage, posebno u određenim sektorima i zanimanjima. Do kraja 2021. u sektorima industrije, usluga i građevinarstva taj je nedostatak u nekoliko zemalja dosegnuo ili premašio razine prije pandemije. Glavne skupine zanimanja u kojima je u EU-u 2021. zabilježen nedostatak odnosile su se na zdravstvo i dugotrajnu skrb, razvoj softvera, građevinarstvo i inženjerstvo. Nedostatak kvalificiranih radnika primijećen je i u određenim sektorima povezanim sa zelenom tranzicijom, a u kontekstu ubrzanja energetske tranzicije potaknutog ruskim manipuliranjem energetskim tržištima očekuje se i njegovo povećanje. Nedostatak vještina, među ostalim onih digitalnih, posljedica je i nedovoljne kvalitete i učinkovitosti nekih sustava obrazovanja i osposobljavanja. Općenitiji čimbenici, kao što su radni uvjeti, dohodak te zdravlje i sigurnost na radu, isto tako utječu na ponudu radne snage i vještina. Osim toga, dostupna radna snaga u Europi smanjuje se i zbog starenja stanovništva. Ključne mjere politike u tom kontekstu obuhvaćaju djelotvorne aktivne

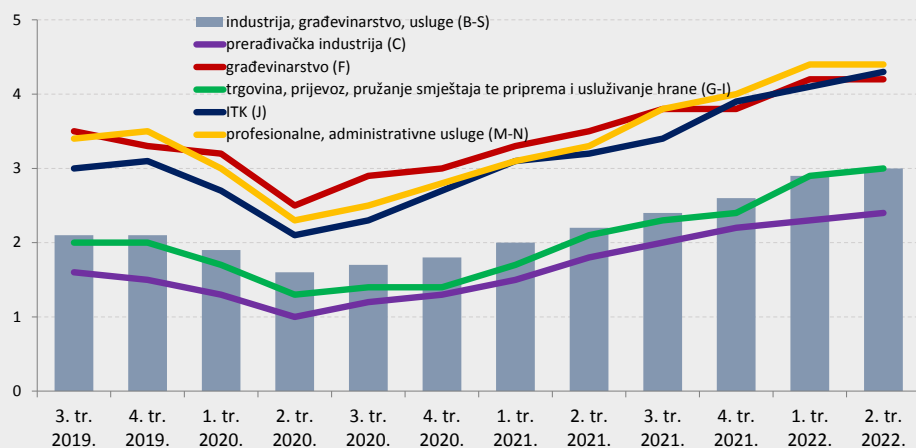
politike tržišta rada kojima se potiče uključivanje žena i nedovoljno zastupljenih skupina, kao i usavršavanje i prekvalifikaciju. S obzirom na postupak restrukturiranja industrije koji je u tijeku posebno je važno osigurati potporu prelasku s jednog radnog mjesta na drugo u skladu s Preporukom Komisije o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju (EASE). Za odgovarajuće oblikovanje i provedbu aktivnih politika tržišta rada, obrazovanja i osposobljavanja ključno je i unaprijediti predviđanje vještina.

Od izbijanja pandemije bolesti COVID-19 sve je veći nedostatak radne snage

Stope slobodnih radnih mjesta veće od 4 % u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima, informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji te građevinarstvu od početka 2022.

Stope slobodnih radnih mjesta udvostručile su se u ključnim sektorima od početka 2022.

Stope slobodnih radnih mjesta u EU-u po gospodarskoj djelatnosti (u %, tromjesečni podaci)

Napomena: djelatnosti prema klasifikaciji NACE 2, od B do S (industrija, građevinarstvo i usluge (osim djelatnosti kućanstava kao poslodavaca i djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela)), C (prerađivačka industrija), F (građevinarstvo), od G do I (trgovina na veliko i malo, prijevoz, pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane), J (informacije i komunikacije), od M do N (stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti). Izvor: Eurostat [teilm310]

U postojećem kontekstu visoke inflacije mehanizmi određivanja plaće trebali bi i dalje odgovarati socioekonomskim uvjetima, biti usmjereni na održavanje zaposlenosti i konkurentnosti te ublažavati pad kupovne moći, osobito u slučaju osoba s niskim dohotkom. Ubrzanje inflacije zabilježeno u drugoj polovini 2021. i u 2022. zbog ruske ratne agresije na Ukrajinu dovelo je do smanjenja realnih plaća, posebno među osobama s niskim dohotkom. Zbog toga je potrebna primjerena prilagodba plaća kojom će se ublažiti pad kupovne moći i smanjiti rizici od povećanja siromaštva (uključujući energetska siromaštva) na način koji je usklađen s općim ciljem suzbijanja visoke inflacije. U postojećem makroekonomskom okruženju ne očekuje se da će povećanja plaće na dnu raspodjele dohotka pridonositi neopravdanim inflacijskim pritiscima ili utjecati na konkurentnost. Kolektivno pregovaranje ima ključnu ulogu u uravnoteženom određivanju plaća u postojećem kontekstu, pri čemu se poštuje uloga socijalnih partnera i postupa u skladu s raširenim mehanizmima određivanja plaće u državama članicama te uzimaju u obzir znatni pritisci povezani s troškovima koji su nastali za neka poduzeća, sektore, ali i radnike. U svrhu promicanja zapošljavanja i očuvanja kupovne moći moguće je dodatno smanjiti porezni klin za osobe s niskim i srednjim dohotkom u nekoliko država članica.

Primjerene minimalne plaće mogu pridonijeti zaštiti kupovne moći osoba s niskim dohotkom, sprečavanju povećanja stope siromaštva unatoč zaposlenju, održanju potražnje i jačanju poticaja za rad. Mnogi radnici u EU-u nisu zaštićeni primjerenim minimalnim plaćama. Općenito je gotovo svaka deseta zaposlena osoba izložena riziku od

siromaštva. Osim toga, realni iznos minimalne plaće smanjio se u gotovo svim državama članicama. Osobama s niskim dohotkom, koje su najpogođenije visokim cijenama energije i hrane, posebno je važno ublažavanje učinaka nedavnog znatnog povećanja cijena. Direktivom o primjerenim minimalnim plaćama uspostavlja se okvir s jasnim pravilima kako bi se povećala primjerenost zakonskih minimalnih plaća u državama članicama koje ih primjenjuju. Na temelju Direktive pružit će se potpora kućanstvima u ranjivom položaju tako što se potiče određivanje primjerenih zakonskih minimalnih plaća uzimajući u obzir, među ostalim, kupovnu moć minimalne plaće, socioekonomske uvjete i kretanja dugoročne produktivnosti. Nadalje, redovito ažuriranje minimalne plaće u skladu s Direktivom pridonijelo bi sprečavanju pada kupovne moći među osobama koje primaju minimalnu plaću u trenutačnom kontekstu. Direktiva sadržava i odredbe usmjerene na promicanje kolektivnog pregovaranja te jačanje mehanizama izvršenja i praćenja u svim državama članicama. Točnije, njom se zahtijeva uspostava akcijskog plana i okvira koji omogućuje uvjete za kolektivno pregovaranje u državama članicama u kojima je obuhvat kolektivnog pregovaranja manji od 80 %. Premda je za prenošenje Direktive u nacionalno zakonodavstvo predviđeno razdoblje od dvije godine, prijevremena provedba može potaknuti države članice da radnicima osiguraju primjerene radne i životne uvjete. Osim toga, privremene mjere proračunske potpore usmjerene na osobe s niskim dohotkom mogu pridonijeti ublažavanju pada kupovne moći zbog energetske krize.

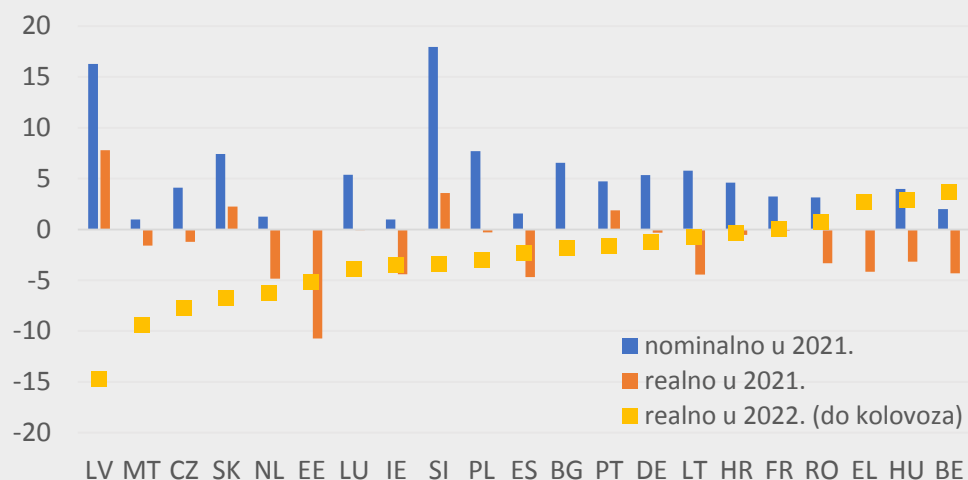
Inflacija je poništila nedavna povećanja minimalne plaće

**Nominalna
nagrada po
zaposleniku
povećala se za
4,9 % u
drugom
tromjesečju
2022. (u odnosu
na drugo
tromjesečje
2021.).**

**Ipak, realne
plaće smanjile
su se za 3,3 %
u drugom
tromjesečju
2022. (u odnosu
na drugo
tromjesečje
2021.).**

**U 16 od 21
države članice
realne
minimalne
plaće
smanjivale su
se do kolovoza
2022.**

Promjena zakonskih minimalnih plaća u realnom i nominalnom iznosu
(stopa rasta, u %)

Napomena: Države članice poredane su silaznim redoslijedom prema razini povećanja realne zakonske minimalne plaće 2022. *Izvor:* mreža izvjestitelja Eurofounda i Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], izračuni Eurofounda

Zaposlenost na određeno vrijeme neznatno se povećala 2021. u većini država članica zahvaljujući povoljnijim gospodarskim uvjetima. Premda se među državama članicama mogu primijetiti znatne razlike u udjelu osoba zaposlenih na određeno vrijeme i njihova prelaska u radne odnose na neodređeno vrijeme (pri čemu neke zemlje bilježe poteškoće u tom pogledu), ugovori o radu na određeno vrijeme i dalje su rašireniji među mladima i ženama u većini država članica. Udio rada u nepunom radnom vremenu u EU-u bio je uglavnom stabilan 2021., no na znatan udio zaposlenih u mnogim zemljama i dalje utječe nesvojevoljni rad u nepunom radnom vremenu. Prekomjerno raširen rad na određeno vrijeme ili u nepunom radnom vremenu, posebno ako je nesvojevoljan, može dovesti do slabijeg razvoja ljudskog kapitala, produktivnosti i društvene mobilnosti, što je štetno za potencijalni rast. U tom kontekstu jačanje inspektorata rada i učinka odvratajućih mjera može pridonijeti boljem funkcioniranju tržišta rada, kao i promicanju sigurnih radnih uvjeta i pristupa socijalnoj zaštiti. Te mjere, zajedno s prilagođenim aktivnim politikama tržišta rada, mogu potaknuti prelazak na bolja radna mjesta i olakšati neometanu preraspodjelu rada među sektorima ili zanimanjima, uključujući sektore i zanimanja povezane sa zelenom i digitalnom tranzicijom.

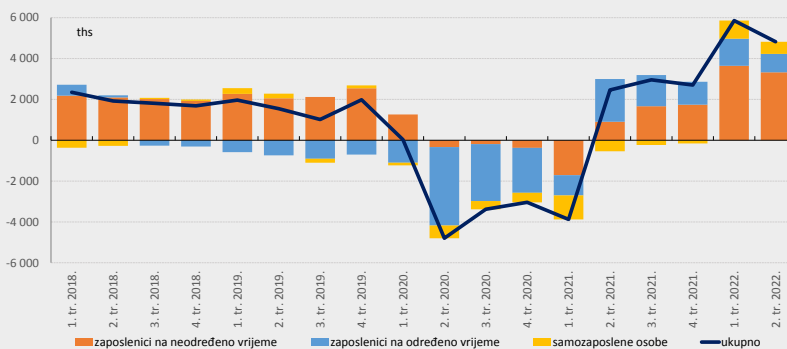
Na temelju oporavka nije se povećao udio ugovora o radu na određeno vrijeme, no stope prelaska na rad na neodređeno vrijeme razlikuju se po državama članicama

13,3 % radnika (20–64 godine) s ugovorima o radu na određeno vrijeme u drugom tromjesečju 2022. (za 0,4 postotna boda manje nego u četvrtom tromjesečju 2019.)

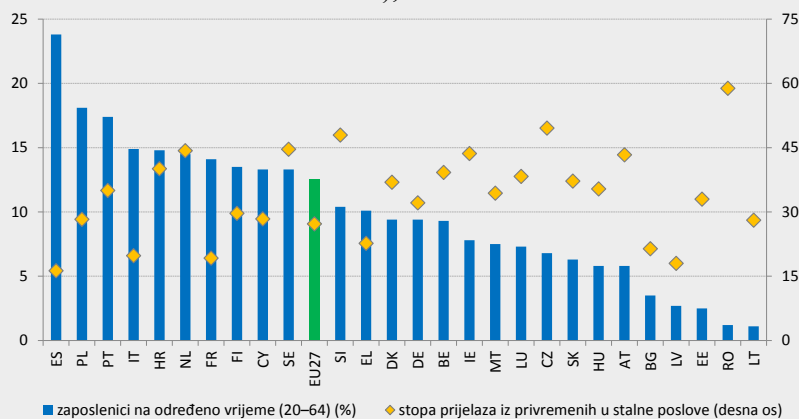
50,4 % mladih (15–24 godine) i **14,3 %** žena s ugovorima o radu na određeno vrijeme u drugom tromjesečju 2022.

7,8 % zaposlenika (20–64 godine) nesvojevoljno zaposleno na određeno vrijeme u EU-u 2021.

Promjene stopa zaposlenosti prema profesionalnom statusu (u tisućama, dob 20–64 godine, promjena u odnosu na prethodnu godinu na temelju podataka koji nisu sezonski prilagođeni), EU-27

Zaposleni na određeno vrijeme kao postotak ukupnog broja zaposlenih (20–64 godine, u %, 2020.) i stopa prelaska na rad na neodređeno vrijeme (u %, prosječna vrijednost za 2018., 2019. i 2020.), EU-27.

Izvor: Eurostat [lfsq_egaps], [lfsa_etpgan], [ilc_lvhl32] i [lfsq_etgaed]. Napomena: Prekid u vremenskom nizu od prvog tromjesečja 2021.

Novi oblici rada, kao što su rad na daljinu i rad putem platformi, mogu dovesti do društvenih i gospodarskih koristi, no zahtijevaju prilagodbu propisa, politika i kulture rada. Tijekom pandemije povećao se rad na daljinu: do 2021. gotovo je četvrtina zaposlenika radila na daljinu od kuće, što je velika razlika u odnosu na desetinu zaposlenika 2019. Nova iskustva s radom na daljinu pokazala su da njegovo kombiniranje s radom na radnom mjestu može pomoći hibridnim zaposlenicima da, uz povećanje produktivnosti, ostvare i bolju ukupnu ravnotežu između poslovnog i privatnog života. Kako bi se izbjegli učinci koji umanjuju kvalitetu rada, kao što je redoviti prekovremeni rad, brojne države članice poduzele su mjere za reguliranje rada na daljinu, iz čega je proizašao širok raspon raznolikih pristupa. Osim rada na daljinu, sve je češći i rad putem platformi, koji pridonosi otvaranju radnih mjesta, ali i otežava primjenu pravednih radnih uvjeta. Više od 28 milijuna ljudi u EU-u već je radilo putem platformi zahvaljujući digitalnim tehnologijama. Ključna su pitanja koja Komisija obrađuje u prijedlogu povezane direktive algoritamsko upravljanje, eventualno pogrešna klasifikacija radnog statusa i nedostatak prekogranične transparentnosti. S obzirom na sve veću važnost rada na daljinu i putem platformi ključno je osigurati primjerene digitalne vještine na razini cijelog društva kako se ne bi pojavio digitalni jaz, među ostalim u odnosu na starije i niskokvalificirane radnike.

Rad na daljinu može poboljšati ravnotežu između poslovnog i privatnog života, dok hibridni rad pridonosi smanjenju rizika od prekovremenog rada

13 %

zaposlenika koji rade na daljinu prijavilo je lošu ravnotežu između poslovnog i privatnog života u odnosu na...

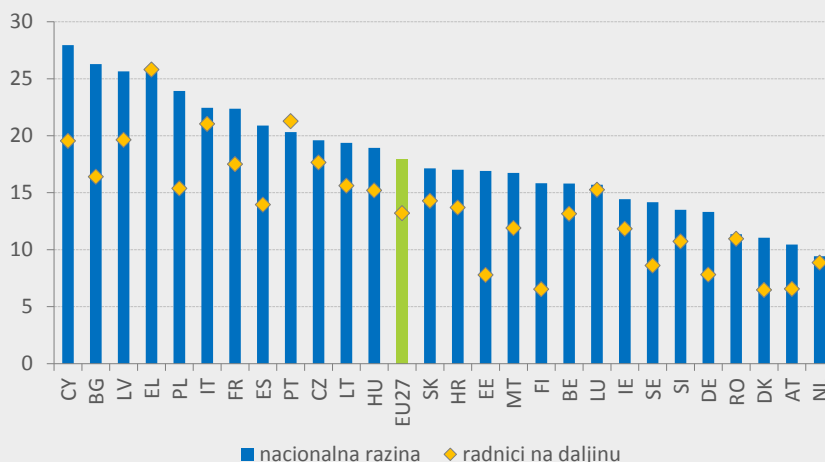
18 %

...zaposlenika koji rade u prostorima poslodavca.

Hibridni obrasci rada

omogućuju bolju ravnotežu između poslovnog i privatnog života u većini država članica

Loša ravnoteža između poslovnog i privatnog života za sve zaposlenike i radnike na daljinu u državama članicama (u %, 2021.)

Napomena: Loša ravnoteža između poslovnog i privatnog života znači da su zaposlenici na pitanje o tome kako se njihovi radni sati uklapaju u njihove obiteljske ili društvene obveze izvan posla odgovorili s „ne baš dobro” ili „ni najmanje”. Izvor: Eurofound, [Europska telefonska anketa o radnim uvjetima \(EWCTS\) za 2021.](#)

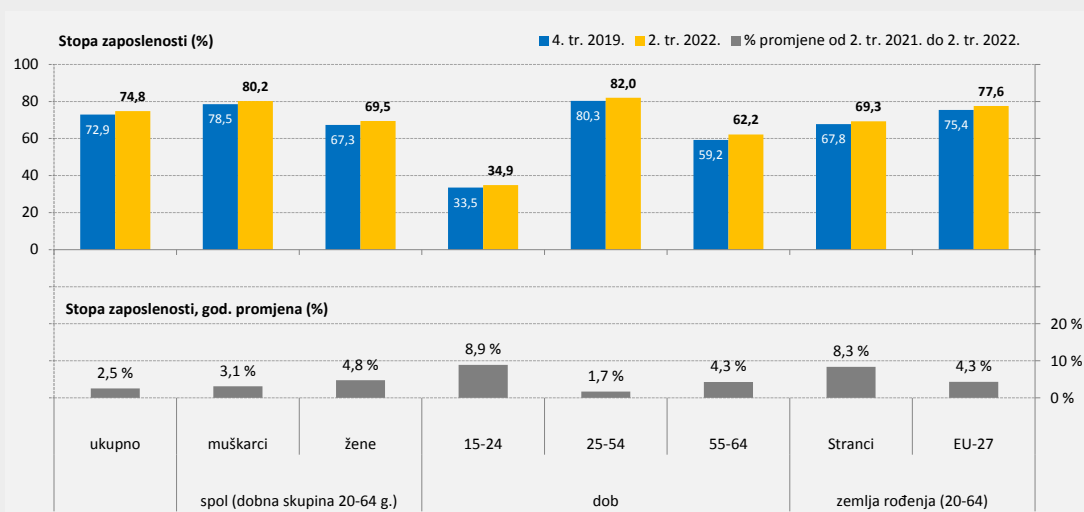
Ruska ratna agresija na Ukrajinu dovela je do znatnog priljeva raseljenih osoba u EU, koje je potrebno integrirati u tržište rada i društvo. Kako bi dala doprinos rješavanju

humanitarne krize i promicanju integracije ukrajinskih izbjeglica u EU, Europska komisija prvi je put aktivirala Direktivu o privremenoj zaštiti i u listopadu 2022. njezinu primjenu produljila do ožujka 2024. Njome je predviđeno izdavanje boravišnih dozvola te davanje pristupa obrazovanju, tržištu rada i socijalnoj zaštiti. Posebno je potrebno prevladavati prepreke integraciji na tržište rada, osobito u okviru tečajeva jezika, te osigurati smještaj, skrb o djeci i školovanje, kao i dugotrajnu skrb ili potporu u području mentalnog zdravlja. Raseljene osobe iz Ukrajine mogu zajedno sa zakonitim migracijama iz drugih zemalja u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju pridonijeti ublažavanju nedostatka radne snage u Uniji, posebno u zanimanjima u kojima su spomenute prepreke integraciji na tržište rada manje sputavajuće, i djelomičnom ublažavanju demografskih izazova koji su posljedica niskog nataliteta. Kako bi olakšala taj proces, Komisija je pokrenula pilot-inicijativu za uspostavu baze talenata EU-a, novi alat koji ljudima koji bježe od rata pomaže u pronalazenju posla u EU-u. Općenito gledajući, djelotvoran pristup socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj skrbi, skrbi o djeci i školovanju te priznavanje kvalifikacija nužni su za uspješnu integraciju.

Oporavak tržišta rada doveo je do boljih ishoda pri zapošljavanju za većinu skupina stanovništva unatoč neprestanim izazovima

Stope zaposlenosti prema spolu i dobnoj skupini u državama EU-27 i prema zemlji rođenja;

podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni (u %)

Izvor: Eurostat i [Ilfisi_emp_qj](#) anketa EU-a o radnoj snazi.

4,8 milijuna

više zaposlenih u EU-u u drugom tromjesečju 2022. u odnosu na drugo tromjesečje 2021. (1,7 milijuna više nego u četvrtom tromjesečju 2019.)

Za mlade, osobe rođene izvan EU-a i žene zabilježene su **najviše stope rasta zaposlenosti** od drugog tromjesečja 2021.

Ipak,

rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti iznosila je 10,7 postotnih bodova u drugom tromjesečju 2022. iako se smanjila s 11,2 postotna boda, koliko je iznosila u četvrtom tromjesečju 2019.

Razlika u zaposlenosti od 8,3 postotna boda između osoba rođenih u EU-u i onih rođenih izvan EU-a u drugom tromjesečju 2022. (7,6 postotnih bodova u četvrtom tromjesečju 2019.)

Situacija na tržištu rada za mlade i dalje je otežana, posebno kad je riječ o ženama i osobama migrantskog podrijetla, te zahtijeva posebne i prilagođene mjere politike. Nakon što je dosegla vrhunac u drugoj polovini 2020., stopa nezaposlenosti mladih u EU-u vratila se 2021. na razine prije krize i u drugom tromjesečju 2022. iznosila je 14,3 %. Ipak, i dalje je gotovo triput veća od stope nezaposlenosti ukupnog stanovništva u dobi od 25 do 74 godine. Nadalje, udio osoba u dobi od 15 do 29 godina koje ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) smanjio se na 11,6 % do drugog tromjesečja 2022. s 13,2 % u drugom tromjesečju 2021., što je manje nego prije pandemije, ali je i dalje relativno mnogo. U tu skupinu ubrajaju se osobito mlade žene i osobe migrantskog podrijetla. Na godišnjoj razini među državama članicama 2021. i dalje su postojale znatne razlike u stopi pripadnosti skupini NEET za osobe u dobi od 15 do 29 godina. Trebalo bi poduzeti mjere politike radi ublažavanja strukturnih problema s kojima se mladi susreću na tržištu rada, među ostalim kako bi se spriječili rizici od nastajanja dugoročnijih štetnih posljedica za vještine mladih osoba i njihove izgleda na tržištu rada. Ojačana Garancija za mlade trebala bi se iskoristiti kako bi se mladima osiguralo kvalitetno zaposlenje, nastavak obrazovanja, naukovanje ili pripravništvo u roku od četiri mjeseca od gubitka radnog mjesta ili prestanka formalnog obrazovanja⁸. Usto postoji i inicijativa ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve), u okviru koje se pripadnicima skupine NEET u nepovoljnom položaju pomaže da steknu profesionalno iskustvo u inozemstvu⁹.

I dalje su prisutne dugogodišnje prepreke sudjelovanju žena na tržištu rada i jednakim plaćama muškaraca i žena za jednak rad, koje odražavaju postojeane rodno uvjetovane nejednakosti na tržištu rada. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti tek se neznatno smanjila tijekom oporavka tržišta rada 2021. Zbog neplaćenog rada, uključujući obveze skrbi, osam puta više žena nego muškaraca nije moglo tražiti plaćeno zaposlenje, a pet puta više žena moralo je nesvojevoljno raditi u nepunom radnom vremenu. Ta činjenica ističe važnost odgovarajućih politika za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života i djelotvornog pristupa kvalitetnim i cjenovno pristupačnim uslugama skrbi. Prilagodбом ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te sustava dugotrajne skrbi u skladu s Europskom strategijom o skrbi koju je Komisija predstavila 7. rujna 2022., kao i rješavanjem problema nedostatne radne snage i ograničenih kapaciteta u tim područjima, mogu se poboljšati izgledi na tržištu rada osoba koje trenutačno obavljaju neplaćene poslove skrbi i kvaliteta skrbi za one koji je primaju. S druge strane, porezni sustavi i sustavi naknada u nizu država članica EU-a i dalje odvrćaju od traženja zaposlenja ili produljenja radnog vremena za primatelje drugog dohotka (od kojih je 78 % žena), što bi se trebalo rješavati odgovarajućim reformama.

Postoji znatan potencijal za veće sudjelovanje osoba s invaliditetom i starijih radnika na tržištu rada. Razlika u zaposlenosti na temelju invaliditeta u EU-u iznosila je 23 postotna boda 2021., što je gotovo jednako razini iz prvih mjerenja 2014. i upućuje na potrebu za mjerama politike. Stoga je 20. rujna 2022. uveden paket mjera za zapošljavanje osoba s invaliditetom, koji sadržava smjernice i primjere dobre prakse iz šest područja, od zapošljavanja do očuvanja radnih mjesta, a pripremit će se u suradnji s relevantnim dionicima do 2024. Na temelju demografskih promjena i povećanja dobi za umirovljenje u brojnim državama članicama stopa zaposlenosti osoba u dobi od 55 do 64 godine dodatno se povećala 2021. u skladu s kretanjima u prethodnom desetljeću i dosegla 60,5 %. Ipak, i dalje je za gotovo 20 postotnih bodova niža od stope za osobe u dobi od 25 do 54 godine. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti među starijim radnicima ostala je stabilna i iznosi 12,7 postotnih bodova, što je više od razlike u dobnoj skupini

⁸ [Preporuka Vijeća](#) od 30. listopada 2020. o lakšem prelasku u svijet rada – jačanje Garancije za mlade te o zamjeni Preporuke Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Garancije za mlade, 2020/C 372/01, SL C 372, 4.11.2020., str. 1.

⁹ Više informacija dostupno je na: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključenosť – Europska komisija \(europa.eu\)](#)

od 20 do 64 godine (10,8 postotnih bodova). Aktivne politike tržišta rada, uključujući one kojima se promiču cjeloživotno učenje i pomoć u traženju posla, ključne su da bi se iskoristio potencijal osoba s invaliditetom i starijih radnika.

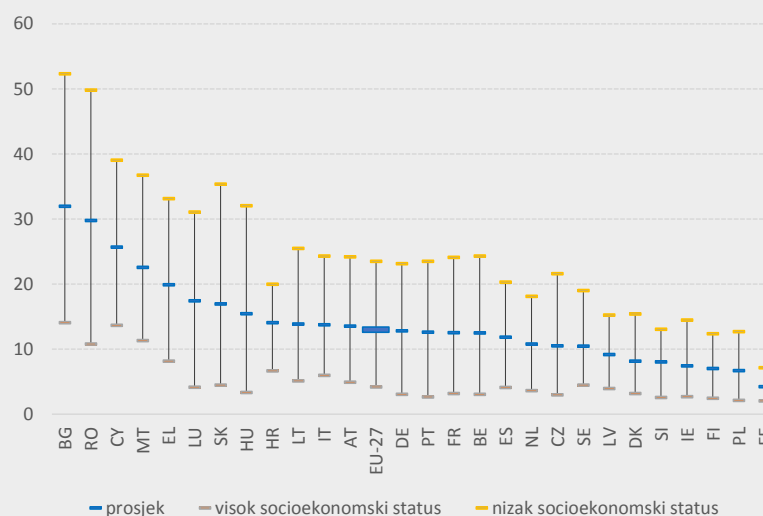
Učenicima nepovoljnijeg socioekonomskog položaja često nedostaju osnovne vještine, uključujući one digitalne, što umanjuje njihove mogućnosti na tržištu rada i otežava im cjeloživotno stjecanje vještina, pa je potrebno poboljšati pravednost u obrazovanju. Unatoč pozitivnim kretanjima u posljednjih nekoliko godina, oko 3,1 milijun mladih osoba rano napušta obrazovanje i prevelik broj ih ne uspijeva steći minimalnu razinu osnovnih vještina. To posebno vrijedi za mlade u nepovoljnom položaju i dodatno umanjuje njihove prilike za uključivanje u tercijarno obrazovanje, kao i za potpuni razvoj i iskorištavanje njihova potencijala u životu. Zatvaranje škola i potrebne mjere ograničenja kretanja tijekom pandemije bolesti COVID-19 stvorili su velik pritisak na mentalno zdravlje i dobrobit adolescenata, što može dodatno povećati rizik od slabih rezultata i nezainteresiranosti za obrazovanje. Države članice suočene su sa sve većim nedostatkom nastavnog osoblja, posebno u predmetima iz skupine STEM i u nepovoljnim socioekonomskim okruženjima. Nepovoljni izgledi za razvoj karijere nastavnika doveli su do toga da mali broj kandidata upisuje inicijalno obrazovanje za učitelje i nastavnike te da brojni novi nastavnici napuštaju tu struku u prvim godinama. Nedostatak nastavnog osoblja negativno utječe na kvalitetu obrazovanja na svim razinama, uključujući rani i predškolski odgoj i obrazovanje i sveučilišta, i kvalitetu vještina potrebnih za digitalnu i zelenu tranziciju. Ubrzana digitalna tranzicija posebno je istaknula postojeće razlike u digitalnim vještinama i otkrila nove nejednakosti. Pojavili su se gubici u učenju zbog ograničenog pristupa osoba nižeg socioekonomskog statusa, djece migranata i romske djece digitalnim resursima. Za postizanje ciljeva na razini EU-a utvrđenih u okviru europskog prostora obrazovanja bit će potrebno snažnije usmjeriti politike na nejednakosti u obrazovanju i povećanje dobrobiti učenika i studenata, među ostalim primjenom sveobuhvatnijih i sustavnijih pristupa i međusektorskom suradnjom u skladu s Komisijinim Prijedlogom preporuke Vijeća o inicijativi „Putevi do školskog uspjeha”, kao i osiguravanjem cjenovno pristupačnog i kvalitetnog obrazovanja u skladu s ojačanim europskim jamstvom za djecu.

Socioekonomski položaj ključna je odrednica obrazovnih postignuća, a uvelike se razlikuje među državama članicama

Razlika u postizanju slabih rezultata između učenika u nepovoljnom i onih u boljem socioekonomskom položaju iznosi **19,5 postotnih bodova**

Bolji ukupni prosječni rezultati povezani su s **manjim razlikama** između nižeg i višeg socioekonomskog statusa

Kombinirana stopa postizanja slabih rezultata iz čitanja, matematike i prirodoslovlja prema socioekonomskom statusu (u %, 2018.)

Izvor: izračuni JRC-a na temelju podataka iz OECD-ova programa PISA za 2018.

Digitalna tranzicija, koju je ubrzala pandemija bolesti COVID-19, uvelike je povećala potražnju za digitalnim vještinama, ali nisu svi za to dobro pripremljeni. Digitalne vještine potrebne su za sve više poslova (trenutačno za čak 90 %). U tom kontekstu niske razine posjedovanja digitalnih vještina štetne su za rast zapošljivosti i produktivnosti te uzrokuju uska grla za digitalnu tranziciju i potencijalni rast. Prema novijim podacima u EU-u je 2021. samo 54 % odraslih osoba imalo barem osnovne digitalne vještine, uz velike razlike među državama članicama. Osobe s niskom razinom obrazovanja, nezaposlene osobe i osobe koje nisu dio radne snage češće imaju niže razine digitalnih vještina i manje mogućnosti za njihov razvoj. Niska razina posjedovanja digitalnih vještina među velikim skupinama stanovništva može dovesti i do novih nedostataka u kontekstu sve digitaliziranih usluga, posebno u vezi s pristupom obrazovanju i osposobljavanju, ali i s digitaliziranim javnim uslugama općenito, uključujući javne službe za zapošljavanje. Za smanjenje digitalnog jaza cijelom su stanovništvu potrebni programi za razvoj digitalnih vještina, dopunjeni ciljanim programima koji su prilagođeni profilima vještina pojedinih skupina i njihovoj situaciji na tržištu rada. Cilj je EU-a da do 2030. najmanje 80 % stanovništva ima barem osnovne digitalne vještine te da se broj stručnjaka u području IKT-a, i muških i ženskih, poveća na 20 milijuna (oko 10 % svih zaposlenih, u odnosu na nisku razinu od 4,5 % u 2021.). Komisija je u tu svrhu 2021. pokrenula strukturirani dijalog o digitalnom obrazovanju i vještinama.

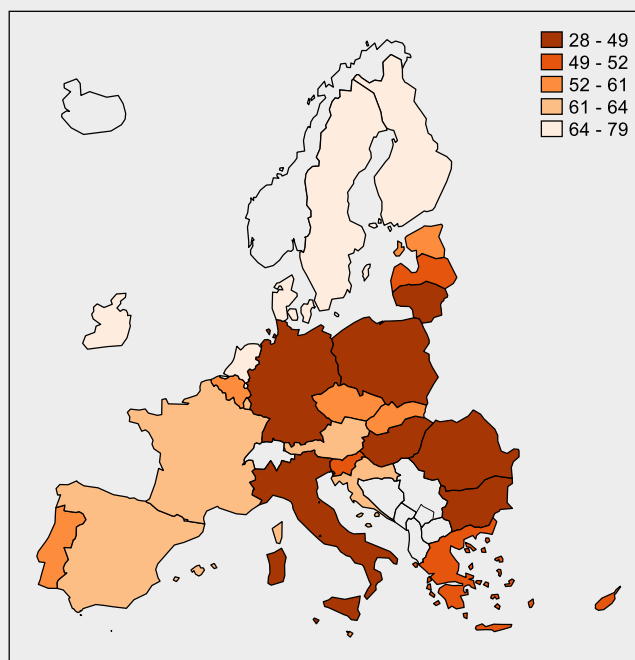
Digitalne vještine postale su transverzalna kompetencija, no razine se uvelike razlikuju među državama članicama

Za **90 %** poslova potrebne su **digitalne vještine**

U EU-u je 2021. **samo 54 % odraslih osoba imalo barem osnovne digitalne vještine**

EU do 2030. namjerava omogućiti da **80 % odraslih osoba stekne barem osnovne digitalne vještine**

Pojedinci koji posjeduju osnovne opće digitalne vještine ili vještine koje su iznad osnovnih (% osoba u dobi od 16 do 74 godine, 2021.)

Napomena: Neke upravne jedinice na otocima i u najudaljenijim regijama nisu zastupljene. *Izvor:* Eurostat, anketa o radnoj snazi EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics za administrativne granice.

Europa mora nastaviti razvijati vještine među radnom snagom, među ostalim kako bi olakšala zelenu i energetska tranziciju, ostala konkurentna, promicala kvalitetno

zapošljavanje i zaštita svoj socijalni model. Osim zbog digitalne transformacije, vještine koje se traže na tržištu rada mijenjaju se i zbog prelaska na klimatski neutralno društvo. U postojećoj socioekonomskoj i geopolitičkoj situaciji dodatno se ističe potreba za usavršavanjem i prekvalifikacijom radne snage radi lakšeg prelaska s jednog radnog mjesta na drugo i rješavanja važnog problema nedostatne radne snage i vještina, među ostalim i u zelenom gospodarstvu. Očekuje se da će europska godina vještina 2023. pružiti važan politički impuls promicanju cjeloživotnog stjecanja vještina, što je ključno da bi se ostvarile velike transformacije s kojima se suočavaju naša gospodarstva i društva. Aktivno sudjelovanje postojeće radne snage u aktivnostima učenja, nakon učinkovitog inicijalnog obrazovanja i osposobljavanja, ključno je za stalno unapređenje vještina. I kvalitetna visoka učilišta važna su za razvoj vrhunskih vještina potrebnih za otporna, uključiva i održiva europska gospodarstva. Kako bi se ostvario glavni cilj EU-a do 2030. o obrazovanju odraslih, svake bi godine do 2030. najmanje 60 % odraslih u EU-u trebalo sudjelovati u obrazovanju. Najnoviji dostupni podaci iz 2016. upućuju na i dalje prenisuku stopu sudjelovanja (u zadnjih 12 mjeseci) u EU-u, odnosno stopu od 37,4 % stanovništva u dobi od 25 do 64 godine, što znači da je potreban znatan napredak kako bi se ispunili ambiciozni nacionalni ciljevi određeni za 2030. Nadalje, u svim državama članicama niskokvalificirane odrasle osobe manje sudjeluju u osposobljavanju od onih sa srednjoškolskim obrazovanjem, koje pak bilježe niže stope sudjelovanja od osoba koje su završile visoko obrazovanje. Osim toga, odrasle osobe na gradskim područjima češće sudjeluju u obrazovanju od stanovnika ruralnih područja. U Preporuci Vijeća o individualnim računima za učenje od 16. lipnja 2022. navedeno je kako države članice mogu djelotvorno kombinirati financijsku i nefinancijsku potporu kako bi potaknule sve odrasle osobe na razvoj svojih vještina tijekom cijelog radnog vijeka te kako bi u sljedećem desetljeću napredovale prema ostvarenju cilja u pogledu obrazovanja odraslih. Osim toga, Preporukom Vijeća o europskom pristupu mikrokvifikacijama za cjeloživotno učenje i zapošljivost od 16. lipnja 2022. namjerava se osigurati kvaliteta, priznavanje i razumijevanje mikrokvifikacija koje se sve više upotrebljavaju u sustavima obrazovanja, osposobljavanja i tržišta rada.

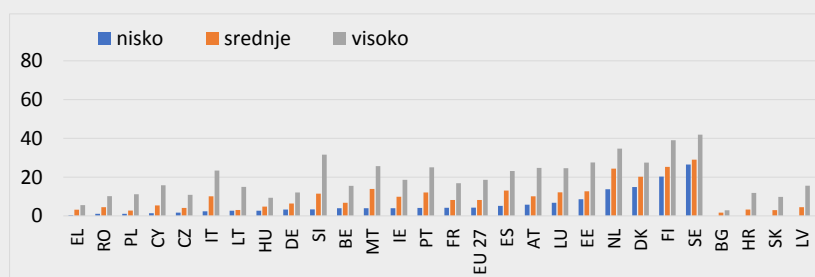
Razina sudjelovanja odraslih u obrazovanju i dalje je preniska, posebno među niskokvalificiranim osobama

10,8 % odraslih sudjelovalo je u obrazovanju (u prethodna četiri tjedna) u EU-u 2021.

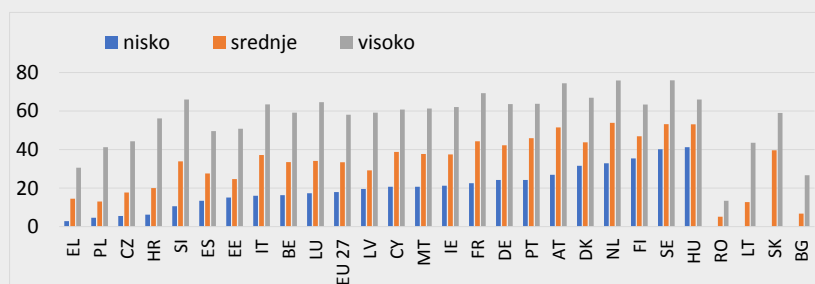
Samo je **4,3 %** niskokvalificiranih odraslih osoba sudjelovalo u obrazovanju

U nekom obliku obrazovanja ili osposobljavanja u prethodnih 12 mjeseci prema podacima iz 2016. sudjelovalo je **37,4 %** odraslih osoba

Sudjelovanje odraslih osoba u obrazovanju prema stečenoj razini obrazovanja (niska, srednja i visoka razina kvalifikacija) u posljednja četiri tjedna (2021., u %)

Sudjelovanje odraslih osoba u obrazovanju prema stečenoj razini obrazovanja (niska, srednja i visoka razina kvalifikacija) u posljednjih 12 mjeseci (2016., u %)

Izvor: Eurostat [img ifs 03], anketa o radnoj snazi i [posebni izvadak], anketa o obrazovanju odraslih.

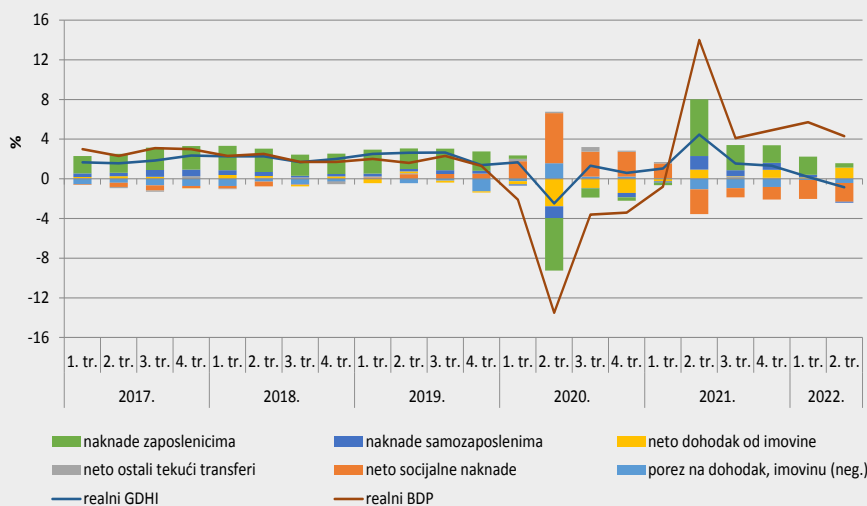
Ukupan realni dohodak kućanstava u EU-u povećao se 2021. u okviru oporavka nakon pandemije bolesti COVID-19 zajedno s BDP-om i tržišnim dohotkom, no smanjio se 2022. U drugom tromjesečju 2021. realni dohodak kućanstava povećao se za znatnih 4,5 % (u odnosu na prethodnu godinu), a rast realnog BDP-a dosegnuo je vrhunac s 14,1 %. Otpornost dohotka kućanstava na šok uzrokovan pandemijom bolesti COVID-19 iz 2020. povezana je s funkcioniranjem automatskih stabilizatora te masovnim i pravodobnim odgovorima politike na razini država članica i EU-a, koji su uvelike ublažili negativne socioekonomske posljedice pandemije. No od trećeg tromjesečja 2021. bilježi se snažno usporavanje rasta realnog dohotka kućanstava zbog sve veće inflacije, unatoč povećanju nominalnih naknada zaposlenika. Do drugog tromjesečja 2022. realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava prvi se put smanjio nakon šoka uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19 iz drugog tromjesečja 2020., dok se rast realnog BDP-a usporio.

Nedavna visoka inflacija negativno je utjecala na rast ukupnog realnog dohotka kućanstava zabilježen 2022.

Rast realnog BDP-a i realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava i njegove glavne sastavnice (u %, EU-27)

Realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava smanjio se u EU-u u drugom tromjesečju 2022.

Stopa nejednakosti dohotka u većini država članica uglavnom je stabilna

Izvor: Eurostat, nacionalni računi [nasq_10_nf_tr] i [namq_10_gdp]. Napomene: vidjeti tekst Izvješća.

Unatoč krizi uzrokovanoj bolešću COVID-19 udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) bio je uglavnom stabilan 2020. i očekuje se da će takav ostati i 2021., nakon što se prethodnih godina poboljšao zahvaljujući mjerama EU-a i država članica usmjerenima na ublažavanje negativnog učinka pandemije. Otprilike svaka peta osoba u EU-u bila je izložena riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2020. i ne očekuje se da će se to znatno promijeniti 2021., pri čemu postoje velike razlike među državama članicama. Stopa rizika od siromaštva i udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih gotovo se uopće nisu promijenili nakon pandemije, dok se teška materijalna i socijalna oskudica nastavila smanjivati 2021. I dohodovna nejednakost bila je uglavnom stabilna u razdoblju od 2020. do 2021., unatoč određenim razlikama među državama članicama, zahvaljujući znatnim i brzim mjerama politike, uključujući programe skraćenog radnog vremena te druge mjere očuvanja radnih mjesta i mjere politike usmjerene na pomoć ranjivim skupinama u kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19. Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva dosegno je dosad nezabilježenu razinu (porastavši u velikoj većini država članica), zbog čega se stopa siromaštva u EU-u u prosjeku smanjila za više od trećine. Ipak, za osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja postojala je više nego triput veća vjerojatnost da će biti izložene riziku od siromaštva (16,6 %) od onih u standardnom radnom odnosu (5 %). Rane procjene izdataka za socijalnu zaštitu u 2021. za 24 države članice upućuju na smanjenje njihova udjela u BDP-u u odnosu na 2020. (29,2 % u odnosu na 30,7 %), no on je i dalje iznad razine prije krize (27,1 % u 2019.). U gotovo svim državama članicama udio izdataka za zdravstvenu zaštitu i naknade za bolovanje povećao se, dok se udio naknada za nezaposlene smanjio.

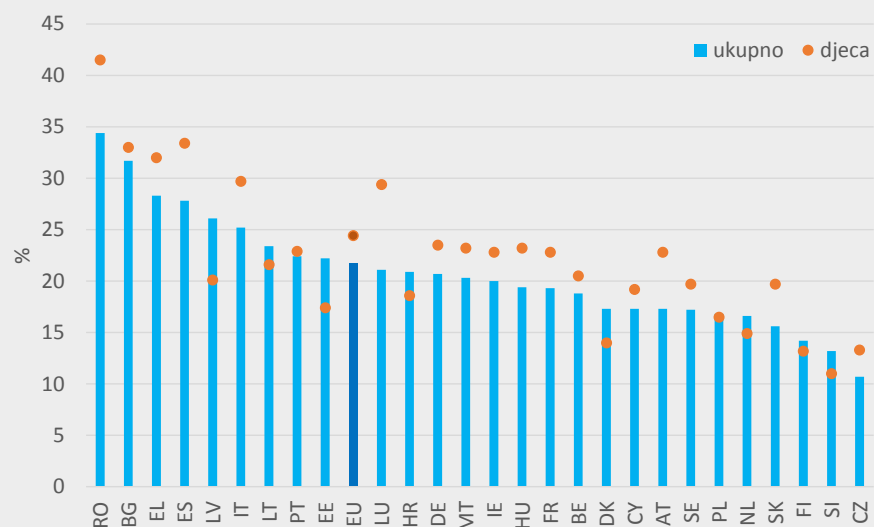
Ni rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti određenih skupina stanovništva uglavnom se nije mijenjao u razdoblju od 2020. do 2021., iako su za neke od njih istaknuti posebni problemi. Udio osoba rođenih izvan EU-a i Roma izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti uglavnom se nije mijenjao u EU-u, dok se udio osoba s invaliditetom smanjio unatoč pandemiji. Ipak, te su skupine i dalje sustavno izložene siromaštvu i socijalnoj isključenosti od ostatka stanovništva. Da bi se suzbio veći rizik od siromaštva i socijalne isključenosti osoba s invaliditetom, države članice trebale bi otkloniti nedostatke u socijalnoj zaštiti i time smanjiti nejednakosti, među ostalim tako što će nadoknaditi dodatne troškove povezane s invaliditetom i ispunjavanjem uvjeta za primanje naknada za invaliditet. I rizik od siromaštva i socijalne isključenosti djece ostao je uglavnom stabilan u razdoblju od 2020. do 2021., iako je veći od rizika za ukupno stanovništvo i postoje određene razlike među državama članicama. Nadalje, obitelji s djecom i dalje su živjele u teškim stambenim uvjetima. Djeca koja odrastaju u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti imaju manje izgleda da će ostvariti dobre obrazovne rezultate, biti dobrog zdravlja i kasnije u životu ostvariti svoj puni potencijal, što znači da su potrebne hitne mjere politike kako bi se taj problem riješio u skladu s ojačanim europskim jamstvom za djecu.

Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU-u u prosjeku je ostao uglavnom stabilan u razdoblju od 2020. do 2021., no znatno se razlikuje među državama članicama i veći je u slučaju djece

Svaka peta osoba u EU-u 2021. bila je izložena riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, pri čemu raspon po državama članicama iznosi od 10,7 % do 34,4 %

Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti veći je za djecu u EU-u (24,4 %), kao i u većini država članica

Stope rizika od siromaštva i socijalne isključenosti za ukupno stanovništvo i za djecu (0–17) (u %, 2021.)

Izvor: Eurostat [ilc_peps01n], istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC)

Sve više cijene energije i povezani inflacijski pritisci mogu negativno utjecati na kupovnu moć, posebno kućanstava u ranjivom položaju, i dovesti do povećanja energetske siromaštva, što zahtijeva privremenu i ciljanu potporu. Nagli rast cijena energije u razdoblju od 2021. do 2022. negativno je utjecao na kupovnu moć kućanstava s

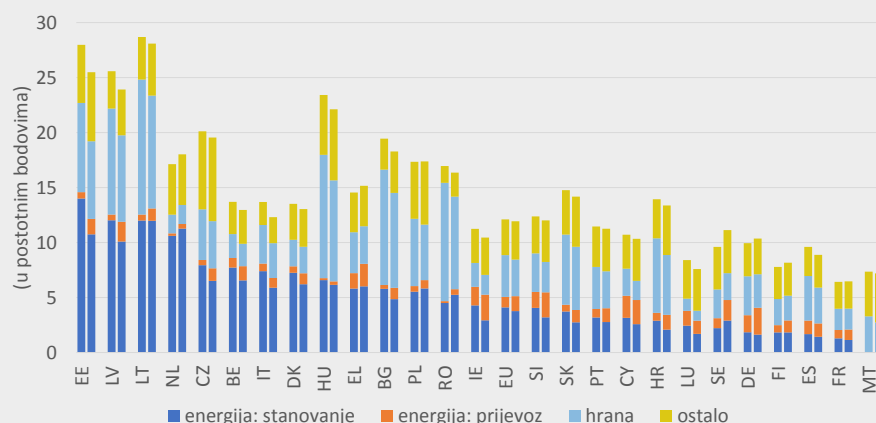
niskim i srednjim dohotkom (uz procijenjeno prosječno povećanje njihovih životnih troškova od 12 %), posebno kad je riječ o hrani i energiji. Veći ukupni troškovi prijevoza i troškovi energije za stanovanje, posebno za grijanje i hlađenje, isto tako mogu dovesti do energetske siromaštva kućanstava. Nemogućnost odgovarajućeg grijanja doma najviše pogađa upravo osobe s niskim dohotkom. Oko petine osoba izloženih riziku od siromaštva 2021. nije moglo dovoljno ugrijati domove, što je više nego dvostruko više od brojke za ukupno stanovništvo. Komisija je predložila nekoliko mjera za suočavanje s energetsom krizom. U listopadu 2021. predstavila je Komunikaciju o cijenama energije, koja uključuje paket mjera i u kojoj se navodi što bi države članice mogle učiniti u skladu s postojećim pravilima EU-a kako bi ugroženi potrošači i poduzeća lakše podnosili visoke cijene energije. Paket mjera proširen je Uredbom Vijeća od 6. listopada 2022. o hitnoj intervenciji za rješavanje pitanja visokih cijena energije, koja bi trebala donijeti i dodatne javne prihode u obliku neočekivane dobiti od inframarginalnih tehnologija i solidarnog doprinosa poduzeća koja proizvode fosilna goriva. Ti prihodi usmjerit će se u kućanstva i poduzeća za koja postoji sve veći rizik da neće moći plaćati račune za energiju kako bi se spriječilo još veće izlaganje riziku od siromaštva i nejednakostima. Prošle su godine države članice uvele izvanredne i privremene mjere kako bi se nosile s trenutačnom energetsom krizom. S obzirom na sve veće cjenovne pritiske osobito je važno pomno pratiti njihove distribucijske učinke i primijeniti privremene mjere potpore koje su više usmjerene na ranjive skupine. Smanjenje izdataka kućanstava za energiju i njihova oslanjanja na fosilna goriva, na primjer ulaganjem u energetske učinkovitost, uključujući obnovu zgrada, i u energiju iz obnovljivih izvora u skladu s planom REPowerEU, isto tako pridonosi očuvanju kupovne moći kućanstava u kontekstu rasta cijena energije. Te mjere potpore najbolje su dugoročno rješenje za visoke cijene energije i također bi u prvom redu trebale biti usmjerene na ranjive skupine.

Rast cijena energije negativno utječe na ukupne životne troškove kućanstava s niskim i srednjim dohotkom

Gotovo polovina povećanja životnih troškova od 9,7 % u EU-u u razdoblju od 2021. do 2022. posljedica je rasta cijena energije

6,9 % ukupnog stanovništva i 16,4 % osoba izloženih riziku od siromaštva 2021. nije moglo dovoljno ugrijati svoje domove

Doprinos vrsta rashoda povećanju životnih troškova za prvi i treći kvintil stanovništva (prema dohotku, u %) (prvi i drugi stupac za svaku državu članicu)

Napomena: Povećanje troškova života izračunano je za prosječni udio izdataka za prvi i treći kvintil raspodjele ekvivalentnog raspoloživog dohotka kućanstava. Države članice poredane su prema doprinosu promjena cijena energije povezanih sa stanovanjem za prvi kvintil. Izvor: izračuni JRC-a na temelju podataka o inflaciji mjerenoj Eurostatovim harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena [[prc_hicp_manr](#)] iz rujna 2022. i mikropodataka iz ankete EU-a o potrošnji kućanstava (EU-HBS) za 2015.

Primjerenost programâ minimalnog dohotka pogoršala se 2020. u gotovo svim državama članicama u odnosu na 2019., a nedostaci u pokrivenosti i dalje su prisutni. Zaštita minimalnog dohotka, uz pristup aktivnog uključivanja, ključna je za sprečavanje i ublažavanje rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti. Sve države članice primjenjuju programe potpore dohotku u krajnjoj nuždi, a primjerenost minimalnog dohotka u prosjeku se u zadnjih 10 godina uglavnom nije mijenjala na razini EU-a (uz velike razlike među državama članicama), pri čemu je 2020. općenito zamijećeno blago pogoršanje. Pokrivenost je poboljšana od 2015. do 2020., što može pridonijeti sprečavanju veće dubine siromaštva i materijalne oskudice, no djelotvornost je i dalje upitna. Radi poticanja uzlazne konvergencije među državama članicama i suzbijanja siromaštva i socijalne isključenosti Komisija je iznijela Prijedlog preporuke Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku kojim se jamči aktivno uključivanje i u kojem su navedeni načini daljnje modernizacije programâ minimalnog dohotka u skladu s pristupom aktivnog uključivanja.

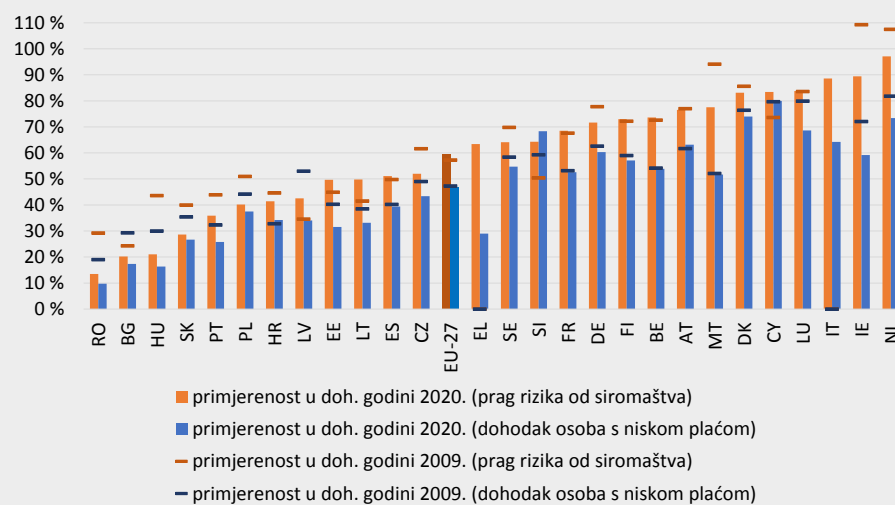
Prikladnost mreža socijalne sigurnosti razlikuje se među državama članicama

Minimalni dohodak na manje od polovine praga siromaštva u trećini država članica 2019.

Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva ima raspon od 16 % do 52 % u državama članicama

Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka kao postotak praga rizika od siromaštva (izravan za razdoblje od tri godine) i dohodak osobe s niskim dohotkom

(2009. i 2020.)

Izvor: Izračun GU-a EMPL na temelju mikropodataka iz istraživanja EU-SILC. *Napomena:* Podaci o minimalnom dohotku za IE odražavaju dohodovnu godinu 2020. Za IE, IT, LU i LV, prag za stopu izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) 2020. na temelju istraživanja SILC još nije dostupan. Dijagram se odnosi na samce bez djece. Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka može uključivati i druge vrste naknada (npr. naknadu za stanovanje). Smatra se da osoba s niskim dohotkom zarađuje 50 % prosječne plaće i radi u punom radnom vremenu.

Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi u prosjeku su se smanjile na razini EU-a 2021., no i dalje postoje znatne razlike među državama članicama; s druge strane, primjetno je veliko povećanje potražnje za uslugama dugotrajne skrbi kao posljedica starenja stanovništva. Veća je vjerojatnost da će neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi prijaviti osobe u kućanstvima s niskim dohotkom, iako se razmjer jaza u odnosu na ukupno stanovništvo razlikuje među državama članicama. Nedostatak radne snage i vještina u zdravstvu i dalje može dovesti do uskih grla u pružanju usluga, unatoč smanjenim pritiscima na zdravstvene sustave povezanim s bolešću COVID-19. Nekoliko država članica pokrenulo je sustavne reforme zdravstva, među ostalim u vezi s primarnom zdravstvenom

skrbi. Nužno je da se te reforme dovrše i da se provede postupna digitalizacija usluga kako bi se povećale kvaliteta skrbi i njezina otpornost. Osim toga, predviđa se da će zbog demografskih promjena broj osoba u EU-u kojima će potencijalno trebati dugotrajna skrbi porasti s 30,8 milijuna u 2019. na 33,7 milijuna u 2030. te na 38,1 milijun u 2050. To povećava potrebu za rješavanjem pitanja dostupnosti, cjenovne pristupačnosti i kvalitete dugotrajne skrbi, pritom uzimajući u obzir opću održivost javnih financija. Premda sve države članice nude određenu pokrivenost socijalnom zaštitom, 35,7 % stanovnika EU-a navelo je da se zbog financijskih razloga ne služe (u većoj mjeri) uslugama skrbi u vlastitom domu, 9,7 % ih je spomenulo manjak ponude, a 2,1 % sumnja u kvalitetu usluge. Točnije, čak i kad se uzme u obzir socijalna zaštita, neposredni troškovi skrbi mogu biti vrlo visoki i činiti više od 50 % medijana dohotka starijih osoba s izrazitom potrebom za dugotrajnom skrbi u brojnim državama članicama. Kako bi usluge dugotrajne skrbi što više pridonijele socijalnoj pravednosti, rodnoj ravnopravnosti i otvaranju radnih mjesta, Komisija je predložila Europsku strategiju o skrbi, kojoj je priložen Prijedlog preporuke Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi.

Države članice poduzimaju mjere za prilagodbu svojih sustava socijalne zaštite promjenjivom demografskom kontekstu i kontekstu tržišta rada kako bi se riješila pitanja primjerenosti, pristupačnosti i fiskalne održivosti. Nakon što je pandemija ukazala na određene nedostatke u pristupu socijalnoj zaštiti, nekoliko država članica uvelo je reforme svojih nacionalnih sustava socijalne zaštite usmjerene na radnike u nestandardnim oblicima zaposlenja i samozaposlene osobe. Demografske promjene i dalje donose dugoročne izazove za mirovinske sustave, među ostalim u pogledu utjecaja starenja stanovništva i povezanih sustava zdravstvene zaštite u mirovini na javne financije, i za sustave dugotrajne skrbi u smislu primjerenosti, pristupačnosti i fiskalne održivosti. Za uspješno prevladavanje izazova s kojima se suočavaju mirovinski sustavi, uključujući stalne rodno uvjetovane razlike u mirovinama, potreban je širok raspon mjera politike, koji bi obuhvatio mirovinske politike, politike tržišta rada, porezne politike i zdravstvene politike.

Predvidljivo, smisleno i pravodobno uključivanje socijalnih partnera važno je za djelotvorno oblikovanje i provedbu reformi i ulaganja. U okviru smjernice za zapošljavanje br. 7 i načela br. 8 europskog stupa socijalnih prava države članice pozivaju se da osiguraju pravodobno i smisleno sudjelovanje socijalnih partnera u oblikovanju i provedbi reformi i politika zapošljavanja te socijalnih i prema potrebi gospodarskih reformi i politika, među ostalim tako što će pridonijeti povećanom kapacitetu socijalnih partnera. Tijekom zdravstvene krize socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje bili su ključni za snažan zdravstveni sektor i pridonijeli su povećanju pripravnosti EU-a za potencijalne buduće zdravstvene krize. Osim toga, nekoliko država članica pozvalo je socijalne partnere, u skladu sa svojom nacionalnom praksom i institucijskim okvirima, da raspravljaju i pregovaraju o mjerama usmjerenima na bolje radne uvjete, funkcioniranje tržišta rada, jednake mogućnosti te zdravlje i sigurnost na radnom mjestu i/ili da provedu te mjere. U zadnje je vrijeme suradnja sa socijalnim partnerima ključna za provedbu odgovarajućih politika za potporu integraciji ukrajinskih državljana i drugih raseljenih osoba na europska tržišta rada, među ostalim u sektorima koji su suočeni s nedostatkom radne snage. Za provedbu kvalitetnih reformi i politika u državama članicama nužno je i uključivanje organizacija civilnog društva. Uključivanje socijalnih partnera i civilnog društva važno je i u kontekstu planova za oporavak i otpornost.

Države članice trebale bi poduzeti mjere za rješavanje problema u području zapošljavanja, vještina i socijalne politike utvrđenih u ovom Zajedničkom izvješću o zapošljavanju. U analizi predstavljenoj u izvješću istaknut je niz prioriternih područja za mjere politike. Cilj bi trebao biti rješavanje problema koji su se pojavili u postojećem socioekonomskom kontekstu te promicanje održivog i uključivog rasta poticanjem otvaranja kvalitetnih radnih mjesta i prelaska s jednog radnog mjesta na drugo tijekom cijelog radnog vijeka i u različitim sektorima, poboljšanjem socijalne i gospodarske otpornosti te osiguravanjem pravedne zelene i digitalne tranzicije, a pritom napredovati u ostvarenju glavnih ciljeva EU-a i nacionalnih ciljeva u pogledu zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva do 2030.

U skladu sa smjernicama za zapošljavanje države članice pozivaju se na:

- ublažavanje negativnog učinka inflacijskih pritisaka, ponajviše zbog visokih cijena energije, na kupovnu moć kućanstava u ranjivom položaju, među ostalim kako bi se privremenim i ciljanim mjerama potpore spriječilo povećanje energetske siromaštva i pritom zadržali poticaji za smanjenje potrošnje energije i povećanje energetske učinkovitosti;
- promicanje, u skladu s nacionalnom praksom i poštujući ulogu socijalnih partnera, kretanja plaća kojima se posebno za osobe s niskim dohotkom ublažava pad kupovne moći, među ostalim pravodobnim ažuriranjem zakonskih minimalnih plaća, na način koji odgovara makroekonomskim uvjetima, kojim se održava zaposlenost i konkurentnost te koji je u skladu s ciljem suzbijanja visoke inflacije;
- osiguravanje dostupnosti programâ skraćenog radnog vremena i drugih mjera očuvanja radnih mjesta osmišljenih kako bi se sačuvao ljudski kapital, omogućili pravedni postupci restrukturiranja kad su potrebni, olakšao prelazak s jednog radnog mjesta na drugo i pridonijelo modernizaciji gospodarstva, posebno povezanim mjerama usavršavanja i prekvalifikacije te uzimajući u obzir potencijalni utjecaj energetske krize i povezanih transformacija industrije na tržište rada;
- jačanje učinkovitosti i djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada i kapaciteta javnih službi za zapošljavanje, na primjer ulaganjem u pristupačne digitalne infrastrukture i usluge, praćenjem i predviđanjem vještina te odgovarajućim osposobljavanjem osoblja, kako bi se promicalo otvaranje radnih mjesta i prelazak s jednog radnog mjesta na drugo, među ostalim u kontekstu digitalnog i zelenog gospodarstva, te riješio problem nedostatka radne snage i vještina;
- pružanje potpore radnicima i kućanstvima, osobito onima u ranjivom položaju, na koje su najviše utjecale gospodarske i socijalne transformacije uzrokovane klimatskim promjenama, potrebnom zelenom tranzicijom i digitalizacijom, i to uslugama službi za zapošljavanje, mjerama osposobljavanja, dobro osmišljenim, ciljanim i privremenim programima zapošljavanja te ciljanim i dobro osmišljenim poticajima za zapošljavanje i prelazak s jednog radnog mjesta na drugo, sigurnim primjerenim dohotkom u okviru pristupa aktivnog uključivanja i promicanjem poduzetništva, oslanjajući se na potpuno i smisleno sudjelovanje radnika i njihovih predstavnika u predviđanju promjena i upravljanju postupcima restrukturiranja u skladu s Preporukom Vijeća o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti;
- poboljšanje izgleda mladih ljudi na tržištu rada, među ostalim promicanjem uključivog i kvalitetnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te tercijarnog obrazovanja, pružanjem ciljane potpore službi za zapošljavanje (uključujući mentorstvo,

usmjeravanje i savjetovanje) i podupiranjem kvalitetnog naukovanja i pripravnštva u skladu s ojačanom Garancijom za mlade;

- osiguravanje rodne ravnopravnosti i jačanje sudjelovanja žena na tržištu rada, na primjer promicanjem jednakih mogućnosti i napretka u karijeri ili osiguranjem transparentnih struktura plaćanja; promicanje usklađivanja posla, obitelji i privatnog života, na primjer pristupom cjenovno pristupačnoj, kvalitetnoj dugotrajnoj skrbi i uslugama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te primjerenom dopustu zbog obiteljskih razloga i fleksibilnim radnim uvjetima za roditelje i druge ljude s obvezama skrbi u skladu s Europskom strategijom o skrbi;
- promicanje jednakih mogućnosti i poboljšanje ishoda učenja rješavanjem problema ranog napuštanja školovanja, među ostalim osiguranjem cjenovno pristupačnog i kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, u skladu s europskim jamstvom za djecu i relevantnim nacionalnim akcijskim planovima, i rješavanjem problema nedostatka nastavnika; podupiranje pristupa djece iz skupina u nepovoljnom položaju i udaljenih područja obrazovanju te promicanje osposobljavanja na svim razinama kvalifikacija;
- jačanje digitalnih kompetencija učenika i odraslih i povećanje baze talenata u području digitalnih tehnologija na tržištu rada razvojem ekosustava digitalnog obrazovanja i osposobljavanja uz potporu ključnih čimbenika kao što je povezivost velike brzine za škole, oprema i osposobljavanje nastavnika; i podupiranje institucija znanjem i iskustvom u području digitalizacije, s posebnim naglaskom na uključivost i smanjenje digitalnog jaza;
- podupiranje usavršavanja i prekvalifikacije odraslih osoba radi prilagodbe promjenama na tržištu rada, među ostalim jačanjem odredbi o pojedinačnim pravima na osposobljavanje, posebice onih koja se ostvaruju u okviru individualnih računa za učenje, te promicanjem razvoja, provedbe i priznavanja mikro kvalifikacija u skladu s preporukama Vijeća o individualnim računima za učenje i europskom pristupu mikro kvalifikacijama za cjeloživotno učenje i zapošljivost;
- prilagodbu propisa o tržištu rada te sustava poreza i doprinosa kako bi se smanjila i spriječila segmentacija tržišta rada i promicalo otvaranje kvalitetnih radnih mjesta, uključujući eventualno smanjenje poreznog klina, osobito za osobe s niskim dohotkom;
- osiguravanje pristupa odgovarajućoj socijalnoj zaštiti za radnike u nestandardnim oblicima rada, osobe koje rade putem platformi i samozaposlene osobe u skladu s Preporukom Vijeća o pristupu socijalnoj zaštiti;
- uspostavu zdravih, sigurnih i dobro prilagođenih radnih okruženja te fleksibilnih radnih uvjeta;
- promicanje kolektivnog pregovaranja, socijalnog dijaloga te pravodobnog i smislenog uključivanja socijalnih partnera, među ostalim u vezi s provedbom planova za oporavak i otpornost i postupkom europskog semestra;
- ulaganje u primjerene i održive sustave socijalne zaštite za sve u skladu s Preporukom Vijeća o pristupu socijalnoj zaštiti, što uključuje programe minimalnog dohotka na temelju pristupa aktivnog uključivanja u skladu s Prijedlogom preporuke Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku kojim se jamči aktivno uključivanje; podupiranje reformi kako bi se osigurale odgovarajuće razine zaštite i poboljšala zaštita osoba koje njom nisu uopće ili nisu dovoljno pokriveni; osiguravanje primjerenih naknada, prenosivosti prava, pristupa kvalitetnim uslugama i potpore za integraciju radno

sposobnih osoba na tržište rada; osiguravanje, u okviru navedenog, ravnoteže izvora financiranja i očuvanje opće održivosti javnih financija;

- procjenu distribucijskih učinaka reformi ulaganja na dohodak različitih skupina stanovništva u skladu s Komunikacijom o boljoj procjeni distribucijskog učinka politika država članica;
- osiguravanje besplatnog i učinkovitog pristupa zdravstvenoj skrbi, ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te obrazovanju i školskim aktivnostima i učinkovitog pristupa zdravoj prehrani i primjerenom stanovanju za svu djecu izloženu riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u skladu s europskim jamstvom za djecu;
- suzbijanje beskućništva kao najekstremnijeg oblika siromaštva; promicanje ulaganja u obnovu stambenih objekata i socijalnih stanova, kao i integriranih socijalnih usluga; olakšavanje pristupa kvalitetnom i pristupačnom stanovanju, socijalnom stanovanju ili pomoći u stambenom zbrinjavanju, po potrebi,
- ulaganje u kapacitete sustava zdravstvene skrbi, uključujući primarnu skrb i javno zdravlje, koordinaciju skrbi, zdravstvene djelatnike i e-zdravstvo; smanjenje neposrednih plaćanja, poboljšanje pokrivenosti zdravstvenom skrbi i promicanje usavršavanja i prekvalifikacije zdravstvenih djelatnika;
- jačanje pružanja kvalitetnih, cjenovno pristupačnih i održivih usluga dugotrajne skrbi u skladu s Europskom strategijom o skrbi;
- osiguravanje uključivih i fiskalno održivih mirovinskih sustava koji omogućuju primjeren dohodak u starijoj dobi i međugeneracijsku solidarnost.

Sredstvima EU-a, među ostalim u okviru Europskog socijalnog fonda plus, Europskog fonda za regionalni razvoj, Fonda za pravednu tranziciju i Mehanizma za oporavak i otpornost za prihvatljiva ulaganja i reforme, države članice podupiru se u jačanju mjera politike u tim područjima.

POGLAVLJE 1. PREGLED KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA I SOCIJALNIH KRETANJA U EUROPSKOJ UNIJI, GLAVNI CILJEVI I ISJEČCI IZ PREGLEDA SOCIJALNIH POKAZATELJA

1.1. Kretanja na tržištu rada

Oporavak tržišta rada nastavio se 2022. i doveo je do većih razina zaposlenosti nego prije krize, iako su zabilježene velike razlike među sektorima. U drugom tromjesečju 2022. u EU-u je bilo ukupno 213,4 milijuna zaposlenih (164 milijuna u europodručju)¹⁰. To je za 3,5 milijuna (2,7 milijuna za europodručje) više od najviše razine iz četvrtog tromjesečja 2019. Stopa zaposlenosti (20–64 godine) u EU-u u drugom tromjesečju 2022. iznosila je 74,8 % (74,3 % u europodručju), što je za 1,9 postotnih bodova (1,6 postotnih bodova za europodručje) više od najviše stope u razdoblju prije pandemije. Stopa zaposlenosti na godišnjoj razini u EU-u 2021. iznosila je 73,1 % (72,5 % u europodručju), što je za 0,4 postotna boda više od vrijednosti za 2019. (bez promjena u europodručju). Među zanimanjima s najvišom stopom rasta zaposlenosti sektor informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) zabilježio je povećanje za 21 % od četvrtog tromjesečja 2019. do drugog tromjesečja 2022. i otvaranje 1,1 milijun radnih mjesta. Slijede djelatnosti povezane s nekretninama (povećanje za 18 % ili za 190 000 novozaposlenih) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (povećanje za 7,9 % ili 0,58 milijuna zaposlenika). U sektorima javne uprave i obrane u drugom tromjesečju 2022. otvoren je 0,71 milijun dodatnih radnih mjesta u odnosu na četvrto tromjesečje 2019. (povećanje za 5,3 %). Slijede građevinarstvo (povećanje za 6,1 %) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (povećanje za 3,1 %). S druge strane, prerađivačka industrija, pružanje smještaja, priprema i usluživanje hrane te poslovi administrativne podrške još se nisu vratili na razine zaposlenosti prije krize (u svakom od tih sektora u drugom tromjesečju 2022. bilo je oko 0,2 milijuna manje zaposlenih nego u četvrtom tromjesečju 2019.). Općenito, u kontekstu velike nesigurnosti, predviđa se rast zaposlenosti od 1,7 % u 2022., zatim stagnacija u 2023. te umjeren rast od oko 0,4 % u 2024. Očekuje se da će osobe koje zbog rata u Ukrajini bježe u EU postupno ulaziti na tržišta rada, a učinci bi se trebali osjetiti tek od sljedeće godine¹¹.

Napuštanjem programa skraćenog radnog vremena i smanjenjem odsutnosti radnika s posla od 2021. dolazi do povećanja ukupnog broja odrađenih sati. Broj odrađenih sati u EU-u sporo se, ali stabilno, povećao nakon što je u drugom tromjesečju 2020. dosegno najnižu stopu, te je u drugom tromjesečju 2022. iznosio ukupno 85,9 milijardi¹². To je dosad najviša zabilježena vrijednost za taj pokazatelj. Pritom se nastavilo smanjenje tromjesečnih odsutnosti s posla, koje su u drugom tromjesečju 2020. činile 17,5 %, a u drugom tromjesečju 2022. godine 8,9 % ukupne zaposlenosti¹³. Iz tih brojk i dalje je vidljiva važna uloga programa skraćenog radnog vremena za brojne radnike i poduzeća, čak i nakon više od dvije godine od početka krize uzrokovane bolešću COVID-19 (vidjeti odjeljak 2.1.). Mjere tržišta rada uvedene na razini EU-a i država članica u kontekstu pandemije bolesti COVID-19 (osobito SURE, REACT-EU i investicijske inicijative kao odgovor na koronavirus – CRII i CRII plus) omogućile su poduzećima da zadrže zaposlenike i vještine, a samozaposlenim osobama da postupno nastave s aktivnostima nakon ukidanja mjera ograničenja kretanja. U

¹⁰ Zapošljavanje: nacionalni računi (domaći koncept), Eurostatov pokazatelj [namq_10_a10_e]; [lfsq_eegan2] i drugi podaci: anketa EU-a o radnoj snazi. U ovom se odjeljku upotrebljavaju sezonski prilagođeni tromjesečni podaci.

¹¹ Europska komisija, *Europska ekonomska prognoza, jesen 2022.*, Institutional paper 187, studeni 2022.

¹² Eurostat [namq_10_a10_e].

¹³ Eurostat [lfsi_abt_q] i [lfsi_emp_q], anketa EU-a o radnoj snazi.

četvrtom polugodišnjem izvješću o provedbi instrumenta SURE¹⁴ navodi se da je 2020. potporu u okviru instrumenta dobilo oko 31,5 milijuna osoba i 2,5 milijuna poduzeća, što je gotovo trećina ukupnog broja zaposlenih i poduzeća u 19 država članica korisnica.

Ubrzao se rast nominalnih plaća, no očekuje se da će 2022. ostati ispod stope rasta inflacije. Nominalne naknade zaposlenika povećale su se 2021. u svim državama članicama, a na razini EU-a porasle su za ukupno 4,1 % godišnje, što premašuje prosječnu stopu rasta od oko 1,9 % u razdoblju od 2013. do 2019. To je povećanje uvelike potaknuto snažnim gospodarskim oporavkom i oporavkom broja odrađenih sati (za podatke na razini država članica vidjeti odjeljak 2.1.). Povećana inflacija i sužavanje tržišta rada dodatno su pridonijeli blagom ubrzanju rasta nominalnih plaća u prvoj polovini 2022. No nominalna povećanja uglavnom je poništio rast inflacije, što je dovelo do znatnog smanjenja realnih plaća za 3,3 % u EU-u u drugom tromjesečju 2022. (u odnosu na prethodnu godinu), a zabrinutost zbog nepovoljnih socijalnih posljedica negativnog utjecaja na kupovnu moć, posebno za osobe s niskim dohotkom, sve je veća. U budućnosti se očekuje usporavanje rasta plaća zbog sve lošije gospodarske situacije¹⁵.

Udio zaposlenika s ugovorom o radu na određeno vrijeme i samozaposlenih osoba nije se znatno povećao kako je tržište rada postalo dinamičnije. Udio osoba s ugovorom o radu na određeno vrijeme među svim zaposlenicima (20–64 godine) blago se povećao s 12,6 % u 2020. na 13 % u 2021. U drugom tromjesečju 2022. dosegao je 13,1 % (0,8 postotnih bodova više nego u drugom tromjesečju 2020.), što je i dalje manje nego u četvrtom tromjesečju 2019. (13,9 %). Pokazatelji za 2021. viši su kad je riječ o ženama (13,8 % u odnosu na 12,2 % za muškarce) i mladima (15–24 godine) (50,9 % u odnosu na 12,9 % za dobnu skupinu od 25 do 54 godine i 6,5 % za dobnu skupinu od 55 do 64 godine – vidjeti i odjeljak 2.3.). Isto tako, postotak zaposlenika s ugovorom na određeno vrijeme bio je znatno veći za niskokvalificirane radnike (19,2 % u 2021.) u odnosu na srednjekvalificirane radnike (11,7 %) i one visokokvalificirane (12,2 %). Broj samozaposlenih osoba (20–64 godine) smanjio se za 0,9 milijuna u razdoblju od 2019. do 2021. U drugom tromjesečju 2022. bilo je 25,7 milijuna samozaposlenih osoba, što je za 0,6 milijuna manje nego u četvrtom tromjesečju 2019.¹⁶

Zaposlenost raste usporedno sa stopama slobodnih radnih mjesta, što upućuje na potrebu za daljnjim podupiranjem sudjelovanja na tržištu rada, posredovanja u pronalaženju odgovarajućeg posla i prelaska s jednog radnog mjesta na drugo¹⁷. Stopa slobodnih radnih mjesta u industriji, građevinarstvu i uslugama iznosila je 3 % u drugom tromjesečju 2022. u državama EU-27 (3,2 % u europodručju), što je za 0,8 postotnih bodova (0,9 postotnih bodova za europodručje) više nego u drugom tromjesečju 2021. i više od razina prije pandemije (2,1 % u četvrtom tromjesečju 2019. za EU i 2,2 % za europodručje). Međutim, postoje znatne razlike među državama članicama i zanimanjima (vidjeti odjeljak 2.1.). Premda iz nedavnih podataka proizlazi da njezino povećanje nije strukturni fenomen, pomno praćenje stope slobodnih radnih mjesta ključno je za procjenu potencijalnih

¹⁴ COM(2022) 483 final.

¹⁵ Europska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2022* (Godišnji pregled kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi za 2022.), Ured za publikacije Europske unije, 2022. (u pripremi).

¹⁶ Eurostat [[lfst_r_e2tgaedcu](#)], [[lfsa_etpgan](#)] i [[lfsq_egaps](#)]. Prekid u nizu za 2021. i prvo tromjesečje 2021.

¹⁷ Stopa slobodnih radnih mjesta znači ukupan broj slobodnih radnih mjesta (tj. novootvorenih, slobodnih ili ubrzo slobodnih plaćenih radnih mjesta) izražen kao postotak popunjenih i slobodnih radnih mjesta. Napomena: djelatnosti NACE Rev. 2 B–S. Eurostatova mrežna oznaka: [[ei_lmju_q_r2](#)].

neusklađenosti na tržištima rada¹⁸. U odjeljku 2.3. analiziraju se prilagodbe koje su provele javne službe za zapošljavanje da bi se unaprijedile djelotvornost i učinkovitost povezivanja tražitelja posla sa slobodnim radnim mjestima, uključujući digitalne i osobne usluge te partnerstva s poslodavcima i socijalnim službama.

Ukupno gledajući, stope nezaposlenosti u većini država članica EU-a i europodručju približavaju se razinama prije krize ili su čak niže od tih razina¹⁹. Stopa nezaposlenosti (15–74 godine) u EU-u nastavila je padati i dosegla je 6,1 % u drugom tromjesečju 2022. (najniža dosad zabilježena stopa), što je mnogo manje od posljednje najviše stope od 7,8 % iz trećeg tromjesečja 2020. Stopa nezaposlenosti u europodručju bila je nešto viša i iznosila je 6,6 % u drugom tromjesečju 2022. (za 2,1 postotni bod niža nego u trećem tromjesečju 2020.). Mjesečni podaci pokazuju da se stopa nezaposlenosti u EU-u dodatno smanjila na 6 % u kolovozu 2022. (6,6 % u europodručju), što je niže od razina prije pandemije. Međutim, postoji znatna heterogenost među državama članicama (vidjeti odjeljak 2.1.). Stopa dugotrajne nezaposlenosti aktivnog stanovništva u EU-u dosegla je 2,4 % u drugom tromjesečju 2022. (2,7 % u europodručju), što je za 0,2 postotna boda (0,3 postotna boda za europodručje) manje nego u četvrtom tromjesečju 2019.²⁰

Rezultati koji se odnose na žene na tržištu rada u stalnom su porastu, premda su i dalje prisutne znatne rodno uvjetovane razlike. Stopa zaposlenosti žena (20–64 godine) porasla je na 67,7 % u 2021., što je za 1,6 postotnih bodova više nego 2020., dok se stopa za muškarce povećala na 78,5 %, odnosno za 1,3 postotna boda u odnosu na 2020. – vidjeti sliku 1.1.1. U drugom tromjesečju 2022. stopa zaposlenosti žena iznosila je 69,5 %, što je za 2,1 postotni bod više nego u prvom tromjesečju 2021., a više je i od razine prije krize, koja je u četvrtom tromjesečju 2019. iznosila 67,3 %. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti gotovo je nepromijenjena te je u drugom tromjesečju 2022. iznosila 10,7 postotnih bodova, odnosno 0,2 postotna boda manje od razine u drugom tromjesečju 2021. Stopa aktivnosti žena (20–64 godine) povećala se na 74,1 % u drugom tromjesečju 2022., odnosno 1,8 postotnih bodova više nego u četvrtom tromjesečju 2019., dok je stopa za muškarce (84,8 %) bila za 1 postotni bod viša nego u četvrtom tromjesečju 2019.

Rezultati mladih na tržištu rada u zadnje se vrijeme poboljšavaju, no u nekim su državama članicama i dalje daleko od razina prije krize. Unatoč općenito pozitivnim rezultatima stopa zaposlenosti mladih (15–24 godine) još se nije vratila na razine prije krize uzrokovane bolešću COVID-19 i 2021. iznosila je 32,7 %, što je i dalje 0,8 postotnih bodova manje od razine iz 2019. – vidjeti sliku 1.1.1. Iz nedavnih kretanja vidljivo je brzo poboljšanje, pa je u drugom tromjesečju 2022. dosegnuta stopa od 34,9 % (1,5 postotnih bodova više nego u četvrtom tromjesečju 2019.). Stopa nezaposlenosti mladih (15–24 godine) smanjila se s 18,3 % u prvom tromjesečju 2021. na 14,3 % u drugom tromjesečju 2022. Na godišnjoj razini stopa je 2021. iznosila 16,6 %, što je i dalje za više od 1 postotnog boda iznad razine prije pandemije. Ukupno gledajući, oko 9,3 milijuna mladih (15–29 godina), odnosno 13,1 %, u 2021. nije radilo i nije bilo u sustavu redovitog obrazovanja ni u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), a u drugom tromjesečju 2022. taj je broj iznosio oko 8,3 milijuna (11,7 %).

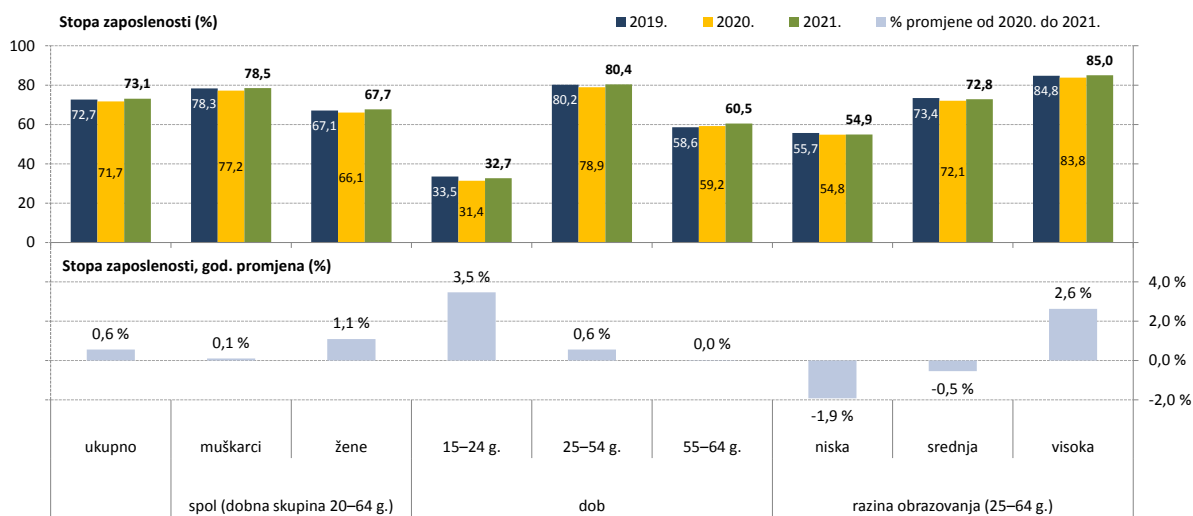
¹⁸ Napomena: Čini se da nedostatak radne snage uglavnom ovisi o oporavku tržišta rada, a ne o narušenoj preraspodjeli tržišta rada. Europska komisija, *Tromjesečno izvješće o europodručju*, Institutional Paper, 2022.

¹⁹ Za više informacija vidjeti: Europska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2022.), Ured za publikacije Europske unije, 2022.

²⁰ Eurostat [[une_rt_m](#)], [[une_rt_q](#)] i [[une_ltu_q](#)].

Slika 1.1.1.: Stopa zaposlenosti vraća se na razine prije pandemije ili iznad njih zahvaljujući poboljšanjima među mladima, ženama i visokokvalificiranim osobama

Stope zaposlenosti prema spolu, dobnoj skupini i stečenoj razini obrazovanja u državama EU-27; podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni (u %).

Izvor: Eurostat, [[lfsi_emp_a](#)] i [[lfsa_egaed](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

Sudjelovanje na tržištu u stalnom je porastu, uz veću dinamiku među starijima i ženama. Stopa aktivnosti u EU-u za osobe u dobi od 20 do 64 godine iznosila je 73,6 % u 2021., što je za 0,4 postotna boda više nego 2019. i za 1,3 postotna boda više nego 2020. U drugom tromjesečju 2022. iznosila je 79,4 %, što je za 1,1 postotni bod više nego u istom razdoblju prethodne godine i 1,4 postotna boda više od razine u četvrtom tromjesečju 2019. Za povećanje su i dalje većinom zaslužne starije osobe i žene. Promjene stope aktivnosti za dobnu skupinu od 55 do 64 godine (povećanje za 3,1 postotni bod sa 62,3 % u četvrtom tromjesečju 2019. na 65,4 % u drugom tromjesečju 2022.) bile su triput veće od povećanja zabilježenog za dobne skupine od 15 do 24 godine (za 1 postotni bod) i od 25 do 54 godine (za 1,2 postotna boda).

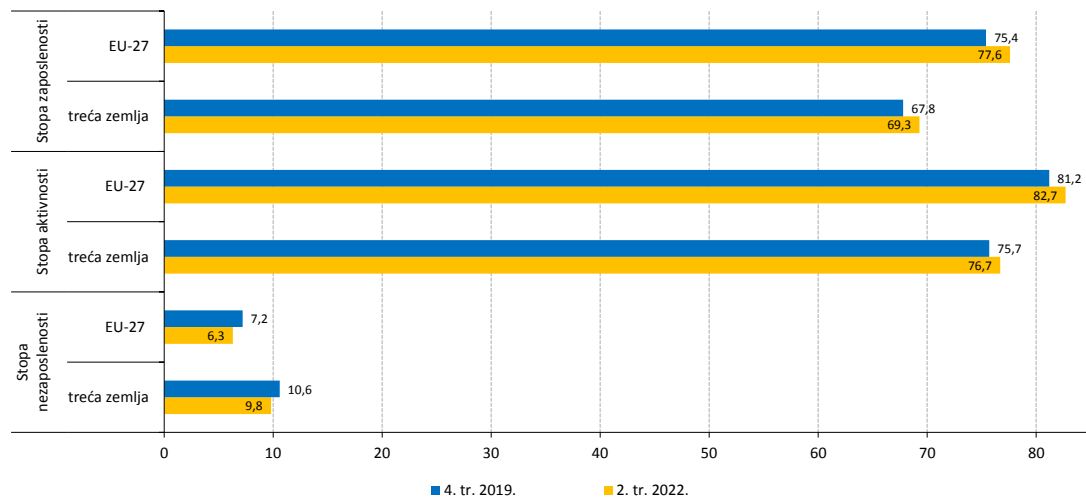
Broj visokokvalificiranih radnika u gospodarstvu povećava se zajedno s razlikom u zaposlenosti na temelju razine vještina. Razina zaposlenosti osoba s višim obrazovanjem (u dobi od 25 do 64 godine) povećala se za 2,6 % u 2021., dok se razina zaposlenosti srednjekvalificiranih i niskokvalificiranih radnika (kategorije ISCED 0–2 i 0–4) smanjila za 0,5 % odnosno 1,9 % – vidjeti sliku 1.1.1. Razlika između stopa zaposlenosti niskokvalificiranih i visokokvalificiranih radnika 2021. iznosila je 30,1 postotni bod, što je 1 postotni bod više nego 2020. (vidjeti odjeljak 2.2.).

Rezultati na tržištu rada za osobe rođene izvan EU-a vratili su se na razine prije krize, no i dalje postoje velike razlike u odnosu na građane rođene u EU-u. Stopa zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a (20–64 godine) 2021. iznosila je 66,7 %, što je i dalje za 1 postotni bod niže od vrijednosti iz 2019. i za 6,4 postotna boda niže od stope za osobe koje su rođene u EU-u. Tromjesečna stopa zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a iznosila je 69,3 % u drugom tromjesečju 2022., što je za 1,5 postotnih bodova više nego u četvrtom tromjesečju 2019. – vidjeti sliku 1.1.2. Stopa nezaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a (15–74 godine) iznosila je 11,8 % u 2021., 0,6 postotnih bodova manje nego 2020. (vidjeti odjeljak 2.2.). Za žene rođene izvan EU-a bilježe se razmjerno više razine nezaposlenosti (13,2 % u 2021.) nego za muškarce rođene izvan EU-a (10,7 %). Stopa nezaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a na tromjesečnoj razini (9,8 % u drugom tromjesečju 2022.) nastavila se smanjivati od

prvog tromjesečja 2021. (13,5 %) i trenutačno je za 0,8 postotnih bodova niža od razine iz četvrtog tromjesečja 2019. Noviji podaci upućuju na glavne prepreke s kojima se suočavaju osobe rođene izvan EU-a (15–74 godine) pri traženju odgovarajućeg posla u zemlji domaćinu (npr. nepriznavanje formalnih kvalifikacija odnosno jezičnih vještina ili ograničeno pravo na rad zbog državljanstva ili boravišne dozvole)²¹.

Slika 1.1.2.: Velike su razlike u rezultatima koji se odnose na tržište rada između osoba rođenih u državama skupine EU-27 i izvan njih

Stope zaposlenosti, nezaposlenosti i aktivnosti na temelju zemlje podrijetla (EU-27 ili treća zemlja), podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni (u %)

Napomena: dobna skupina od 20 do 64 godine za stope zaposlenosti i aktivnosti, dobna skupina od 15 do 74 godine za stopu nezaposlenosti.

Izvor: Eurostat, [lfsq_ergacob], [lfsq_urgacob] i [lfsq_argacob], anketa EU-a o radnoj snazi.

1.2. Socijalna kretanja

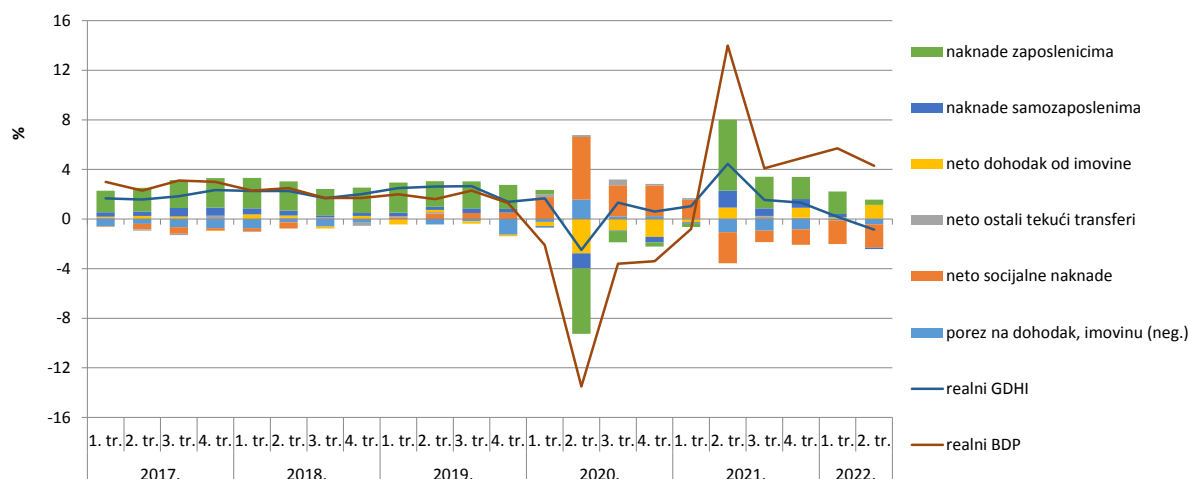
Realni dohodak kućanstava u EU-u povećao se 2021. u okviru oporavka nakon pandemije bolesti COVID-19 i djelomičnog nastavka provedbe mjera politike za ublažavanje učinaka pandemije; očekuje se da će rast inflacije u budućnosti utjecati na kupovnu moć. Povećanje realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI, tromjesečno, u odnosu na prethodnu godinu) vratilo se 2021. na prosječne razine prije pandemije (prosječna stopa od 2 % u odnosu na prosječnu stopu od 2,2 % u razdoblju od 2018. do 2019.) – vidjeti sliku 1.2.1. U drugom tromjesečju 2021. stopa je iznosila čak 4,5 %, dok je u trećem tromjesečju 2021. bila na umjerenijih 1,7 % i dodatno se smanjila do drugog tromjesečja 2022. Taj je rast potaknut oporavkom 2021., koji je omogućio i postupno ukidanje hitnih mjera. Ključan pokretač usporavanja bilo je brzo smanjenje doprinosa realnih naknada za zaposlenike i samozaposlene osobe u odnosu na veliko povećanje realnog BDP-a od trećeg tromjesečja 2021. do prvog tromjesečja 2022. Važan čimbenik takvog kretanja brzi je rast inflacije, kako je opisano u odjeljku 1.1., koji je znatno ograničio doprinos naknada za zaposlenike povećanju GDHI-ja u drugom tromjesečju 2022. unatoč povoljnom kretanju nominalnih plaća (za više pojedinosti vidjeti odjeljak 2.1.1.). Zbog toga se realni dohodak kućanstava u drugom tromjesečju 2022. smanjio prvi put od šoka uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19 iz drugog tromjesečja 2020. i drugi put nakon krize iz 2013. Osim promjena prosječnog realnog dohotka postoje znatne razlike među razinama dohotka, uz natprosječan učinak promjena cijena za kućanstva s nižim i neka kućanstva sa srednjim

²¹ Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi, modul za 2021. (*ad hoc* izvadak).

dohotkom kojima energija i hrana čine veći dio potrošačke košarice (vidjeti i okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava u odjeljku 2.4.1. o utjecaju povećanja cijena i energetske siromaštvu).

Slika 1.2.1.: Nedavno povećanje cijena negativno je utjecalo na ponovni rast ukupnog realnog dohotka kućanstava zabilježen nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19

Rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) i njegovih glavnih sastavnica te rast realnog BDP-a (EU-27, tromjesečne stope rasta u odnosu na prethodnu godinu)

Napomene: Izračuni Glavne uprave za zapošljavanje. Nominalni GDHI deflaciran je indeksom cijena izdataka za konačnu potrošnju kućanstava. Rast realnog GDHI-ja za EU procijenjen je kao ponderirani prosjek vrijednosti država članica za one koje imaju dostupne tromjesečne podatke na temelju sustava ESA2010 (ukupno 95 % GDHI-ja EU-a).

Izvor: Eurostat, nacionalni računi [[nasq_10_nf_tr](#)] i [[namq_10_gdp](#)]. Podaci nisu sezonski prilagođeni.

Općenito se čini da je dohodovna nejednakost bila uglavnom stabilna u EU-u tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19. Kvintilni omjer dohotka za gornji i donji kvintil (S80/S20) 2021. iznosio je 4,97, a 2020. iznosio je 4,89 (u odnosu na dohodak za 2020. odnosno 2019.). Općenita stabilnost dohodovne nejednakosti u godini izbivanja pandemije posljedica je opsežne javne potpore država članica, među ostalim i u kombinaciji s potporom EU-a, i funkcioniranja snažnih automatskih stabilizatora u okviru sustava poreza i doprinosa, zahvaljujući kojima su ublaženi učinci osobito u slučaju ranjivih skupina. Stabilnost je vidljiva i iz Eurostatovih brzih procjena prosječnog kvintilnog omjera dohotka na razini EU-a za dohodovnu godinu 2021. te odražava učinak oporavka i djelomični nastavak intervencija u okviru politika radi ublažavanja negativnog socioekonomskog učinka krize²². U kontekstu nedavnog razvoja događaja, uključujući energetske krize i povezane inflacijske pritiske, u budućnosti će biti još važnije pratiti kretanje nejednakosti. Procjena distribucijskog učinka mjera politike ključna je kako bi se osiguralo da poduzete mjere pridonose dodatnom smanjenju dohodovnih nejednakosti i suzbijanju siromaštva²³.

Udio osoba koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ostao je uglavnom stabilan unatoč krizi uzrokovanoj bolešću COVID-19. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) u EU-u 2021. iznosila je 21,7 %, gotovo jednako kao u prethodnoj godini (21,6 %)²⁴. Ta stabilnost zabilježena je nakon općeg smanjenja broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u državama

²² Vidjeti [brze procjene za dohodovnu godinu 2021.](#), objavljene u kolovozu 2022., s [internetskih stranica Eurostata](#)

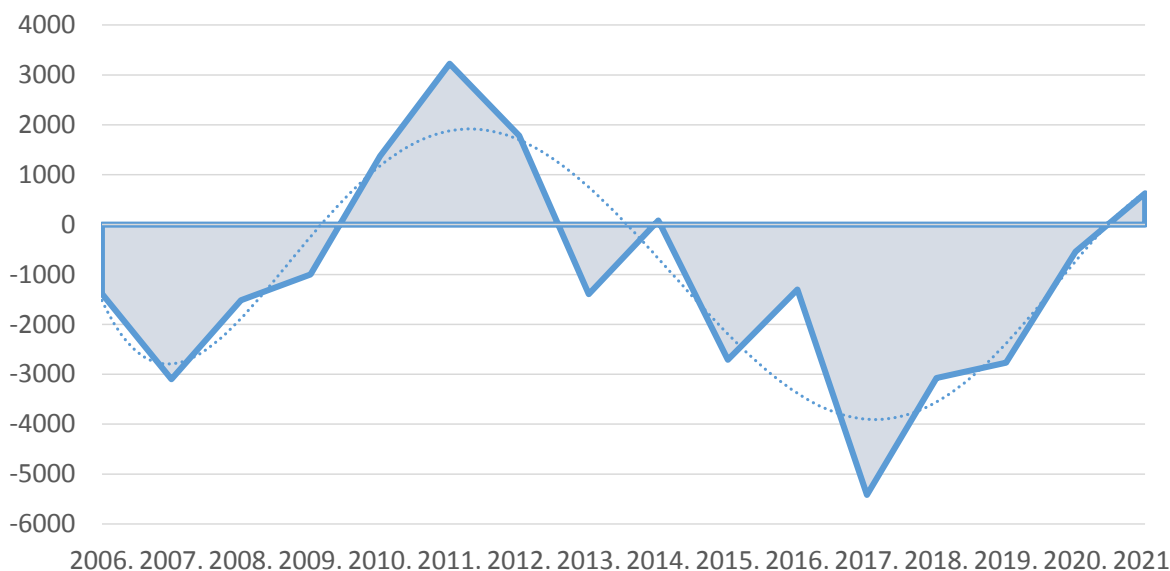
²³ U tu je svrhu Komisija objavila [Komunikaciju „Bolja procjena distribucijskog učinka politika država članica”](#) (COM(2022) 494 final).

²⁴ Sastavnice pokazatelja AROPE razrađene su u odjeljku 1.4.

EU-27 u prethodnom desetljeću i odražava ublažavajući učinak odgovora politike donesenih u državama članicama i na razini EU-a tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19 – vidjeti sliku 1.2.2.

Slika 1.2.2.: Broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanjio se u prethodnom desetljeću i ostao je stabilan nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19

Promjena broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u odnosu na prethodnu godinu (AROEPE, u tisućama, EU-27)

Napomena: Podaci se odnose na AROPE (prema novoj definiciji) za razdoblje od 2016. do 2021. i na AROPE (prema staroj definiciji) za razdoblje od 2006. do 2015. (za pojedinosti vidjeti odjeljak 1.4.). Podaci za AROPE (prema novoj definiciji) dostupni su tek od 2015. Ukupna vrijednost za EU-27 izračunana je na temelju kretanja na nacionalnoj razini; ako postoji prekid podataka za određenu državu članicu ili podaci nisu dostupni, smatra se da doprinos promjeni broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili isključenosti iznosi nula.

Izvor: [ilc_peps01n] i [ilc_peps01], EU-SILC.

Nijedna od triju sastavnica pokazatelja AROPE nije se 2021. znatno promijenila na razini EU-a. Stopa rizika od siromaštva (AROP, u odnosu na dohodak za 2020.) bila je 2021. stabilna na razini EU-a i iznosila je 16,8 % (16,7 % u 2020., u odnosu na dohodovnu godinu 2019.). Prema brzim procjenama Eurostata procjenjuje se da će stopa AROP ostati stabilna na razini EU-a i u dohodovnoj godini 2021. Stopa teške materijalne i socijalne oskudice blago se smanjila 2021. sa 6,8 % na 6,3 %, u skladu sa silaznim kretanjem iz prethodnih godina. Udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih smanjivao se od 2015., no 2021. neznatno se povećao za 0,6 postotnih bodova na 8,9 % (u odnosu na stanje iz prethodne kalendarske godine). Te uglavnom stabilne brojke posljedica su ublažavajućeg učinka programa skraćenog radnog vremena i drugih mjera za očuvanje radnih mjesta kojima se umanjuje učinak potrebnih mjera ograničenja kretanja. Sve veći učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva u prvoj godini pandemije dodatno upućuje na pozitivne učinke odlučnog odgovora politike na COVID-19 na razini država članica i EU-a. Socijalnim transferima stopa siromaštva u EU-u 2021. (u odnosu na dohodak za 2020.) u prosjeku je smanjena za više od trećine (36,3 %). Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva ostao je na uglavnom stabilnoj razini od oko 32 %, uz male fluktuacije od 2015., no 2021. povećao se na dotad nezabilježene razine (za 3,3 postotna boda, tj. za 10 %).

Energetsko siromaštvo smanjivalo se do prve polovine 2021., no u budućnosti se očekuje njegovo povećanje zbog trenutne energetske krize. Prije znatnog povećanja cijena energije 2022. zbog ruske ratne agresije na Ukrajinu energetsko siromaštvo (koje se na razini

EU-a konvencionalno određuje prema udjelu osoba koje ne mogu dovoljno ugrijati svoje domove) uglavnom se smanjivalo na razini EU-a, i to s 9,6 % u 2015. na 6,9 % u 2021.²⁵ No u tom razdoblju taj je udio bio znatno veći za stanovništvo izloženo riziku od siromaštva, i to više nego dvostruko veći u 2021. sa 16,4 %. Nedavni nagli rast cijena energije ometa napredak ostvaren posljednjih godina i može dovesti do povećanja energetske siromaštva na svim razinama dohotka – vidjeti okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava u odjeljku 2.4.1. Komisija je predložila niz inicijativa kojima će se državama članicama pomoći u smanjenju energetske siromaštva i učinka sve većih cijena energije, posebno kad je riječ o kućanstvima s niskim dohotkom. Komisija je već u listopadu 2021. donijela Komunikaciju o *suočavanju s rastom cijena energije*, u kojoj je predstavila paket mjera za suzbijanje učinka povećanja cijena i jačanje otpornosti na šokove, a u rujnu 2022. donijela je Prijedlog uredbe Vijeća o suočavanju s rastom cijena i smanjenju pritiska na kućanstva u EU-u²⁶.

Siromaštvo unatoč zaposlenju i dalje je problem za države članice EU-a. Udio zaposlenih radno sposobnih osoba izloženih riziku od siromaštva u EU-u blago se povećao od 2010. do 2019. (za 0,5 postotnih bodova), no ostao je stabilan od 2020. do 2021. (u odnosu na dohodak za 2020.) i smanjio se za samo 0,1 postotni bod, na 8,9 %. Ograničavanje stope siromaštva unatoč zaposlenju tijekom prve godine pandemije rezultat je i brze intervencije država članica u okviru politika uz potporu EU-a. Budući da su mjere politike za ublažavanje učinaka uglavnom ukinute, stopu siromaštva unatoč zaposlenju potrebno je pomno pratiti, posebno u slučaju ranjivih skupina, među ostalim i u kontekstu nedavnog negativnog učinka inflacije na realne plaće.

Udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti isto je tako ostao uglavnom stabilan tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) za djecu 2021. iznosila je 24,4 %, što je tek 0,4 postotna boda više nego 2020. i znatno manje nego 2015. (27,4 %). Stopa djece koja žive u financijski siromašnim kućanstvima (stopa AROP za djecu) ostala je uglavnom stabilna 2021. (u odnosu na dohodovnu godinu 2020.) i iznosila je 19,5 % (neznatno povećanje s 19,2 % u prethodnoj godini), dok je pokazatelj udjela djece koja žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih za 2021. (u odnosu na stanje iz prethodne kalendarske godine) iznosio 8,3 %, što je povećanje u odnosu na 7,6 % u 2020. (u odnosu na dohodovnu godinu 2019.). Teška materijalna i socijalna oskudica djece vratila se na razine prije pandemije i 2021. iznosila je 7,5 %, što je smanjenje u odnosu na 8,3 % u 2020.

Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti među starijim osobama (65 i više godina) povećava se od 2015. Stopa AROPE za osobe u dobi od 65 ili više godina bila je viša 2021. nego 2015. (19,6 % u odnosu na 18 %). To povećanje potaknuto je stalnim povećanjem financijskog siromaštva (AROP), čija je stopa sad viša među starijima nego među radno sposobnim osobama (18–64 godine, 21,6 %), što je većinom posljedica povećanja dohotka radno sposobnog stanovništva. Materijalna oskudica među starijim osobama nastavila se smanjivati te je 2021. iznosila 5,3 % (smanjenje sa 7,4 % u 2015.), dok je za radno sposobno stanovništvo iznosila 6,3 %.

Za neke skupine stanovništva vjerojatnije je da će biti izložene siromaštvu ili socijalnoj isključenosti nego ukupno stanovništvo. Unatoč općem smanjenju stope rizika od

²⁵ Još ne postoji jedinstveni službeni pokazatelj energetske siromaštva za EU. Nemogućnost dovoljnog grijanja domova jedan je od pokazatelja koji se upotrebljavaju, a označava dimenziju materijalne oskudice koja je dio sastavnice pokazatelja AROPE koja se odnosi na materijalnu i socijalnu oskudicu.

²⁶ Vidjeti Komunikaciju Komisije „Paket mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije” (COM(2021) 660 final) i Prijedlog UREDBE VIJEĆA o hitnoj intervenciji za rješavanje pitanja visokih cijena energije

siromaštva ili socijalne isključenosti u državama članicama 2021. ona je i dalje viša u slučaju osoba s invaliditetom i osoba migrantskog podrijetla u odnosu na ukupno stanovništvo ili osobe rođene u EU-u. Stopa siromaštva i socijalne isključenosti među Romima uglavnom se nije mijenjala tijekom pandemije, no i dalje je mnogo viša nego za ostatak stanovništva, pri čemu su razlike još veće u slučaju djece.

1.3. Glavni ciljevi EU-a i nacionalni ciljevi do 2030.

U Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava Komisija je predložila glavne ciljeve EU-a do 2030. u pogledu radnih mjesta, vještina i smanjenja siromaštva koje su čelnici EU-a prihvatili u Portu, a Europsko vijeće prihvatilo ih je u lipnju 2021., te je pozvala države članice da odrede vlastite nacionalne ciljeve kao doprinos zajedničkom nastojanju²⁷. Socijalnom obvezom iz Porta od 7. svibnja 2021.²⁸ države članice isto su tako pozvane da postave ambiciozne nacionalne ciljeve koji, vodeći računa o početnom položaju svake države, čine odgovarajući doprinos postizanju europskih ciljeva. U Izjavi iz Porta od 8. svibnja 2021. čelnici EU-a istaknuli su važnost pomnog praćenja, među ostalim na najvišoj razini, ostvarenog napretka prema provedbi europskog stupa socijalnih prava i glavnih ciljeva EU-a za 2030. Šefovi država ili vlada izrazili su zadovoljstvo glavnim ciljevima EU-a u okviru Europskog vijeća od 24. do 25. lipnja 2021. u skladu s Izjavom iz Porta²⁹.

Od rujna 2021. do lipnja 2022. države članice iznijele su svoje nacionalne ciljeve na poziv Komisije. O njima su provedena intenzivna savjetovanja, u kojima su u većini slučajeva sudjelovali različiti dionici, uključujući nacionalne parlamente, socijalne partnere, nevladine organizacije, lokalna tijela i članove akademske zajednice. O nacionalnim ciljevima razgovaralo se u okviru bilateralnih sastanaka sa službama Komisije, a održane su i multilateralne rasprave u okviru Odbora za zapošljavanje (EMCO) i Odbora za socijalnu zaštitu (SPC). Postupak utvrđivanja nacionalnih ciljeva zaključen je na sastanku Vijeća EPSCO u lipnju 2022., na kojem se razgovaralo o nacionalnim ciljevima koje su predložile sve države članice (vidjeti tablicu 1.3.1.). Većina država članica (njih 21) utvrdila je i komplementarne ciljeve u barem jednom području. U većini slučajeva države članice (njih 19) uključile su komplementarni cilj smanjenja broja djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, a u velikom broju slučajeva iznijele su komplementarne ciljeve smanjenja rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, povećanja udjela stanovništva s barem osnovnim digitalnim vještinama i smanjenja udjela mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET).

²⁷ Vidjeti: Europska komisija, *Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava*, Ured za publikacije Europske unije, 2021. Glavni su ciljevi EU-a do 2030. sljedeći: osigurati zaposlenost najmanje 78 % osoba u dobnoj skupini od 20 do 64 godine; uključiti u osposobljavanje najmanje 60 % ukupnog odraslog stanovništva svake godine i smanjiti broj građana izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za najmanje 15 milijuna.

²⁸ Potpisali su je predsjednici Europskog parlamenta i Europske komisije, predsjednik portugalske vlade António Costa (portugalsko predsjedništvo Vijeća EU-a) te čelnici socijalnih partnera EU-a i Socijalne platforme, [dostupna je na internetu](#).

²⁹ Na internetu vidjeti [Izjavu iz Porta](#) i [Zaključke Vijeća](#) od 24. do 25. lipnja 2021.

Tablica 1.3.1.: Glavni ciljevi EU-a i nacionalni ciljevi do 2030. po državama članicama

	Zaposlenost (%)	Obrazovanje odraslih (%)	Smanjenje siromaštva (AROPE, u tisućama)
Glavni cilj EU-a	78,0	60,0	-15 000
Ukupno države članice	78,5	57,6	-15 600*
BE	80,0	60,9	-279
BG	79,0	35,4	-787
CZ	82,2	45,0	-120
DK	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	-1 200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	-39
IE	78,2	64,2	-90
EL	71,1	40,0	-860
ES	76,0	60,0	-2 815
FR	78,0	65,0	-1 100
HR	75,0	55,0	-298
IT	73,0	60,0	3 200
CY	80,0	61,0	-10
LV	80,0	60,0	-95
LT	80,7	53,7	-223
LU	77,6	62,5	-4
HU	85,0	60,0	-292
MT	84,6	57,6	⁽³⁾
NL	82,5	62,0	-163
AT	79,9	62,0	-204
PL	78,3	51,7	-1 500
PT	80,0	60,0	-765
RO	74,7	17,4	-2 532
SI	79,5	60,0	-9
SK	76,5	50,0	-70
FI	80,0	60,0	-100
SE	82,0	60,0	-15

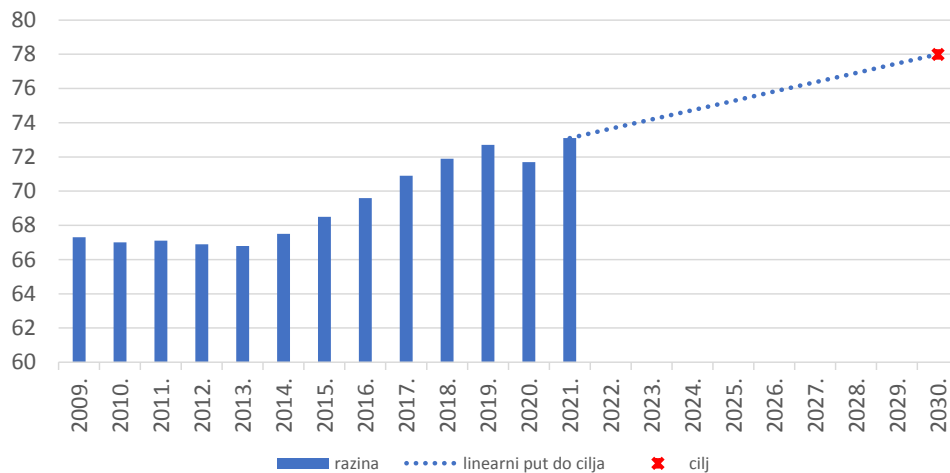
Napomena: (*) Ukupna vrijednost cilja smanjenja siromaštva za sve države članice iznosi najmanje 15,6 milijuna, pri čemu nisu obuhvaćene države članice koje ne iskazuju svoj cilj u obliku razina AROPE. (1) Danska iskazuje svoj nacionalni cilj smanjenja siromaštva kao smanjenje broja osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (VLWI) za 30 000. (2) Njemačka iskazuje svoj nacionalni cilj smanjenja siromaštva kao smanjenje broja osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (VLWI) za 1,2 milijuna. (3) Malta iskazuje svoj nacionalni cilj smanjenja siromaštva kao smanjenje stope AROPE za 3,1 postotni bod.

Visoka stopa zaposlenosti ključni je prioritet za 2030. kako bi svi mogli u potpunosti sudjelovati u gospodarstvu i društvu. Usporedno s oporavkom tržišta rada nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 prosječna stopa zaposlenosti na razini EU-a 2021. povećala se na 73,1 %, što je za 4,9 postotnih bodova niže od glavnog cilja EU-a do 2030. od 78 %, no

korak je prema tom cilju – vidjeti sliku 1.3.1. Države članice odredile su ambiciozne nacionalne ciljeve u području zapošljavanja do 2030., koji ukupno daju stopu od visokih 78,5 %. Mnoge su od njih utvrdile svoj nacionalni cilj na razinu iznad glavnog cilja EU-a od 78 %. Države članice s nižim početnim stopama uglavnom su utvrđivale ambicioznije ciljeve, što pridonosi uzlaznoj konvergenciji u Uniji. Do 2021. stopa zaposlenosti u većini država približila se nacionalnim ciljevima – vidjeti sliku 1.3.2.

Slika 1.3.1.: Stopa zaposlenosti u EU-u povećala se nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19

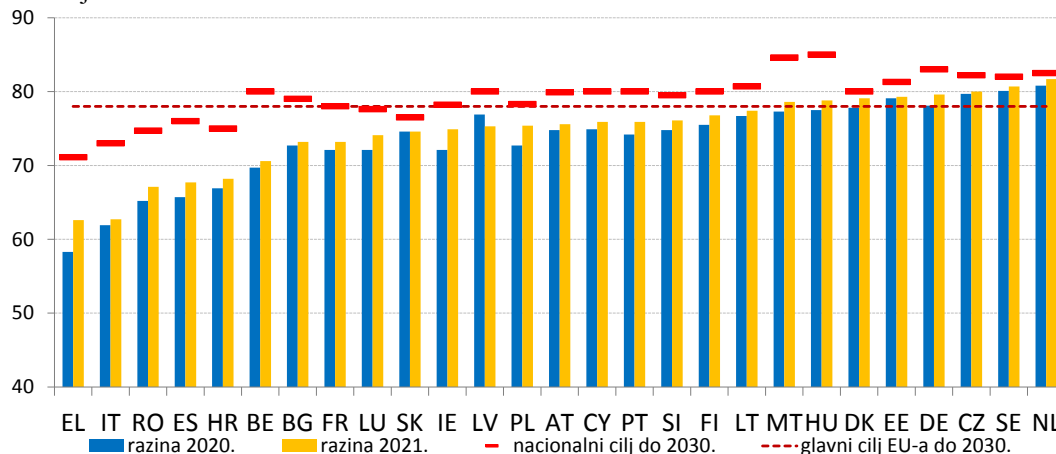
Stopa zaposlenosti u državama EU-27 i povezani glavni cilj EU-a do 2030. (osobe u dobi od 20 do 64 godine, u %)

Izvor: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

Slika 1.3.2.: Države članice odredile su ambiciozne nacionalne ciljeve u području zapošljavanja, a gotovo sve zabilježile su povećanje zaposlenosti 2021.

Stopa zaposlenosti u državama članicama (za 2020. i 2021., osobe u dobi od 20 do 64 godine, u %) i povezani nacionalni ciljevi do 2030.

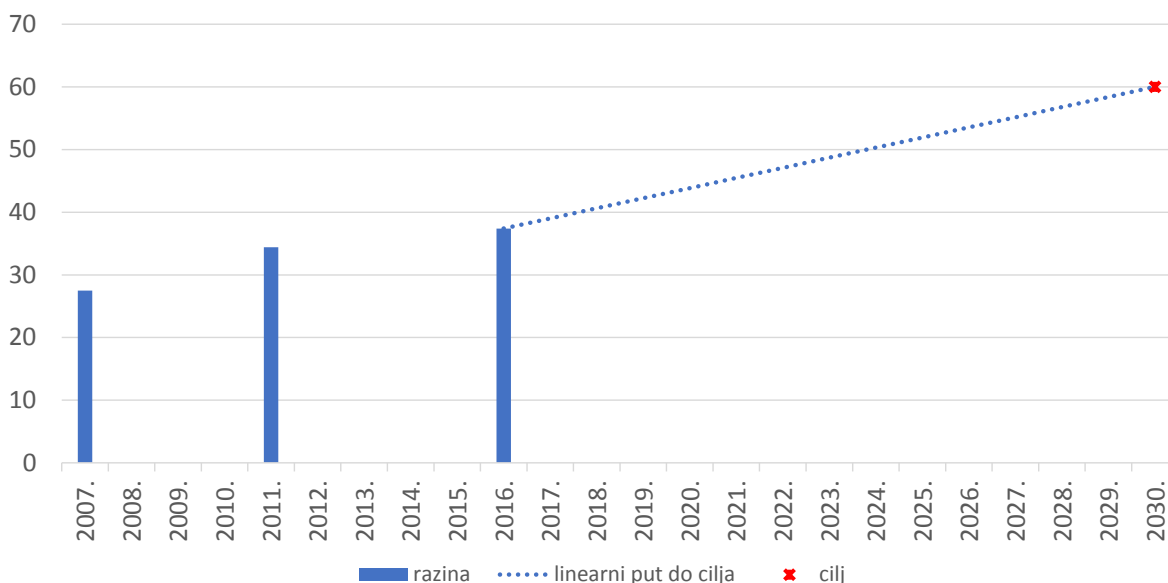
Izvor: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] i [tablica s nacionalnim ciljevima do 2030.](#)

Ambiciozni glavni cilj EU-a do 2030. u pogledu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u skladu je s potrebom za održavanjem potencijala radnika da pridonose gospodarskom rastu. Za taj doprinos potrebne su zapošljivost i mogućnost prilagodbe, kao i prelasci s jednog radnog mjesta na drugo, među ostalim u okviru zelene i digitalne transformacije, ali i sposobnost za inovacije i povećanje produktivnosti. Kako bi se to postiglo, ključno je razvijati odgovarajuće vještine. Povezani glavni cilj utvrđen je kao pokazatelj sudjelovanja

odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci, koji će od 2023. biti dostupan za svaku drugu godinu³⁰. Vrijednosti pokazatelja povećavale su se od 2007. do posljednjih dostupnih podataka za 2016. – vidjeti sliku 1.3.3. Ta stopa rasta morat će se održati kako bi se ostvario cilj na razini EU-a do 2030. Države članice odredile su različite razine ambicije za svoje nacionalne ciljeve u području vještina u skladu s potrebom da pridonese glavnom cilju EU-a, pri čemu ukupna razina obveze iznosi 57,6 % (što je nešto manje od glavnog cilja EU-a od 60 %) – vidjeti sliku 1.3.4.

Slika 1.3.3.: Sudjelovanje odraslih u obrazovanju bilježi rast koji je potrebno održati kako bi se ostvario glavni cilj EU-a do 2030.

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci u državama EU-27 i glavni cilj EU-a do 2030. (osobe u dobi od 20 do 64 godine, u %)

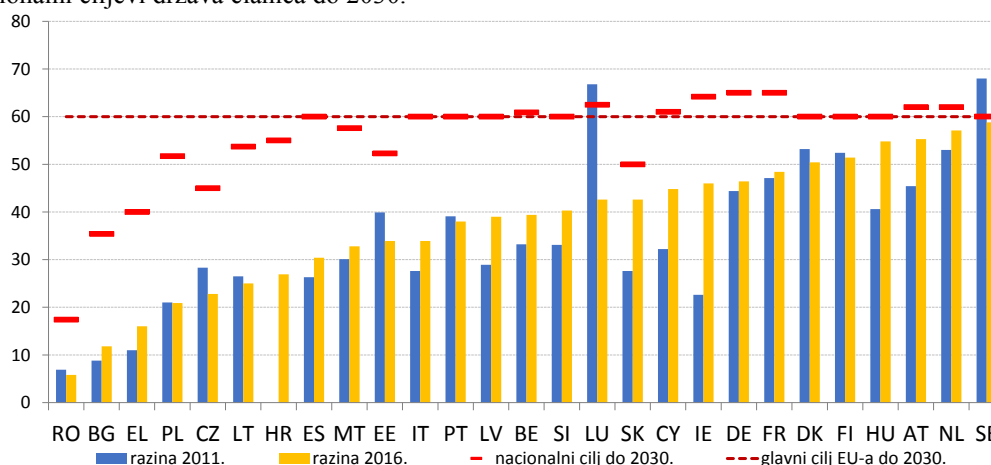

Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu, [dostupno na internetu](#).

Slika 1.3.4.: Države članice morat će uložiti znatan trud da bi ostvarile nacionalne ciljeve u području vještina i pridonijele ambiciji na razini EU-a

³⁰ Postojeće vrijednosti pokazatelja za 2007., 2011. i 2016. prikupljene su u okviru ankete o obrazovanju odraslih. Od 2022. podaci će biti dostupni i u okviru ankete EU-a o radnoj snazi, koja je u velikoj mjeri dosljedna s pokazateljima tržišta rada i omogućuje veću učestalost podataka. Pri prikupljanju podataka isključeno je praktično osposobljavanje na radnom mjestu, u skladu s postojećim pokazateljem iz ankete EU-a o radnoj snazi koji se odnosi na sudjelovanje odraslih u obrazovanju u posljednja četiri tjedna. Znatno poboljšanje u odnosu na taj pokazatelj jest da se on sad odnosi na cijelu godinu, što pruža znatno vjerniju sliku o trudu koji odrasle osobe ulažu u obrazovanje.

Sudjelovanje odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci (2011. i 2016., osobe u dobi od 20 do 64 godine, u %) i nacionalni ciljevi država članica do 2030.

Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na sudjelovanje odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu, [dostupno na internetu](#), i [tablica s nacionalnim ciljevima do 2030.](#)

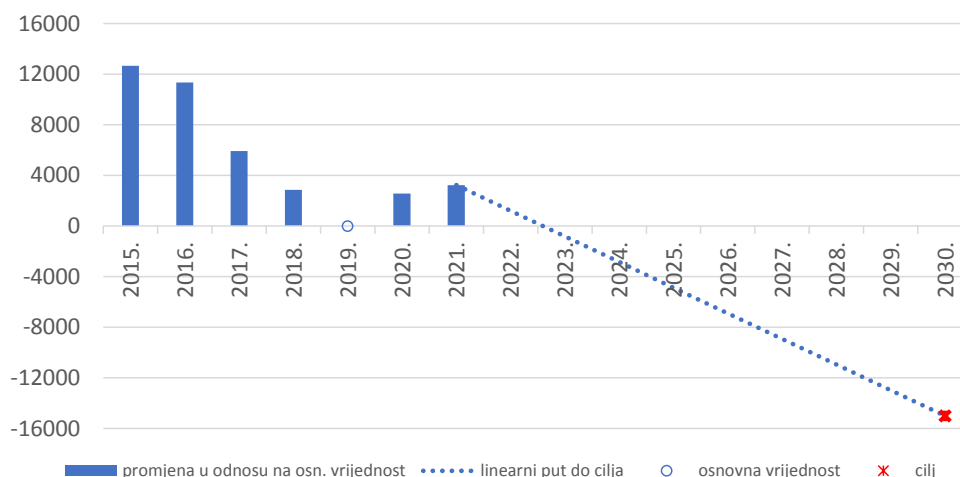
Znatno smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ključno je da bi se osigurali uključiv rast i uzlazna konvergencija u EU-u. Povezani glavni cilj EU-a odnosi se na smanjenje broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) za najmanje 15 milijuna do 2030. Kretanja prije pandemije u skladu su sa smanjenjem koje je potrebno za približavanje tom cilju – vidjeti sliku 1.3.5. Stopa AROPE povećala se 2020. i 2021., no to može biti posljedica statističkog artefakta³¹. Nekoliko država članica odredilo je ambiciozne nacionalne ciljeve, koji podrazumijevaju ukupno smanjenje broja ljudi izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 15,6 milijuna do 2030. na razini EU-a (što je više od glavnog cilja EU-a od 15 milijuna) ako se računaju samo države članice koje su primijenile pokazatelj AROPE za određivanje svojih nacionalnih ciljeva – vidjeti sliku 1.3.6. Da se računaju i Danska, Njemačka i Malta³², koje su za određivanje ciljeva upotrijebile drukčije pokazatelje, mogla bi se izvesti još viša ukupna razina ambicije u pogledu smanjenja siromaštva.

Slika 1.3.5.: Prije pandemije zabilježeno je smanjenje stope AROPE, no potrebno je više raditi na ostvarenju glavnog cilja EU-a do 2030.

Promjena stope AROPE u državama EU-27 i povezani glavni cilj EU-a do 2030. (ukupno stanovništvo, u tisućama ljudi)

³¹ Dio razlike u razinama u velikoj se mjeri može objasniti činjenicom da su se u Njemačkoj od 2019. do 2020. promijenile metode prikupljanja podataka, što je utjecalo i na prosjek EU-a, ali ne i na smjer promjene od 2020. do 2021.

³² Povezano s procjenom demografskih kretanja u toj državi članici.

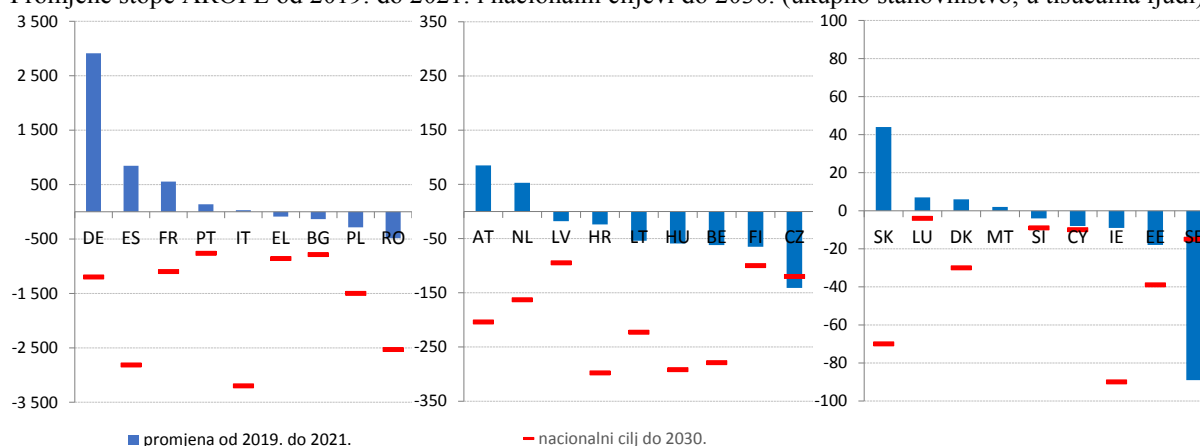

Napomena: prekid u nizu 2020. (vidjeti bilješku 21).

Izvor: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Slika 1.3.6.: Nekoliko država članica odredilo je ambiciozne nacionalne ciljeve

Promjene stope AROPE od 2019. do 2021. i nacionalni ciljevi do 2030. (ukupno stanovništvo, u tisućama ljudi)

Napomena: prekid u nizu 2020. za DE, FR, IE, DK i LU. Prekid u nizu 2021. za LU. Danska i Njemačka iskazuju svoj nacionalni cilj kao smanjenje broja osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (VLWI) za 30 000 u Danskoj i 1,2 milijuna u Njemačkoj. Malta iskazuje svoj nacionalni cilj kao smanjenje stope AROPE za 3,1 postotni bod.

Izvor: Eurostat [[ilc_peps01n](#)] i [tablica s nacionalnim ciljevima do 2030.](#)

1.4. Pregled izazova na temelju pregleda socijalnih pokazatelja

Pregled socijalnih pokazatelja olakšava praćenje europskog stupa socijalnih prava te pridonosi procjeni ključnih izazova u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u državama članicama. U pregled socijalnih pokazatelja, u obliku koji je predložila Komisija u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava iz ožujka 2021. i o kojem se nakon toga raspravljalo s Odborom za zapošljavanje (EMCO) i Odborom za socijalnu zaštitu (SPC)³³, na sveobuhvatan su način uključena načela europskog stupa socijalnih prava te on služi kao glavni kvantitativni alat za praćenje napretka u provedbi stupa u kontekstu europskog semestra. Glavne pokazatelje pregleda socijalnih pokazatelja odobrilo je Vijeće za

³³ Postojeći pregled socijalnih pokazatelja obuhvaća 18 od 20 načela europskog stupa socijalnih prava, četiri načela više nego prethodna verzija. Dva načela koja još nisu obuhvaćena su 7. i 8., „Informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza” i „Socijalni dijalog i uključenost radnika”. Postoje strogi zahtjevi u pogledu kvalitete za glavne pokazatelje, koji se ujedno trebaju moći jasno normativno tumačiti. Dosad nije bilo moguće pronaći takav pokazatelj za ta načela, ali Komisija će dodatno raditi na tome.

zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača (EPSCO) 14. lipnja 2021. Pregled nadopunjuje postojeće alate za praćenje, posebno instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite³⁴.

Analiza u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2023. oslanja se na glavne pokazatelje u pregledu socijalnih pokazatelja koje je odobrilo Vijeće³⁵. Glavni pokazatelji u skladu su s načelima štedljivosti, dostupnosti, usporedivosti i statističke pouzdanosti te su povezani sa svakim od triju poglavlja stupa. Navedeni su u nastavku:

- *jednake mogućnosti*
 - sudjelovanje odraslih u obrazovanju tijekom posljednjih 12 mjeseci (dobna skupina od 25 do 64 godine)
 - osobe koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje (% stanovništva u dobi od 18 do 24 godine)
 - udio pojedinaca koji posjeduju osnovne opće digitalne vještine ili vještine koje su iznad osnovnih (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine),
 - stopa mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) (% ukupnog stanovništva u dobi od 15 do 29 godina),
 - rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti (u postotnim bodovima),
 - kvintilni omjer dohotka (S80/S20)
- *pravedni radni uvjeti*
 - stopa zaposlenosti (% stanovništva u dobi od 20 do 64 godine)³⁶
 - stopa nezaposlenosti (% stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)
 - stopa dugotrajne nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)
 - rast bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) po stanovniku (2008. = 100)³⁷,
- *socijalna zaštita i socijalna uključenost*
 - stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE, % ukupnog stanovništva),³⁸

³⁴ Odbor za zapošljavanje odnosno Odbor za socijalnu zaštitu svake godine pripremaju instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja (EPM) i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite (SPPM) te ih uključuju u svoja godišnja izvješća. U njima se utvrđuju trendovi na koje treba obratiti pozornost te ključni izazovi u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u državama članicama, a pomažu i u praćenju napretka prema ostvarivanju relevantnih ciljeva EU-a u području zapošljavanja i socijalnih ciljeva.

³⁵ Mišljenje EMCO-a i SPC-a o dogovoru postignutom u vezi s glavnim pokazateljima revidiranog pregleda socijalnih pokazatelja [odobrilo je Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača 14. lipnja 2021.](#)

³⁶ Eurostat od 2021., u skladu sa [stupanjem na snagu Uredbe o integriranim europskim društvenim statistikama](#), preko nacionalnih zavoda za statistiku država članica prikuplja podatke za anketu EU-a o radnoj snazi u skladu s revidiranom metodologijom. Tom promjenom nastoje se poboljšati podaci o tržištu rada, ali ona se treba poštovati kad se tumače promjene pokazatelja blizu trenutka promjene, 1. siječnja 2021. To utječe i na stopu pripadnosti skupini NEET među mladima, stopu nezaposlenosti, stopu dugotrajne nezaposlenosti, rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti i glavne pokazatelje stope AROPE za djecu.

³⁷ GDHI se određuje u realnim vrijednostima. Radi dosljednosti s pokazateljima utemeljenima na istraživanju EU-SILC, na zahtjev Odbora za socijalnu zaštitu u tom se pokazatelju primjenjuje „neprikladni dohodak” (tj. onaj koji ne uključuje socijalne transfere u naravi), a ne više jedinice standarda kupovne moći koje se primjenjuju u izvornoj verziji pregleda socijalnih pokazatelja.

- stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) za djecu (% stanovništva u dobi od 0 do 17 godina)³⁹,
- učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (% smanjenja stope AROP)⁴⁰,
- razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (20–64 godine)⁴¹,
- preopterećenost troškovima stanovanja (% ukupnog stanovništva)⁴²,
- djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci (% stanovništva mlađeg od tri godine),
- samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi (% stanovništva u dobi od 16 i više godina)⁴³.

³⁸ Zajedno s trima sastavnicama: rizik od siromaštva, cijelo stanovništvo (AROP 0+), teška materijalna i socijalna oskudica, cijelo stanovništvo (SMSD 0+) i udio osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (kućanstva u kojima gotovo nema zaposlenih), dobna skupina od 0 do 64 godine (VLWI 0–64). Pokazatelj AROPE izmijenjen je 2021. s obzirom na novi glavni cilj EU-a da se do 2030. smanji broj osoba izloženih riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. U tom su kontekstu revidirane njegove dvije sastavnice (oskudica i kućanstva u kojima gotovo nema zaposlenih). Sastavnica teške materijalne i socijalne oskudice zamjenjuje sastavnicu teške materijalne oskudice. Referentna dobna skupina za kućanstva u kojima gotovo nema zaposlenih više nije od 0 do 59 godina, nego od 0 do 64 godine. Za sve pokazatelje koji ovise o dohotku u istraživanju EU-SILC referentno razdoblje za dohodak definirano je kao razdoblje od 12 mjeseci. Stoga se varijable dohotka uključene u izračun pokazatelja AROP i VLWI odnose na kalendarsku godinu koja prethodi godini istraživanja, osim za Irsku (12 mjeseci koji prethode odgovorima na istraživanje). U izračunima pokazatelja teške materijalne i socijalne oskudice ne upotrebljava se varijabla dohotka; stoga se sve varijable iz istraživanja EU-SILC upotrijebljene za izračun odnose na godinu istraživanja.

³⁹ Zajedno s tri potpokazatelja: rizik od siromaštva, djeca (AROP 0 – 17), teška materijalna i socijalna oskudica, djeca (SMSD 0 – 17) i udio osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (kućanstva u kojima gotovo nema zaposlenih), djeca (QJ 0 – 17). SMSD za djecu izmijenjena je verzija SMSD-a za cijelo stanovništvo, pri čemu se stavkama za odrasle daje manja težina kako bi se izbjegla preosjetljivost pokazatelja djece na oskudice odraslih osoba. Referentne godine jednake su onima za pokazatelje za cijelo stanovništvo.

⁴⁰ Određuje se kao postotno smanjenje stope rizika od siromaštva (AROP) u ukupnom stanovništvu u odnosu na stopu prije novčanih socijalnih transfera (osim mirovina). Ne uključuje transfere u naravi, na primjer one povezane sa zdravstvenom zaštitom.

⁴¹ Pokazatelj razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta trenutačno se računa na temelju istraživanja EU-SILC i temelji na invalidskom statusu navedenom u Globalnom indeksu ograničenja aktivnosti (GALI). Ispitanici odgovaraju na sljedeća pitanja: 1. „Ograničava li vas vaše zdravstveno stanje u svakodnevnim aktivnostima? Ograničava li vas u ... znatnoj mjeri; ograničava vas, ali ne znatno; uopće vas ne ograničava?” Ako je odgovor na pitanje 1. „u velikoj mjeri ograničeni” ili „ograničeni, ali ne ozbiljno”, ispitanici odgovaraju na pitanje 2.: „Jeste li bili ograničeni barem posljednjih 6 mjeseci? Da ili ne?” Smatra se da osoba ima invaliditet ako odgovori „Da” na drugo pitanje. Kako je izračunato na temelju istraživanja EU-SILC, može se primijetiti veza između učestalosti invaliditeta na temelju koncepta GALI i razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta koja se na njoj temelji 2020. u državama članicama EU-a (Pearsonov koeficijent korelacije = –0,6).

⁴² Pokazatelj je mjera udjela stanovništva koje živi u kućanstvima u kojima ukupni troškovi stanovanja čine više od 40 % raspoloživog dohotka (umanjeno za iznos doplatka za stanovanje). U [Metodološkim smjernicama i opisu varijabli iz istraživanja EU-SILC \(verzija iz travnja 2020.\)](#) navodi se da doplatci (samo oni utemeljeni na provjeri materijalnog stanja) obuhvaćaju davanja za najamninu i davanja vlasnicima-stanarima, ali ne obuhvaćaju porezne olakšice i kapitalne transfere. U dokumentu se troškovi stanovanja definiraju kao mjesečni troškovi koji se stvarno plaćaju, a povezani su s pravom kućanstva na život u smještaju. Oni obuhvaćaju osiguranje od nedostataka u izgradnji (za najmoprimce: ako se plaća), usluge i naknade (odstranjivanje otpadnih voda, odvoz otpada itd.; obvezno za vlasnike, za najmoprimce: ako se plaća), redovno održavanje i popravke, poreze (za najmoprimca: na nekretninu za stanovanje, ako je primjenjivo) i troškove komunalnih usluga (voda, električna energija, plin i grijanje). Za vlasnike koji plaćaju hipoteku uključena su plaćanja povezanih kamata (oduzete su sve porezne olakšice, ali ne i naknade za stanovanje). Za najmoprimce koji plaćaju tržišnu ili sniženu cijenu uključeno je i plaćanje najamnine. Za najmoprimce bez najamnine naknade za stanovanje ne smiju se oduzimati od ukupnih troškova stanovanja.

Za glavni pokazatelj „razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta” privremeno se kao statistički izvor upotrebljava istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC), ali radi bolje točnosti od 2022. će se prijeći na anketu EU-a o radnoj snazi, za pružanje podataka 2023. Službe Komisije, uključujući Eurostat, nastavit će pratiti njegovu kvalitetu i revidirat će pokazatelj u srednjoročnom razdoblju, kad podaci na temelju ankete o radnoj snazi postanu dostupni, i poduprijet će daljnje korake za poboljšanje usporedivosti među zemljama te razmotriti razvoj dodatnih pokazatelja u tom području. Za glavni pokazatelj „sudjelovanje odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci” od 2022. nadalje isto tako će se upotrebljavati anketa EU-a o radnoj snazi, nakon što se dosad primjenjivala samo anketa o obrazovanju odraslih (posljednje izdanje za 2016.). Temeljita analiza podataka iz dviju anketa provest će se kad podaci postanu dostupni kako bi se osigurala kvaliteta i usporedivost podataka. Kako bi se osiguralo praćenje smjernica za zapošljavanje br. 6 i 7, među ostalim s obzirom na aktivne politike tržišta rada, u ovom Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iznimno će se upotrebljavati pokazatelj sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednja četiri tjedna (25–64 godine).

Glavni pokazatelji analiziraju se zajedničkom metodologijom o kojoj su se usuglasili EMCO i SPC (vidjeti Prilog 4. za više pojedinosti). Tom se metodologijom evaluiraju stanje i kretanja u državama članicama promatranjem razina i promjena u odnosu na prethodnu godinu⁴⁴ za svaki od glavnih pokazatelja uključenih u pregled socijalnih pokazatelja. Razine i promjene razvrstavaju se prema njihovoj udaljenosti od predmetnog (neponderiranog) prosjeka EU-a. Uspješnosti država članica u područjima razina i promjena kombiniraju se primjenom dogovorenog pravila kako bi se svaku državu članicu rasporedilo u jednu od sedam kategorija („najbolji rezultati”, „bolji rezultati od prosječnih”, „prosječni/neutralni rezultati”, „dobri rezultati, ali potrebno praćenje”, „slabi rezultati koji se poboljšavaju”, „potrebno praćenje” i „kritično stanje”). Na toj se osnovi u tablici 1.4.1. daje sažetak pregleda prema posljednjim raspoloživim podacima za svaki pokazatelj.

Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja upućuju na ključne izazove u državama članicama EU-a u trima područjima: jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, pravedni radni uvjeti te socijalna zaštita i uključenost. Pokazatelji za koje se u najviše država članica navodi „kritično stanje” (označeno crvenom bojom na slici 1.4.1.) odnose se na osobe koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje, rast GDHI-ja po stanovniku, stopu AROPE za djecu i učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (pet država članica bilježi „kritično stanje”). Takvo stanje 2021. bilježi jedna država članica više nego 2020., pri čemu je jedina iznimka pokazatelj učinka socijalnih transfera na smanjenje siromaštva, za koji je kritično stanje zabilježeno u jednoj državi članici manje⁴⁵. Velik broj ozbiljnih problema (crvena oznaka za četiri države članice) bilježi se i za stopu pripadnosti skupini NEET među mladima, rodno uvjetovane razlike u

⁴³ Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi odnose se na subjektivnu procjenu pojedinca o tome je li mu bio potreban liječnički pregled ili liječenje u okviru određene vrste liječničke skrbi, ali mu oni nisu pruženi ili nisu ni zatraženi zbog sljedećih triju razloga: „financijski razlozi”, „lista čekanja” i „prevelika udaljenost”. Zdravstvena skrb odnosi se na pojedinačne usluge zdravstvene zaštite (liječnički pregled ili liječenje, ne računajući stomatološke usluge) koje pruža liječnik ili osoba jednakovrijedne struke ili se one pružaju pod njegovim izravnim nadzorom u skladu s nacionalnim zdravstvenim sustavima (definicija Eurostata). Problemi koje osobe navode kad je riječ o dobivanju zdravstvene skrbi u slučaju bolesti mogu biti odraz prepreka dobivanju skrbi.

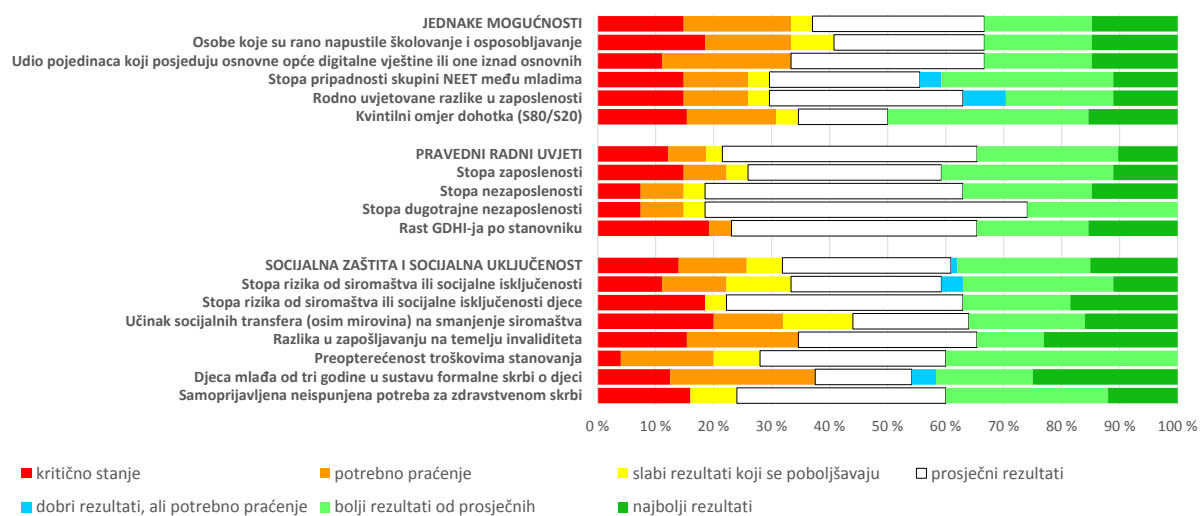
⁴⁴ Osim bruto raspoloživog dohotka kućanstava, koji se mjeri u obliku indeksa (2008. = 100, tako da odražava promjene u odnosu na godinu prije financijske krize 2009.), u dogovoru s Odborom za zapošljavanje i Odborom za socijalnu zaštitu.

⁴⁵ Budući da su podaci za 2021. na krajnji datum bili dostupni samo za mali broj država članica, procjene rasta GDHI-ja po stanovniku temelje se na podacima za 2020.

zaposlenosti, kvintilni omjer dohotka, stopu zaposlenosti, razliku u zapošljavanju na temelju invaliditeta i samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi. Manje država članica bilježi stanje koje je potrebno pratiti nego 2021., a najviše takvih slučajeva odnosi se na djecu mlađu od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci (šest država članica), udio pojedinaca s barem osnovnim digitalnim vještinama (šest država članica) i razliku u zapošljavanju na temelju invaliditeta (pet država članica). U poglavlju 2. navodi se detaljnija analiza koja se temelji na opsežnom skupu kontekstualnih pokazatelja.

Slika 1.4.1.: Zaposlenost, vještine i socijalni izazovi u državama članicama EU-a prema glavnom pokazatelju u pregledu socijalnih pokazatelja

Udio država članica s posebnom klasifikacijom u ukupnoj klasifikaciji (vidjeti legendu) za svaki glavni pokazatelj i ukupno za tri poglavlja stupa

Napomene: 1. podaci za pokazatelj o sudjelovanju odraslih u obrazovanju još nisu dostupni; 2. za neke pokazatelje nedostaju podaci o nekim državama – vidjeti napomenu uz tablicu 1.4.1. Legende za sve pokazatelje navedene su u prilogima.

Izvor: oznake u pregledu socijalnih pokazatelja kako su navedene u tablici 1.4.1.

Tablica 1.4.1.: Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja: pregled izazova u državama članicama

		Najbolji rezultati	Bolji rezultati od prosječnih	Dobri rezultati, ali potrebno praćenje	Prosječni rezultati	Slabi rezultati koji se poboljšavaju	Potrebno praćenje	Kritično stanje
Jednake mogućnosti	Osobe koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje (% stanovništva u dobi od 18 do 24 godine)	2021. EL, HR, IE, SI	CZ, LT, NL, PL, PT		AT, BE, DK, FI, FR, LV, SK	ES, MT	CY, EE, LU, SE	BG, DE, HU, IT, RO
	Udio pojedinaca koji posjeduju osnovne opće digitalne vještine ili vještine koje su iznad osnovnih (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine)	2021. DK, IE, NL, FI	ES, HR, LU, AT, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		DE, IT, CY, LT, HU, SI	BG, PL, RO
	Stopa pripadnosti skupini NEET među mladima (% ukupnog stanovništva u dobi od 15 do 29 godina)	2021. NL, SE, SI	AT, DE, DK, FI, HU, IE, MT, PT	LU	BE, CZ, EE, FR, LT, LV, PL	ES	CY, HR, SK	BG, EL, IT, RO
	Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti (u postotnim bodovima)	2021. EE, FI, LT	DK, FR, IE, PT, SE	LV, SI	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, LU, NL	MT	CY, PL, SK	CZ, EL, IT, RO
	Kvintilni omjer dohotka (S80/S20)	2021. BE, CZ, FI, SI	AT, CY, DK, HU, IE, LU, NL, PL, SE		DE, EE, FR, HR	BG	EL, IT, MT, PT	ES, LT, LV, RO
Pravedni radni uvjeti	Stopa zaposlenosti (% stanovništva u dobi od 20 do 64 godine)	2021. CZ, NL, SE	DE, DK, EE, HU, IE, LT, MT, PL		AT, BG, CY, FI, FR, LU, PT, SI, SK	EL	BE, LV	ES, HR, IT, RO
	Stopa nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)	2021. CZ, DE, MT, PL	DK, HU, LT, LU, NL, SI		AT, BG, CY, EE, FI, FR, HR, IE, LV, PT, RO, SK	EL	BE, SE	ES, IT
	Stopa dugotrajne nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)	2021.	CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL		AT, BE, BG, CY, EE, FI, FR, IE, LT, LU, LV, PT, RO, SE, SI	EL	HR, SK	ES, IT
	Rast GDHI-ja po stanovniku (2008. = 100)	2020. HU, LT, PL, RO	EE, IE, MT, SI, SK		CZ, DE, DK, FI, FR, HR, LU, LV, NL, PT, SE		BE	AT, CY, EL, ES, IT
Socijalna zaštita i socijalna uključenost	Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (% ukupnog stanovništva)	2021. CZ, FI, SI	AT, BE, CY, DK, NL, PL, SE	SK	DE, EE, FR, HR, HU, IE, MT	BG, LT, RO	IT, LU, PT	EL, ES, LV
	Stopa izloženosti djece riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (% stanovništva u dobi od 0 do 17 godina)	2021. CZ, DK, FI, NL, SI	BE, EE, HR, LT, PL		AT, CY, DE, FR, HU, IE, LV, MT, PT, SE, SK	BG		EL, ES, IT, LU, RO
	Učinkovitost socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (% smanjenja stope AROP)	2021. BE, DK, FI, IE	AT, CZ, FR, SE, SI		CY, DE, LT, NL, PL	BG, ES, IT	EE, LU, MT	EL, HR, LV, PT, RO
	Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (u postotnim bodovima)	2021. DK, ES, IT, LU, LV, PT	BG, EE, SE		CZ, EL, FI, FR, LT, MT, NL, SI		AT, CY, DE, HR, HU	BE, IE, PL, RO
	Preopterećenost troškovima stanovanja (% ukupnog stanovništva)	2021.	CY, EE, FI, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SI		AT, BE, CZ, IT, LV, PL, RO, SE	BG, EL	DE, ES, NL, PT	DK
	Djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci (% stanovništva mlađeg od tri godine)	2021. DK, ES, FR, LU, NL, SE	CY, EL, HR, SI	BE	AT, EE, FI, LV		BG, DE, IE, LT, MT, PL	CZ, HU, RO
	Samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi (% stanovništva u dobi od 16 i više godina)	2021. CY, DE, MT	AT, BG, CZ, ES, HU, LU, NL		BE, DK, FR, HR, IE, LT, PL, PT, SE	EE, LV		EL, FI, RO, SI

Napomena: ažurirano 21. listopada 2022. Budući da je 2021. znatno promijenjena definicija udjela pojedinaca koji posjeduju osnovne opće digitalne vještine ili vještine koje su iznad osnovnih, zbog čega nije dostupna usporediva vrijednost za 2019., analiza tog pokazatelja iznimno se temelji samo na razinama za 2021. Podaci o kvartilnom omjeru dohotka, učinku socijalnih transfera, razlici u zapošljavanju na temelju invaliditeta, preopterećenosti troškovima stanovanja, djeci mlađoj od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci i samoprijavljenoj neispunjenoj potrebi za zdravstvenom skrbi nisu dostupni za Slovačku; podaci o rastu GDHI-ja po stanovniku nisu dostupni za više od polovine država članica, a analiza se temelji na vrijednostima za 2020.; podaci o preopterećenosti troškovima stanovanja nisu dostupni za Francusku. Prekidi u nizu i druge oznake navedeni su u prilogima 1. i 2.

Okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti kao potpora analizi i oblikovanju politika

U Komunikaciji o uspostavi europskog stupa socijalnih prava iz 2017. utvrđivanje referentnih vrijednosti predloženo je kao alat za pružanje potpore strukturnim reformama i poticanje uzlazne konvergencije u području zapošljavanja i socijalnih pitanja. Na multilateralnoj razini okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti kombiniraju kvantitativne pokazatelje (za uspješnost i ishode) s kvalitativnom analizom značajki oblikovanja politika i sredstava politike koji utječu na kvalitetu i rezultate oblikovanja politika. Osim toga, okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti, zajedno s pokazateljima u pregledu socijalnih pokazatelja, služe kao temelj za analizu u europskom semestru i Zajedničkom izvješću o zapošljavanju.

Komisija od 2017. razvija okvire za utvrđivanje referentnih vrijednosti u nekoliko područja i o njima raspravlja s državama članicama u skladu sa zajedničkim pristupom o kojem su se usuglasili Odbor za zapošljavanje (EMCO) i Odbor za socijalnu zaštitu (SPC). Dosad dogovoreni okviri odnose se na sljedeća područja: 1. naknade za nezaposlene i aktivne politike tržišta rada, 2. vještine i obrazovanje odraslih, 3. minimalni dohodak (vidjeti okvir 8. o europskom stupu socijalnih prava koji se odnosi na utvrđivanje referentnih vrijednosti za minimalni dohodak u odjeljku 2.4.1.), 4. skrb o djeci i potpora djeci i 5. mirovine.

U tijeku je rad na dovršavanju okvira za naknade za nezaposlene i aktivne politike tržišta rada kao jednog od okvira za utvrđivanje referentnih vrijednosti koje razvija EMCO. Iako je dio okvira za naknade za nezaposlene već dovršen i u cijelosti funkcionalan, u suradnji s EMCO-om radi se na izradi pokazatelja sredstava politike za praćenje kvalitete usluga rane potpore koje javne službe za zapošljavanje pružaju nezaposlenim tražiteljima posla.

Okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti u području mirovina koji razvija SPC dogovoren je u veljači 2022.⁴⁶ Čine ga pokazatelji siromaštva u starijoj dobi i održavanja dohotka nakon odlaska u mirovinu, kao i kontekstualni pokazatelji očekivanog životnog vijeka i javnih rashoda. Sredstva politike označuju glavne značajke mirovinskih sustava koje utječu na primjerenost mirovina.

Jačanjem općeg razumijevanja relevantnih pokazatelja i sredstava politike u određenom području politike, okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti uvelike doprinose provedbi europskog stupa socijalnih prava. Glavni rezultati prema potrebi se navode u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju.

⁴⁶ Sažetak i pojedini okviri koje je razvio SPC mogu se pronaći [na internetu](#).

POGLAVLJE 2. ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA

2.1. Smjernica br. 5: Povećanje potražnje za radnom snagom

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice br. 5 za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta koji potiču potražnju za radnom snagom i otvaranje radnih mjesta u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju) i br. 6 (plaće). U odjeljku 2.1.1. naglasak je stavljen na ključna kretanja na tržištu rada, koja ujedno odražavaju učinke krize uzrokovane bolešću COVID-19 i ruske ratne agresije na Ukrajinu. U odjeljku 2.1.2. navedene su mjere koje su države članice provele u tim područjima, osobito mjere za očuvanje radnih mjesta i podupiranje otvaranja radnih mjesta.

2.1.1. Ključni pokazatelji

Tržište rada EU-a doživjelo je stabilan oporavak 2021. i nastavilo je bilježiti dobre rezultate u gotovo svim državama članicama u prvoj polovini 2022. Na godišnjoj razini stopa zaposlenosti za EU (dobna skupina od 20 do 64 godine) povećala se za 1,4 postotna boda i 2021. iznosila je 73,1 % te tako nadmašila razinu od 72,7 % iz 2019., prije pandemije. Povećala se u svim državama članicama osim Latvije. To je znatan napredak prema glavnom cilju EU-a da do 2030. bude zaposleno najmanje 78 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine. Ipak, postoje velike razlike među državama, pri čemu su najveća povećanja zabilježile Grčka (4,3 postotna boda), Irska (2,8 postotnih bodova), Poljska (2,7 postotnih bodova) te Španjolska i Luksemburg (po 2 postotna boda) – vidjeti sliku 2.1.1. S druge strane, Latvija je zabilježila smanjenje (za 1,6 postotnih bodova), dok su u Slovačkoj, Estoniji i Češkoj stope zaposlenosti bile stabilne ili su se neznatno povećale. Prema metodologiji iz pregleda socijalnih pokazatelja za Italiju, Hrvatsku, Rumunjsku i Španjolsku navodi se „kritično stanje” unatoč prosječnom ili blago natprosječnom povećanju zaposlenosti (osim Italije, u kojoj je zabilježeno ispodprosječno povećanje) jer stope i dalje iznose oko 67 % ili manje. S druge strane, Švedska, Češka i Nizozemska i dalje imaju „najbolje rezultate” (stope od 80 % ili više u 2021.). Negativan nagib regresijskog pravca upućuje na konvergenciju s obzirom na brže povećanje stope zaposlenosti u državama s nižom stopom. Tako dobre rezultate omogućila je i široka dostupnost programâ skraćenog radnog vremena i očuvanja radnih mjesta, koji su pridonijeli očuvanju radnih mjesta 2020. i 2021., tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19 (vidjeti i Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2022.). Na tromjesečnoj razini stopa zaposlenosti (20–64 godine) u EU-u povećala se za 0,8 postotnih bodova na 74,8 % u prvoj polovini 2022. i poboljšala se u gotovo svim državama članicama. Ipak, države članice s nižim početnim stopama zaposlenosti odredile su ambicioznije nacionalne ciljeve – vidjeti odjeljak 1.3. I dalje postoje regionalne razlike u stopama zaposlenosti, čak i unutar pojedinih država članica (vidjeti Prilog 3.).

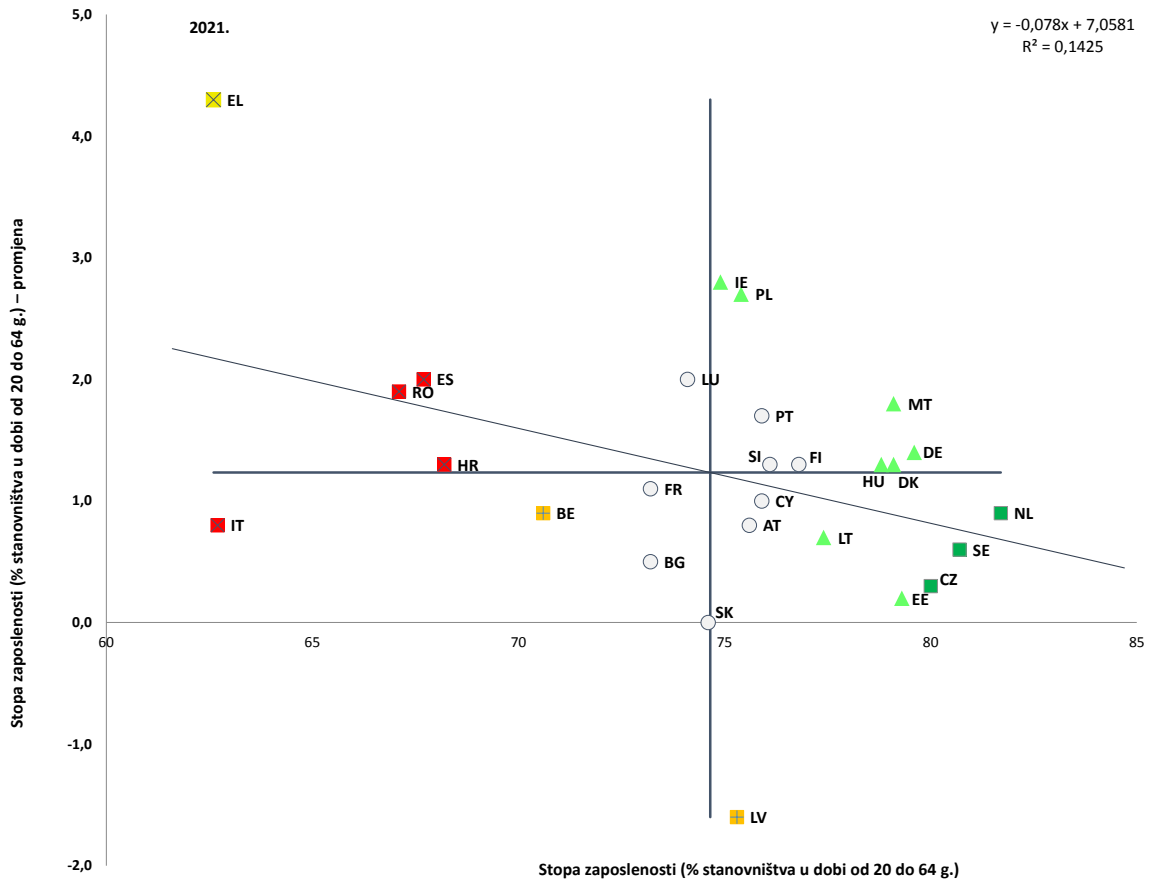
Snažniji oporavak zabilježen je u sektorima s manje intenzivnim osobnim kontaktom, dok je oporavak slabiji u drugim dijelovima gospodarstva. Otvaranje radnih mjesta u prerađivačkoj industriji bilo je usporeno s obzirom na nestašice osnovnih sirovina i uska grla u globalnim lancima opskrbe. Oporavak je zaostajao i u pogledu usluga s intenzivnim osobnim kontaktom⁴⁷, za koje se krajem 2021. i dalje bilježila niža stopa zaposlenosti nego prije pandemije (za 1,3 %). To je posljedica većeg učinka mjera ograničenja kretanja

⁴⁷ Usluge s intenzivnim osobnim kontaktom obuhvaćaju trgovinu na veliko i malo, prijevoz, pružanje smještaja, pripremu i usluživanje hrane te umjetnost i zabavu.

uvedenih zbog ponovnog jačanja pandemije u drugoj polovini 2021. na te sektore, ali i trajnijeg usmjerenja na internetske usluge. Nasuprot tomu, u sektorima s manje intenzivnim osobnim kontaktom, u kojima se zadaci mogu obavljati alatima IT-ja ili u kojima postoji manji rizik od zaraze, zaposlenost je brže rasla i do kraja 2021. bila je za 2,6 % viša od razine prije krize⁴⁸.

Slika 2.1.1.: Stopa zaposlenosti povećala se 2021. u gotovo svim državama članicama

Stopa zaposlenosti (20–64 godine), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

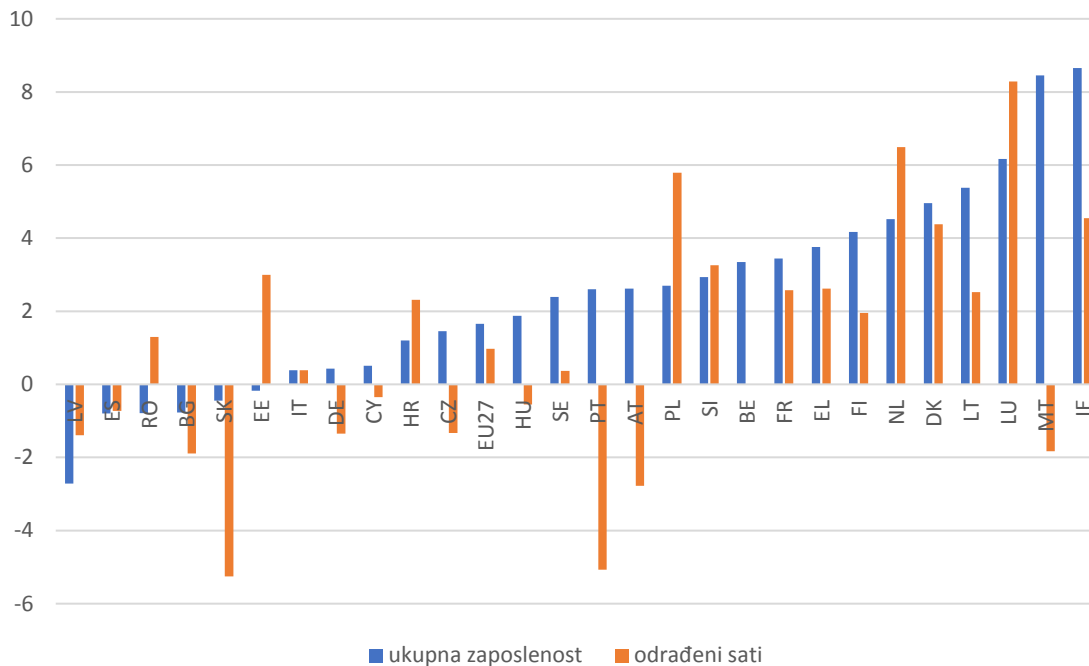
Ukupna zaposlenost i odrađeni sati povećali su se u odnosu na razine zabilježene prije pandemije. U drugom tromjesečju 2022. broj zaposlenih bio je iznad razina zabilježenih prije pandemije u svim državama članicama osim Bugarske, Estonije, Španjolske, Latvije, Rumunjske i Slovačke, a na razini EU-a premašio je za oko 3,5 milijuna razinu iz razdoblja prije pandemije – vidjeti sliku 2.1.2. Osim toga, i ukupan broj odrađenih sati povećao se u EU-u za 1,1 % u prvom tromjesečju 2022. u odnosu na prethodno tromjesečje, čime je prvi put od izbijanja pandemije početkom 2020. premašio razine iz razdoblja prije pandemije. Ipak, ta stopa rasta razlikovala se među državama članicama, pa je ukupan broj odrađenih sati u Njemačkoj, Portugalu, Španjolskoj, Austriji, Bugarskoj, Cipru, Češkoj, Latviji, Slovačkoj, Mađarskoj i Malti u drugom tromjesečju 2022. i dalje bio manji nego prije pandemije. Unatoč iznimnim slučajevima u kojima je zabilježena velika razlika između stope rasta ukupne

⁴⁸ Vidjeti izvješće Europske komisije *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2022* (Godišnji pregled kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi za 2022.), Ured za publikacije Europske unije, 2022. (u pripremi).

zaposlenosti i odrađenih sati (na primjer u Austriji, Portugalu, Cipru, Malti, Mađarskoj i Švedskoj) u većini država članica stope rasta za te dvije varijable bile su relativno usklađenije.

Slika 2.1.2.: Zaposlenost i broj odrađenih sati u većini država članica premašili su razine zabilježene prije pandemije

Promjena ukupne zaposlenosti i broja odrađenih sati od četvrtog tromjesečja 2019. do drugog tromjesečja 2022. (u %)

Napomena: sezonski prilagođeni i kalendarski usklađeni podaci. Podaci o ukupnoj zaposlenosti samo su sezonski prilagođeni za CZ, EL, FR, MT, PL, PT. Podaci o odrađenim satima samo su sezonski prilagođeni za MT i nisu dostupni za BE.

Izvor: Eurostat [[namq_10_a10_e](#)], nacionalni računi.

Programi skraćenog radnog vremena i slični programi očuvanja radnih mjesta bili su važni za zaštitu radnika i radnih mjesta tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19 te su i dalje važan alat politike za očuvanje radnih mjesta i ljudskog kapitala u kriznim situacijama koji usto pridonosi modernizaciji gospodarstva. Brojne države članice postupno su ih ukinule nakon prve polovine 2021. zbog sve slabijeg učinka pandemije i ukidanja ograničenja gospodarskih aktivnosti. No nekoliko država članica zadržalo je i produljilo svoje programe povezane s pandemijom, iako je u prvoj polovini 2022. još manjem broju ljudi bila potrebna potpora u okviru programa očuvanja radnih mjesta. Mjesečni izdaci za mjere prihvatljive za financijsku pomoć u okviru Europskog instrumenta za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE) privremeno su se povećali u siječnju 2022. prije nego što je došlo do njihova naglog smanjenja⁴⁹. Procjenjuje se da je čak i tim umanjenim izdacima 2022. do sredine iste godine pružena potpora za oko 220 000 radnika i 10 000 poduzeća. U gotovo polovini država članica postojeći programi nastavili su se primjenjivati nakon isteka izmjena uvedenih zbog bolesti COVID-19⁵⁰. Skraćeno radno vrijeme i drugi programi očuvanja radnih mjesta mogu biti

⁴⁹ Vidjeti četvrto polugodišnje izvješće o provedbi Europskog instrumenta za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE) na internetskim stranicama SURE-a (COM(2022) 483 final).

⁵⁰ Eurofound, baza podataka EU PolicyWatch.

korisni u održavanju zaposlenosti i ljudskog kapitala određenih poduzeća, među ostalim i u postojećem nesigurnom makroekonomskom kontekstu. Pritom bi ih trebalo oblikovati i provoditi u skladu s konkretnom situacijom. Programi skraćenog radnog vremena u industrijama i sektorima na koje utječu strukturne transformacije trebali bi biti oblikovani na način kojim se prema potrebi olakšavaju postupci restrukturiranja i pridonosi modernizaciji gospodarstva, posebno u okviru povezanih mjera usavršavanja i prekvalifikacije, među ostalim s obzirom na stalnu potrebu za ubrzanjem prelaska na čistu energiju.

Samozapošljavanje nije postalo raširenije u kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19. Udio samozapošljavanja u ukupnoj zaposlenosti u prethodnom desetljeću neznatno se smanjio, s 14,8 % u 2010. na 13,4 % u 2020.⁵¹ U kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19 broj samozaposlenih smanjio se s 26,1 milijun 2019. na 25,7 milijuna 2020. Taj pokazatelj 2021. u EU-u iznosio je 25,1 milijun, odnosno 13 % ukupnog broja zaposlenih⁵². No zabilježene su velike razlike među državama članicama, pri čemu je u Italiji i Grčkoj bilo blizu ili iznad 20 % samozaposlenih, dok ih je u Njemačkoj i Danskoj bilo oko 7 %. Na razini EU-a 2020. samostalno samozaposlene osobe činile su približno 70 % samozaposlenih (15–64 godine), odnosno 9,4 % ukupnog broja zaposlenih. To je nešto manje od 10,2 % u 2010., a smanjenje je veće za muškarce (1,1 postotni bod) nego za žene (0,4 postotna boda). Broj samostalnih samozaposlenih žena od 2019. do 2020. povećao se u 13 država i općenito na razini EU-27, što upućuje na mogućnost da se zbog povećanog opterećenja zbog skrbi o djeci tijekom pandemije više žena odlučilo za samozapošljavanje. Radnici koji samostalno obavljaju djelatnost činili su najveći udio samozaposlenih u EU-u i većini država članica 2021. (više informacija o radu putem platformi, radnicima koji samostalno obavljaju djelatnost i „lažnom” samozapošljavanju nalazi se u odjeljku 2.3.1. i pripadajućem okviru 5. o europskom stupu socijalnih prava).

Oporavak od pandemije bolesti COVID-19 obilježen je naglim povećanjem nedostatka radne snage u većini država članica⁵³. S obzirom na brz gospodarski oporavak 2021. brzo je došlo do ponovnog nedostatka radne snage, posebno u određenim sektorima i zanimanjima⁵⁴. U kontekstu smanjenja nezaposlenosti i stagnacije na tržištu rada taj je nedostatak do kraja 2021. u nekoliko zemalja dosegnuo ili premašio razine zabilježene prije pandemije u sektorima industrije, usluga i građevinarstva⁵⁵. Glavne skupine zanimanja u kojima je u EU-u 2021. zabilježen nedostatak odnosile su se na zdravstvo i dugotrajnu skrb, stručnjake za razvoj softvera, prijevoz, građevinarstvo i kvalificirane radnike u inženjerstvu⁵⁶. Nedovoljan broj kvalificiranih radnika primijećen je i u određenim sektorima povezanim sa

⁵¹ Eurostat [[lfsa_egaps](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

⁵² Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#).

⁵³ U ovom odlomku nedostatak radne snage procjenjuje se na temelju udjela poduzeća u EU-u koja navode manjak radne snage kao čimbenik koji ograničava njihovu proizvodnju, utvrđen europskom anketom poduzeća i potrošača (EU-BCS). Postoje alternativne procjene nedostatka radne snage, na primjer stope slobodnih radnih mjesta u sektorima industrije, usluga i građevinarstva koje je utvrdio Eurostat [[jvs_a_rate_r2](#)].

⁵⁴ Vidjeti poglavlje II. u: [Europska komisija, Institutional Paper 184, Quarterly Report on the Euro Area \(QREA\) \(Tromjesečno izvješće o europa području\)](#), sv. 21, br. 2 (2022.)

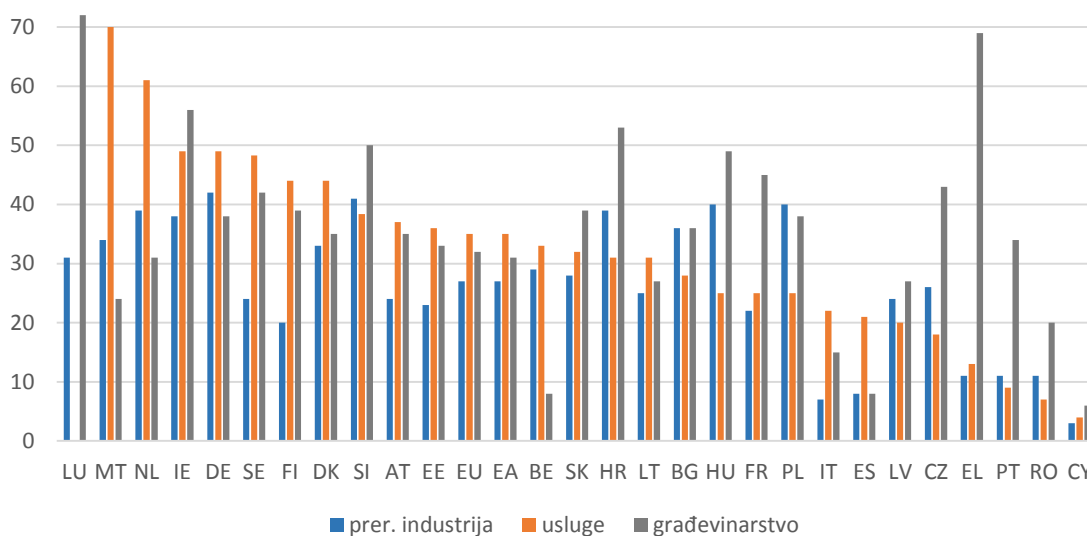
⁵⁵ U četvrtom tromjesečju 2021. nedostatak radne snage kao jedan od glavnih čimbenika koji im otežavaju poslovanje navelo je 24 % poslodavaca u sektoru industrije, 25 % poslodavaca u sektoru usluga i 30 % poslodavaca u sektoru građevinarstva (u odnosu na razine iz razdoblja prije pandemije od 14 % za industriju, 19 % za usluge i 23 % za građevinarstvo).

⁵⁶ [McGrath, J. \(2021.\): Report on labour shortages and surpluses \(Izvješće o nedostatku i višku radne snage\). Europsko nadzorno tijelo za rad, 2021.](#) Tim četirima skupinama zanimanja pripada 21 od 28 deficitarnih zanimanja utvrđenih u izvješću.

zelenom tranzicijom⁵⁷. U trećem tromjesečju 2022. nedostatak radne snage iznosio je 35 % u sektoru usluga, 32 % u građevinarstvu i 27 % u prerađivačkoj industriji – vidjeti sliku 2.1.3. U istom tromjesečju najveći nedostatak u industriji zabilježen je u Njemačkoj (42 %), Sloveniji (41 %), Mađarskoj i Poljskoj (40 %) te Hrvatskoj (39 %). U sektoru usluga najveći je nedostatak zabilježen u Malti (70 %), Nizozemskoj (61 %), Njemačkoj i Irskoj (49 %), Švedskoj (48 %) i Finskoj (44 %). I starenje stanovništva negativno utječe na nedostatak radne snage. Zbog demografskih kretanja radno sposobno stanovništvo (20–64 godine) u EU-u u prethodnom se desetljeću smanjilo u apsolutnom smislu (s 269 milijuna 2012. na 264 milijuna 2021.). To je raširena pojava, no posebno je izražena u određenim državama članicama (kao što su Latvija, Bugarska i Rumunjska) u kojima se uz niske stope fertiliteta bilježe i visoke stope iseljavanja⁵⁸. U srednjoročnom i dugoročnom razdoblju ublažavanju nedostatka radne snage u sektorima s najmanjim preprekama za primjenu transversalnih vještina može pridonijeti priljev raseljenih osoba iz Ukrajine, zajedno sa zakonitim migracijama iz drugih zemalja. U tom smislu ključne su i mjere za priznavanje kvalifikacija (vidjeti odjeljak 2.1.2.). Ipak, nije vjerojatno da će priljev ljudi koji bježe od rata riješiti temeljne strukturne probleme koji uvelike utječu na nedostatak radne snage u EU-u, a njihov pristup tržištu rada mogao bi donijeti druge izazove, kao što su jezične prepreke.

Slika 2.1.3.: Prijavljeni nedostatak radne snage, posebno u sektoru usluga, znatan je u većini država članica

Udio poslodavaca koji navode dostupnost radne snage kao čimbenik koji ograničava njihovu proizvodnju, prema vrijednostima za sektor usluga (u %, treće tromjesečje 2022.)

Izvor: europska anketa poduzeća i potrošača (EU-BCS).

Ozelenjivanje gospodarstva EU-a nudi važne prilike za kvalitetno zapošljavanje i zahtijeva da se ljudima koji prelaze s jednog radnog mjesta na drugo pruži odgovarajuća potpora kako nitko ne bi bio zapostavljen. U okviru zelene tranzicije do 2030. moglo bi se otvoriti do 884 000 radnih mjesta, a do 2050. ta bi brojka mogla biti

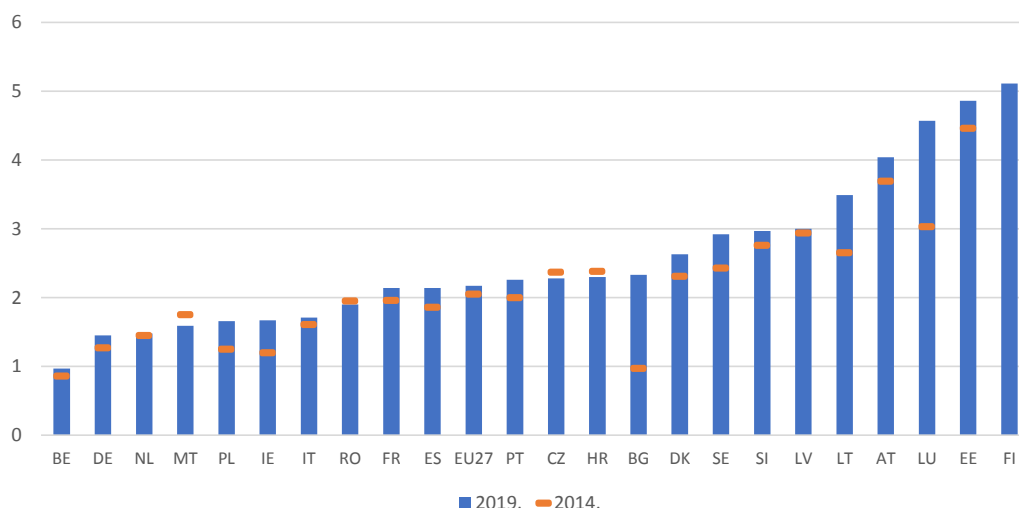
⁵⁷ Vidjeti izvješća za pojedine zemlje u okviru europskog semestra, Prilog 6.: *Employment and social impact of the green transition in the 2022* (Zapošljavanje i socijalni učinak zelene tranzicije 2022.).

⁵⁸ Izvor: Eurostatov [članak o statističkim podacima o broju stanovnika i promjenama broja stanovnika](#). U razdoblju od 2020. do 2021. povećana smrtnost zbog pandemije bolesti COVID-19 pridonijela je smanjenju broja stanovnika.

višestruko veća ako se provedu odgovarajuće popratne politike⁵⁹. Od 2000. do 2019. broj radnika u sektoru ekoloških dobara i usluga u državama EU-27 povećao se za 43,3 %, a osobito se povećao u sektoru proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, i to za 91,6 %⁶⁰. Broj zaposlenih u sektoru ekoloških dobara i usluga 2019. dosegao je 2,2 % ukupnog broja zaposlenih u skupini EU-27 (u odnosu na 1,7 % u 2000.), pri čemu postoje znatne razlike među državama članicama – vidjeti sliku 2.1.4. U nekim zemljama, na primjer u Finskoj, Estoniji ili Luksemburgu, taj je udio blizu ili iznad 5 %, dok je u drugim zemljama riječ samo o ograničenom udjelu u ukupnom broju zaposlenih. S druge strane, tranzicija podrazumijeva preraspodjelu radne snage i povećava vjerojatnost nedostatka i neusklađenosti vještina. Učinkovite aktivne politike tržišta rada te prilike za usavršavanje i prekvalifikaciju i dalje imaju ključnu ulogu u podupiranju pravedne zelene tranzicije te u rješavanju problema nedostatka radne snage i vještina, koji uzrokuje uska grla za zeleniji model rasta⁶¹ (vidjeti okvir 4. o europskom stupu socijalnih prava u odjeljku 2.2.). Sektori proizvodnje električne energije i prijevoza, prerađivačka industrija te sektori poljoprivrede i rudarstva zajedno stvaraju gotovo 90 % svih emisija CO₂ u EU-u, a pritom donose manje od 25 % bruto dodane vrijednosti i u njima radi 25 % ukupnog stanovništva. To znači da će izazovi povezani s tranzicijom biti najprisutniji u tim sektorima i u regijama u kojima čine važan dio gospodarstva⁶².

Slika 2.1.4.: Udio zelenih radnih mjesta u ukupnoj zaposlenosti povećao se u većini država članica od 2014. do 2019.

Zaposlenost u sektoru ekoloških dobara i usluga (% ukupne zaposlenosti, 2014. i 2019.)

⁵⁹ Vidjeti Europska komisija, Murauskaitė-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., i dr., *The future of jobs is green* (Budućnost su zelena radna mjesta), Ured za publikacije Europske unije, 2021., JRC126047. Za prethodne procjene vidjeti SWD(2020) 176 final, a za predviđanja za svaku zemlju vidjeti Eurofound (2019.), *Future of manufacturing - Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement* (Budućnost proizvodnje – Scenarij za energiju: učinci Pariškog klimatskog sporazuma na zapošljavanje), Izvješće Eurofounda o istraživanju. Vidjeti i procjenu učinka „Čist planet za sve”; moguće je otvaranje oko 2 milijuna novih radnih mjesta do 2050., u skladu s izvješćem Europske komisije *Employment and Social Developments in Europe 2019* (Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2019.), Ured za publikacije Europske unije, 2019.

⁶⁰ Eurostatov pokazatelj [env_ac_egss1]. Podaci za sektor ekoloških dobara i usluga mogu se smatrati konzervativnom zamjenskom vrijednošću za zelena radna mjesta. Pojam se odnosi na djelatnosti proizvodnje ekoloških proizvoda i njime nisu obuhvaćene određene djelatnosti koje znatno pridonose klimatskim i okolišnim ciljevima, na primjer na temelju njihove uspješnosti u odnosu na relevantne referentne vrijednosti.

⁶¹ Vidjeti [Preporuku Vijeća o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti \(2022/C 243/04\)](#).

⁶² Vidjeti str. 175. izvješća Europske komisije *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2019.*, Ured za publikacije Europske unije, 2019.

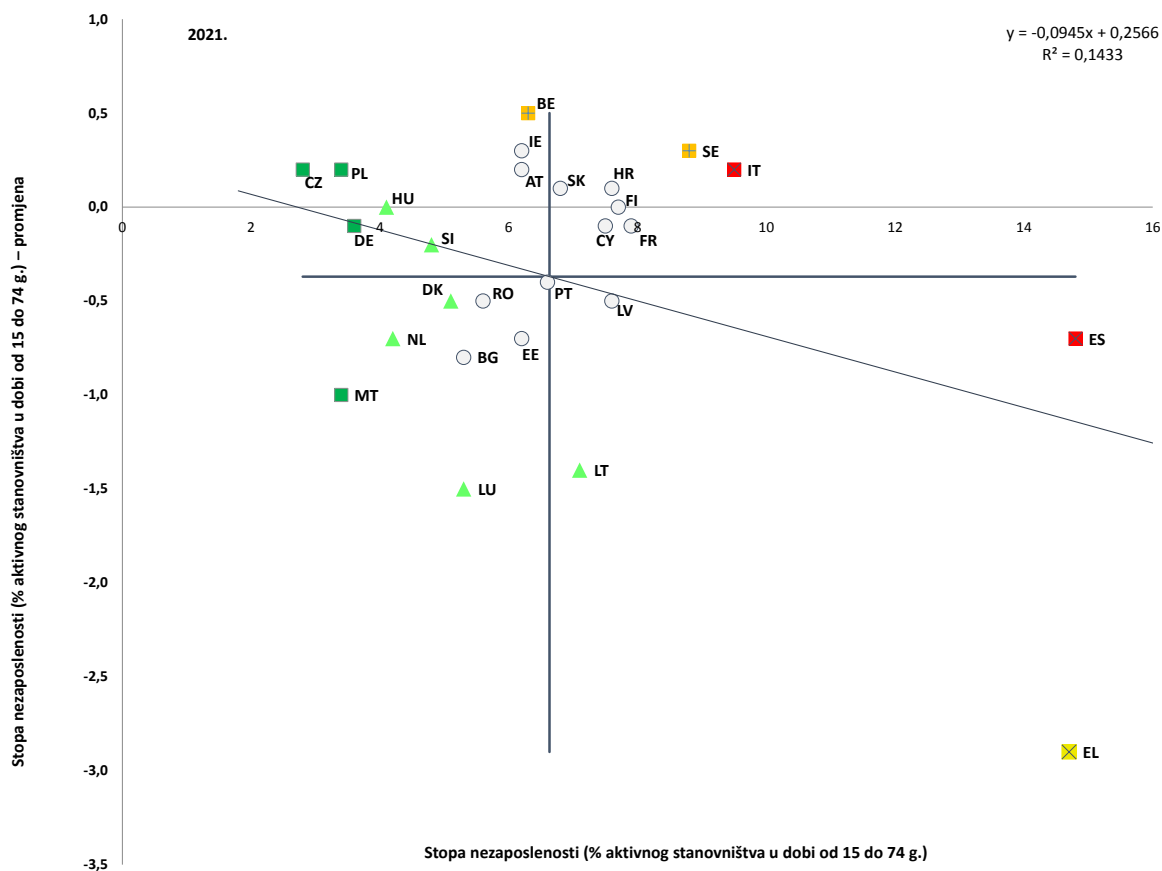
Napomena: ukupna zaposlenost u ekvivalentu punog radnog vremena u sektoru ekoloških dobara i usluga prema ukupnoj zaposlenosti (domaći koncept). Podaci nisu dostupni za Cipar, Grčku, Mađarsku i Slovačku.

Izvor: Eurostat [[env_ac_egss1](#)] i podaci o zaposlenosti iz nacionalnih računa [[nama_10_a64_e](#)].

Uz rast zaposlenosti većina država članica zabilježila je smanjenje nezaposlenosti. Prosječna stopa nezaposlenosti u EU-u (15–74 godine) smanjila se za 0,2 postotna boda sa 7,2 % u 2020. na 7,0 % u 2021. i time se približila razini od 6,8 % iz 2019., što je najniža razina zabilježena od 2009. Smanjenje je posljedica otvaranja velikog broja radnih mjesta u okviru snažnog gospodarskog oporavka od krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19, do kojeg je došlo 2021. Među državama članicama i dalje postoje znatne razlike, s tim da je najniža stopa nezaposlenosti za 12 postotnih bodova niža od najviše stope – vidjeti sliku 2.1.5. Mnogo veće smanjenje od prosjeka 2021. zabilježila je Grčka (za 2,9 postotnih bodova), nakon čega slijede Luksemburg (smanjenje za 1,5 postotnih bodova) i Litva (smanjenje za 1,4 postotna boda), dok se stanje pogoršalo posebno u Belgiji (povećanje za 0,5 postotnih bodova), Švedskoj (povećanje za 0,3 postotna boda) i Irskoj (povećanje za 0,3 postotna boda). Glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja upozorava na „kritično stanje” za Italiju, u kojoj je i 2021. zabilježen umjeren rast nezaposlenosti, pri čemu je ta razina već bila visoka, i za Španjolsku, u kojoj se stopa snizila tek neznatno, ali je i dalje najviša u EU-u. Stanje je potrebno pratiti u Belgiji (prosječna vrijednost, ali natprosječno povećanje) i Švedskoj (razina iznad prosjeka). Naposljetku, za Grčku se bilježe „slabi rezultati koji se poboljšavaju” zahvaljujući velikom smanjenju nezaposlenosti 2021., no njezina stopa nezaposlenosti i dalje je druga po visini u Europi. Smanjenje nezaposlenosti popraćeno je povećanjem sudjelovanja na tržištu rada u EU-u, uz povećanje stope aktivnosti dobne skupine od 20 do 64 godine sa 75,8 % u drugom tromjesečju 2020. na 79 % u četvrtom tromjesečju 2021. Na tromjesečnoj razini stopa nezaposlenosti u EU-u dodatno se smanjila za 0,4 postotna boda na 6,1 % u prvoj polovini 2022., ali se u nekoliko država članica povećala (Belgija, Češka, Estonija, Hrvatska i Luksemburg).

Slika 2.1.5.: Stopa nezaposlenosti smanjila se 2021. u većini država članica

Stopa nezaposlenosti (15–74 godine), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

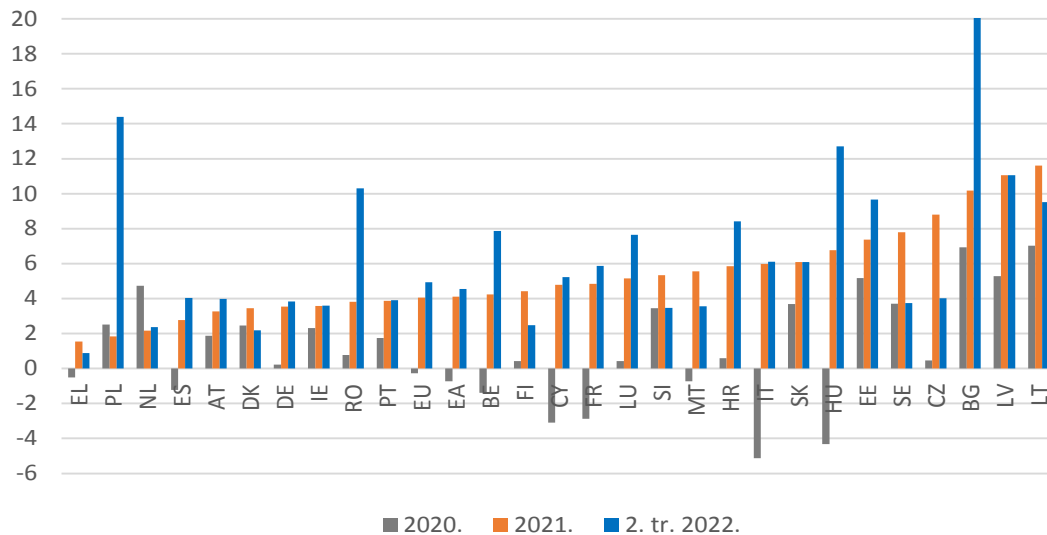
Rast nominalnih plaća ubrzao se 2021. zahvaljujući ponovnom povećanju broja odrađenih sati i snažnom gospodarskom oporavku. Nominalne naknade po zaposleniku u EU-u povećale su se za 4,1 % u 2021., što je znatno više od prosječnog povećanja od oko 1,7 % u razdoblju od 2013. do 2019. To se može samo u manjoj mjeri obrazložiti pritiscima zbog smanjenja nezaposlenosti i sve većeg nedostatka radne snage. Nominalna naknada po zaposleniku povećala se 2021. u svim državama članicama – vidjeti sliku 2.1.6. Stopa rasta veća od 6 % zabilježena je 2021. u Litvi, Latviji, Bugarskoj, Češkoj, Estoniji, Mađarskoj i Slovačkoj, čija gospodarstva sustižu ona razvijenijih država, kao i u Švedskoj. S druge strane, naknada po zaposleniku u Grčkoj, Poljskoj, Nizozemskoj i Španjolskoj povećala se za manje od 3 %. Povećanje nominalne naknade po zaposleniku uglavnom je pratilo oporavak broja odrađenih sati 2021. nakon naglog pada tog podatka 2020., kao i postupno ukidanje programâ skraćenog radnog vremena 2021. u nekim zemljama u kojima su se u velikoj mjeri primjenjivali 2020. (što upućuje na razmjernije povećanje ukupnog iznosa plaća nego broja zaposlenih)⁶³. U prvoj polovini 2022. rast nominalnih plaća neznatno se ubrzao u skladu s pritiscima zbog povećane inflacije i dodatnim pogoršanjem uvjeta na tržištima rada. U drugom tromjesečju 2022. nominalna naknada po zaposleniku na godišnjoj se razini povećala

⁶³ Za više pojedinosti o utjecaju programa skraćenog radnog vremena na naknade po zaposleniku vidjeti da Silva i dr., *Short-time work schemes and their effects on wages and disposable income* (Programi skraćenog radnog vremena i njihov utjecaj na plaće i raspoloživi dohodak), 2020., *ECB Economic Bulletin*, izdanje 4/2020.

za više od 8 % u Mađarskoj, Bugarskoj, Hrvatskoj, Litvi, Latviji, Estoniji, Poljskoj i Rumunjskoj, dok se u Grčkoj, Nizozemskoj, Danskoj i Finskoj povećala za manje od 3 %. U većini država članica povećanje je iznosilo od 3 % do 6 % – vidjeti sliku 2.1.6. Očekuje se da će se nominalne plaće dodatno povećati 2023. zbog sužavanja tržišta rada i nastojanja da se ponovno poveća kupovna moć⁶⁴. No očekuje se da će taj rast samo djelomično ublažiti smanjenje realnog dohotka bez pokretanja stalne povratne sprege između plaća i inflacije.

Slika 2.1.6.: Rast nominalnih plaća oporavio se 2021.

Nominalna naknada po zaposleniku (godišnja promjena u %, 2020., 2021., drugo tromjesečje 2022.)

Napomena: 1. Plaće se mjere pokazateljem „nominalna naknada po zaposleniku”, koji se izračunava kao ukupna naknada zaposlenicima podijeljena s ukupnim brojem zaposlenika. Ukupna naknada tumači se kao ukupne naknade u novcu ili naturi koje poslodavac isplaćuje zaposleniku u zamjenu za rad obavljen u računovodstvenom razdoblju i ima dvije komponente: i. plaće i nadnice koje se isplaćuju u novcu ili u naravi i ii. socijalni doprinosi koje plaćaju poslodavci. 2. Svi podaci koji se upotrebljavaju preuzeti su iz nacionalnih računa. Pokazatelji se temelje na vrijednostima u nacionalnoj valuti. 3. Zemlje su poredane uzlaznim redoslijedom rasta realnih plaća 2021.

Izvor: Europska komisija, baza podataka AMECO, nominalna naknada po zaposleniku [hwcdw]. Za prvo i drugo tromjesečje 2022.: izračuni GU-a EMPL na temelju podataka Eurostata, naknade za zaposlenike [[namq_10_gdp](#)] i ukupna zaposlenost (domaći koncept) [[namq_10_a10_e](#)].

Ograničeno kretanje dogovorenih plaća 2021. upućuje na činjenicu da su se plaće nastavile povećavati znatno sporije nego cijene u europodručju⁶⁵. Za razliku od kretanja naknade po zaposleniku pokazatelj dogovorenih plaća obuhvaća ishod postupaka kolektivnog pregovaranja u europodručju i nije pod izravnim utjecajem znatnih varijacija u broju odrađenih sati koje je prethodnih godina prouzročila pandemija. Dogovorene plaće u europodručju blago su se povećale 2021. za 1,5 %, što je nešto manje od prosjeka za razdoblje od 2013. do 2020. (1,7 %), unatoč snažnom oporavku zaposlenosti nakon

⁶⁴ Vidjeti Europska komisija, *Europska ekonomska prognoza, jesen 2022.*, Institutional paper 187, studeni 2022., str. 37. i tablica 26.

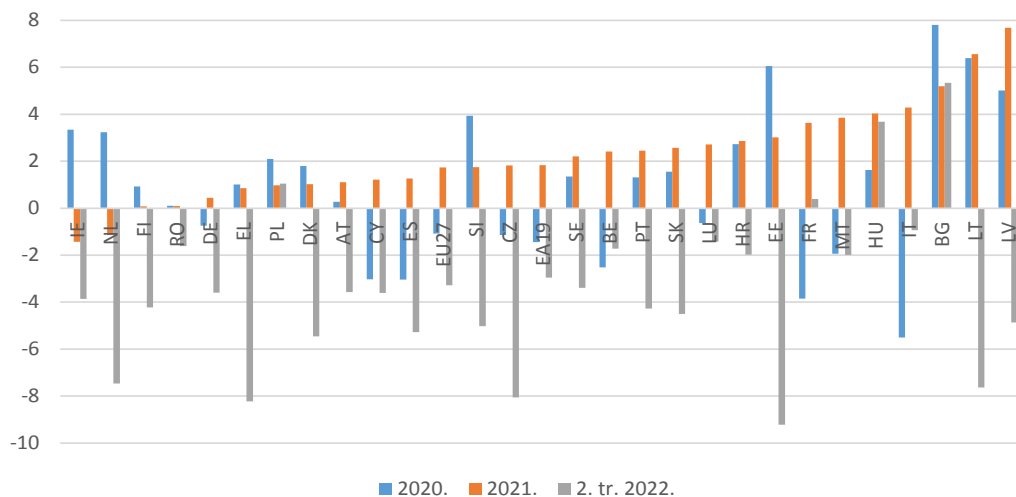
⁶⁵ Pokazatelj ESB-a koji se odnosi na dogovorene plaće za europodručje označava ponderirani prosjek nacionalnih stopa rasta kolektivno dogovorenih plaća u odnosu na prethodnu godinu za većinu zemalja europodručja. Za razliku od drugih pokazatelja, kao što je naknada po zaposleniku, na njega ne utječe kretanje broja odrađenih sati. Taj pokazatelj u pravilu ne obuhvaća ni bonuse, prekovremene sate ni druge individualne naknade koje nisu povezane s kolektivnim pregovorima, a u nekim državama članicama odnosi se na minimalnu plaću u određenom sektoru umjesto na stvarnu naknadu koju isplaćuju poduzeća. Uz pokazatelj dogovorenih plaća vežu se određene zadržke u pogledu pokrivenosti po zemljama i usklađivanje metodologije, uključujući način na koji se postupa s određenim vrstama bonusa.

pandemije. To se može povezati s kašnjenjem ponovnih pregovora o plaćama i preostalom nesigurnošću u nekim sektorima zbog pandemije. U prvom tromjesečju 2022. dogovorene nominalne plaće u europodručju povećale su se za 2,8 % na godišnjoj razini, nakon što su se u četvrtom tromjesečju 2021. povećale za 1,6 %⁶⁶. No rast dogovorenih plaća smanjio se na 2,4 % u drugom tromjesečju 2022.⁶⁷

Realne plaće ponovno su se povećale 2021. u većini država članica i ukupno gledajući na razini EU-a, no 2022. ponovno se smanjuju. U odnosu na 2020. radnici u gotovo svim državama članicama 2021. doživjeli su snažan porast realnih plaća. Stabilan rast realnih plaća iznad 5 % zabilježen je u Latviji, Litvi i Bugarskoj; s druge strane, blago smanjenje zabilježeno je u Irskoj i Nizozemskoj. Oporavak realnih plaća bio je posebno snažan i u Italiji, Francuskoj i Belgiji, u kojima je 2021. zabilježen snažan rast nakon pada u prethodnoj godini – vidjeti sliku 2.1.7. No taj pozitivan trend zaustavljen je ili preokrenut u prvom tromjesečju 2022., kad je rast realnih plaća ponovno postao negativan u EU-u (–1,3 % u odnosu na prethodnu godinu) i većini država članica. Inflacija se počela ubrzavati već u drugoj polovini 2021., a ruska ratna agresija na Ukrajinu dodatno je povećala postojeće pritiske i istaknula smanjenje realnih plaća. Godišnja inflacija u EU-u dosegla je najvišu stopu od 10,9 % u rujnu 2022. nakon povećanja s 5,3 %, koliko je iznosila krajem 2021. U drugom tromjesečju 2022. realne plaće znatno su se smanjile, i to u prosjeku za 3,3 % na razini EU-a u odnosu na isto tromjesečje 2021., a u 17 država članica smanjile su se i više u kontekstu sve veće zabrinutosti zbog nepovoljnih socijalnih posljedica pada kupovne moći, posebno za osobe s niskim dohotkom. Očekuje se da će u budućnosti važan utjecaj na kretanje plaća imati smanjenje trgovine i lošiji gospodarski izgledi, zajedno s nesigurnošću zbog inflacije.

Slika 2.1.7.: Realne plaće u EU-u ponovno su se povećale 2021., no 2022. većina država članica bilježi smanjenje

Realne bruto plaće i nadnice po zaposleniku (godišnja promjena u %; 2020., 2021. i drugo tromjesečje 2022.)

⁶⁶Na razini država članica velika su povećanja zabilježena osobito u Njemačkoj (godišnji rast od 4,0 % u prvom tromjesečju 2022., nakon rasta od 1,1 % u četvrtom tromjesečju 2021. i manje od 2 % od trećeg tromjesečja 2020.), Francuskoj (oko 3 % u prvom tromjesečju 2022., nakon što je od 2014. do 2021. rast iznosio oko 1 % i fluktuirao između 0,5 % i 1,5 %), Nizozemskoj (2,4 %, nakon rasta od 2,1 % u 2021.), Belgiji (+4,8 %), Austriji (2,6 %, nakon rasta od 1,7 % u 2021.) i Španjolskoj (+2,6 % u drugom tromjesečju 2022., nakon rasta od oko 1,7 % u 2020. i 2021.).

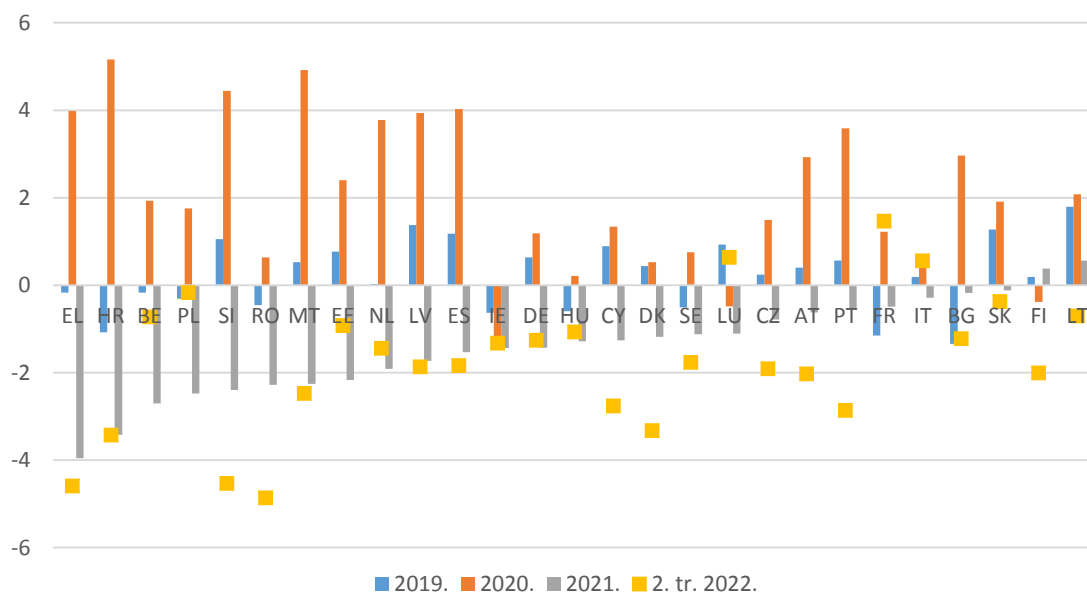
⁶⁷ Za više pojedinosti vidjeti poglavlje 2. izvješća Europske komisije *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2022* (Godišnji pregled kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi za 2022.), Ured za publikacije Europske unije, 2022. (u pripremi).

Izvor: Europska komisija, baza podataka AMECO, realne bruto plaće i nadnice po zaposleniku; deflator: privatna potrošnja [rwwdc]. Za prvo i drugo tromjesečje 2022.: izračuni GU-a EMPL na temelju podataka Eurostata, plaće i nadnice [namq_10_gdp], ukupna zaposlenost (domaći koncept) [namq_10_a10_e] i harmonizirani indeks potrošačkih cijena [prc_hicp_midx].

Rast realnih plaća 2021. zaostajao je za rastom produktivnosti rada i očekuje se da će se 2022. u većini država članica dodatno smanjiti. To je dovelo do smanjenja udjela plaća, koji označava udio nacionalnog dohotka koji se isplaćuje radnoj snazi. Kad realne plaće rastu sporije od produktivnosti rada, taj se udio smanjuje. Udio plaća u EU-u 2021. iznosio je 55,7 %, što je smanjenje u odnosu na 2020., kad je iznosio 56,9 %. Smanjenje za više od 1 postotnog boda zabilježeno je u 20 zemalja 2021. – vidjeti sliku 2.1.8., dok se udio plaća samo u Litvi i Finskoj povećao za manje od 1 postotnog boda. U razdoblju od 2013. do 2020. udio plaća povećao se u državama članicama s relativno niskom početnom razinom, a najviše u Bugarskoj, Estoniji, Latviji, Litvi, Rumunjskoj i Slovačkoj, što pridonosi konvergenciji. U prvoj polovini 2022. udio plaća smanjio se u gotovo svim zemljama u skladu sa sporim rastom plaća. Nadalje, smanjenje trgovine proizašlo iz snažnog povećanja cijene uvezene energije dovelo je do dodatnog pada realnog domaćeg dohotka.

Slika 2.1.8.: Udio plaća smanjio se 2021. jer su plaće u prosjeku rasle sporije od produktivnosti rada

Udio plaća (2019., 2020., 2021. i drugo tromjesečje 2022., promjena u odnosu na prethodnu godinu, u postotnim bodovima)

Napomena: 1. Udio plaća izračunan je kao postotak BDP-a u tekućim cijenama. 2. Zemlje su poredane silaznim redoslijedom rasta udjela plaća 2021.

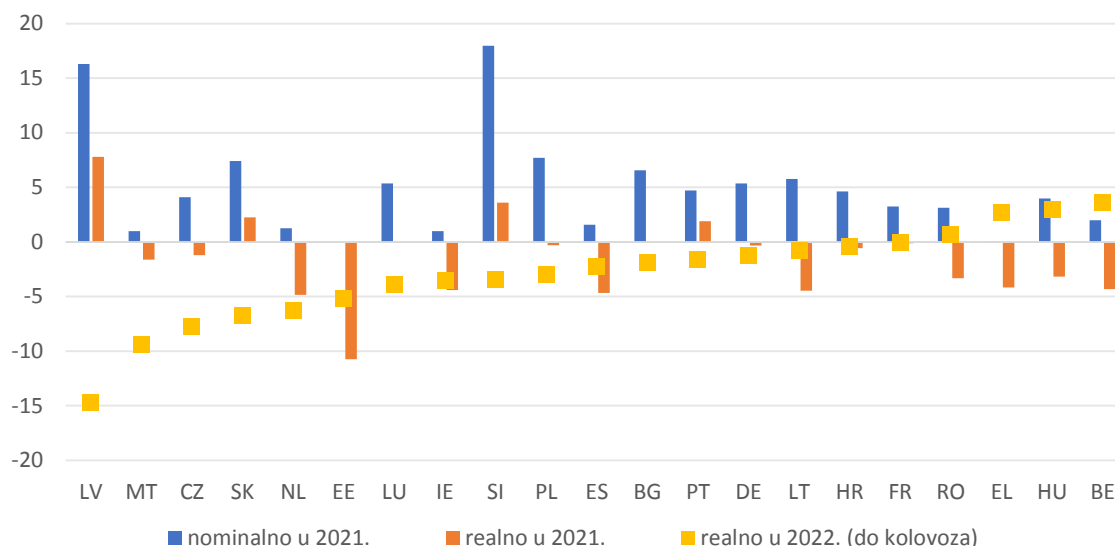
Izvor: izračuni Glavne uprave za zapošljavanje na temelju podataka Eurostata, [namq_10_a10_e] i [namq_10_gdp].

Nedavnim povećanjima minimalne plaće u brojnim državama članicama nije izbjegnuto pad kupovne moći primatelja minimalnog dohotka zbog rasta inflacije, tako da su za zaštitu osoba s niskim dohotkom potrebna odgovarajuća povećanja u okviru pravodobnog ažuriranja tih plaća. Unatoč znatnim nominalnim povećanjima 2021. (vidjeti odjeljak 2.1.2.) realni iznos minimalne plaće nije se smanjio samo u četiri države članice (Latvija, Portugal, Slovenija i Slovačka). S druge strane, u istom razdoblju prosječne realne plaće povećale su se u svim državama članicama osim Irske i Nizozemske. Do kolovoza 2022. zaposlenici s najnižim plaćama u većini zemalja sa zakonskom minimalnom plaćom

doživjeli su dodatan znatan pad kupovne moći⁶⁸ – vidjeti sliku 2.1.9. Jedine su iznimke Belgija, Mađarska, Grčka i Rumunjska, u kojima su nominalna povećanja premašila inflaciju, dok se u Francuskoj realni iznos minimalne plaće nije promijenio. Oko polovine država članica sa zakonskim minimalnim plaćama pri njihovu utvrđivanju na različite načine i u različitoj mjeri uzima u obzir inflaciju⁶⁹. U većini zemalja taj postupak rezultira povećanjem razine u siječnju svake godine, bez dodatnih intervencija u okviru politika tijekom ostatka godine. Na temelju nedavno donesene Direktive o primjerenim minimalnim plaćama⁷⁰ može se pružiti potpora kućanstvima u ranjivom položaju tako što se potiče određivanje primjerenih zakonskih minimalnih plaća uzimajući u obzir, među ostalim, kupovnu moć minimalne plaće, socioekonomske uvjete i kretanja dugoročne produktivnosti (vidjeti i okvir 1. o europskom stupu socijalnih prava). Konkretno, redovito ažuriranje minimalne plaće u skladu s Direktivom moglo bi pridonijeti sprečavanju općeg pada kupovne moći među osobama koje u postojećem kontekstu primaju minimalnu plaću kako bi zadržale svoj životni standard. Nadalje, u kontekstu energetske krize privremene mjere proračunske potpore usmjerene na osobe s niskim dohotkom mogu pomoći u ublažavanju pada kupovne moći.

Slika 2.1.9.: Inflacija je poništila nedavna povećanja minimalnih plaća

Promjena zakonskih minimalnih plaća u realnom i nominalnom iznosu (stopa rasta, u %)

Napomena: Države članice poredane su silaznim redoslijedom prema razini povećanja realne zakonske minimalne plaće 2022.

Izvor: mreža izvjestitelja Eurofounda i Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], izračuni Eurofounda.

Okvir 1. o europskom stupu socijalnih prava: Minimalne plaće

Određivanjem primjerene razine minimalnih plaća, bile one zakonske ili utemeljene na kolektivnim pregovorima, promiče se uzlazna socijalna konvergencija. Primjerene minimalne plaće pomažu u smanjenju siromaštva unatoč zaposlenju i nejednakosti plaća, održavanju domaće potražnje i jačanju poticaja za rad. Osim toga, pridonose smanjenju rodno

⁶⁸ Izračunano na temelju podataka Eurostata [[prc_hicp_midx](#)].

⁶⁹ Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: annual review* (Godišnji pregled minimalnih plaća za 2019.), Ured za publikacije Europske unije, 2019.

⁷⁰ [Direktiva \(EU\) 2022/2041 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o primjerenim minimalnim plaćama u Europskoj uniji](#), SL L 275, 25.10.2022., str. 33.–47.

uvjetovanih razlika u plaći s obzirom na prekomjernu zastupljenost žena na slabije plaćenim radnim mjestima i osiguranju poštenog tržišnog natjecanja za poslodavce koji isplaćuju primjerene plaće. Pravo na primjerene minimalne plaće utvrđeno je u načelu br. 6 europskog stupa socijalnih prava.

Mnogi radnici s niskim dohotkom još nisu zaštićeni primjerenim minimalnim plaćama; općenito je gotovo svaki deseti radnik izložen riziku od siromaštva⁷¹. U kontekstu trenutačne kombinacije visoke inflacije i relativno umjerenog povećanja plaća koja umanjuje kupovnu moć kućanstava (vidjeti i okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava) ključno je osigurati da radnici primaju primjerene minimalne plaće kako bi se pomoglo najranjivijim skupinama i ublažile socijalne posljedice energetske krize.

Direktivom o primjerenim minimalnim plaćama namjerava se u cijelom EU-u ojačati zaštita koju pružaju minimalne plaće. Komisija ju je predložila u listopadu 2020. i donijela 19. listopada 2022. Direktiva će pridonijeti zaštiti radnika u Uniji primjerenim minimalnim plaćama koje omogućuju dostojanstven život. U tu svrhu sadržava i odredbe usmjerene na promicanje kolektivnog pregovaranja te jačanje mehanizama izvršenja i praćenja u svim državama članicama. Nadalje, njome se uspostavlja okvir s jasnim pravilima kako bi se povećala primjerenost zakonskih minimalnih plaća u državama članicama koje ih primjenjuju.

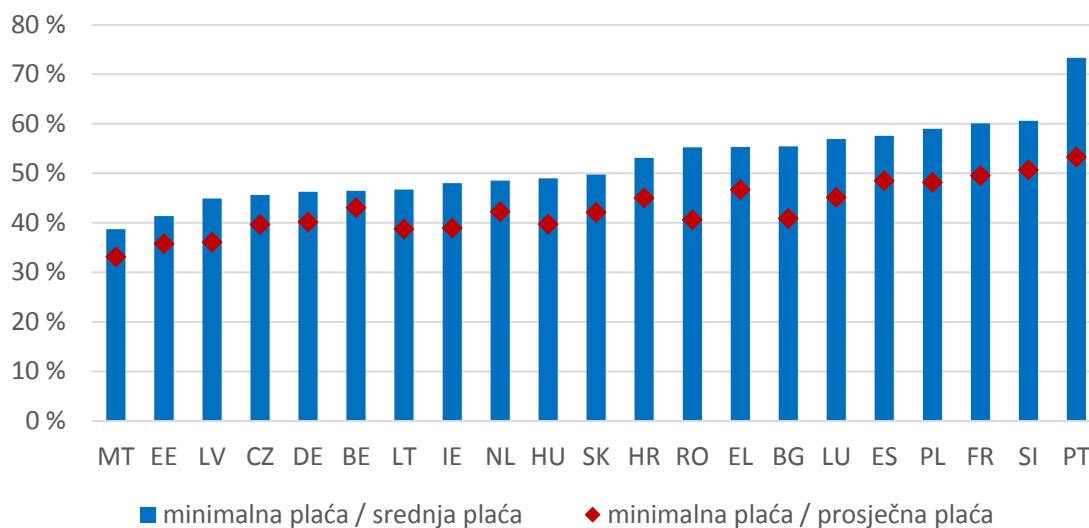
Kolektivno pregovaranje ima ključnu ulogu u postizanju primjerenih minimalna plaća. Dobro funkcioniranje kolektivnog pregovaranja znači da su poslodavci i zaposlenici zastupljeni na odgovarajući način te da će uvjeti povezani s plaćama biti usklađeni s potrebama radnika i poslodavaca, kao i s promjenjivim gospodarskim okolnostima. Određivanjem općeg kretanja plaća u okviru kolektivnog pregovaranja utječe se i na kretanje minimalnih plaća. Države članice s visokom stopom pokrivenosti kolektivnim pregovaranjem obično imaju manji udio osoba s niskim dohotkom i više minimalne plaće. Stoga se Direktivom od svih država članica zahtijeva da poduzmu mjere radi promicanja kolektivnog pregovaranja o plaćama. Njome se zahtijeva i uspostava akcijskog plana i okvira koji omogućuje uvjete za kolektivno pregovaranje u državama članicama u kojima je pokrivenost kolektivnim pregovaranjem manja od 80 %.

Zakonske minimalne plaće često su preniske u odnosu na druge plaće u gospodarstvu i nedovoljne da bi omogućile dostojanstven život. U gotovo svim državama članicama zakonska minimalna plaća niža je od 60 % medijana plaće i od 50 % prosječne plaće – vidjeti sliku u nastavku. Samo su u Portugalu, Sloveniji i Francuskoj zakonske minimalne plaće 2021. odgovarale tim dvjema vrijednostima. Nadalje, iste je godine zakonska minimalna plaća bila niža od 50 % medijana plaće u 11 država članica EU-a (Slovačka, Mađarska, Nizozemska, Irska, Litva, Belgija, Njemačka, Češka, Latvija, Estonija i Malta). U dvjema zemljama (Estonija i Malta) bila je niža i od 45 %. Nadalje, u trima zemljama (Latvija, Estonija i Malta) minimalne plaće bile su manje od 40 % prosječne plaće. U tom pogledu Direktiva sadržava zahtjeve u pogledu jačanja okvira upravljanja za određivanje i ažuriranje zakonskih minimalnih plaća. Među njima su i. primjena jasnih kriterija za određivanje i ažuriranje tih plaća, ii. primjena referentnih vrijednosti za procjenu njihove primjerenosti, iii. redovito ažuriranje kako bi se primjerenost s vremenom zadržala, iv. jasni uvjeti za odstupanja i odbitke od zakonskih minimalnih plaća te v. pravodobno i djelotvorno uključivanje socijalnih partnera u cijeli postupak određivanja i ažuriranja.

⁷¹ Stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju 2019. iznosila je 9 %, a 2021. blago se smanjila na 8,9 % za dobnu skupinu od 18 do 64 godine prema Eurostatovu pokazatelju [ilc_iw01].

U brojnim državama članicama zakonske minimalne plaće niske su u odnosu na druge plaće

Minimalne plaće kao postotak bruto medijana i prosječne bruto plaće (2021.)

Izvor: izračuni Glavne uprave za zapošljavanje na temelju podataka Eurostata [[earn_mw_cur](#)], [[lc_lci_r2_a](#)] i anketa o strukturi dohotka.

Djelotvorni mehanizmi izvršenja i praćenja ključni su da bi se osigurao odgovarajući pristup radnika primjerenim minimalnim plaćama. Čini se da je neusklađenost s pravilima o minimalnim plaćama važna pojava u cijelom EU-u, premda problemi s dostupnošću podataka ograničavaju donošenje preciznih procjena⁷². Radi bolje provedbe tih pravila Direktivom se od država članica sa zakonskom minimalnom plaćom zahtijeva da povećaju kontrole i intenzitet inspekcija na terenu te da tijelima nadležnima za provedbu pravila stave na raspolaganje odgovarajuće resurse. Nadalje, u njoj se ističe da države članice moraju primjenjivati djelotvorne mehanizme pravne zaštite i sankcije za slučaj da se ne poštuju prava radnika povezana sa zakonskim minimalnim plaćama i zaštitom koju pružaju minimalne plaće u skladu s kolektivnim ugovorima. Da bi se uklonili nedostaci u prikupljanju podataka, Direktivom se od svih država članica zahtijeva da izrade djelotvorne alate za praćenje pokrivenosti zaštitom koju pružaju minimalne plaće i njezine primjerenosti te da Komisiju svake dvije godine, počevši od 2025., izvješćuju o nizu pokazatelja koji se odnose na zaštitu koju pružaju minimalne plaće.

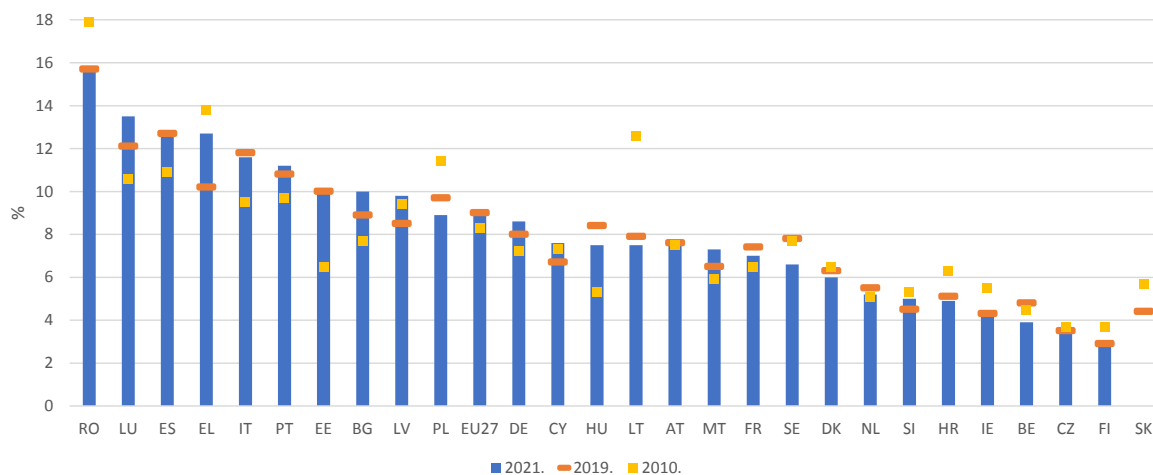
Prijevremena provedba Direktive može pomoći državama članicama u nastojanjima da pruže pravodobnu potporu ranjivim kućanstvima u postojećem kontekstu. Iako države članice imaju još dvije godine za prenošenje Direktive u nacionalno zakonodavstvo, inicijativa je već potaknula rasprave na nacionalnoj razini koje bi mogle biti ključne za donošenje novih mjera za poboljšanje pristupa primjerenim minimalnim plaćama u cijelom EU-u.

⁷² To posebno vrijedi za ekonomske i socijalne podatke iz istraživanja, kao što je istraživanje EU-SILC. Detaljno istraživanje novijih dokaza predstavljeno je u izvješću koje su izradili Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: annual review* (Godišnji pregled minimalnih plaća za 2019.), Ured za publikacije Europske unije, 2019. Čini se da je neusklađenost s pravilima značajna pojava u brojnim zemljama, uključujući one u kojima postoji minimalna plaća – vidjeti među ostalim Garnero, A., *The dog that barks doesn't bite: Coverage and compliance of sectoral minimum wages in Italy* (Pas koji laje ne grize: pokrivenost zaštitom koju pružaju sektorske minimalne plaće i njihovo poštovanje u Italiji), *IZA Journal of Labor Policy* 7, 3 (2018.).

Posao i dalje nije nužno izlaz iz siromaštva. Siromaštvo unatoč zaposlenju u EU-u nije se smanjilo tijekom posljednjeg desetljeća i 2021. iznosilo je 8,9 %⁷³. U državama članicama s najvišim razinama siromaštva unatoč zaposlenju 2010. zabilježeno je opće naglo smanjenje (tj. u Rumunjskoj, Grčkoj, Poljskoj i Litvi), a u Litvi se njegova razina čak smanjila ispod prosjeka za EU-27, dok su razine za ostale države ostale iznad prosjeka ili oko njega. Stopa siromaštva unatoč zaposlenju 2021. ostala je uglavnom stabilna u većini država članica u odnosu na 2020. (kad je riječ o dohodovnim godinama 2020. odnosno 2019.). U malom broju država članica (tj. u Irskoj i Švedskoj) zabilježeno je smanjenje veće od 1 postotnog boda, dok je u nešto većoj skupini (tj. u Rumunjskoj, Luksemburgu, Španjolskoj, Grčkoj, Portugalu i Latviji), uključujući države članice u kojima je siromaštvo unatoč zaposlenju i dalje iznad prosjeka EU-a, došlo do blagog povećanja. Na slici 2.1.10. prikazano je da je 2021. više od 10 % radnika u Rumunjskoj, Luksemburgu, Španjolskoj, Italiji, Grčkoj i Portugalu bilo izloženo riziku od siromaštva. Prema brzim procjenama Eurostata⁷⁴ za dohodovnu godinu 2021. ne čini se da se stanje po državama promijenilo, osim u slučaju Grčke, za koju se procjenjuje blago smanjenje, te Hrvatske, Nizozemske i Slovenije, za koje se procjenjuje blago povećanje. Niskoobrazovani radnici općenito se suočavaju s većim rizikom od siromaštva unatoč zaposlenju nego visokoobrazovani radnici (19,8 % u odnosu na 4 %), kao što je slučaj i s radnicima rođenima izvan EU-a u odnosu na one rođene u EU-u (21 % u odnosu na 7,6 %). Nadalje, za radnike s ugovorom o radu na određeno vrijeme vjerojatnije je da će biti izloženi riziku od siromaštva unatoč zaposlenju od radnika s ugovorom na neodređeno vrijeme (12,9 % u odnosu na 5,3 % u EU-u).

Slika 2.1.10.: Stopa siromaštva unatoč zaposlenju i dalje je ključan problem za mnoge države članice

Stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju (u %, 2021., 2019. i 2010.)

Napomena: Podaci za SK za 2021. nisu dostupni. Postoji prekid vremenskog niza za LU za 2021.

Izvor: Eurostat [[ilc_iw01](#)], EU-SILC.

⁷³ Siromaštvo unatoč zaposlenju znači udio zaposlenih osoba u dobi od 18 ili više godina čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva, postavljenog na 60 % nacionalnog medijana raspoloživog ekvivalentnog dohotka (nakon socijalnih transfera). Podaci za 2021. odnose se na dohodovnu godinu 2020. U državama EU-27 pokazatelj se znatno povećao od 2010. (8,5 %) do 2016. (9,8 %), a potom se počeo polako, ali stabilno, smanjivati svake godine do 2020. Eurostat [[ilc_iw01](#)], [[ilc_iw04](#)], [[ilc_iw05](#)] i [[ilc_iw16](#)].

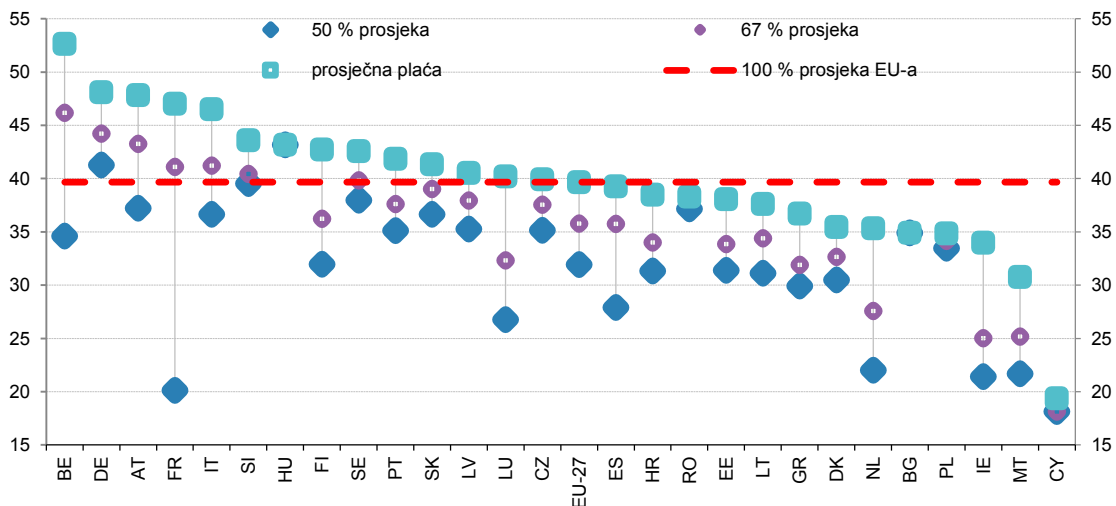
⁷⁴ Vidjeti [brze procjene za dohodovnu godinu 2021.](#), objavljene u kolovozu 2022., na [internetskim stranicama Eurostata](#).

Visok porezni klin može negativno utjecati na potražnju za radnom snagom, umanjiti poticaje za traženje posla i povećati broj radnih sati⁷⁵. Od 2011. do 2021. porezni klin u državama EU-27 za samca koji zarađuje prosječnu plaću smanjio se s 41,6 % na 39,6 %. U istom tom razdoblju porezni klin smanjio se u 16 država članica EU-a, a najveća smanjenja zabilježena su u Mađarskoj, Grčkoj, Rumunjskoj, Latviji i Belgiji. S druge strane, u Portugalu, Malti, Luksemburgu i Slovačkoj došlo je do znatnih povećanja. Važno je napomenuti da se porezni klin u državama EU-27 za samca s niskim dohotkom (50 % prosječnog dohotka) još više smanjio, za 2,8 postotnih bodova od 2011., iako se od 2020. do 2021. blago povećao (s 31,5 % na 31,9 %). Smanjenje poreznih opterećenja za osobe s niskim dohotkom posebno je važno i kako bi se smanjile prepreke zapošljavanju niskokvalificiranih radnika.

Sustavi poreza na dohodak obično su progresivni, što znači da je porezni klin na rad niži za osobe pri dnu raspodjele dohotka. Porezni klin (uključujući porez na osobni dohodak i doprinose za socijalno osiguranje) za samce bez supružnika i djece viši je za osobe koje primaju prosječnu plaću od onih koje primaju 67 % prosječne plaće, a za njih je pak viši nego za osobe s niskim dohotkom (50 % prosjeka). Iz toga je vidljiv progresivni obrazac oporezivanja rada, koji je prilično izražen u Francuskoj, Belgiji i Luksemburgu, a manje je vidljiv za Mađarsku, Rumunjsku, Bugarsku, Poljsku i Cipar – vidjeti sliku 2.1.11. Ipak, u nekoliko država članica i dalje postoji prostor za preusmjeravanje oporezivanja s rada, posebice smanjenjem poreznog klina za osobe s niskim i srednjim dohotkom, kako bi se među ostalim ublažili učinci sve većih cijena energije i za usmjeravanje na druge izvore, kojima se više potiču okolišni ciljevi.

Slika 2.1.11.: Porezni klin na rad niži je u slučaju niskih plaća

Porezno opterećenje za samca s niskim dohotkom (50 % i 67 % prosječne plaće) u odnosu na prosječnu plaću 2021.

Izvor: baza podataka Europske komisije (GU-a ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u ožujku 2022.).

Okvir 2. o europskom stupu socijalnih prava: socijalna ekonomija i socijalna poduzeća

⁷⁵ Porezni klin označava razliku između ukupnih troškova rada povezanih sa zapošljavanjem radnika i neto primanja radnika.

Socijalna ekonomija obuhvaća 2,8 milijuna subjekata u EU-u, čiji je primarni cilj umjesto financijske dobiti za vlasnike ili dioničare proizvesti pozitivan društveni i/ili okolišni učinak. Obuhvaćeni su različiti poslovni i organizacijski modeli, kao što su udruženja, zadruge, društva uzajamne pomoći, zaklade i socijalna poduzeća, koji imaju korijene u lokalnoj zajednici i primjenjuju participativno upravljanje. Organizacije socijalne ekonomije nude konkretna i inovativna rješenja za ključna društvena pitanja u velikom broju gospodarskih sektora, uključujući socijalne usluge, zdravstvenu skrb, obrazovanje, poljoprivredu, energiju, bankarstvo, osiguranje i gospodarenje otpadom.

Plaćeno zaposlenje u socijalnoj ekonomiji čini manje od 1 % ukupne radne snage u nekim državama članicama do 10 % u drugim državama članicama i upućuje na neiskorišten potencijal za rast zaposlenosti u tom sektoru u nekim državama članicama⁷⁶. Subjekti socijalne ekonomije zapošljavaju 13,6 milijuna ljudi u EU-u i donose vrijednost za lokalna gospodarstva i društva poticanjem njihove uključivosti, otpornosti i okolišne održivosti. Na primjer, zaslužni su za dodatna kvalitetna radna mjesta u gospodarstvu, pridonose uključivanju skupina u nepovoljnom položaju, pokreću održiv gospodarski razvoj i promiču aktivno sudjelovanje građana u društvu. U posljednje vrijeme socijalna ekonomija pridonijela je ublažavanju učinka krize uzrokovane bolešću COVID-19 razvojem rješenja u skladu s načelom „odozdo prema gore”, posebno u području zdravstvenih i socijalnih usluga, kako bi se pomoglo ranjivim i rizičnim skupinama. Na primjer, inkubator za socijalne inovacije Malopolska u Poljskoj, sufinanciran sredstvima ESF-a, građanima je osiguravao bespovratna sredstva za razvoj, testiranje i provedbu projekata kojima se ispunjavaju potrebe uzdržanih osoba. Nadalje, zbog pristupa koji se temelji na vrijednostima socijalna ekonomija važan je akter u osiguranju zelene i digitalne tranzicije.

Iako organizacije socijalne ekonomije i socijalna poduzeća posluju u svim državama članicama, one se uvelike razlikuju po stupnju razumijevanja i prihvaćanja koncepta socijalnog poduzeća i socijalne ekonomije. U brojnim državama članicama subjekti socijalne ekonomije nailaze na poteškoće u razvoju svojih aktivnosti zbog nedostatka službenog priznanja i informiranosti o njihovim poslovnim modelima. Stoga ima prostora za veću i bolju potporu, uključujući okvire politike i pravne okvire prilagođene njihovim posebnostima, bolji pristup financijskim sredstvima i tržištima te bolju integraciju u poslovne mreže i usluge potpore.

Da bi se taj problem riješio, Europska komisija iznijela je u prosincu 2021. Akcijski plan za socijalnu ekonomiju⁷⁷. Akcijskim planom namjerava se poboljšati ekosustav za subjekte socijalne ekonomije, posebno u zemljama u kojima on još nije dovoljno razvijen, u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (aktivna potpora zapošljavanju). Prijedlog preporuke Vijeća o okvirnim uvjetima za razvoj socijalne ekonomije (planiran za svibanj 2023.), kao jedan od glavnih mjera u okviru Akcijskog plana, trebao bi pridonijeti okviru politike i regulatornom okviru za socijalnu ekonomiju u nizu područja, uključujući državne potpore, javnu nabavu i oporezivanje. Nadalje, „lokalna i socijalna ekonomija” prepoznata je kao jedan od 14 ključnih industrijskih ekosustava u Komisijinoj industrijskoj strategiji iz ožujka 2020.

⁷⁶ Europski gospodarski i socijalni odbor, Monzon, J. L., Chaves, R., *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union* (Nedavna kretanja socijalne ekonomije u Europskoj uniji), Europski gospodarski i socijalni odbor, 2017.

⁷⁷ Europska komisija, *Building an economy that works for people: an action plan for the social economy* (Izgradnja gospodarstva za ljude: akcijski plan za socijalnu ekonomiju), Ured za publikacije Europske unije, 2021. Akcijski plan temelji se na *Inicijativi za socijalno poduzetništvo* (2011.).

Pristup financijskim sredstvima ključan je strukturni izazov za socijalna poduzeća. Dostupnost i upotreba povratnih financijskih sredstava za socijalna poduzeća uvelike se razlikuju među državama članicama. U razdoblju od 2014. do 2020. vodećim financijskim instrumentima na razini EU-a u okviru Programa EU-a za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI) pružala se potpora socijalnim poduzećima u obliku jamstava za kreditni portfelj, vlasničkoga kapitala i financiranja zaduživanjem. Zajedno s Europskim investicijskim fondom kao glavnim provedbenim partnerom za financiranje socijalnih poduzeća u razdoblju od 2021. do 2027. nastavlja se pružati potpora u okviru sastavnice programa InvestEU za socijalna ulaganja i vještine. Potpora u okviru financijskih instrumenata dopunjuje se bespovratnim sredstvima (kao što su potpora za transakcijske troškove ili bespovratna sredstva za pilot-projekte socijalnog financiranja) iz fonda ESF+⁷⁸.

Posljednjih je godina nekoliko država članica donijelo opće strategije ili posebne inicijative za potporu socijalnom gospodarstvu. Bugarska je donijela 5. dvogodišnji nacionalni akcijski plan za socijalnu ekonomiju za razdoblje od 2022. do 2023. Finska je 2021. donijela strategiju o socijalnim poduzećima, u skladu s kojom je osnovan nacionalni centar stručnosti za socijalna poduzeća⁷⁹. U svojem nacionalnom programu reformi za 2022. Njemačka je izrazila čvrstu namjeru da izradi nacionalnu strategiju za socijalna poduzeća radi jačanja poduzeća koja služe općem dobru i gospodarstva koje se temelji na solidarnosti. Kad je riječ o pravnom priznavanju socijalnih poduzeća, Češka priprema akt o socijalnom poduzetništvu kao načinu integracije osoba u nepovoljnom položaju na tržište rada, a Poljska je donijela akt o socijalnoj ekonomiji u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost, u kojem se navode pravila za certificiranje socijalnih poduzeća koja će se baviti ponovnom integracijom osoba kojima prijeti socijalna isključenost. Španjolska je 2022. donijela strateški projekt za socijalnu ekonomiju i gospodarstvo skrbi u vrijednosti od 800 milijuna EUR, koji se uglavnom financira iz instrumenta Next Generation EU, a cilj mu je iskoristiti sav potencijal socijalne ekonomije za doprinos pravednoj, zelenoj i digitalnoj tranziciji te jačanju sustava uključivosti i socijalne skrbi. Od plana se očekuje povećanje udjela socijalne ekonomije u španjolskom BDP-u za 1 postotni bod na 11 %.

2.1.2. Mjere država članica

Nekoliko država članica nedavno je donijelo mjere kojima se podupire otvaranje radnih mjesta. U siječnju 2022. zavod za zapošljavanje u Hrvatskoj u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost radi potpore zelenoj i digitalnoj tranziciji donio je nove mjere za otvaranje radnih mjesta, kojima se daje prednost aktivaciji i (samo)zapošljavanju neaktivnih osoba, dugotrajno nezaposlenih osoba i mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja niti su u sustavu obrazovanja odraslih (NEET). Litva je povećala područje primjene i raznolikost mjera potpore zapošljavanju u srpnju 2022. te ih više usmjerila na radna mjesta s visokom dodanom vrijednošću i usporednu tranziciju u okviru obveze koju je preuzela u planu za oporavak i otpornost. Portugal je u ožujku 2022. počeo dodjeljivati financijsku potporu poslodavcima koji nude ugovore na neodređeno vrijeme i isplaćuju primjerene plaće u okviru mjere „obveza u pogledu održivog razvoja”, koja je dio njegova plana za oporavak i otpornost. Tijekom pandemije Belgija (Valonija) uvela je ciljanu

⁷⁸ Primjer iz najnovijeg poziva na socijalno financiranje ponude i potražnje (2020.) suradnja je između banke Erste Bank i mreže Impact Hub u Austriji, Češkoj, Slovačkoj, Srbiji i Hrvatskoj, u okviru koje se podupire razvoj kvazivlasničkoga kapitala i pruža dopunska nefinancijska potpora za socijalna poduzeća. Ako se vlasnički kapital socijalnih poduzeća poveća, ona bi mogla ostvariti svoje ciljeve u pogledu rasta, pokrenuti nove ili unaprijediti postojeće projekte i u skladu s tim povećati svoj učinak.

⁷⁹ Na internetu se mogu pronaći informacije o [strategiji o socijalnim poduzećima](#) i [centru stručnosti](#).

subvenciju za zapošljavanje u mjesečnom iznosu od 1 000 EUR poznatu kao „Tremplin24mois+” za zapošljavanje tražitelja zaposlenja koji su vrlo dugo nezaposleni. U početku je ta subvencija bila usmjerena na određene sektore, no mjera je proširena u siječnju 2022. kako bi se obuhvatili svi privatni i javni poslodavci. U siječnju 2022. vlada u Bruxellesu proširila je program poticaja „Phoenix” za zapošljavanje ranjivih tražitelja zaposlenja koji su tijekom zdravstvene krize ostali bez posla i prijavili se javnim službama za zapošljavanje. Neke države članice donijele su mjere kojima se nastoji osigurati pristup radu raseljenim osobama iz Ukrajine radi njihove lakše integracije na tržište rada i poduprijeti otvaranje radnih mjesta. **Latvija**, na primjer, u ožujku 2022. uvela je subvenciju za zapošljavanje izbjeglica iz Ukrajine, u okviru koje poslodavci dobivaju jednokratnu naknadu u iznosu od 500 EUR na početku radnog odnosa. U **Mađarskoj** je u ožujku 2022. uvedena privremena subvencija za poslodavce za zapošljavanje ukrajinskih državljana koji bježe od rata. Subvencija pokriva 50 % troškova smještaja i putovanja na posao u razdoblju od najviše godinu dana. U **Danskoj** se usluge za promicanje zapošljavanja raseljenih osoba iz Ukrajine pružaju na općinskoj razini, među ostalim subvencijama za zapošljavanje. Za pregled aktivnih mjera tržišta rada koje olakšavaju integraciju raseljenih osoba iz Ukrajine vidjeti odjeljak 2.3.2.

Neke države članice postupno su ukinule svoje hitne mjere potpore nakon prve polovine 2021. u skladu s ublažavanjem ograničenja uvedenih radi zaštite javnog zdravlja. Na primjer, od svibnja do listopada 2021. u **Cipru, Danskoj, Estoniji i Litvi** postupno su ukinuti privremeni programi skraćenog radnog vremena i drugi programi očuvanja radnih mjesta uvedeni kao odgovor na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19. I u Švedskoj su u tom razdoblju ukinute privremene mjere, no i dalje se primjenjuju već postojeći programi.

Druge države članice produljile su svoje programe skraćenog radnog vremena na prvu polovinu 2022. i dalje. Na primjer, u Hrvatskoj, Italiji i Portugalu mjere očuvanja radnih mjesta u kontekstu pandemije bolesti COVID-19 financirale su se u cijelom prvom tromjesečju 2022. U **Bugarskoj** su subvencije za plaće radnika (program 60/40) produljene na razdoblje do lipnja 2022. U **Malti i Grčkoj** program dodataka na plaću i program skraćenog radnog vremena produljeni su do kraja svibnja 2022. **Belgija** je produljila „pojednostavnjeni postupak” (sa smanjenim administrativnim obvezama za poslodavce) u okviru programa skraćenog radnog vremena u ožujku 2022. s trajanjem do kraja lipnja 2022. kao odgovor na izbijanje rata u Ukrajini, s istim modalitetima koji su se primjenjivali tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19. Slično tomu, **Francuska** je produljila primjenjivost svojeg postojećeg programa za djelomičnu potporu zapošljavanju (APLD) do kraja 2022. kako bi ga mogla iskoristiti poduzeća pogođena ratom u Ukrajini. **Luksemburg** je prvotno produljio svoj program skraćenog radnog vremena za MSP-ove do lipnja 2022. s namjerom da ga postupno ukine. Međutim, u kontekstu energetske krize u kolovozu 2022. vlada je objavila da ozbiljno pogođena poduzeća mogu i dalje koristiti program skraćenog radnog vremena. U svibnju je svoj program skraćenog radnog vremena do kraja 2022. produljila i **Rumunjska**.

U nekim su slučajevima privremene mjere donesene kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19 zamijenjene trajnim programima skraćenog radnog vremena. **Španjolska** je postupno ukinula izvanredna pravila o programu skraćenog radnog vremena ERTE (dok je dio naknada i olakšica u području socijalne sigurnosti produljen do 31. ožujka 2022.). U prosincu 2021. u okviru opsežne reforme utvrđene u nacionalnom planu za oporavak i otpornost na snagu je stupilo novo zakonodavstvo kojim se utvrđuje trajni program skraćenog radnog vremena radi prilagodbe cikličkim i strukturnim šokovima. U tom kontekstu poduzeća se potiče da svojim zaposlenicima stave na raspolaganje programe osposobljavanja usmjerene na usavršavanje i prekvalifikaciju. U ožujku 2022. i **Slovačka** je uvela novu trajnu mjeru za

očuvanje radnih mjesta tijekom gospodarskih kriza. U **Sloveniji** se prije kraja 2022. planira donošenje trajnog programa skraćenog radnog vremena za teške gospodarske krize.

Od siječnja 2021. do srpnja 2022. nekoliko država članica znatno je povećalo svoje zakonske minimalne plaće. Cilj je bio odgovoriti na pad kupovne moći osoba s niskim dohotkom zbog povećanja inflacije, a u nekim slučajevima i općenito povećati primjerenost minimalnih plaća s obzirom na njihove niske razine i razliku u odnosu na ostale plaće⁸⁰. Najveće povećanje zakonske minimalne plaće zabilježeno je u Mađarskoj (19,5 %). Znatno povećanje zabilježeno je i u drugim državama, posebno u **Litvi** (13,7 %), **Belgiji** (13,3 %), **Estoniji** (12 %), **Rumunjskoj** (11 %), **Hrvatskoj** (10,3 %), **Njemačkoj** (10 %), **Grčkoj** (9,7 %) i **Bugarskoj** (9,2 %). U nekim od tih zemalja povećanja su uvedena diskrecijskim mjerama ažuriranja povrh uobičajenih pregovora ili mehanizama indeksacije. Druge države članice, uključujući **Njemačku, Latviju, Nizozemsku, Portugal i Rumunjsku**, isto su tako najavile povećanja minimalne plaće 2022. ili početkom 2023. (portugalska vlada u listopadu 2022. potpisala je srednjoročni sporazum sa socijalnim partnerima o povećanju minimalne plaće na 900 EUR u 2026.). Valja istaknuti da u siječnju 2023. **Latvija** namjerava povećati zakonsku minimalnu plaću za 40 %, a **Nizozemska** za 10 %. U **Irskoj** je predviđeno ukidanje niže minimalne plaće za mlađe radnike.

Osim toga, nekoliko država članica uvelo je reforme svojih okvira za određivanje zakonskih minimalnih plaća. Najvažnija je činjenica da je **Cipar** prvi put uveo zakonsku minimalnu plaću, koja će se primjenjivati od siječnja 2023., a iznositi će 940 EUR. Izmjenom Zakona o radu **Rumunjska** je utvrdila da se radniku minimalna plaća može isplaćivati najviše 24 mjeseca, nakon čega se mora isplaćivati viša plaća. U **Hrvatskoj** je na temelju plana za oporavak i otpornost izmijenjen Zakon o minimalnoj plaći kako bi se unaprijedilo izvršenje pravila o zakonskoj minimalnoj plaći, među ostalim u pogledu sankcija za prekršitelje i jačanjem kontrola koje obavljaju inspeksijska tijela. U okviru opće reforme okvira za određivanje plaća u **Irskoj** zakonska minimalna plaća zamijenit će se „plaćom dostatnom za život”. Plaća dostatna za život odredit će se u visini 60 % medijana plaće u određenoj godini počevši od 2023. Nacionalna minimalna plaća ostat će na snazi dok se 2026. u cijelosti ne uvede plaća dostatna za život od 60 %, no s godinama će se povećavati kako bi se uklonila razlika između nje i plaće dostatne za život. **Malta** je osnovala novo povjerenstvo za niske plaće, koje bi 2023. trebalo izdati prve preporuke o novom mehanizmu za ažuriranje minimalne plaće. Unatoč tim mjerama brojni radnici u EU-u i dalje nisu obuhvaćeni primjerenom zaštitom koju pružaju minimalne plaće. Kako bi pomogla u rješavanju tog problema, Komisija je u listopadu 2020. iznijela Prijedlog direktive o primjerenim minimalnim plaćama u EU-u, koju je Europski parlament donio 14. rujna, a Vijeće 4. listopada 2022.⁸¹ U okviru 1. o europskom stupu socijalnih prava dodatno su objašnjena glavna pitanja koja se namjeravaju riješiti Direktivom, kao i njezine glavne odredbe.

Samo je nekoliko država članica poduzelo mjere protiv smanjenja broja radnika obuhvaćenih kolektivnim ugovorima. Neke države članice donijele su mjere za jačanje okvira za kolektivno pregovaranje. Na primjer, **Španjolska** je u prosincu 2021. u okviru opširnije reforme utvrdila da se, u nedostatku primjenjivog kolektivnog ugovora na razini

⁸⁰ Neka ažuriranja 2021. već su bila osmišljena kao odgovor na povećanje inflacije.

⁸¹ Direktivom je utvrđen okvir za poboljšanje pristupa primjerenom zaštiti koju pružaju minimalne plaće u cijelom EU-u, među ostalim promicanjem kolektivnog pregovaranja, i na taj se način pridonosi poboljšanju životnih i radnih uvjeta osoba s minimalnim i niskim dohotkom. Vidjeti, na primjer: [Komisija pozdravlja politički sporazum o primjerenim minimalnim plaćama za radnike u EU-u – Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključenost – Europska komisija \(europa.eu\)](#).

poduzeća, zaposlenici podizvođača obuhvate područjem primjene sektorskog kolektivnog ugovora koji se odnosi na podugovorenu djelatnost. U **Rumunjskoj** je nacionalnim planom za oporavak i otpornost predviđeno novo zakonodavstvo o socijalnom dijalogu, koje bi trebalo stupiti na snagu u četvrtom tromjesečju 2022. Plan obuhvaća i reviziju definicije gospodarskih sektora na kojoj će se temeljiti sektorski kolektivni ugovori. **Estonija** je u kolovozu 2021. donijela novi zakon o proširenju odredbi o radnim uvjetima dogovorenih u okviru kolektivnih pregovora. Uvjeti povezani s plaćom, radnim vremenom i razdobljima odmora proširuju se na cijeli sektor ako ih prihvate poslodavci najmanje 40 % radne snage u tom sektoru i sindikati koji zastupaju najmanje 15 % zaposlenika.

Neke su države članice donijele ili razmatraju donošenje različitih mjera koje se odnose na plaće u javnom sektoru. S obzirom na znatan udio javnog sektora u ukupnoj zaposlenosti te mjere mogu imati i šire učinke na gospodarstvo jer povećanja plaća u javnom sektoru pridonose kupovnoj moći tih zaposlenika, ali mogu se preliti i na plaće u privatnom sektoru. U **Francuskoj** je dogovoreno povećanje plaće državnih službenika za 3,5 % kako bi se ublažio učinak inflacije na kupovnu moć. **Portugal** je 2022. za 4,7 % povećao plaće doktoranada i zaposlenika na početnoj razini u javnoj upravi s namjerom privlačenja i zadržavanja talenata. Reformom u **Sloveniji** izmijenjen je sustav plaća u javnom sektoru kako bi se uključila mogućnost varijabilnih primitaka i povezivanja primitaka s rezultatima rada. U **Latviji** je vlada socijalnim radnicima odlučila dodijeliti bonuse za veće radno opterećenje zbog dolaska ukrajinskih izbjeglica.

Nekoliko država članica uvelo je mjere kako bi njihovi porezni sustavi bili pravedniji i kako bi se poboljšali poticaji za rad. U **Češkoj** je ukinut sustav paušalnog oporezivanja osobnog dohotka i uvedena je nova, progresivna granična stopa. Od 2021. porezna stopa od 23 % primjenjuje se na dohodak koji premašuje 1 701 168 CZK (približno 67 300 EUR), dok se na dohodak ispod tog praga i dalje primjenjuje stopa od 15 %. **Austrija** je svoju najnižu stopu poreza na osobni dohodak s 25 % snizila na 20 % i produljila je primjenu najviše stope od 55 % za dohodak iznad 1 milijun EUR do 2025. S početkom posljednjeg vala većeg paketa poreznih reformi 2017. **Hrvatska** je svoje stope poreza na osobni dohodak snizila s 36 % na 30 % za dohodak iznad 360 000 HRK (49 000 EUR) i s 24 % na 20 % za dohodak ispod tog praga. Tom mjerom smanjena je progresivnost sustava, ali i porezno opterećenje, čime se neizravno podupiralo kućanstva tijekom pandemije. Hrvatska je snizila i poreznu stopu za dividende s 12 % na 10 %. **Rumunjska** je u srpnju 2022. izmijenila pravila o oporezivanju dohotka ostvarenog na temelju ugovora o radu u nepunom radnom vremenu. U novom će se sustavu za izračun socijalnih i zdravstvenih doprinosa u obzir uzeti minimalna osnovna plaća, a ne stvarni dohodak zaposlenika. Flamanska vlada u **Belgiji** najavila je u rujnu 2022. da će se bonus za radna mjesta (naknada uz zaposlenje) proširiti na osobe s višim dohotkom i da će se ta naknada privremeno povećati.

Neke države članice predvidjele su porezne olakšice radi ublažavanja učinka sve većih cijena energije na ljude i kućanstva, a u nekim su slučajevima mjere usmjerene na najranjivije skupine. Na primjer, Zakonom o oslobođenju od poreza donesenim u **Njemačkoj** u ožujku 2022. predviđeno je povećanje paušalnog iznosa, neoporezive osnovice i troškova putovanja na posao koje zaposlenik može odbiti od poreza na osobni dohodak. U travnju 2022. **Portugal** je proveo izvanredan sustav odgode plaćanja poreza za poduzeća i samozaposlene osobe u sektoru prijevoza, koji je najpogođeniji povećanjem cijena goriva i energije. **Litva** je povišila neoporezivi dohodovni prag na 540 EUR, čime je neto dohodak u najvećoj mjeri povećan za zaposlenike koji primaju minimalnu plaću. Neoporezivi prag dodatno je povišen za starije osobe i osobe s invaliditetom. Nadalje, u **Malti** je od siječnja 2022. povrat poreza povećan na iznos od 60 do 140 EUR, pri čemu najveći povrat dobivaju osobe s najnižim dohotkom. Vlada u **Finskoj** odlučila je uvesti privremenu mogućnost da se

troškovi električne energije odbiju od osnovice poreza na dohodak, kao i ograničenu potporu za troškove električne energije osobama koje ne mogu iskoristiti odbitak poreza namijenjen najsiromašnijim kućanstvima. Za pregled dodatnih mjera javne potpore donesenih kao odgovor na trenutačnu energetska krizu vidjeti okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava u odjeljku 2.4.1.

2.2. Smjernica br. 6: Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice br. 6 za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta za poboljšanje ponude radne snage, vještina i kompetencija u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 1 (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje), br. 2 (rodna ravnopravnost), br. 3 (jednake mogućnosti), br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju), br. 9 (ravnoteža između poslovnog i privatnog života), br. 11 (skrb o djeci i potpora djeci) i br. 17 (uključenost osoba s invaliditetom). U odjeljku 2.2.1⁸² iznose se ključna kretanja u području obrazovanja i vještina te ključna kretanja povezana sa stanjem na tržištu rada, ponajprije s obzirom na ranjive i nedovoljno zastupljene skupine. U odjeljku 2.2.2. iznose se mjere politike koje su države članice poduzele u tim područjima politike.

2.2.1. Ključni pokazatelji

Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju sve je veće, ali djeca u nepovoljnom položaju i dalje nailaze na prepreke. Od 2015. do 2020. prosječna stopa sudjelovanja djece u dobi od tri godine do nacionalne dobi za početak obveznog osnovnoškolskog obrazovanja u skupini EU-27 povećala se s 92 % na 93 %, pri čemu je većina zemalja zabilježila polagani rast ili vrlo blagi pad. Pet država članica (Belgija, Danska, Francuska, Irska i Španjolska) već je ostvarilo cilj koji podrazumijeva doseganje stope sudjelovanja od najmanje 96 % do 2030., kako je utvrđeno u okviru europskog prostora obrazovanja⁸³. S druge strane, stopa sudjelovanja i dalje je niža od 80 % u Grčkoj (71,3 %), Slovačkoj (78,1 %), Rumunjskoj (78,2 %) i Hrvatskoj (78,8 %) – vidjeti sliku 2.2.1. U državama članicama EU-a stope sudjelovanja djece kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost dosljedno su niže od stopa sudjelovanja njihovih vršnjaka. Od krize 2008. postotak djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog školovanja koja su izložena riziku od siromaštva i sudjeluju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju stalno se povećavao do krize uzrokovane bolešću COVID-19. Zbog znatnog negativnog učinka pandemije stopa za 2021. ostala je niža od razina zabilježenih prije pandemije⁸⁴. Posebno niska stopa sudjelovanja bilježi se među određenim ranjivim skupinama. Na primjer, stopa sudjelovanja romske djece u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i dalje je više nego upola manja od stope za ukupno stanovništvo (približno 42–44 % u odnosu na cilj od najmanje 70 % do 2030. utvrđen u novom strateškom okviru EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma)⁸⁵. Izviješteno je i da su djeca u nepovoljnom položaju nerazmjerno

⁸² Analiza u ovom odjeljku uglavnom se temelji na Pregledu obrazovanja i osposobljavanja Europske komisije za 2022., priloženom Komunikaciji Europske komisije o napretku u ranoj fazi uspostave europskog prostora obrazovanja.

⁸³ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 30. rujna 2020. o [uspostavi europskog prostora obrazovanja do 2025.](#), COM(2020) 625 final.

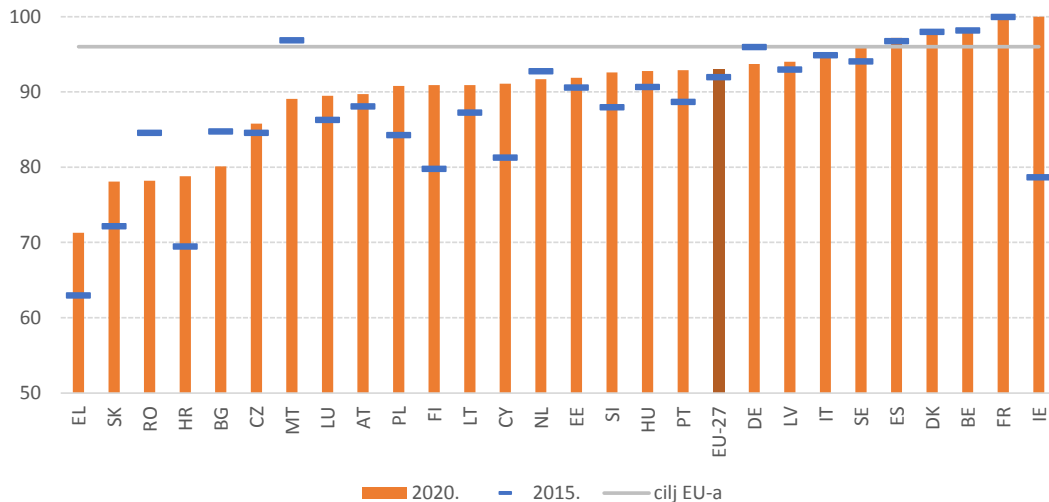
⁸⁴ Molinuevo, D. i Consolini, M., *Analysis of the Child Guarantee National Action Plans. Support for refugees and trends in Member States* (Analiza nacionalnih akcijskih planova jamstva za djecu. Potpora izbjeglicama i kretanja u državama članicama), publikacija za Odbor za zapošljavanje i socijalna pitanja, Resorni odjel za ekonomsku i znanstvenu politiku te politiku kvalitete života, Europski parlament, 2022.

⁸⁵ Na temelju najnovijih rezultata [istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava o položaju Roma za razdoblje 2020.–2021.](#) koji se odnose na BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO, SK – objavit će se u jesen 2022. Za više informacije vidjeti: [strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje 2020.–2030.](#)

pogođena ukidanjem ili ograničavanjem usluga tijekom pandemije, čime se povećao rizik od njihove dodatne isključenosti⁸⁶.

Slika 2.2.1.: Iako se općenito povećava, stopa sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i dalje je niska u nizu država članica

Sudjelovanje djece u dobi od tri godine do dobi za početak obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (u %)

Napomena: Za 2015. razlikuju se definicije za BE, EL i PT; za 2020. razlikuju se definicije za BE, EL, IE, MT i PT; za FR je naveden privremeni podatak; za BG i IE naveden je procijenjeni podatak; za BE postoji prekid u vremenskom nizu.

Izvor: Eurostat, [educ_uoe_enra21].

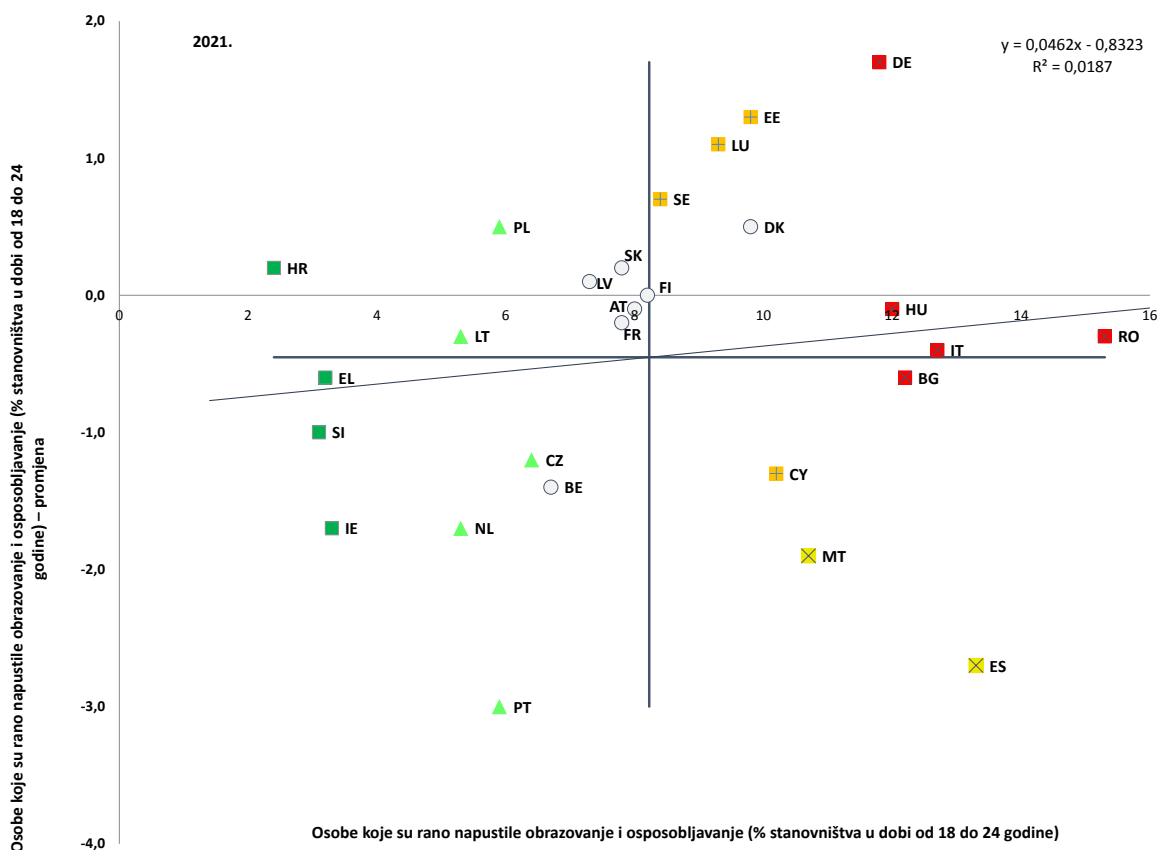
Udio osoba koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje (stopa ELET) uvelike se razlikuje, što pokazuje da se niz država članica suočava s izazovima u tom području.

U EU-u su 2021. osobe u dobi od 18 do 24 godine koje nisu stekle srednjoškolsko obrazovanje i više se ne obrazuju niti osposobljavaju u prosjeku činile 9,7 % svoje dobne skupine. U 16 država članica stopa ELET niža je od 9 % (cilj europskog prostora obrazovanja do 2030. za cijeli EU), a najuspješnije su Hrvatska (2,4 %), Slovenija (3,1 %), Grčka (3,2 %) i Irska (3,3 %), koje su prema metodologiji pregleda socijalnih pokazatelja ocijenjene kao države s „najboljim rezultatima” – vidjeti sliku 2.2.2. U Slovačkoj (7,8 %) ta je stopa niža od cilja EU-a, no povećala se u odnosu na nisku početnu vrijednost (5,3 %) zabilježenu 2012. Šest država članica bilježi stope od gotovo 12 % ili više (Rumunjska, Španjolska, Italija, Bugarska, Mađarska i Njemačka). Izražene su i razlike među regijama: konkretno, u više regija Španjolske, južne Italije, istočne Bugarske i Rumunjske te sjeverne i istočne Mađarske udio osoba koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje i dalje je veći od 15 %. U istočnoj Slovačkoj stopa se gotovo udvostručila u proteklom desetljeću te sad iznosi gotovo 15 % (14,4 % u odnosu na 7,9 % u 2012.) (vidjeti Prilog 3.). Uz relativno veliku razliku od 3,5 postotnih bodova mladi muškarci (11,4 %) češće rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje nego žene (7,9 %).

⁸⁶ Europska komisija, *Early childhood education and care and the Covid-19 pandemic - Understanding and managing the impact of the crisis on the sector* (Rani i predškolski odgoj i obrazovanje i pandemija bolesti COVID-19 – Razumijevanje učinka krize na sektor i upravljanje njime), Ured za publikacije Europske unije, 2021.

Slika 2.2.2.: Rano napuštanje obrazovanja i osposobljavanja znatno se razlikuje među državama članicama te je i dalje izazov

Osobe koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje (u dobi od 18 do 24 godine), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: prekid u vremenskom nizu 2021. za sve države članice zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#). Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat [[edat_ifse_14](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

Rano napuštanje školovanja posebno je rašireno među učenicima romskog podrijetla i često se povezuje sa segregacijom u školama. U državama EU-a u kojima je u razdoblju od 2020. do 2021. provedeno istraživanje Agencije EU-a za temeljna prava u prosjeku je 71 % Roma u dobi od 18 do 24 godine napustilo obrazovni sustav prije stjecanja srednjoškolskog obrazovanja i ne sudjeluje u daljnjem obrazovanju ni osposobljavanju. Na primjer, najniže vrijednosti zabilježene su u Grčkoj i Portugalu, u kojima je među romskim učenicima u dobi od 20 do 24 godine samo njih 16 % odnosno 10 % završilo barem srednjoškolsko obrazovanje.⁸⁷ U novom strateškom okviru EU-a za Rome, koji je Europska komisija uspostavila u listopadu 2020., zahtijeva se da se do 2030. ta razlika između opće populacije i Roma smanji za najmanje trećinu. Ujedno se države članice poziva da dodatno porade na suzbijanju obrazovne segregacije kako bi do 2030. manje od petine romske djece (iz dobne skupine od 6 do 15 godina) pohađalo škole u kojima su većina ili sva djeca Romi, za razliku od trenutnog stanja u kojem je više od polovine njih izloženo segregaciji (pri čemu najveći udio od gotovo dvije trećine bilježe zemlje kao što su Bugarska i Slovačka). Od 2016. dosad udio djece u segregiranom obrazovanju u prosjeku se povećao za 10 postotnih bodova. Segregacija romskih učenika u školama 2021. bila je najraširenija u Bugarskoj, Slovačkoj,

⁸⁷ Vidjeti izvješće Agencije Europske unije za temeljna prava: [Roma in 10 European Countries – Main results](#) (Romi u deset europskih zemalja – glavni rezultati), Ured za publikacije Europske unije, 2022.

Hrvatskoj i Rumunjskoj, u kojima je većina djece u dobi od 6 do 15 godina, a u prvim dvjema državama članicama njih gotovo dvije trećine, pohađalo školu u kojoj su svi drugi učenici ili većina njih Romi⁸⁸.

Okvir 3. o europskom stupu socijalnih prava: Ublažavanje problema ranog napuštanja školovanja

Učinkovite mjere protiv ranog napuštanja školovanja ključne su kako bi se osigurali bolji izgledi za zapošljavanje mladih tijekom njihova životnog vijeka i potaknulo njihovo aktivno sudjelovanje u društvu u skladu s načelima br.1 (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje), br. 3 (jednake mogućnosti) i br. 11 (skrb o djeci i potpora djeci) europskog stupa socijalnih prava. Smanjenje ranog napuštanja školovanja stoga je ključni prioritet politike te je kao takvo istaknuto u Rezoluciji Vijeća o strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja u smjeru europskog prostora obrazovanja i šire (2021.–2030.), kao i u Preporuci Vijeća o uspostavi europskog jamstva za djecu. Ubraja se i među komplementarne ciljeve Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava.

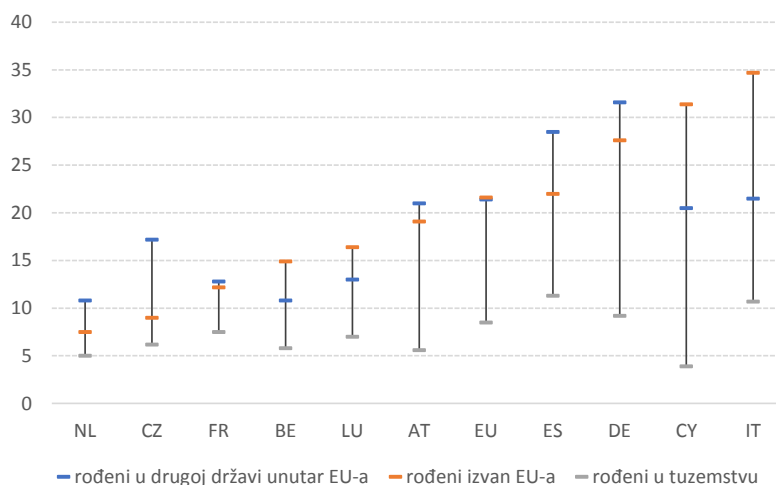
Situacija u području ranog napuštanja školovanja općenito se poboljšava na razini EU-a, a za daljnja smanjenja važno je usredotočiti se na skupine u najnepovoljnijem položaju i one do kojih je najteže doprijeti. Posebnu pozornost pri osmišljavanju politika potrebno je usmjeriti na dvije skupine mladih: djecu roditelja s nižim stupnjem obrazovanja i učenike rođene u inozemstvu. Rizik od ranog napuštanja školovanja devet je puta veći među mladima čiji roditelji imaju niži stupanj obrazovanja (26,1 %) u odnosu na one čiji su roditelji visokoobrazovani (2,9 %). Isto tako, prosječne stope ranog napuštanja školovanja više su nego dvostruko veće među učenicima rođenima u inozemstvu nego među onima koji su rođeni u tuzemstvu (21,5 % u odnosu na 8,5 %). U svim zemljama u kojima je dostupna raščlamba na osobe rođene u nekoj drugoj državi unutar EU-a i osobe rođene izvan EU-a u objema je skupinama rano napuštanje školovanja mnogo češće nego među osobama rođenima u tuzemstvu – vidjeti sliku u nastavku⁸⁹.

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Broj godina proteklih od dolaska jasan je odlučujući čimbenik tog nepovoljnog položaja. Utvrđeno je da su među onima koji su u zemlju za koju se navode podaci stigli prije početka obveznog obrazovanja stope ELET slične stopama stanovnika rođenih u toj zemlji. Stoga je potrebno posvetiti posebnu pozornost mladima koji u zemlju za koju se podaci navode pristižu u školskoj dobi – osobito ako bi prema dobi bili pri kraju obveznog obrazovanja. Vidjeti: Europska komisija, *Education and Training Monitor* (Pregled obrazovanja i osposobljavanja), 2022., u pripremi, na temelju Eurostatova *ad hoc* prikupljanja podataka.

Znatno je veća vjerojatnost da će osobe rođene izvan EU-a ili u nekoj drugoj državi članici EU-a rano napustiti obrazovanje nego osobe rođene u tuzemstvu

Stope ranog napuštanja školovanja prema zemlji rođenja u odabranim zemljama (u %, 2021.)

Napomena: rođeni u drugoj državi unutar EU-a: niska pouzdanost podataka za BE, CY, CZ, FR. Rođeni izvan EU-a: niska pouzdanost podataka za CZ i LU. Zbog nedovoljne dostupnosti podataka uključen je samo ograničen broj država članica.

Izvor: Eurostat [[edat_lfse_02](#)], anketa EU-a o radnoj snazi

Slabije zalaganje u obrazovanju tijekom pandemije bolesti COVID-19 moglo bi se odraziti na stope ranog napuštanja školovanja. S obzirom na to da se pokazatelj ranog napuštanja školovanja odnosi na osobe u dobi od 18 do 24 godine, morat će proći određeno vrijeme prije nego što ikakvo povećanje udjela mladih koji su prijevremeno napustili obrazovanje i osposobljavanje tijekom pandemije bolesti COVID-19 postane potpuno vidljivo u podacima. Fizičko zatvaranje škola i mjere ograničenja kretanja stvorili su snažan pritisak na mentalno zdravlje djece i mladih te na njihovu dobrobit. To je često uvelike utjecalo na odgojno-obrazovne ishode, pri čemu obrazovni sustavi nisu uvijek mogli pružiti odgovarajuću potporu u kritičnim situacijama⁹⁰.

Suzbiti rano napuštanje školovanja i svesti na manju mjeru postizanje slabih rezultata u stjecanju osnovnih vještina glavni su ciljevi Komisijina Prijedloga preporuke Vijeća o inicijativi „Putevi do školskog uspjeha” od 30. lipnja 2022.⁹¹ Cilj je tog prijedloga promicati bolje odgojno-obrazovne ishode i uključivo školsko okruženje za sve učenike, pritom uzimajući u obzir ključnu ulogu dobrobiti u školi⁹². U usporedbi s Preporukom iz 2011. o ranom napuštanju školovanja⁹³ u njemu se zauzima šira i sustavnija perspektiva s obnovljenim okvirom za djelovanje. Države članice pozivaju se da do 2025. izrade ili dodatno unaprijede integriranu i sveobuhvatnu strategiju za školski uspjeh na temelju dokaza, posebno vodeći računa o prevenciji. To je posebno važno s obzirom na usporednu tranziciju

⁹⁰ Za više informacija o sveobuhvatnom pristupu mentalnom zdravlju i dobrobiti u školama vidjeti izvješće Europske komisije: Simões, C., Caravita, S., Cefai, C., *A systemic, whole-school approach to mental health and well-being in schools in the EU: Analytical report* (Sustavan, sveobuhvatan pristup mentalnom zdravlju i dobrobiti u školama u EU-u: analitičko izvješće), Ured za publikacije Europske unije, 2021.

⁹¹ Vidjeti: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=COM:2022:316:FIN>

⁹² Kad je riječ o razvoju znanja, vještina i stavova za vrijeme školovanja, odgojno-obrazovni ishodi tradicionalno se mjere kao „obrazovna postignuća” (koja se odnose na napredak učenika u stjecanju znanja i njihovu stvarnu funkcionalnu pismenost, koja uključuje čitanje, pisanje, matematičku pismenost i sposobnosti u području prirodoslovlja) i „stečena razina obrazovanja” (tj. uspješno završena određena razina obrazovanja, na primjer osnovnoškolsko ili srednjoškolsko obrazovanje).

⁹³ Vidjeti: *SL C 191, 1.7.2011., str. 1.–6.*

jer rano napuštanje školovanja ujedno uskraćuje mladima priliku da se prilagode i razviju vještine potrebne za digitalnu i zelenu tranziciju, koje svima omogućuju napredak u novom svijetu rada. U Preporuci se naglašava da je važno kombinirati mjere za sve učenike s ciljanim i prilagođenim mjerama za učenike izložene većem riziku. Poziva se na izradu mjera na razini sustava za jačanje pravednosti i uključivosti u obrazovanju i osposobljavanju, među ostalim uklanjanjem struktura i mehanizama koji bi mogli posebno produbiti nejednakosti. S obzirom na to da su učitelji i nastavnici te ravnatelji škola okosnica obrazovnog uspjeha, ključno je odgovarajuće ih pripremiti za rad s učenicima izloženima riziku i u tome im pomoći.

Neke države članice znatno su napredovale u smanjenju ranog napuštanja školovanja u razdoblju od 2011. do 2021.⁹⁴ Na primjer, u **Malti** se stopa ranog napuštanja školovanja smanjila s 18,8 % na 11 % do 2020. te je 2021. iznosila 10,7 %. Tom su rezultatu pridonijeli, među ostalim čimbenicima, jačanje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te pokretanje programâ ponovnog uključivanja u obrazovanje. **Malta** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost namjerava uvesti sustav za praćenje osoba koje su rano napustile školovanje, projekt „Skladište podataka”, kako bi se dodatno unaprijedila borba protiv ranog napuštanja školovanja. U **Grčkoj** se stopa ranog napuštanja školovanja prepolovila (s 12,9 % u 2011. na 3,8 % u 2020. i 3,2 % u 2021.). Ta je zemlja usmjerila svoje politike na olakšavanje prelaska između raznih načina učenja, ciljanu potporu osobama koje su rano napustile školovanje, profesionalno usmjeravanje i programe ponovnog uključivanja u obrazovanje. Stopu ranog napuštanja školovanja (s 26,3 % na 16 % odnosno s 23,0 % na 8,9 % u razdoblju od 2015. do 2020., uz vrijednost od 13,3 % odnosno 5,9 % u 2021.) uspjeli su sniziti i **Španjolska** i **Portugal**, pri čemu su se ponajprije usredotočili na područni pristup. U Portugalu je Program obrazovnih područja prioritetne intervencije (Territórios Educativos de Intervenção prioritária, TEIP), koji se provodi od 1996., usmjeren na škole u područjima s visokom razinom siromaštva i socijalne isključenosti. Od 2016. provodi se Nacionalni program promicanja školskog uspjeha (Programa Nacional de Promoção do Sucesso Escolar, PNPSE), čiji je cilj spriječiti neuspjeh u školi smanjenjem ponavljanja razreda, pri čemu se primjenjuje pristup „odozdo prema gore”, a svaka škola može provoditi vlastiti strateški akcijski plan. U Španjolskoj je uspjeh povezan s provedbom programa teritorijalne suradnje kao što su PROA+ (koji se podupire u okviru nacionalnog plana za oporavak i otpornost) i njegovi prethodnici (PROEDUCAR, PROA). Međutim, unatoč općenito pozitivnim kretanjima, u objema zemljama i dalje postoje velike regionalne razlike.

Socioekonomske razlike i dalje dovode do nejednakosti u ishodima učenja. U okviru OECD-ova Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA, čiji je posljednji krug proveden 2018.) mjeri se postizanje slabih rezultata iz čitanja, matematike i prirodoslovlja⁹⁵. Udjeli petnaestogodišnjaka koji ne ispunjavaju minimalne standarde učenja u čitanju (22,5 %), matematici (22,9 %) i prirodoslovlju (22,3 %) u cijelom su EU-u znatno lošiji od cilja europskog prostora obrazovanja do 2030., koji iznosi manje od 15 %. Razlika u postizanju slabih rezultata (u svim trima područjima programa PISA zajedno) između učenika u nepovoljnom položaju i učenika boljeg socioekonomskog položaja u prosjeku

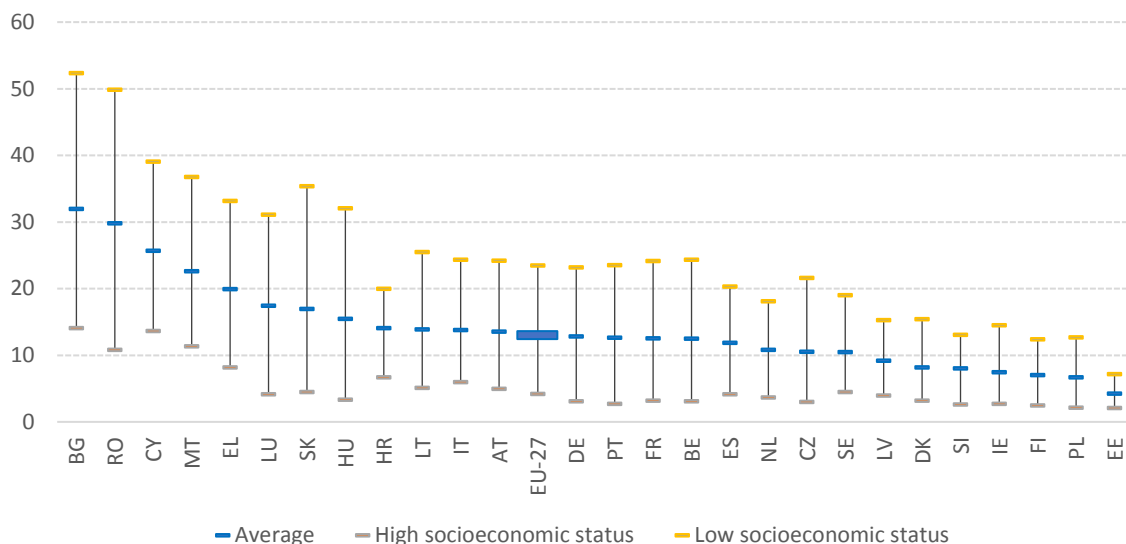
⁹⁴ Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#).

⁹⁵ Program [PISA](#) u pravilu se provodi svake tri godine. Sljedeći krug prikupljanja podataka odgođen je za 2022. zbog pandemije bolesti COVID-19. Rezultati će se objaviti do kraja 2023.

iznosi 19,3 postotna boda te premašuje 35 postotnih bodova u Rumunjskoj (39 postotnih bodova) i Bugarskoj (38,3 postotna boda) – vidjeti sliku 2.2.3⁹⁶. Samo je u Estoniji i Finskoj (koje su među državama s najboljim rezultatima u okviru programa PISA) socioekonomski uvjetovana razlika u postizanju slabih rezultata manja od 10 postotnih bodova (iznosi 5,1 odnosno 9,9 postotnih bodova). Nacionalne studije upućuju na velike varijacije u učincima pandemije bolesti COVID-19 na ishode učenja. One proizlaze iz razlika u razmjeru fizičkog zatvaranja škola, usvojenim načinima učenja na daljinu ili hibridnog učenja, spremnosti na prelazak na internetsko učenje te vrsti, opsegu i trajanju mjera donesenih za ublažavanje gubitaka u učenju. Provedena istraživanja upućuju na to da su se u slučaju gubitaka u učenju uglavnom produbile nejednakosti u obrazovanju koje proizlaze iz postojećih socioekonomski uvjetovanih razlika. Općenito je utvrđeno da su učenici iz obitelji u nepovoljnom položaju pretrpjeli veće gubitke u učenju⁹⁷. S druge strane, za učenike s kvalitetnim okruženjem za učenje, koje uključuje pristup internetu, fizički prostor i potporu roditelja, zabilježeni su samo manji gubici u učenju⁹⁸.

Slika 2.2.3.: Socioekonomski položaj ključna je odrednica obrazovnih postignuća, a uvelike se razlikuje među državama članicama

Kombinirana stopa postizanja slabih rezultata iz čitanja, matematike i prirodoslovlja prema socioekonomskom statusu (u %, 2018.)

Izvor: izračuni JRC-a na temelju [podataka iz OECD-ova programa PISA za 2018.](#)

⁹⁶ Socioekonomski status mjeri se OECD-ovim indeksom ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa (ESCS), pri čemu se uspoređuju njegove najdonje i najgornje četvrtine. Taj dobro uhodani indeks mjera je pristupa učenikâ obiteljskim resursima (financijski, društveni, kulturni i ljudski kapital). Obuhvaća elemente kao što su razina obrazovanja i profesionalni status roditelja te materijalni uvjeti u domu.

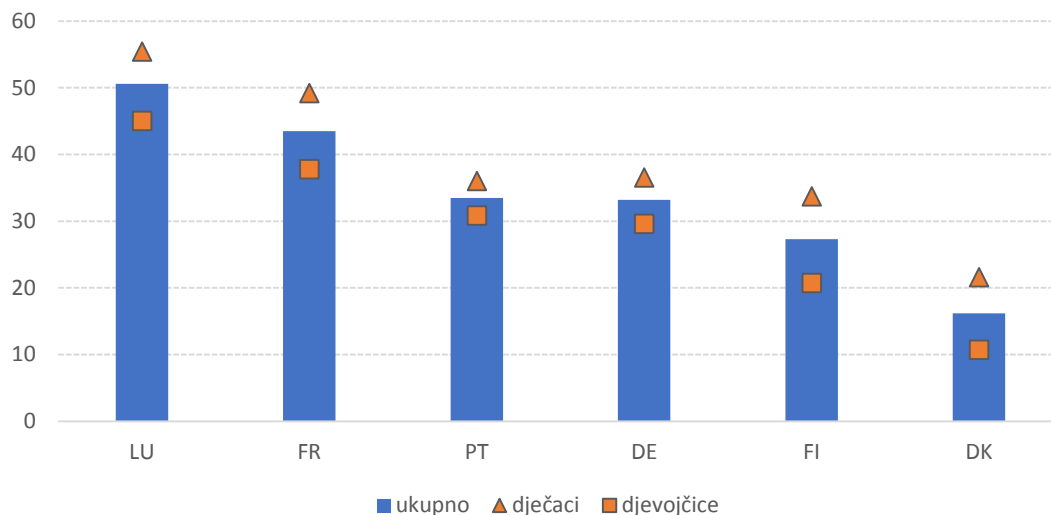
⁹⁷ Vidjeti Dorn, E. i dr. (2020.). *COVID-19 and learning loss—disparities grow, and students need help* (COVID-19 i gubitak u učenju – nejednakosti u porastu, a učenicima je potrebna pomoć). *McKinsey & Company*, 8. prosinca, 6–7, i Dorn, E. i dr. (2021.). *COVID-19 and education: The lingering effects of unfinished learning* (COVID-19 i obrazovanje: Dugotrajni učinci nedovršenog učenja). *McKinsey & Company*, 27.

⁹⁸ Vidjeti Agostinelli, F. i dr., *When the great equalizer shuts down: Schools, peers, and parents in pandemic times* (Kad se ugasi veliki pokretač jednakosti: Škole, vršnjaci i roditelji u vrijeme pandemije), u: *Journal of public economics*, 206, 2022., i Andrew, A. i dr., *Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning* (Učenje tijekom ograničenja kretanja: podaci o iskustvima djece tijekom učenja kod kuće u stvarnom vremenu), informativna bilješka Instituta za fiskalne studije (IFS) BN288, 2020.

Dostupni dokazi upućuju na to da je razina digitalnih vještina među učenicima i dalje nedostatna. Kad je riječ o digitalnim vještinama, cilj je europskog prostora obrazovanja da do 2030. udio učenika osmih razreda (u dobi od 13 ili 14 godina) koji postižu slabe rezultate u računalnoj i informacijskoj pismenosti bude manji od 15 %. Međunarodno istraživanje računalne i informacijske pismenosti (ICILS)⁹⁹ pokazuje da u zemljama sudionicama mnogi učenici još nemaju odgovarajuću razinu digitalnih vještina (vidjeti i Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2022.). Istraživanje ICILS dokazuje da postoji rodno uvjetovana razlika u prosječnim rezultatima u korist djevojčica, a bilježi se veći udio dječaka sa slabim rezultatima – vidjeti sliku 2.2.4. Na temelju socioekonomskog položaja učenika i dalje se pouzdano može predvidjeti njihova razina digitalnih vještina. Pandemija bolesti COVID-19 potaknula je ubrzanje digitalne tranzicije, ali je ujedno naglasila postojeće razlike u digitalnim vještinama i razotkrila novonastale nejednakosti u EU-u. Niži socioekonomski status vjerojatno je doveo do pogoršanja poteškoća u učenju zbog ograničenih digitalnih resursa. Djeca migranti i raseljena djeca, posebno izbjeglice i tražitelji azila, bila su izloženija prekidu obrazovanja kad su imala ograničen pristup resursima potrebnima za učenje putem interneta¹⁰⁰. Osim toga, nedovoljan broj učitelja i nastavnika na svim obrazovnim razinama mladima i učenicima sve više otežava stjecanje vještina koje su trenutačno najtraženije na promjenjivom tržištu rada, a bit će i u budućnosti.

Slika 2.2.4.: Mnogi učenici ne stječu dostatnu razinu digitalnih vještina

Slabi rezultati iz digitalnih vještina prema spolu (u %, 2018.)

Napomena: Slabi rezultati definirani su kao rezultati ispod razine 2. (492 boda) na ICILS-ovoj ljestvici računalne i informacijske pismenosti. Rezultati za Italiju nisu usporedivi s rezultatima drugih država članica i izostavljeni su iz grafikona.

Izvor: Međunarodno udruženje za evaluaciju obrazovnih postignuća (IEA), ICILS, 2018.

Sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) dovodi do pozitivnih rezultata na tržištu rada. Međutim, stope zaposlenosti osoba koje su nedavno završile SOO još uvijek se nisu potpuno vratile na razinu prije pada povezanog s pandemijom bolesti COVID-19. Otprilike polovina učenika koji sudjeluju u srednjoškolskom obrazovanju

⁹⁹ ICILS mjeri rezultate učenika računalnom procjenom u dvama područjima digitalnih kompetencija: računalna i informacijska pismenost i računalno razmišljanje. Dosad su dovršena dva ciklusa, prvi 2013. i drugi 2018. Provedba trećeg ciklusa predviđena je za 2023. U prvom ciklusu sudjelovalo je devet, a u drugom sedam država članica.

¹⁰⁰ Vidjeti izvješće Europske komisije *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2022.*, Ured za publikacije Europske unije, 2022.

(48,7 % u 2020. u EU-u, odnosno više od 8,7 milijuna učenika) upisana je u programe SOO-a (za razliku od programâ općeg usmjerenja), iako postoje velike razlike među državama članicama. Od 2014. do 2019. stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile SOO srednje razine u državama skupine EU-27 porasla je sa 72,3 % na 79,1 %, čime je ostvaren napredak prema cilju od 82 % do 2025.¹⁰¹ Zbog pandemije bolesti COVID-19 stopa se smanjila na 75,7 % u 2020., nakon čega je uslijedio djelomičan oporavak na 76,4 % u 2021. (76,4 %)¹⁰². Iako su gotovo sve države članice (osim Latvije i Rumunjske) od 2019. do 2020. zabilježile pad, ta su kretanja u narednoj godini bila raznolikija¹⁰³. Većina osoba sa završenim SOO-om ostvarila je korist od učenja kroz rad (prosjeak EU-a 2021. iznosio je 61 %, što je više od ciljne vrijednosti od 60 % do 2025.¹⁰⁴), ali uz velike razlike među zemljama. Dok je u nekim zemljama (uključujući Njemačku, Španjolsku, Austriju i Nizozemsku) više od 90 % osoba s tom kvalifikacijom ostvarilo korist od učenja kroz rad, u drugima (Rumunjska, Grčka i Poljska) ta je stopa bila niža od 20 %.

Iako u posljednje vrijeme stopa stjecanja visokog obrazovanja neprestano raste, i dalje postoje rodno uvjetovane i socijalne razlike. Nakon stabilnog rasta s 36,5 % u 2015. na 40,5 % u 2020. u državama EU-27, stopa stjecanja visokog obrazovanja među osobama u dobi od 25 do 34 godine u EU-u 2021. dosegla je 41,2 %. Trenutačno 13 država članica premašuje cilj europskog prostora obrazovanja od 45 % do 2030., pri čemu su najuspješnije Luksemburg (62,6 %), Irska (61,7 %), Cipar (58,3 %), Litva (57,5 %) i Nizozemska (55,6 %) – vidjeti sliku 2.2.5. S druge strane, u dvjema državama članicama (Rumunjska i Italija) stopa je i dalje niža od 30 %. Stopa stjecanja visokog obrazovanja znatno je viša među ženama nego među muškarcima u dobnoj skupini od 25 do 34 godine (46,8 % odnosno 35,7 % u 2021. u EU-u). Taj se jaz širi u protekla dva desetljeća i trenutačno je velik u svim državama članicama. Osim toga, stopa je općenito niža među osobama rođenima izvan EU-a (34,7 %) u odnosu na osobe rođene u tuzemstvu (42,1 %) i osobe rođene u drugoj državi članici EU-a (40,7 %). Potrebno je smanjiti te razlike kako bi se do 2030. ostvario cilj na razini EU-a. Za to će, osim intervencija na nižim razinama obrazovanja, biti potrebne institucionalne promjene na razini visokog obrazovanja kako bi se uspostavile rodna ravnopravnost i socijalna uključenost.

¹⁰¹ Cilj je postavljen u [Preporuci Vijeća od 24. studenoga 2020. o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju \(SOO\) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost 2020/C 417/01](#)

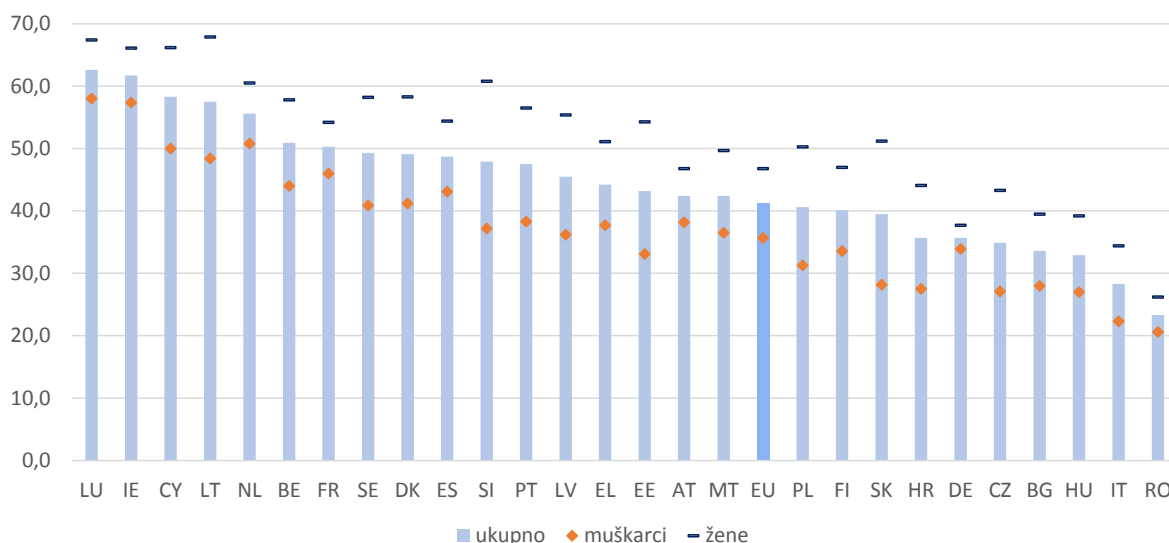
¹⁰² Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu Uredbe o integriranim europskim društvenim statistikama](#).

¹⁰³ Vidjeti izvješće Europske komisije [Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2022.](#), Ured za publikacije Europske unije, 2022.

¹⁰⁴ Cilj je postavljen u Preporuci o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju iz 2020., kao i u strateškom okviru za europski prostor obrazovanja.

Slika 2.2.5.: Unatoč općem porastu stjecanja visokog obrazovanja među državama članicama postoje znatne razlike

Stopa stjecanja visokog obrazovanja, dobna skupina od 25 do 34 godine (u %, 2021.)

Izvor: Eurostat [[edat_lfse_30](#)], anketa o radnoj snazi.

Kako bi ostala konkurentna, promicala kvalitetna radna mjesta i zaštitila svoj socijalni model, Europa treba dodatno poticati razvoj vještina radne snage, među ostalim u okviru potpore zelenoj i digitalnoj tranziciji. Kao posljedica digitalne transformacije i prelaska na klimatski neutralno društvo mijenja se potražnja za vještinama. Taj se proces ubrzao zbog pandemije bolesti COVID-19 te zbog trenutačne geopolitičke situacije i prelaska na čistu energiju, pri čemu je zabilježen bitan novonastali nedostatak radne snage i vještina. Učinkoviti i djelotvorni sustavi inicijalnog obrazovanja i osposobljavanja ključni su za prenošenje vještina relevantnih za tržište rada mladim ljudima, a visoka razina sudjelovanja postojeće radne snage u aktivnostima učenja presudna je za stalno unapređenje vještina. Kako bi se ostvario glavni cilj EU-a do 2030. o obrazovanju odraslih, svake bi godine do 2030. najmanje 60 % odraslih u EU-u trebalo sudjelovati u obrazovanju. Taj cilj i povezani nacionalni ciljevi definirani su u smislu sudjelovanja u posljednjih 12 mjeseci (bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu) kako bi bolje odgovarali stvarnom stanju u području trajnog osposobljavanja, koje se uglavnom nudi u okviru kratkih, ciljanih tečajeva. Iako će se podaci za taj pokazatelj redovno prikupiti anketom o radnoj snazi 2023., najnoviji podaci dobiveni anketom o obrazovanju odraslih iz 2016. upućuju na prosječnu stopu sudjelovanja za EU od 37,4 %, što je znatno niže od cilja za 2030. – vidjeti odjeljak 1.3. U Preporuci Vijeća o individualnim računima za učenje od 16. lipnja 2022. navodi se kako države članice mogu djelotvorno kombinirati financijsku i nefinancijsku potporu kako bi potaknule sve odrasle osobe na razvoj svojih vještina tijekom cijelog radnog vijeka te kako bi u sljedećem desetljeću napredovale prema ostvarenju ciljeva koji se odnose na obrazovanje odraslih¹⁰⁵. Mikrokvifikacije imaju golem društveni i gospodarski potencijal kad je riječ o brzom i ciljanom usavršavanju i prekvalifikaciji radnika, polaznika obrazovnih programa i tražitelja zaposlenja. Kako bi se osigurala kvaliteta, priznavanje i razumijevanje mikrokvifikacija koje se sve više primjenjuju u sustavima obrazovanja, osposobljavanja i tržišta rada, Preporukom Vijeća o europskom pristupu mikrokvifikacijama za cjeloživotno učenje i zapošljivost od 16. lipnja 2022. nastoji se osigurati kvaliteta, priznavanje i razumijevanje

¹⁰⁵ Preporuka Vijeća od 16. lipnja 2022. o individualnim računima za učenje

mikrokvalifikacija koje se sve više primjenjuju u sustavima obrazovanja, osposobljavanja i tržišta rada.¹⁰⁶

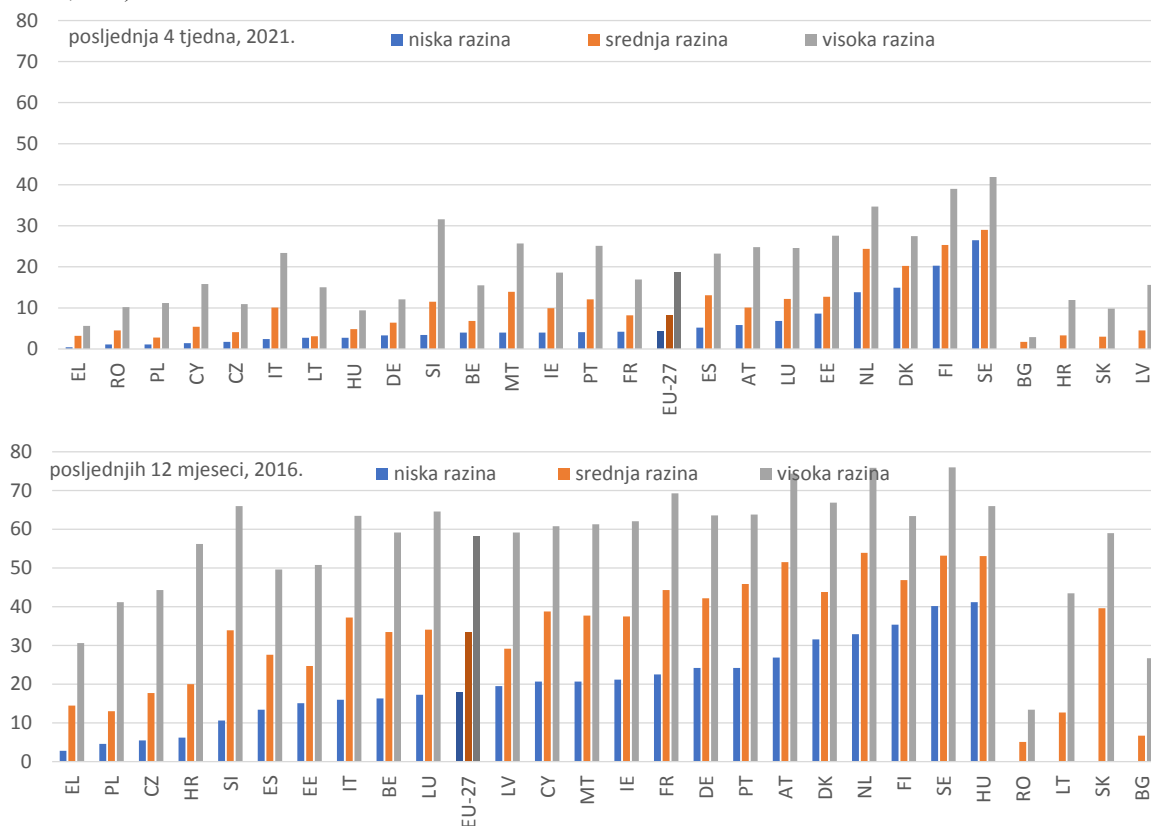
U svim državama članicama stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih najveća je među visokoobrazovanim osobama, a smanjuje se s nižim razinama obrazovanja: zabilježene su i bitne razlike između urbanih i ruralnih područja. To vrijedi neovisno o tome mjeri li se sudjelovanje u obrazovanju tijekom posljednjih 12 mjeseci ili samo tijekom posljednja četiri tjedna¹⁰⁷. U EU-u je 2021. (na temelju četverotjednog pokazatelja) prosječna stopa sudjelovanja za niskokvalificirane osobe (4,3 %) bila otprilike upola manja od stope za srednjekvalificirane osobe (8,2 %), što je pak manje od polovine stope za osobe s visokim kvalifikacijama (18,6 %) – vidjeti gornji grafikon na slici 2.2.6. Taj je obrazac primjetan u svim zemljama, uz određene varijacije u razlikama, koje se uglavnom smanjuju u zemljama s višom ukupnom stopom sudjelovanja. Razlike su nešto manje, ali i dalje velike s obzirom na 12-mjesečni pokazatelj: stopa sudjelovanja za niskokvalificirane osobe u 2016. (17,9 %) bila je manja od trećine stope za visokokvalificirane osobe, koja je iznosila 58,1 %, što je već blizu cilja od 60 % do 2030. – vidjeti donji grafikon na slici 2.2.6. Potrebno je kontinuirano djelovati kako bi u osposobljavanju više sudjelovale niskokvalificirane odrasle osobe, koje su 2021. činile otprilike petinu (20,7 %) radno sposobnog stanovništva (u dobi od 25 do 64 godine), kao i velik udio (14,8 %) mladih odraslih osoba (u dobi od 25 do 34 godine). Ubrzana provedba Preporuke o oblicima usavršavanja, uz djelotvorno informiranje potencijalnih korisnika i odgovarajuće financijske i nefinancijske poticaje, pridonijela bi ostvarivanju tog cilja. Osim toga, u svim državama članicama u obrazovanju češće sudjeluju odrasli u urbanim nego u ruralnim područjima. Stopa sudjelovanja odraslih u osposobljavanju (izmjerena četverotjednim pokazateljem) u EU-u 2021. u prosjeku je iznosila 13,6 % u velikim gradovima, 9,8 % u malim gradovima i 7,8 % u ruralnim područjima. To bi moglo biti povezano sa stečenom razinom obrazovanja jer je vjerojatnije da će bolje kvalificirane osobe živjeti u urbanim područjima, ali moglo bi odražavati i manju dostupnost mogućnosti učenja u slabije naseljenim područjima.

¹⁰⁶ Preporuka Vijeća od 16. lipnja 2022. o europskom pristupu mikrokvalifikacijama za cjeloživotno učenje i zapošljivost

¹⁰⁷ Redovito je dostupan pokazatelj sudjelovanja tijekom posljednja četiri tjedna. Eurostat, [edat_lfse_03], anketa o radnoj snazi. Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#)

Slika 2.2.6.: U obrazovanju sudjeluje mali broj niskokvalificiranih odraslih osoba

Sudjelovanje odraslih osoba u obrazovanju prema stečenoj razini obrazovanja (niska, srednja i visoka razina kvalifikacije) u posljednja četiri tjedna (2021., gornji grafikon, u %) i u posljednjih 12 mjeseci (2016., donji grafikon, u %)

Napomena: Za Bugarsku, Litvu, Rumunjsku i Slovačku nisu dostupni podaci za niskokvalificirane osobe za 2016.

Izvor: Eurostat [[trmg_lfs_03](#)], anketa o radnoj snazi i [[posebni izvadak](#)], anketa o obrazovanju odraslih.

Potrebne su političke mjere kako bi se ljudima omogućilo stjecanje vještina koje su im potrebne za digitalnu tranziciju. Prema Indeksu gospodarske i društvene digitalizacije za 2022. samo je 54 % odraslog stanovništva EU-a 2021. posjedovalo barem osnovne digitalne vještine. Stoga postoji znatna razlika u odnosu na cilj od 80 % do 2030., kako je utvrđen u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava i Digitalnom kompasu za digitalno desetljeće¹⁰⁸. Na temelju pokazatelja digitalnih vještina 2.0¹⁰⁹ (koji se temelji na odabranim radnjama povezanim s upotrebom interneta i softvera koje pojedinci u dobi od 16 do 74 godine izvode u pet posebnih područja) rezultati se znatno razlikuju među državama članicama. Zemlje s najboljim rezultatima (Nizozemska, Finska, Irska i Danska) već su dosegnule razinu od gotovo 80 %, dok u Rumunjskoj i Bugarskoj manje od trećine odraslog stanovništva posjeduje osnovne digitalne vještine te je za navedene zemlje, kao i za Poljsku, u pregledu pokazatelja označeno „kritično stanje” – vidjeti sliku 2.2.7. Mlađe generacije u prosjeku su sposobnije u korištenju digitalnim tehnologijama od starijih osoba. Ipak, čak i među mladima postoji znatan udio onih s manjkom digitalnih vještina (njih 29 % na razini

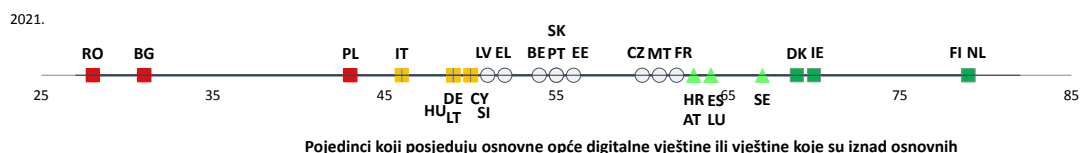
¹⁰⁸ Digitalno desetljeće strateška je vizija Europske komisije za razvoj digitalnog gospodarstva i preobrazbu europskih poduzeća do 2030. Europska komisija iznijela je plan u ožujku 2021. Osim cilja koji se odnosi na digitalne vještine, sadržava cilj od 20 milijuna stručnjaka u području IKT-a do 2030. (porast u odnosu na oko 9 milijuna u 2021.).

¹⁰⁹ Vidjeti: Europska komisija, *Digital Skills Indicator 2.0 Methodology* (Metodologija pokazatelja digitalnih vještina 2.0), 2022., repozitorij dokumenata JRC-a.

EU-a 2021.). Osobe s niskom razinom stečenog obrazovanja, nezaposlene osobe i osobe koje nisu dio radne snage češće imaju niže razine digitalnih vještina i manje mogućnosti za njihov razvoj¹¹⁰.

Slika 2.2.7.: Uočene su velike razlike među zemljama kad je riječ o digitalnim vještinama odraslih

Udio stanovništva s općim digitalnim vještinama osnovne ili više razine (16–74 godine), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: Legenda je navedena u Prilogu. Zbog znatnih promjena definicije pokazatelja 2021. u procjeni tog pokazatelja iznimno se upotrebljavaju samo razine.

Izvor: Eurostat, mrežna oznaka podataka [[tepsr_sp410](#)].

Europska komisija u okviru Programa vještina za Europu podupire države članice u postizanju zajedničkog razumijevanja vještina potrebnih za zelenu tranziciju. U siječnju 2022. Europska komisija objavila je klasifikaciju vještina za zelenu tranziciju u okviru europskih vještina, kompetencija, kvalifikacija i zanimanja (ESCO)¹¹¹. Klasifikacija uključuje 381 vještinu, 185 koncepata znanja i pet transverzalnih vještina koje se smatraju najrelevantnijima za uspostavu zelenijeg tržišta rada. Primjeri „zelenih vještina” uključuju provedbu energetske pregleda, mjerenje održivosti turističkih aktivnosti te osposobljavanje osoblja za programe recikliranja. Početkom 2022. Europska komisija predstavila je i Europski okvir kompetencija za održivost („GreenComp”), koji sadržava pregled transverzalnijih kompetencija koje su građanima potrebne za život i rad u zelenijem društvu¹¹². GreenComp se sastoji od četiriju međusobno povezanih područja kompetencije: „utjelovljenje vrijednosti održivosti”, „prihvatanje složene prirode održivosti”, „predviđanje održivih verzija budućnosti” i „djelovanje za održivost”. Klasifikacijom vještina za zelenu tranziciju u kombinaciji s okvirom GreenComp pružaju se smjernice za sustave obrazovanja i osposobljavanja o tome kako se prilagoditi zelenoj tranziciji.

Položaj mladih na tržištu rada poboljšao se nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19, ali je u nekim državama članicama i dalje posebno težak. Stopa nezaposlenosti mladih (15–24 godine) u EU-u snizila se u odnosu na najvišu vrijednost od 19,1 % u trećem tromjesečju 2020. i sad je niža od razine iz razdoblja prije krize (14,4 % u drugom tromjesečju 2022. u odnosu na 15,3 % u četvrtom tromjesečju 2019.). Konkretno, u odnosu na najvišu vrijednost u trećem tromjesečju 2020. smanjila se za više od 11 postotnih bodova u Litvi i Španjolskoj te za gotovo 10 postotnih bodova u Luksemburgu, Portugalu, Irskoj i Italiji, a nastavila se povećavati samo u Finskoj (za 2,1 postotni bod), Švedskoj (za 4,2

¹¹⁰ Vidjeti Centeno, C., Karpinski, Z. i Urzi Brancati, M. C., *Supporting policies addressing the digital skills gap* (Potpora politikama za otklanjanje nedostatka digitalnih vještina), 2022., Ured za publikacije Europske unije.

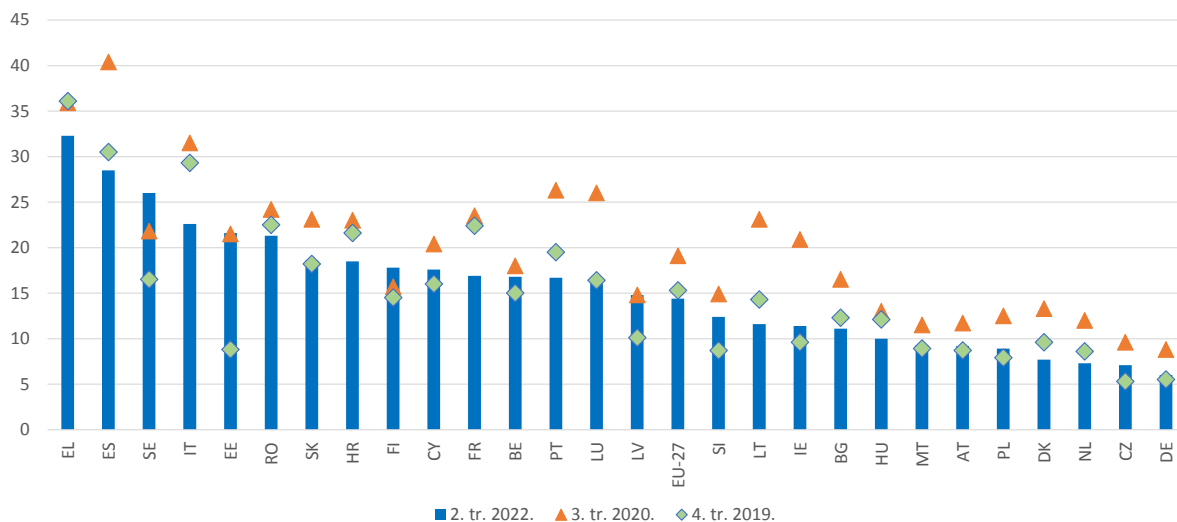
¹¹¹ Vidjeti: Europska komisija, *Green Skills and Knowledge Concepts: Labelling the ESCO classification* (Zelene vještine i koncepti znanja: Označavanje klasifikacije ESCO-a), 2022., Tehničko izvješće, Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje

¹¹² Vidjeti: JRC, *GreenComp: The European sustainability competence framework*, (GreenComp: Europski okvir kompetencija za održivost), 2022., Repozitorij publikacija JRC-a

postotna boda) i Estoniji (za 0,1 postotni bod). Međutim, stopa nezaposlenosti mladih i dalje je gotovo tri puta veća od stope nezaposlenosti ukupnog stanovništva u dobi od 25 do 74 godine, koja je u drugom tromjesečju 2022. iznosila 5,2 %. I dalje je posebno visoka u Rumunjskoj, Estoniji, Italiji, Švedskoj, Španjolskoj i Grčkoj, u kojima su zabilježene stope više od 20 % – vidjeti sliku 2.2.8. Strukturni izazovi s kojima se mladi suočavaju na tržištu rada zahtijevaju odlučno djelovanje u okviru politika, među ostalim kako bi se spriječila opasnost od nastajanja dugoročnih negativnih posljedica za vještine mladih i njihove izgleda na tržištu rada.

Slika 2.2.8.: Nezaposlenost mladih smanjila se nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19, ali je u nekim zemljama i dalje posebno visoka

Stopa nezaposlenosti mladih (15–24 godine, % aktivnog stanovništva) u četvrtom tromjesečju 2019. (prije krize), trećem tromjesečju 2020. (vrhunac krize) i drugom tromjesečju 2022. (nakon krize)

Napomene: sezonski prilagođeni podaci. Niska pouzdanost za EE, HR, LU, MT i SI u četvrtom tromjesečju 2019. i trećem tromjesečju 2020. te za LU, MT i SI u drugom tromjesečju 2022. Definicije se razlikuju za FR i ES u drugom tromjesečju 2022.

Izvor: Eurostat [une_rt_q], anketa o radnoj snazi.

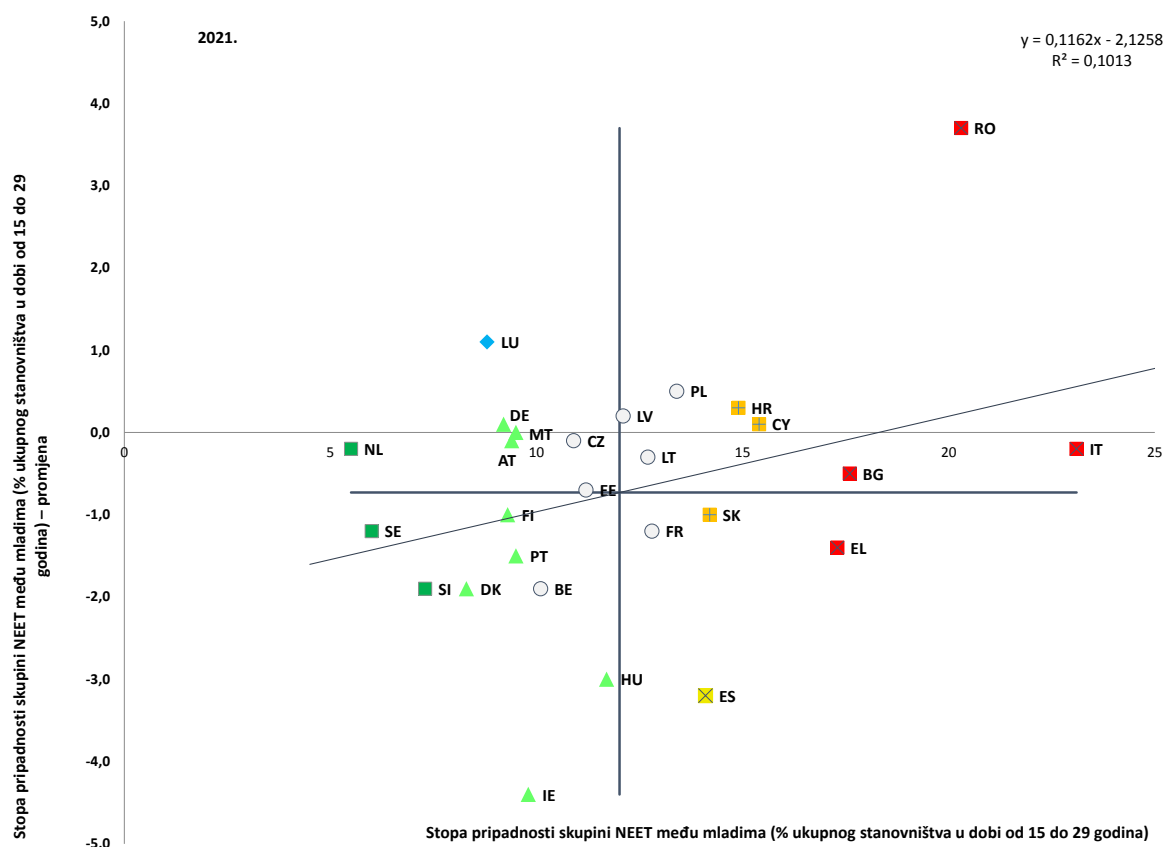
S obzirom na petogodišnja negativna kretanja udjela osoba u dobi od 15 do 29 godina koje ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (stopa pripadnosti skupini NEET), među državama članicama nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 i dalje postoje znatne razlike. Nakon što je zabilježen trend smanjenja sa 16,1 % u 2013. na 12,6 % u 2019., stopa pripadnosti skupini NEET u državama EU-27 porasla je 2020. za više od 1 postotnog boda¹¹³. U 2021., godinu dana nakon vrhunca krize uzrokovane bolešću COVID-19, stopa pripadnosti skupini NEET u EU-u iznosila je 13,1 %, uz znatnu heterogenost među državama članicama. Najviše stope pripadnosti skupini NEET 2021. imale su Italija (23,1 %), Rumunjska (20,3 %), Bugarska (17,6 %) i Grčka (17,3 %), što u svima upućuje na „kritično” stanje na temelju metodologije pregleda socijalnih pokazatelja, dok je za 11 država članica, među kojima najbolji rezultat ima Nizozemska (5,5 %), stopa bila niža od 10 % – vidjeti sliku 2.2.9. U većini država članica zabilježene su regionalne razlike u stopama pripadnosti skupini NEET, koje su u nekim slučajevima velike (vidjeti Prilog 3.). Zabilježeno je da je 2021. stopa nezaposlenih pripadnika skupine NEET, dakle mladih koji nisu zaposleni, ali aktivno traže i dostupni su za posao, iznosila 5,0 %, odnosno gotovo je jednaka stopi prije krize od 4,9 %, koliko je iznosila

¹¹³ Eurostat [edat_lfse35], anketa o radnoj snazi. Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog **stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike**

2019.¹¹⁴ Većina pripadnika skupine NEET izvan je radne snage i stoga je neaktivna: tu podskupinu posebno je teško pogodila kriza uzrokovana bolešću COVID-19 te se ona povećala sa 7,8 % u 2019. na 8,7 % u 2020. Stopa neaktivnih pripadnika skupine NEET bila je 2021. posebno visoka u Italiji (15,4 %), Rumunjskoj (15 %), Bugarskoj (13,7 %) i Poljskoj (10,2 %). S druge strane, bila je prilično niska u Švedskoj (3,1 %) i Nizozemskoj (3,8 %)¹¹⁵.

Slika 2.2.9.: Nakon vrhunca krize uzrokovane bolešću COVID-19 uočene su znatne razlike u stopama pripadnosti skupini NEET među državama članicama

Stopa pripadnosti skupini NEET (među osobama u dobi od 15 do 29 godina), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: prekid u vremenskom nizu 2021. za sve države članice zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#). Definicije se razlikuju za ES i FR 2021. Legenda je navedena u Prilogu.
Izvor: Eurostat [[edat_lfse_35](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

Općenito gledajući, stopa pripadnosti skupini NEET i dalje je posebno visoka među ženama i osobama migrantskog podrijetla. Udio žena u EU-u koje nisu zaposlene, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (14,5 %) u 2021. bio je za 2,7 postotnih bodova veći od udjela muškaraca (11,8 %), uglavnom zbog više obveza povezanih sa skrbi – vidjeti sliku 2.2.10¹¹⁶. Iako je u nekim državama članicama (Belgija, Danska, Irska, Francuska, Španjolska, Luksemburg, Nizozemska, Portugal, Finska, Švedska) razlika bila manja od jednog postotnog boda, u drugima (Češka i Rumunjska) iznosila je više od 10 postotnih bodova. Žene iz skupine NEET mnogo su češće neaktivne nego nezaposlene

¹¹⁴ Eurostat [[edat_lfse_20](#)], anketa o radnoj snazi.

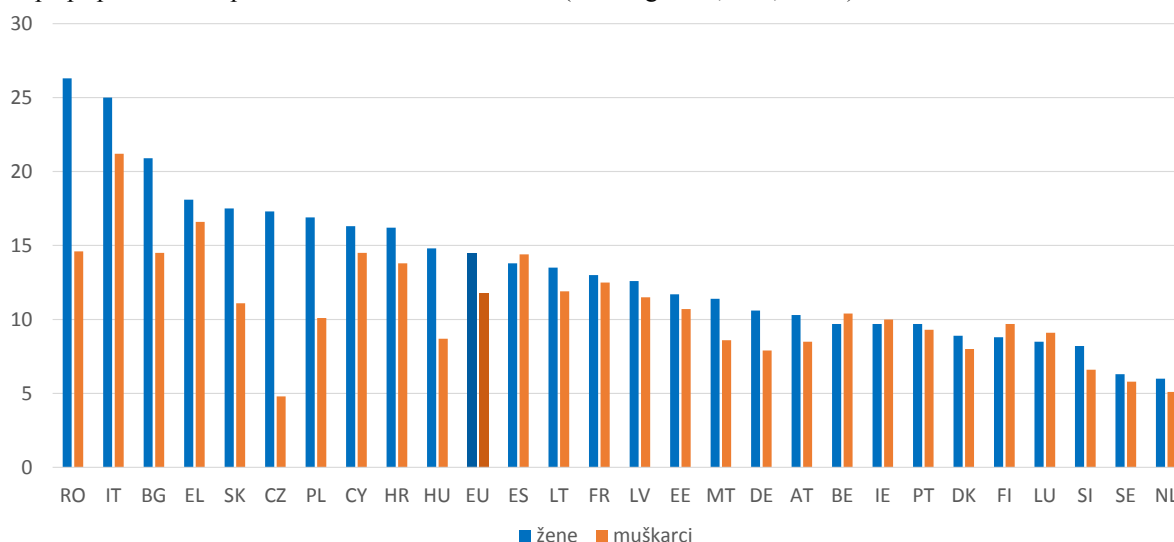
¹¹⁵ Vidjeti: Europska komisija, *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2022.*, Ured za publikacije Europske unije, 2022.

¹¹⁶ Eurofound, *Impact of COVID-19 on young people in the EU* (Utjecaj bolesti COVID-19 na mlade u EU-u), Ured za publikacije Europske unije, 2021.

(10,2 % u odnosu na 4,3 %), dok neaktivnih muškaraca u toj skupini ima tek nešto više od onih nezaposlenih (6,3 % u odnosu na 5,5 %) ¹¹⁷. Isto tako, stopa pripadnosti skupini NEET među mladima koji nisu rođeni u EU-u 2021. bila je znatno viša od stope za osobe rođene u tuzemstvu (24,7 % u odnosu na 12,3 %) ¹¹⁸. Osim toga, stanje je u prosjeku bilo lošije među ženama rođenima izvan EU-a, čija je stopa iznosila 31,6 %, što je za više od 17 postotnih bodova više nego među njihovim vršnjakinjama rođenima u tuzemstvu (13,3 %).

Slika 2.2.10.: U gotovo svim državama članicama među ženama je viša stopa pripadnosti skupini NEET

Stopa pripadnosti skupini NEET za žene i muškarce (15–29 godina, u %, 2021.)

Napomena: Definicije se razlikuju za ES i FR.

Izvor: Eurostat [edat_lfse_20], anketa EU-a o radnoj snazi.

Stopa zaposlenosti starijih radnika 2021. nastavila je rasti u svim državama članicama.

U skladu s dugoročnim trendom, koji odražava demografske promjene i povećanje dobi za umirovljenje u mnogim državama članicama, stopa zaposlenosti osoba u dobi od 55 do 64 godine dodatno je porasla 2021. te je dosegla 60,5 % (1,3 postotna boda više nego 2020. i 15,4 postotna boda više nego prije 10 godina). Općenito govoreći, pandemija nije utjecala na trend povećanja. Međutim, i dalje postoje razlike među državama članicama, pri čemu su u nekima od njih zabilježene stope zaposlenosti starijih radnika znatno više od 70 % (Švedska, Danska, Njemačka, Nizozemska i Estonija), dok su u drugima te stope i dalje niže od 50 % (Hrvatska, Grčka, Luksemburg i Rumunjska). Znatna razlika (veća od 30 postotnih bodova) između stope zaposlenosti radnika u dobi od 55 do 64 godine i radnika u dobi od 25 do 54 godine uočena je u zemljama kao što su Luksemburg, Slovenija, Malta, Rumunjska, Hrvatska i Poljska, a prosječna razlika u EU-u iznosi 19,9 postotnih bodova.

Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti ostale su nepromijenjene i velike tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19, a prošle su se godine tek neznatno smanjile.

Vrijednost pokazatelja praktički se nije mijenjala i bila je na visokoj razini tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19 (iznosila je 11,2 postotna boda 2019. i 11,1 postotni bod 2020.). Usporedno s oporavkom tržišta rada 2021. došlo je do malog smanjenja rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, za 0,3 postotna boda na 10,8 postotnih bodova. To upućuje na donekle različitu dinamiku zapošljavanja žena i muškaraca tijekom pandemije: iako se stopa zaposlenosti obiju skupina 2020. smanjila za približno jedan postotni bod, oporavak

¹¹⁷ Eurostat [edat_lfse_14], anketa EU-a o radnoj snazi.

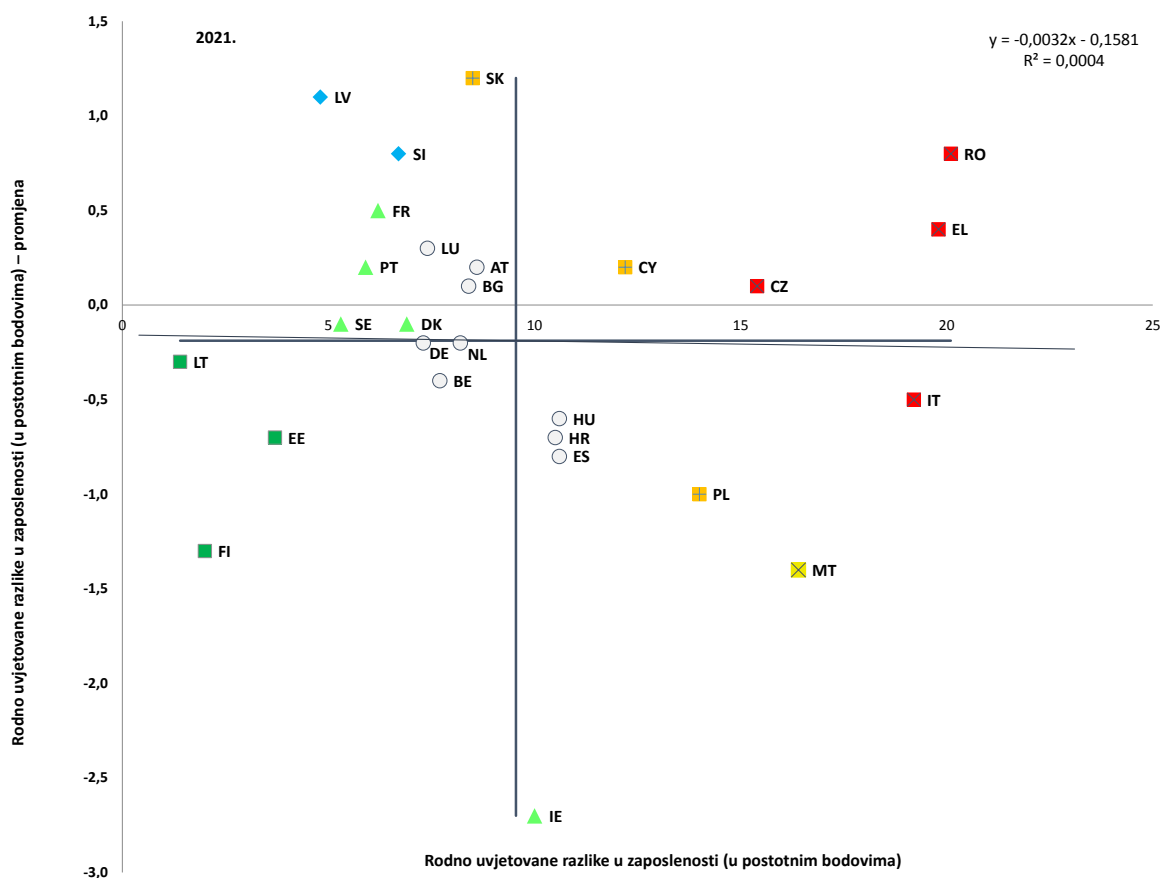
¹¹⁸ Eurostat [edat_lfse_28], anketa EU-a o radnoj snazi.

zaposlenosti 2021. bio je nešto jači među ženama (1,6 postotnih bodova) nego među muškarcima (1,3 postotna boda). Stoga je 2021. stopa zaposlenosti iznosila 78,5 % za muškarce u odnosu na 67,7 % za žene te su u oba slučaja premašene razine zaposlenosti iz razdoblja prije pandemije. Nakon što se rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti među starijim radnicima smanjila 2020., ostala je stabilna te iznosi 12,7 postotnih bodova, što je više od razlike u dobnoj skupini od 20 do 64 godine (10,8 postotnih bodova).

Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti i dalje uvelike variraju među zemljama, bez jasnih znakova konvergencije. Najmanje rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti 2021. zabilježene su u Litvi (1,4 postotna boda), Finskoj (2 postotna boda) i Estoniji (3,7 postotnih bodova), koje su prema metodologiji pregleda socijalnih pokazatelja ocijenjene kao države s „najboljim rezultatima” – vidjeti sliku 2.2.11. S druge strane, za Rumunjsku (20,1 postotni bod), Grčku (19,8 postotnih bodova), Italiju (19,2 postotna boda) i Češku (15,4 postotna boda) označeno je „kritično stanje”. Nije vidljiv jasan obrazac konvergencije među državama članicama. Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti dodatno su se povećale u dvjema državama članicama u kojima su već bile najveće (Rumunjska za 0,8 postotnih bodova i Grčka za 0,4 postotna boda), dok su se u dvjema zemljama s drugom najvećom razlikom (Italija i Malta) smanjile (za 0,5 postotnih bodova odnosno 1 postotni bod). Švedska i dalje ostvaruje najbolje rezultate u EU-u kad je riječ o stopi zaposlenosti žena, koja ondje iznosi 78 %, a odmah iza nje slijede Estonija, Nizozemska i Litva sa stopama višima od 76 %. S druge strane, Italija i Grčka zabilježile su najniže stope, obje niže od 54 %, a slijedi ih Rumunjska sa stopom od 56,9 %.

Slika 2.2.11.: Unatoč neznatnom smanjenju rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti među državama članicama i dalje postoje velike varijacije

Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti (20–64 godine), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: Legenda je navedena u Prilogu. Definicije se razlikuju za ES i FR.

Izvor: Eurostat, [tesem060], anketa EU-a o radnoj snazi.

Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti veća je kad se uzmu u obzir stvarno odrađeni sati uključeni u zaposlenost u ekvivalentu punog radnog vremena, što uglavnom odražava činjenicu da je udio rada u nepunom radnom vremenu veći među ženama (28,3 % zaposlenih žena 2021. radilo je u nepunom radnom vremenu u odnosu na 7,6 % muškaraca)¹¹⁹. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine u ekvivalentu punog radnog vremena 2021. iznosila je 16,3 postotna boda, nešto manje (za 0,7 postotnih bodova) nego 2020. To smanjenje bilo je nešto veće od smanjenja broja zaposlenih, što proizlazi iz povećanja zaposlenosti žena u punom radnom vremenu. Razlika u ekvivalentu punog radnog vremena 2021. bila je najmanja u Litvi, Finskoj i Latviji, a najveća u Italiji (23,5 postotnih bodova), Grčkoj (21,2 postotna boda) i Nizozemskoj (20,1 postotni bod).

Jedan je od čimbenika rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti u EU-u i veći utjecaj roditeljstva i drugih obveza skrbi na zapošljavanje žena, što upućuje na ključnu važnost dostupnosti cjenovno pristupačnih, kvalitetnih usluga skrbi i odgovarajućih politika za

¹¹⁹ Na temelju stope zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena uspoređuju se razlike među skupinama u prosječnom broju odrađenih sati. Stopa zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena izračunava se tako da se ukupan broj sati odrađenih u gospodarstvu (prvi posao, drugi posao itd.) podijeli prosječnim brojem sati u punom radnom vremenu (približno 40) i brojem osoba u dobi od 20 do 64 godine. Izvor: Zajednički okvir procjene (JAF), izračun na temelju podataka Eurostata.

postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, među ostalim i s obzirom na demografski izazov smanjenja stope nataliteta. Stopa zaposlenosti osoba s najmanje jednim djetetom mlađim od šest godina u svim je državama članicama 2021. bila viša među muškarcima u dobi od 25 do 49 godina u odnosu na njihove vršnjake bez male djece (u prosjeku za 9,7 postotnih bodova u EU-u), dok je za žene bila niža (za 10,6 postotnih bodova na razini EU-a) u svim državama članicama osim trima (Švedska, Portugal i Slovenija) – vidjeti sliku 2.2.12¹²⁰. Negativna razlika među ženama bila je posebno velika (veća od 45 postotnih bodova) u Češkoj. Različiti učinak na žene i muškarce povezan je i s nejednakom raspodjelom neplaćenog rada. Žene su 2021. provele znatno više vremena tjedno obavljajući neplaćeni rad (31 sat) nego muškarci (18 sati), pri čemu veliki dio te razlike čini vrijeme utrošeno na aktivnosti skrbi, uglavnom za djecu¹²¹. Oko 1,4 milijuna žena u dobi od 20 do 64 godine u EU-u (20 % ukupnog broja) 2021. nije tražilo posao zbog obveza skrbi, ali je željelo raditi, dok među muškarcima ta brojka iznosi samo oko 130 000 (3 % ukupnog broja). Otprilike svaka četvrta žena koja radi u nepunom radnom vremenu odabrala je taj oblik zaposlenja zbog obveza skrbi, dok je isti razlog zabilježen kod svakog dvadesetog muškarca¹²². Utjecaj na zapošljavanje usko je povezan i s razlikama u stečenoj razini obrazovanja. Stopa zaposlenosti niskokvalificiranih žena s najmanje jednim djetetom mlađim od šest godina 2021. iznosila je 36 %, u odnosu na 63,9 % za žene sa srednjoškolskim obrazovanjem i 81,5 % za žene s visokim obrazovanjem. Skrb za osobe kojima je potrebna dugotrajna skrb još je jedan čimbenik zbog kojeg mnoge žene ostaju izvan tržišta rada. U prosjeku oko 52 milijuna Europljana (14,4 % stanovništva u dobi od 18 do 74 godine) svakog tjedna pruža neformalnu dugotrajnu skrb članovima obitelji ili prijateljima, među kojima je 60 % žena. Kad se uzmu u obzir ekvivalenti punog radnog vremena, neformalni pružatelji skrbi čine gotovo 80 % pružatelja skrbi na razini EU-a¹²³.

¹²⁰ Eurostat [[lfst_hheredch](#)]. Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#)

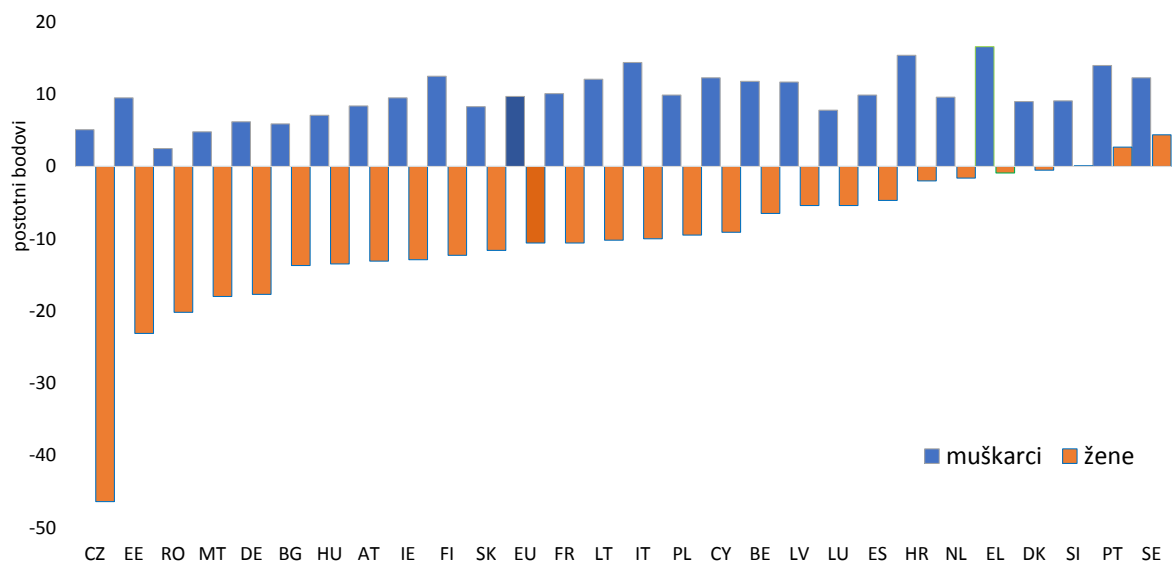
¹²¹ Eurofound, *COVID-19 pandemic and the gender divide at work and home* (Pandemija bolesti COVID-19 i rodno uvjetovane nejednakosti na radnom mjestu i kod kuće), Ured za publikacije Europske unije, 2022.

¹²² Izračuni Glavne uprave Europske komisije za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje na temelju podataka [[lfsa_epgar](#)] i [[lfsa_epgaed](#)].

¹²³ Van der Ende, M. i dr.(2021.), [Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU \(Studija o istraživanju učestalosti i troškova neformalne dugotrajne skrbi u EU-u\)](#).

Slika 2.2.12.: Roditeljstvo drukčije utječe na zaposlenost žena i muškaraca

Razlika u stopama zaposlenosti roditelja (u dobi od 25 do 49 godina) s djecom (0–6 godina) i odraslih bez djece prema spolu (u postotnim bodovima, 2021.)

Izvor: Eurostat [[lfst_hheredch](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

Pristup kvalitetnom i cjenovno pristupačnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju ključan je za promicanje sudjelovanja na tržištu rada, posebno među ženama, te za smanjenje negativnog učinka socioekonomskog položaja djece na buduću stečenu razinu obrazovanja. Na temelju glavnog pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja u sustavu formalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u EU-u 2021. sudjelovalo je 36,6 % djece mlađe od tri godine (čime je premašen cilj iz Barcelone od 33 %) ¹²⁴. Međutim, i dalje postoje razlike među državama članicama, a većina njih još nije ostvarila taj cilj. U analizi pregleda socijalnih pokazatelja označeno je „kritično” stanje za Češku, Rumunjsku i Mađarsku – vidjeti sliku 2.2.13. ¹²⁵ Na drugoj strani tog spektra, u Danskoj, Nizozemskoj i Luksemburgu više od 60 % djece mlađe od tri godine pohađa rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Međutim, u Nizozemskoj većina djece sudjeluje u tome manje od 30 sati tjedno. Neke države članice nude niz mjera potpore obiteljima, od zajamčenih mjesta u ustanovama (na primjer Danska, Estonija i Latvija, iako ona nisu nužno besplatna), smanjenja naknada i subvencija kojima se troškovi pokrivaju djelomično ili u cijelosti do poreznih odbitaka, iako su oni obično regresivni. Iako se ciljanom potporom može omogućiti znatno smanjenje troškova za osobe s niskim dohotkom, preostali troškovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i dalje bi mogli biti prilično visoki (četvrtina zarade u punom radnom vremenu), posebno ako se zbog korištenja tom uslugom gubi izdašan doplatka za skrb kod kuće ili odgoj djeteta koji se nude u nekim državama članicama (Finska,

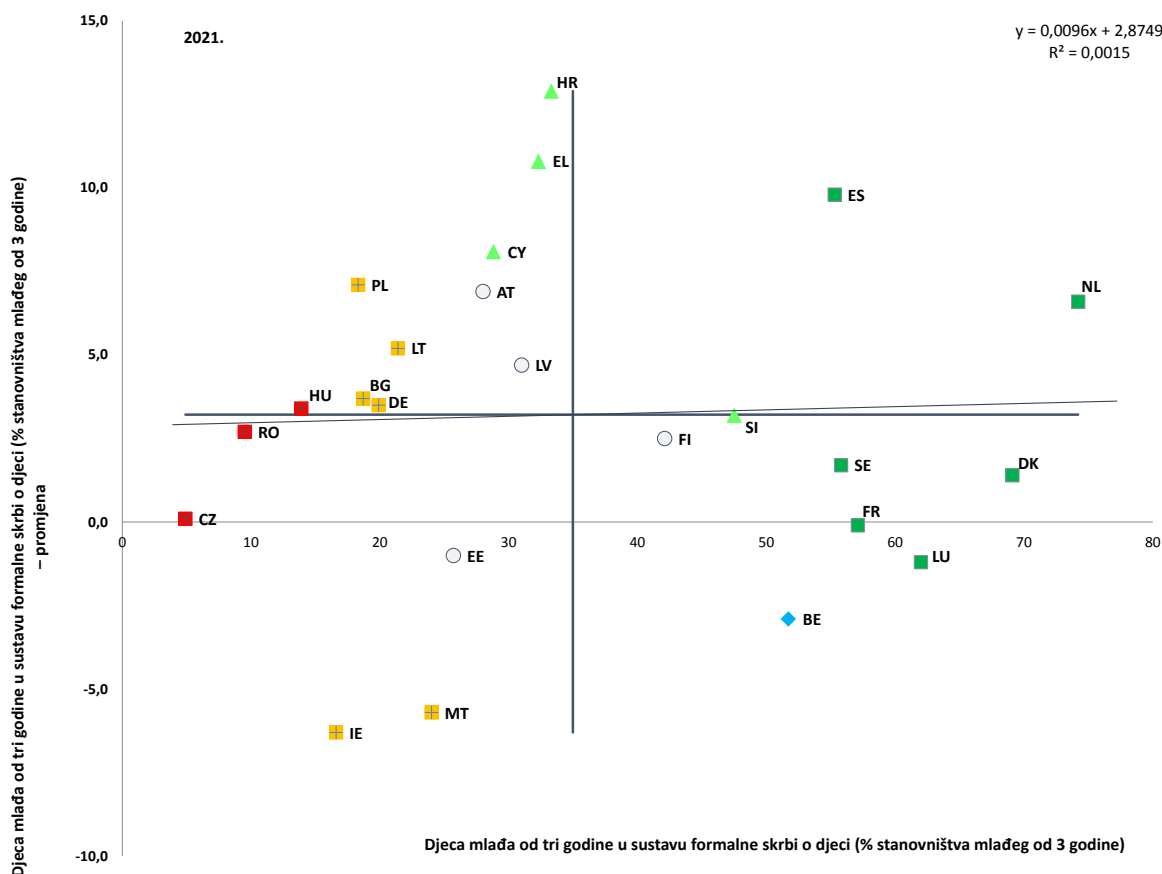
¹²⁴ U europskoj strategiji za skrb, iznesenoj u rujnu 2022., utvrđeni su novi ciljevi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, čime su revidirani ciljevi iz Barcelone. Do 2030. najmanje 50 % djece mlađe od tri godine i 96 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog osnovnoškolskog obrazovanja trebalo bi biti uključeno u rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

¹²⁵ I u Slovačkoj je zabilježena vrlo niska stopa sudjelovanja (1,4 %) na temelju podataka za 2018. (podaci za 2019. nisu bili dostupni na krajnji datum).

Slovenija i Slovačka)¹²⁶. Osim kvalitetnih i pristupačnih usluga skrbi o djeci, važnu ulogu u smanjenju prepreka sudjelovanju na tržištu rada za osobe koje skrbe o drugima imaju i odgovarajuće politike za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, kao što su fleksibilni radni uvjeti i obiteljski dopusti.

Slika 2.2.13.: Među državama članicama i dalje postoje velike razlike u korištenju usluga skrbi za djecu

Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci i godišnja promjena, razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: Legenda je navedena u Prilogu. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU. Za SK i PT nema podataka.

Izvor: Eurostat [tepsr_sp210], EU-SILC.

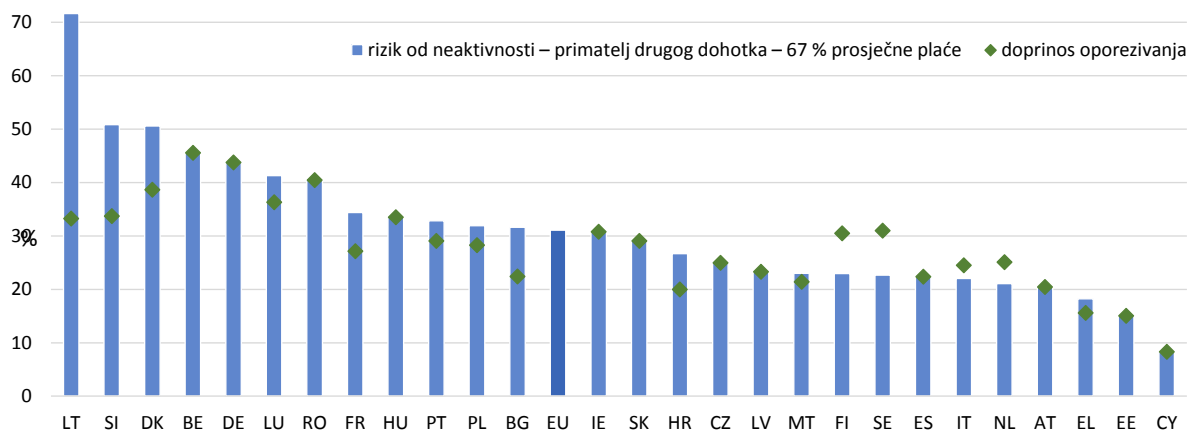
Funkcioniranje sustavâ poreza i naknada znatno utječe na rodnu ravnopravnost u sudjelovanju na tržištu rada. Većinu (78 %) primatelja drugog dohotka u EU-u čine žene. Sustavi zajedničkog progresivnog oporezivanja mogu negativno utjecati na njihovo zapošljavanje i sate rada jer stvaraju visoko granično porezno opterećenje. Stupanj zajedničkog oporezivanja ukupnog dohotka određenog para (uključujući prenosive porezne odbitke) i oblik sustava naknada (npr. gubitak davanja koja se temelje na provjeri materijalnog stanja) utječu na poticaje za sudjelovanje na tržištu rada i mogu dovesti do rizika od neaktivnosti za primatelje drugog dohotka u kućanstvu. Zajedničkim oporezivanjem može se smanjiti ukupno porezno opterećenje parova ako su dohoci neravnomjerno raspodijeljeni između partnera. Međutim, zbog njega se mogu povećati granične porezne stope za osobe bez dohotka ili osobe s nižim dohodkom jer se njihov dohodak stvarno oporezuje po višoj

¹²⁶ Vidjeti izvješće OECD-a iz 2020.: *Net childcare costs in EU countries: Impact on family incomes and work incentives, 2019*. (Neto troškovi skrbi o djeci u državama članicama EU-a: Utjecaj na obiteljski dohodak i poticaje za rad, 2019.).

graničnoj stopi u skladu sa stopom za njihova partnera s višim dohotkom. To stoga može pridonijeti povećanju rodno uvjetovanih razlika u zaposlenosti, kao i neprilagođenih rodno uvjetovanih razlika u plaćama (zbog razlika u prosječnom broju odrađenih sati). Rizik od neaktivnosti za primatelje drugog dohotka najviša je (viša od 40 %) u Litvi, Danskoj, Sloveniji, Belgiji, Njemačkoj, Luksemburgu i Rumunjskoj – vidjeti sliku 2.2.14.¹²⁷ S druge strane, u Grčkoj i Estoniji manja je od 20 %, a u Cipru je manja od 10 %. Doprinos oporezivanja najizraženiji je u Belgiji, Njemačkoj i Rumunjskoj.

Slika 2.2.14.: Porezni sustavi mogu uvelike odvratiti primatelje drugog dohotka od zapošljavanja na plaćenom radnom mjestu

Rizik od neaktivnosti za primatelje drugog dohotka, (u %, 2021.)

Napomena: Podaci se odnose na primatelja drugog dohotka s plaćom na razini od 67 % prosječne plaće u obiteljima s dva primatelja dohotka i dvoje djece; primatelj glavnog dohotka ima prosječnu plaću. Pojam „doprinos oporezivanja (uključujući doprinose za socijalno osiguranje)” odnosi se na postotak dodatnog bruto dohotka koji odlazi na poreze i doprinose za socijalno osiguranje (ostali elementi koji pridonose riziku od niske plaće su izgubljene naknade za nezaposlene, socijalna pomoć i naknade za stanovanje).

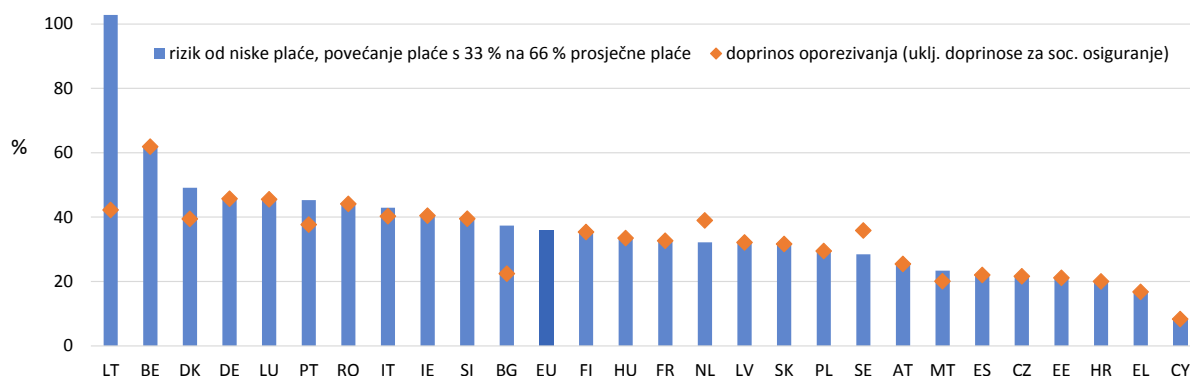
Izvor: baza podataka Glavne uprave Europske komisije za gospodarske i financijske poslove o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada

Na žene mogu nerazmjerno utjecati i rizici od niske plaće jer se zbog visoke stope povećanja poreza i ukidanja naknada koja se primjenjuje na veća primanja smanjuje poticaj za rad u duljem radnom vremenu, kao i privlačnost bolje plaćenih radnih mjesta. Oporezivanje ima ključnu ulogu i u određivanju razine rizika od niske plaće, odnosno iznosa plaće koji se oporezuje ako osobe s niskom plaćom (koje često rade u nepunom radnom vremenu) prijeđu na bolje plaćeni posao. Na slici 2.2.15 prikazan je postotak dodatnog dohotka koji se oporezuje kad se primateljima drugog dohotka zbog povećanja broja odrađenih sati poveća dohodak s jedne trećine na dvije trećine prosječne plaće. Primatelji drugog dohotka u EU-u u prosjeku mogu izgubiti otprilike trećinu svojeg dodatnog dohotka. Zbog visoke vrijednosti naknada za stanovanje u objema zemljama gubici dodatnog dohotka mogu premašiti 60 % u Belgiji i, u ekstremnim slučajevima, čak i 100 % u Litvi. Doprinos oporezivanja tom riziku najviši je u Belgiji i zatim u Njemačkoj.

¹²⁷ To znači da, na primjer, ako se u Litvi neaktivna supružnica u obitelji s dvoje djece zaposli uz plaću koja iznosi 67 % prosječne plaće, više od 70 % njezine zarade otišlo bi na dodatne poreze te nadoknađivanje izgubljenih naknada.

Slika 2.2.15.: U mnogim državama članicama osobe s niskim dohotkom ne odlučuju se za prekovremeni rad zbog oporezivanja

Rizik od niske plaće za primatelje drugog dohotka (u %, 2021.)

Napomena: rizik od niske plaće kad se plaća primatelja drugog dohotka poveća s 33 % na 66 %, a plaća primatelja glavnog dohotka iznosi 100 % prosječne plaće u obiteljima s dvoje djece.

Izvor: baza podataka Glavne uprave Europske komisije za gospodarske i financijske poslove o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada.

Rodno uvjetovana razlika u plaćama i dalje je velika unatoč blagim poboljšanjima.

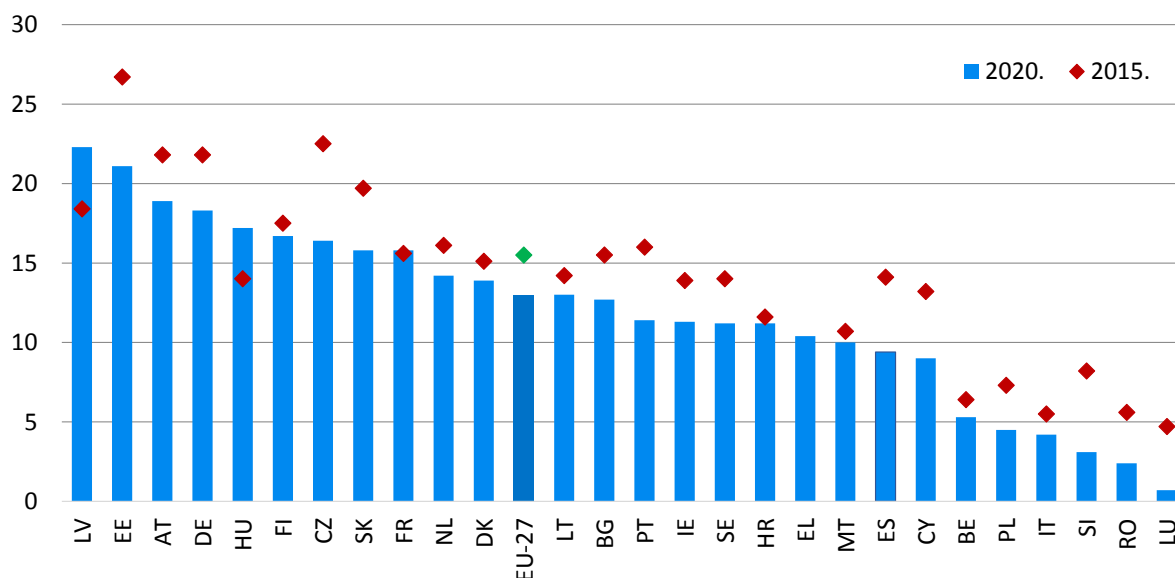
Neprilagođena razlika u plaćama na razini EU-a donekle se smanjila u odnosu na prethodnu godinu te je 2020. iznosila 13 % (za 0,7 postotnih bodova manje nego 2019. i za 2,5 postotnih bodova manje nego 2015.)¹²⁸. Riječ je o nešto bržem smanjenju u usporedbi s prosječnim padom od približno 0,3 postotna boda godišnje od 2010. Neprilagođena rodno uvjetovana razlika u plaćama ipak je ostala viša od 20 % u Estoniji i Latviji, dok su najmanje vrijednosti (3 % ili manje) zabilježene u Luksemburgu, Rumunjskoj i Sloveniji – vidjeti sliku 2.2.16. Od 2015. stanje se znatno poboljšalo u Češkoj, Estoniji, Sloveniji, Španjolskoj i Portugalu (za približno 5 postotnih bodova), dok se razlika u Mađarskoj i Latviji povećala za više od 3 postotna boda. Na te razlike znatno utječe rodna segregacija u gospodarskim djelatnostima, kao i varijacije u stečenoj razini obrazovanja. Rodno uvjetovana razlika u plaći obično se pojavljuje na početku karijere, iako mlade žene nadmašuju muškarce u obrazovnim postignućima¹²⁹. Ulogu u tome vjerojatno imaju i drugi čimbenici, uključujući nedovoljnu zastupljenost žena na višim položajima, veće poteškoće pri usklađivanju poslovnih obveza i obveza skrbi (što dovodi i do prekida karijere), diskriminaciju i netransparentne strukture plaća. Razlike u plaćama obično se akumuliraju tijekom života i pridonose rodno uvjetovanoj razlici u mirovinama (u EU-u ona je 2020. iznosila 26,9 % za osobe u dobi od 65 do 74 godine, uz znatnu heterogenost među državama članicama, i to u rasponu od manje od 1 % u Estoniji do 40,5 % u Luksemburgu 2019.).

¹²⁸ Pokazatelj je definiran kao neprilagođen jer pruža opći uvid u rodno uvjetovane nejednakosti plaća i njim se mjeri pojam širi od pojma jednake plaće za jednak rad. Eurostat se tim pokazateljem služi za praćenje cilja održivog razvoja br. 5 o rodnoj ravnopravnosti – vidjeti pojedinosti na [povezanim internetskim stranicama Eurostata](#)

¹²⁹ Vidjeti: Europska komisija, *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2022.*, Ured za publikacije Europske unije, 2022. Visoko obrazovanje 2021. imalo je 47 % žena u dobi od 25 do 34 godine u odnosu na 36 % muškaraca iste dobi.

Slika 2.2.16.: Rodno uvjetovane razlike u plaći u neprilagođenom obliku i dalje su velike unatoč poboljšanjima

Razlika između prosječnog bruto dohotka po satu muških i ženskih zaposlenika izražena u postotku prosječnog bruto dohotka po satu muških zaposlenika (u %, 2020. i 2015.)

Napomena: Za IE i EL navedeni su najnoviji podaci iz 2018. umjesto 2020. Podaci su privremeni za sve države članice.

Izvor: Eurostat [[earn_gr_gpgr2](#)], istraživanje o strukturi dohotka.

U skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 17 **postoji znatan potencijal za veće sudjelovanje osoba s invaliditetom na tržištu rada**. Revidirani pregled socijalnih pokazatelja uključuje glavni pokazatelj za praćenje integracije osoba s invaliditetom na tržište rada kao sredstvo kojim se pridonosi ostvarenju ciljeva u području zapošljavanja utvrđenih u Strategiji o pravima osoba s invaliditetom¹³⁰. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta između osoba s invaliditetom i onih bez invaliditeta 2021. u EU-u je iznosila 23 postotna boda. Iz pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja vidljivo je da postoje velike razlike u rezultatima država članica – vidjeti sliku 2.2.17. Razlika je bila najveća u Irskoj i Belgiji (41,3 postotna boda odnosno 38 postotnih bodova), Poljskoj, Rumunjskoj i Njemačkoj (više od 30 postotnih bodova), a najmanja u Danskoj, Italiji, Luksemburgu, Španjolskoj, Portugalu, Latviji, Estoniji i Švedskoj (manja od 20 postotnih bodova). Pandemija bolesti COVID-19 pogoršala je već postojeća ograničenja u pristupu zapošljavanju za osobe s invaliditetom¹³¹. Općenito, u četiri zemlje zabilježeno je „kritično” stanje, dok je sedam zemalja svrstano u kategoriju „potrebno praćenje” (Slovenija, Finska, Grčka, Litva, Francuska, Nizozemska i Češka). Od početka praćenja 2014. u EU-u nisu uočene velike promjene u razlici u zapošljavanju na temelju invaliditeta, što dodatno naglašava hitnu potrebu za političkim djelovanjem u tom području. U tu je svrhu 20. rujna 2022. na konferenciji češkog predsjedništva pokrenut paket mjera za zapošljavanje osoba s invaliditetom, najavljen u

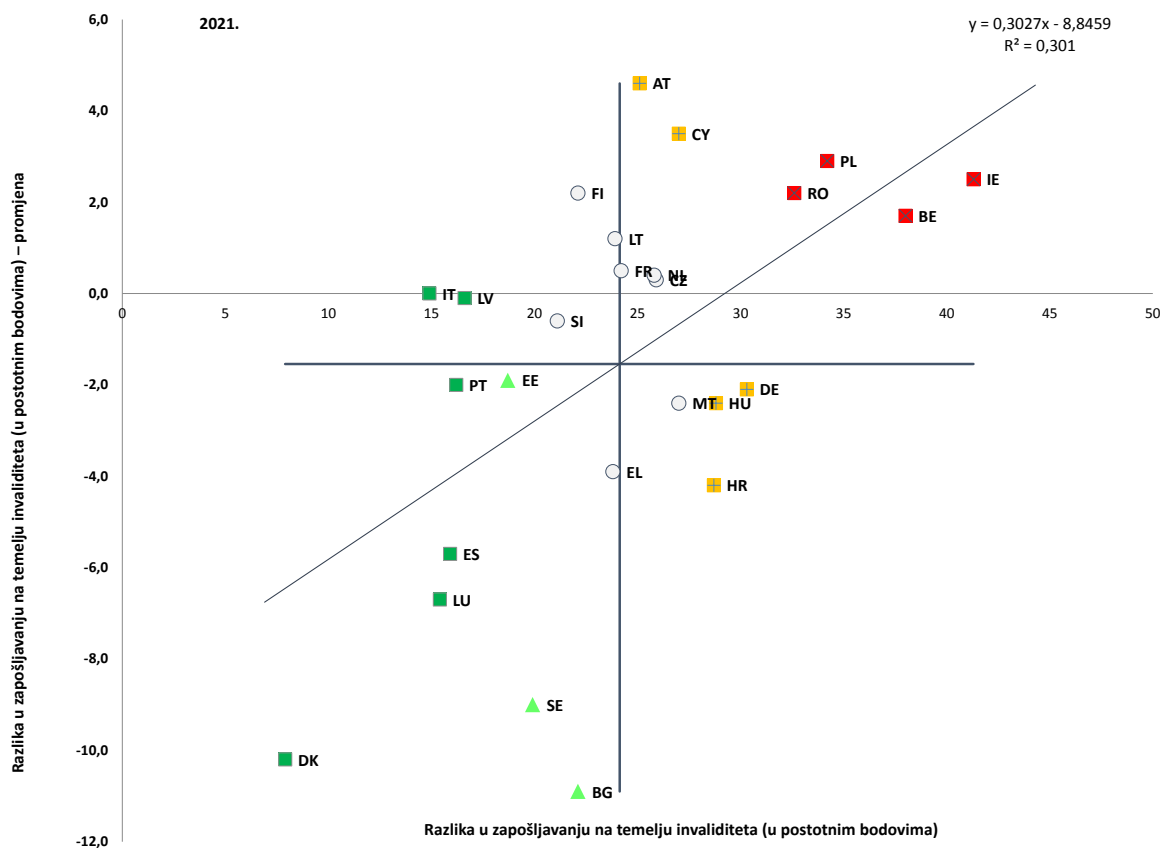
¹³⁰ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 3. ožujka 2021. pod nazivom *Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030.*, COM(2021) 101 final.

¹³¹ Vidjeti: Europska komisija, *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.*, Ured za publikacije Europske unije, 2021.

Strategiji o pravima osoba s invaliditetom¹³². Taj paket¹³³, koji će se sastojati od smjernica i primjera dobre prakse iz šest područja, od zapošljavanja do očuvanja radnih mjesta, pripremit će se u suradnji s relevantnim dionicima do 2024.

Slika 2.2.17.: Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta i dalje je velika, pri čemu se kretanja izrazito razlikuju među državama članicama

Razlika u zapošljavanju osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta (20–64 godine), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: Legenda je navedena u Prilogu. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU.
Izvor: Eurostat [hlth_dlm200], EU-SILC.

Iako se stanje poboljšava, stopa zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a i dalje je niža od stope zaposlenosti osoba rođenih u EU-u. Ukupna razlika u stopi zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a i osoba rođenih u EU-u u dobnoj skupini od 20 do 64 godine 2021. je iznosila 10,8 postotnih bodova (odnosno 74,2 % za osobe rođene u EU-u i 63,4 % za osobe rođene izvan EU-a), uz neznatno poboljšanje u odnosu na razliku zabilježenu 2020. (smanjena je za 0,8 postotnih bodova). Razlika je bila veća (približno 20 postotnih bodova ili više) u zemljama kao što su Belgija, Nizozemska i Švedska. S druge strane, bila je negativna (što podrazumijeva višu stopu zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a nego onih rođenih u EU-u) u Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, Češkoj, Malti i Portugalu.

¹³² Vidjeti: Ministarstvo rada i socijalnih pitanja Češke (2022.), *Presidency conference on integration of people with disabilities into the labour market* (Konferencija predsjedništva o integraciji osoba s invaliditetom na tržište rada).

¹³³ Vidjeti članak Europske komisije *Disability Employment Package to improve labour market outcomes for persons with disabilities* (Paket mjera za zapošljavanje osoba s invaliditetom za poboljšanje rezultata osoba s invaliditetom na tržištu rada), 2022.

Položaj osoba rođenih u inozemstvu na tržištu rada razlikuje se ovisno o tome je li njihova zemlja podrijetla u EU-u ili izvan njega te o razini obrazovanja. U EU-u je 2021. stopa zaposlenosti osoba u dobi od 25 do 74 godine rođenih u tuzemstvu iznosila u prosjeku 79,7 % za podskupinu s visokom razinom obrazovanja i samo 39,8 % za osobe s niskim razinama obrazovanja. Stopa zaposlenosti osoba s visokom razinom obrazovanja koje su rođene u EU-u, a žive u inozemstvu iznosila je 77,6 %, što je relativno mali zaostatak u odnosu na stopu zaposlenosti njihovih vršnjaka rođenih u tuzemstvu (koja je za 2 postotna boda viša). Zanimljivo je da je stopa zaposlenosti osoba s niskom razinom obrazovanja koje su rođene u EU-u iznosila 54,7 %, što je više u odnosu na osobe rođene u tuzemstvu sa sličnom razinom obrazovanja. Osobe rođene u zemlji izvan EU-a s niskim ili srednjim indeksom ljudskog razvoja (HDI) u drukčijoj su situaciji. S prosječnom stopom zaposlenosti od 45,7 % one su u tek nešto boljem položaju od osoba koje su rođene u tuzemstvu i imaju nisku razinu obrazovanja (dok su rezultati osoba s visokom razinom obrazovanja slični rezultatima njihovih vršnjaka rođenih u tuzemstvu neovisno o HDI-ju njihove zemlje podrijetla). Na temelju podataka iz ankete o radnoj snazi za 2021. glavna prepreka pri dobivanju odgovarajućeg posla u zemlji domaćinu koju osobe rođene u inozemstvu najčešće navode jest nedovoljno poznavanje jezika zemlje domaćina¹³⁴.

Okvir 4. o europskom stupu socijalnih prava: Nedostatak radne snage i vještina¹³⁵

Nedostatak radne snage i vještina odnosi se na situacije u kojima je moguće otvaranje radnih mjesta otežano zbog nedostatka odgovarajućih radnika. Konkretno, do nedostatka radne snage dolazi kad potražnja poslodavaca za radnom snagom na određenom mjestu i u određenom trenutku premašuje dostupnu ponudu uz uobičajene plaće i radne uvjete. Do nedostatka vještina dolazi kad poslodavci ne mogu popuniti radno mjesto zbog nedostatka odgovarajuće kvalificiranih kandidata i uz uobičajenu plaću. Nedostatak vještina stoga je jedna od odrednica nedostatka radne snage, iako na nju mogu utjecati i dodatni čimbenici (npr. gospodarski ciklus, starenje stanovništva i obrasci mobilnosti radne snage koji pridonose smanjenju radne snage, tehnološke promjene, loši radni uvjeti u određenim sektorima i/ili zanimanjima)¹³⁶. Nedostatak radne snage i vještina negativno utječe na potencijal rasta i može pogoršati probleme povezane sa zapošljivošću i socijalnom uključenosti.

Stalni nedostatak radne snage često je povezan s nedostupnošću odgovarajućih vještina na tržištu. U tim slučajevima povećanje plaća ili bolji radni uvjeti ne pridonose popunjavanju slobodnih radnih mjesta u kratkoročnom do srednjoročnom razdoblju jer osobe s potrebnim vještinama nisu lako dostupne na tržištu rada. Rješavanje problema nedostatka vještina izravno pridonosi provedbi načela europskog stupa socijalnih prava br. 1 (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju), br. 3 (o jednakim mogućnostima) i br. 4 (o aktivnoj potpori zapošljavanju).

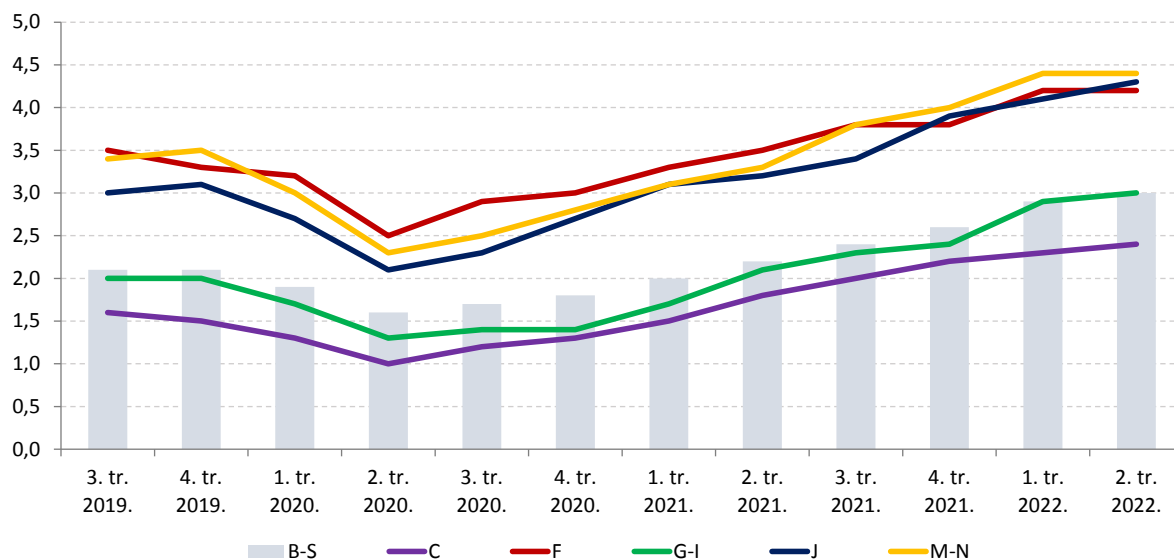
¹³⁴ Vidjeti Eurostat (2022.), *Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market* (Glavne prepreke ulasku osoba rođenih u inozemstvu na tržište rada) i Eurostat (2022.), *Main characteristics of foreign-born people on the labour market* (Glavne značajke osoba rođenih u inozemstvu na tržištu rada).

¹³⁵ Rasprava u ovom okviru uvelike se oslanja i poziva, ako nije drukčije navedeno, na objedinjeno izvješće Europske komisije (2022., u pripremi) pod nazivom *Skills shortages and structural changes in the labour market during COVID-19 and in the context of the digital and green transition* (Nedostatak vještina i strukturne promjene na tržištu rada tijekom pandemije bolesti COVID-19 i u kontekstu digitalne i zelene tranzicije), Europski centar stručnosti (ECE).

¹³⁶ Podrobniju analizu vidjeti u Godišnjem pregledu kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi za 2022. (u pripremi).

Od izbijanja pandemije bolesti COVID-19 sve je veći nedostatak radne snage

Stope slobodnih radnih mjesta u EU-u prema klasifikaciji gospodarskih djelatnosti NACE 2 (u %, tromjesečni podaci)

Napomena: djelatnosti prema klasifikaciji NACE 2, od B do S (industrija, građevinarstvo i usluge (osim djelatnosti kućanstava kao poslodavaca i djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela), C (prerađivačka industrija), F (građevinarstvo), od G do I (trgovina na veliko i malo, prijevoz, pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane), J (informacije i komunikacija), od M do N (stručne, tehničke i znanstvene djelatnosti).

Izvor: Eurostat [\[teilm310\]](#)

Nedostatak radne snage do kraja 2021. u više država EU-a dosegno je ili premašio razine iz razdoblja prije pandemije. Visoke stope slobodnih radnih mjesta (u odnosu na prevladavajuće uvjete na tržištu rada) kao pokazatelj viška potražnje za radnom snagom upućuju na nedostatak radne snage. Kao što je vidljivo na gornjoj slici, nakon pada u prvim tromjesečjima 2020. stope slobodnih radnih mjesta ponovno su se počele povećavati i već su u drugom tromjesečju 2021. premašile razine iz razdoblja prije pandemije. Stope slobodnih radnih mjesta nastavile su rasti 2022. te su u drugom tromjesečju godine dosegnule rekordne razine. Posebno su visoke u sektorima kao što su IKT, građevinarstvo i stručne djelatnosti, a znatna povećanja i razine više nego tijekom krize bilježe se u ugostiteljstvu i prerađivačkoj industriji. Iako se nedostatak radne snage povećava, nema naznaka da se usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada pogoršalo u cijelom EU-u. Iako priljev raseljenih osoba iz Ukrajine, kao i zakonite migracije iz drugih dijelova svijeta, srednjoročno i dugoročno mogu pridonijeti smanjenju nedostatka radne snage (posebno u sektorima s manjim preprekama za prijenos vještina), nije vjerojatno da će se njima potpuno otkloniti taj problem.

Analiza premija na plaće u odnosu na njihove očekivane razine pokazuje u kojim sektorima prevladava nedostatak vještina. U istraživanju Europskog centra za stručnost, koje se temelji na statističkim podacima EU-a o dohotku i životnim uvjetima za 2020., utvrđen je nedostatak vještina u slučaju kad stvarna premija na plaću (tj. dio plaće koji ostaje neobjašnjen nakon što se uzmu u obzir značajke radnika) premašuje predviđenu vrijednost za određenu razinu vještina i sektor. Prema toj analizi najveći je nedostatak utvrđen za vještine visoke razine u prerađivačkoj industriji i prometu te za opće vještine srednje razine u području financija, zdravstva i javne uprave. S druge strane, nedostatak je manji kad je riječ o visokokvalificiranim radnicima u građevinarstvu i poljoprivredi te o specifičnim vještinama srednje razine u prerađivačkoj industriji, građevinarstvu, prometu i financijama.

Na potrebe za vještinama na tržištu rada znatno utječu zelena i digitalna tranzicija, a za stvaranje odgovarajuće ponude vještina ključno je poboljšanje učinkovitosti sustavâ obrazovanja i osposobljavanja. Brze promjene uzrokovane digitalizacijom,

dekarbonizacijom i uvođenjem novih tehnologija povećale su potražnju za kvalificiranim radnicima s određenim vještinama. Nedostatak vještina, među ostalim onih digitalnih, povezan je i s kvalitetom i djelotvornošću sustava obrazovanja i osposobljavanja. Povećanje privlačnosti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te područja znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM) u visokom obrazovanju posebno je važno za svladavanje izazova povezanih s nedostatkom vještina. Međutim, u cijelom EU-u 65,5 % studenata ima digitalne vještine na razini višoj od osnovne, dok među zaposlenicima ta stopa iznosi samo 37,4 %, što upućuje na to da bi buduća radna snaga mogla biti bolje osposobljena za zadovoljavanje potražnje za digitalnim vještinama. Na ponudu radne snage i vještina utječu i općenitiji čimbenici, kao što su starenje stanovništva, radni uvjeti, dohodak te zdravlje i sigurnost na radu.

Anketa o pristupu financiranju za poduzeća (SAFE) upućuje na to da je **pristup vještinama postao presudan izazov u cijelom EU-u, posebno za MSP-ove, pri čemu se kao jedan od najvažnijih problema navodi nedostatak radne snage.** Od svih poduzeća u europodručju njih 67 % smatralo je da je 2022. pristup radnoj snazi gorući problem. MSP-ovi zbog ograničenih resursa imaju poteškoća u tržišnom natjecanju s velikim poduzećima kad je riječ o zapošljavanju talenata. EU se, među ostalim, oslanja na Pakt za vještine kako bi konkretnim mjerama u okviru velikih partnerstava za vještine u određenim ekosustavima potaknuo usavršavanje i prekvalifikaciju radne snage u EU-u, među ostalim u MSP-ovima. Svako se partnerstvo obvezuje na posebne ciljeve u pogledu usavršavanja i prekvalifikacije svoje radne snage u skladu s potrebama za vještinama u odgovarajućim ekosustavima.

Pakt za vještine jedna je od vodećih mjera u okviru Programa vještina za Europu. Europska komisija donijela ga je 1. srpnja 2020. kako bi mobilizirala i potaknula privatne i javne dionike u državama članicama da poduzmu konkretne mjere za usavršavanje i prekvalifikaciju radno sposobnih osoba. To se po mogućnosti postiže zajedničkim djelovanjem u okviru partnerstva, pronalaženjem rješenja za potrebe tržišta rada, podupiranjem lokalnih i regionalnih strategija rasta te zelene i digitalne tranzicije. Paktu se dosad pridružilo više od 700 subjekata, te on obuhvaća 12 velikih partnerstava za vještine za osposobljavanje radnika u 11 (od 14) ekosustava iz industrijske strategije. Ti će subjekti i partnerstva tijekom sljedećih godina usavršavati i prekvalificirati oko 6 milijuna radnika.

Mnoge države članice rješavaju problem nedostatka vještina uvođenjem i širenjem nacionalnih strategija obrazovanja, osposobljavanja i zapošljavanja (koje su u nekim slučajevima izrađene tijekom posljednjeg desetljeća). Posebna se pozornost posvećuje mapiranju i predviđanju potreba za vještinama. Na primjer, u državama kao što su **Belgija i Estonija** nedostatak vještina utvrđuje se postupkom koji uključuje javna tijela, javne službe za zapošljavanje, poslodavce, socijalne partnere i stručnjake u području obrazovanja. Javne službe za zapošljavanje služe se informacijama o vještinama u određenim kanalima, posebno pri osmišljavanju programa osposobljavanja (primjerice u **Cipru i Luksemburgu**). Niz država članica (npr. **Austrija, Bugarska, Cipar, Češka, Njemačka, Estonija, Španjolska, Finska, Francuska, Irska, Italija, Litva, Latvija, Portugal, Švedska, Slovačka i Slovenija**) uspostavilo je nacionalne politike posebno usmjerene na jačanje digitalnih vještina, u nekim slučajevima uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a.

Problem nedostatka radne snage i vještina nastoje riješiti i poslodavci, i to usavršavanjem i prekvalifikacijom te drugim strategijama. Najčešći je pristup osposobljavanje na radnom mjestu i izvan njega (uglavnom u velikim poduzećima) i programi osposobljavanja financirani javnim sredstvima. U mnogim državama članicama (npr. **Austriji, Belgiji, Njemačkoj, Estoniji, Grčkoj, Španjolskoj, Finskoj, Mađarskoj, Irskoj, Litvi, Nizozemskoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Švedskoj i Slovačkoj**) poslodavci

surađuju s ustanovama za obrazovanje i osposobljavanje, pri čemu priznaju i certificiraju vještine te pridonose kvaliteti obrazovnih programa u skladu s potrebama tržišta rada. U više država članica (**Austriji, Španjolskoj, Finskoj, Hrvatskoj, Irskoj, Litvi, Latviji, Luksemburgu, Malti, Portugalu, Slovačkoj i Sloveniji**) poduzeća surađuju s javnim službama za zapošljavanje u mapiranju nedostatka radne snage i vještina te osmišljavanju i provedbi programa usavršavanja i prekvalifikacije. U mnogim državama članicama uspostavljeni su posebni programi suradnje sa socijalnim partnerima.

2.2.2. Mjere država članica

Države članice postupno sve više usmjeravaju svoje politike na rani i predškolski odgoj i obrazovanje kako bi riješile problem ograničenih kapaciteta u određenim geografskim područjima, osigurale pristup djeci u nepovoljnom položaju i poboljšale kvalitetu u skladu s preporukom o pojačanom europskom jamstvu za djecu, kako je navedeno u mnogim dosad podnesenim nacionalnim akcijskim planovima za europsko jamstvo za djecu. Nastavlja se trend snižavanja dobi za početak obveznog obrazovanja i uvođenja zakonskih prava. Te mjere često prate dodatni koraci ukidanja ili smanjenja naknade za sudjelovanje ili pružanja potpore obiteljima u nepovoljnom položaju s ciljem poboljšanja cjenovne pristupačnosti. Širenje kapaciteta ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja općenito, ali i kad je riječ o navedenim mjerama, nastavlja se uz veliku potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost. Iako se tim ulaganjima može popuniti postojeći manjak kapaciteta u određenim regijama, zbog velikog broja djece taj je sektor pod dodatnim pritiskom, pa su neke zemlje prilagodile određene tehničke zahtjeve i zahtjeve koji se odnose na kvalitetu. Na primjer, **Češka** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost namjerava povećati kapacitete ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za 40 % do 2025. i otvoriti dodatnih 5 000 mjesta uz potporu iz fonda ESF+, dok **Hrvatska** namjerava otvoriti 22 500 novih mjesta u sektoru ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kako bi se do 2026. sudjelovanje u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog školovanja povećalo na 90 %, kao što je predviđeno u **hrvatskom** planu za oporavak i otpornost. U **Rumunjskoj** se do 2025. planira izgradnja 110 jaslica za do 4 500 djece. U **Italiji** će se otvoriti oko 264 000 radnih mjesta u okviru izgradnje, prekvalifikacije osoblja i osiguranja dostupnosti jaslica i dječjih vrtića. Cilj je ulaganja, koje se financira u okviru plana za oporavak i otpornost, poboljšati pružanje usluga obrazovanja od rane dobi. Uz proračun od 10 milijuna EUR za prvu godinu i do 16 milijuna EUR za sljedeće godine, čime će se obuhvatiti razdoblje od 2022. do 2025., **Cipar** je u rujnu 2022. donio program subvencija za skrb o djeci u dobi do četiri godine. Programom će se uz potporu iz fonda ESF+ subvencionirati troškovi dječjih vrtića za početnu ciljnu skupinu od 15 000 djece. Nadalje, u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost Cipar namjerava sniziti dob za upis u besplatno obvezno predškolsko obrazovanje na četiri godine, a usto je pripremljen program dodjele bespovratnih sredstava kojima će se podmirivati naknade za upis u dječje vrtiće lokalne zajednice ili privatne vrtiće za djecu koja se ne mogu upisati u javne vrtiće. U **Bugarskoj**, kako je navedeno u njezinu planu za oporavak i otpornost, reforma snižavanja dobi za početak obveznog predškolskog obrazovanja s pet na četiri godine postupno se primjenjuje u cijeloj zemlji i namjera je provesti je u svim općinama do 2023. odnosno 2024. Osim toga, kako bi se povećalo sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, novim zakonom koji je odobren u proljeće 2022. roditeljima se omogućuje da bez naknade upišu djecu u jaslice i vrtiće. U okviru bugarskog plana za oporavak i otpornost planira se obnova 57 dječjih vrtića i izgradnja osam novih. **Slovačka** je već u rujnu 2021. uvela obvezno predškolsko obrazovanje za petogodišnjake, a 2024. uvest će zakonsko pravo na mjesto u vrtiću ili drugoj ustanovi za predškolsko obrazovanje za četverogodišnjake te 2025. za trogodišnjake. Ta reforma uključuje ulaganja u novootvorena mjesta za djecu u dobi od tri

do pet godina. Osim toga, u okviru plana za oporavak i otpornost pokrenut je pilot-program dodjele bespovratnih sredstava kako bi se olakšao pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, posebno djeci nepovoljnog socioekonomskog položaja, uključujući djecu iz romskih zajednica. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Poljska** namjerava uložiti sredstva ukupne vrijednosti veće od 381 milijun EUR u otvaranje novih mjesta za skrb u vidu jaslica i dječjih klubova za 47 500 djece. Među njima bit će i mjesta prilagođena potrebama djece s invaliditetom ili djece kojoj je potrebna posebna skrb, čime će se dopuniti mjesta otvorena uz pomoć sredstava iz fonda ESF+, kojima će se financirati i rad mjesta otvorenih u okviru obaju fondova u razdoblju od 36 mjeseci. **Poljska** je u studenome 2021. donijela i mjeru za izravno subvencioniranje financiranja skrbi o djeci. Za drugo i svako sljedeće dijete u dobi od 12 do 36 mjeseci roditelji mogu dobiti subvencije u iznosu od najviše 12 000 PLN. Cilj je aktualnih reformi u **Estoniji** definirati ishode učenja i utvrditi potrebe za potporom u učenju za djecu mlađu od sedam godina (dob za obvezan upis u školu). **Litva** je 2022. u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost revidirala kurikulumu u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a 2021. isprobala je metodologiju za samostalnu i vanjsku evaluaciju kvalitete svojih usluga. U **Irskoj** je uveden paket mjera, koji je stupio na snagu u rujnu 2022., kako bi se poboljšale plaće i uvjeti u predmetnom sektoru, poboljšala kvaliteta usluga i smanjili troškovi za roditelje. **Grčka** će iskoristiti sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost kako bi otvorila više od 53 000 novih mjesta za skrb o djeci u dobi od dva mjeseca do 2,5 godine tako što će otvoriti ili proširiti 1 000 jedinica za skrb o djeci u raznim općinama i otvoriti 120 jedinica za skrb o djeci u velikim poduzećima.

U više država članica socijalna pomoć, odnosno pristup skrbi o djeci proširen je na raseljene obitelji i djecu iz Ukrajine, na primjer u Belgiji, Portugalu, Estoniji, Mađarskoj, Litvi, Španjolskoj i Slovačkoj. U većini država članica raseljena djeca iz Ukrajine imaju pristup skrbi o djeci jednako kao i državljani ili migranti sa zakonitim boravkom bez obzira na pravni status, dok se u nekim drugima jednak pristup odobrava nakon podnošenja zahtjeva za privremenu zaštitu. Međutim, osiguranje dostupnosti usluga skrbi o djeci kako bi se stvarno zajamčio jednak pristup svoj djeci i dalje je problem u više država članica, posebno u onima koje su prihvatile velik broj djece u bijegu iz Ukrajine. U **Danskoj** su sad moguća izuzeća od prethodnih pravila utvrđenih u danskom Zakonu o dječjim vrtićima i osnovnim školama, čime se ukrajinskoj djeci omogućuje da zadrži vezu sa svojim jezikom i kulturom te se ujedno integriraju u dansko društvo i obrazovni sustav. U **Poljskoj** se izmjenama propisa o uslugama omogućuje povećanje ukupnog broja djece koja se koriste uslugama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Osim toga, lokalne vlasti mogu uspostaviti više centara za rani i predškolski odgoj i obrazovanje kako bi se zadovoljile potrebe ukrajinske djece.

Više država članica uložilo je u kvalitetu i uključivost osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 1 (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju). U **Bugarskoj** je više od 11 000 djece sudjelovalo u nacionalnom programu „Zajedno za svakog učenika”, čiji je cilj olakšati prelazak između vrtića te razredne i predmetne nastave. **Češka** namjerava povećati potporu školama u regijama sa strukturnim poteškoćama tako što će provoditi programe osposobljavanja i povećati kompetencije učitelja i nastavnika. Ta će se pilot-mjera proširiti nakon 2022., pri čemu će se financirati u okviru plana za oporavak i otpornost, a djelomično podupirati iz fonda ESF+. **Rumunjska** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost namjerava uložiti u potporu školama čiji su učenici izloženi visokom riziku od ranog napuštanja školovanja tako što će provesti program dodjele bespovratnih sredstava, pri čemu će se osloniti na nedavno razvijeni mehanizam ranog upozoravanja te vremenski ograničene i isplative ciljeve koji se temelje na dokazima. **Estonija** je povisila minimalnu plaću učitelja i nastavnika za 7 %. U Flandriji (**Belgija**) u okviru belgijskog plana za oporavak i otpornost

uvedeni su takozvani testovi KOALA namijenjeni procjeni jezičnih vještina petogodišnje djece. U slučaju loših rezultata poduzimaju se korektivne mjere kako bi se zaostatak nadoknadio prije upisa u osnovnu školu. U francuskoj jezičnoj zajednici postupno će se uvoditi personalizirana potpora učenicima kako bi se smanjili neuspjeh u školi i nejednakosti.

Niz država članica pokušava otkloniti nejednakosti pružanjem ciljane potpore školama i učenicima u nepovoljnom položaju, ali i dalje postoje poteškoće. U skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 1 (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju) države članice nastoje otkloniti nejednakosti osiguravanjem dodatnih financijskih sredstava školama u nepovoljnom položaju, osposobljavanjem učitelja i nastavnika te povećanjem dostupnosti pomoćnog osoblja. U nekim se slučajevima reforme za uključivo obrazovanje provode uz potporu metodoloških centara koji mogu usmjeravati i podupirati ravnatelje i odgojno-obrazovne djelatnike. Uz pomoć sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost **Španjolska** u školskim okruzima uspostavlja najmanje 1 000 jedinica za potporu ranjivim učenicima, koje pružaju smjernice te psihološku i obrazovnu potporu. Osim toga, **Rumunjska** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost odabrala prvu skupinu škola čiji su učenici izloženi visokom riziku od ranog napuštanja školovanja (njih 1 391) i kojima će se stoga dodijeliti bespovratna sredstva za potporu učenicima u ranjivom položaju. U **Austriji** se u okviru pilot-projekta „100 škola i 1 000 prilika” ispituje kako bi se povećanim sredstvima za osnovne i srednje škole s posebnim poteškoćama mogli poboljšati odgojno-obrazovni rezultati. U **Grčkoj** su uspostavljeni okvir za uključivo obrazovanje i povezane provedbene smjernice s primjerima uspješne prakse iz drugih europskih zemalja, kao i pilot-projekt usmjeren na uključivanje osoba s invaliditetom koji obuhvaća 50 eksperimentalnih pristupačnih škola. Projekt će se proširiti na nacionalnoj razini uz potporu financijskih sredstava EU-a. Jednu od ključnih mjera za integraciju učenika migrantskog podrijetla čini i dodatna jezična potpora, na primjer u **Belgiji, Austriji, Nizozemskoj** i **Švedskoj**. Odvojeni tečajevi za prilagodbu novopridošlih migranata redovno se održavaju u raznim zemljama, ali bi ih trebalo provoditi oprezno kako bi se izbjegao rizik od segregacije. Nekoliko je zemalja pokrenulo ciljane programe kako bi djeca u nepovoljnom položaju nadoknabila gubitke u učenju uzrokovane pandemijom. Oni se često kombiniraju s pružanjem psihosocijalne potpore kako bi se ublažio negativan učinak zatvaranja škola na mentalno zdravlje učenika. **Češka** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost provodi opsežan nacionalni program mentorstva kojim se za 400 škola u nepovoljnom položaju osiguravaju financijska sredstva za mjere potpore (npr. stručnjaci za potporu, osposobljavanje učitelja i nastavnika za rad s heterogenim skupinama). Neke su zemlje donijele mjere za uklanjanje strukturnih prepreka uključivanju. Obrazovne mogućnosti za učenike u ruralnim područjima u **Latviji** i **Litvi** nastoje se poboljšati i reorganizacijom školskih mreža (u okviru plana za oporavak i otpornost). Potrebno je dodatno djelovati kako bi se poboljšali odgojno-obrazovni rezultati učenika u nepovoljnom položaju u cijeloj Uniji. Na primjer, potrebno je smanjiti zastupljenost ranog razvrstavanja učenika prema sposobnostima ili ga poboljšati te se mora riješiti problem segregacije u školama jer ta pitanja uzrokuju velike poteškoće u više zemalja.

Neke države članice donijele su mjere za jačanje uključenosti učenika s posebnim obrazovnim potrebama u svojim obrazovnim sustavima, koje među ostalim obuhvaćaju uklanjanje fizičkih prepreka u skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 3 (jednake mogućnosti). **Slovačka** je u lipnju 2022. donijela prvi akcijski plan za provedbu strategije za uključiv pristup obrazovanju za razdoblje 2022.–2024. kao pilot-projekt za novi sustav potpore djeci s posebnim potrebama u učionicama. Djeci će se pružiti potpora na temelju njihovih stvarnih pojedinačnih potreba umjesto na temelju dijagnoze invaliditeta, a Slovačka u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost ujedno namjerava ukloniti arhitektonske prepreke u 252 velike srednje škole. U **Hrvatskoj** je u okviru Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje 2021.–2027. predviđena provedba mjera

povezanih s razvojem sustava potpore za djecu i učenike s invaliditetom, kao i za učenike iz ranjivih skupina. **Poljska** je u suradnji s Europskom agencijom za posebne potrebe i uključivo obrazovanje iznijela planove reforme za povećanje uključenosti učenika s invaliditetom u svojem obrazovnom sustavu. Cilj je nacrtati zakona o uključivom obrazovanju razviti interdisciplinarni sustav potpore za djecu, učenike i obitelji, novi terozinski sustav potpore ranom razvoju i novi sustav dijagnostike za posebne potrebe, uključujući praćenje i evaluaciju pojedinačnih mjera potpore. Uloga posebnih obrazovnih ustanova proširit će se tako da obuhvati pružanje potpore uključivom redovnom obrazovanju. Predlažu se nove nadzorne mjere kako bi se osigurala kvaliteta i potpora razvoju vještina nastavnog osoblja u području uključivog obrazovanja. **Španjolska** je reformom plana za oporavak i otpornost nastojala potaknuti uključivanje učenika s posebnim potrebama u redovne škole, a istodobno se obvezala poduprijeti rad posebnih obrazovnih centara za učenike čije se potrebe ondje mogu bolje zadovoljiti te kako bi se pružila potpora aktivnostima za jačanje uključenosti u redovnim centrima. Uz potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost **Grčka** će provoditi posebne pilot-programe intervencija u ranom djetinjstvu za više od 1 400 djece s invaliditetom i razvojnim poremećajima u dobi do šest godina.

Neke države članice imaju poteškoća s integracijom velikog broja raseljene djece iz Ukrajine u nacionalne obrazovne sustave. Procjenjuje se da je uslijed ruske agresije na Ukrajinu u EU stiglo gotovo dva milijuna djece. Međutim, uz velike razlike među državama članicama, samo je manji dio njih upisan u nacionalne obrazovne sustave tijekom školske godine 2021./2022. To se djelomično može objasniti velikom neizvjesnošću kad je riječ o očekivanom trajanju boravka u zemljama domaćinima. Mnoga djeca stoga odlučuju pratiti programe obrazovanja putem interneta koje nude ukrajinske škole. S obzirom na to da se ruska agresija oduljila, prioritet će biti uključivanje ukrajinske djece u redovno obrazovanje zemalja domaćina od školske godine 2022./2023. S druge strane, aktivnosti kojima se djeci omogućuje da zadrže snažnu vezu s Ukrajinom pripremaju ih za sve moguće buduće događaje, uključujući povratak u matičnu zemlju kad to bude moguće. Kako bi prevladale postojeće izazove, većina država članica već je poduzela mjere za potporu obrazovanju ukrajinske djece, kao što su ponuda tečajeva jezika, psihosocijalna potpora i usmjeravanje. Nacionalna tijela aktivno pripremaju smjernice za škole, učitelje i nastavnike te obitelji. Na primjer, u **Hrvatskoj** je Udruga odgojitelja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju izradila komunikacijsku knjigu koja sadržava slike s prijevodima na ukrajinski i hrvatski jezik kako bi pružila potporu integraciji raseljene djece iz Ukrajine u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Osim toga, mnoge škole u državama članicama zapošljavaju učitelje i nastavnike iz Ukrajine kako bi olakšale premošćivanje jezičnih prepreka i istodobno riješile problem nedostatka učitelja i nastavnika.

Države članice ublažavaju uvjete upisa i osiguravaju financijska sredstva kako bi olakšale integraciju raseljenih učenika i studenata iz Ukrajine u srednjoškolsko i visoko obrazovanje. Neke države članice dopuštaju upis u srednje i strukovne škole bez dokumenata kojima se dokazuje završetak prethodnih obrazovnih ciklusa, na primjer **Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Španjolska, Litva i Latvija**. I nekoliko drugih zemalja pokazuje fleksibilnost kad je riječ o traženim dokumentima i vještinama. U **Češkoj** se učenicima može dopustiti da dokument s obrazovnim kvalifikacijama koji nedostaje zamijeni izjavom pod prisegom (afidavitom), dok u **Italiji** država nudi alternativni postupak procjene. Pod uvjetom da uspješno završe sve osim triju predmeta na kraju školske godine, **Bugarska** učenicima omogućuje alternativni način upisa u sljedeću godinu. U **Rumunjskoj** ukrajinski učenici upisani u rumunjski obrazovni sustav imaju pravo upisati se u deveti razred bez polaganja završnog nacionalnog ispita. Kako bi se premostio jaz između strukovnog srednjoškolskog obrazovanja u Ukrajini i visokog obrazovanja u EU-u, **Luksemburg** nudi posebne tečajeve za prilagodbu u okviru kojih učenici mogu dobiti akreditaciju postojećeg

obrazovanja valjanu na razini EU-a. Iako uvjete za upis uglavnom određuju same ustanove visokog obrazovanja i mogu se razlikovati unutar država članica i među njima, poduzet je niz mjera kako bi se raseljenim osobama omogućilo da pohađaju visoko obrazovanje. Na primjer, u **Austriji, Hrvatskoj, Češkoj, Estoniji, Finskoj i Malti** privremeno su ukinute školarine ili naknade za studente iz inozemstva kako bi se omogućio jednostavan pristup visokom obrazovanju. Druge države članice, na primjer **Cipar, Italija i Litva**, studentima nude financijska sredstva za nastavak visokog obrazovanja.

Države članice i dalje poduzimaju korake kako bi osnažile nastavničku struku i riješile problem sve većeg nedostatka učitelja i nastavnika. Države članice sve se više suočavaju s novim nedostatkom učitelja i nastavnika, uglavnom zbog starenja radne snage učitelja i nastavnika i niske privlačnosti te struke. Izazovi su općenito veći za određene predmete, kao što su STEM i IKT, te u udaljenim područjima ili područjima u nepovoljnom položaju. Čak i u zemljama s općenito dobrim rezultatima, na primjer u **Estoniji, Danskoj i Švedskoj**, nedostatak učitelja i nastavnika ugrožava kvalitetu obrazovanja u srednjoročnom razdoblju. Kako bi ta struka postala privlačnija, posljednjih su godina plaće znatno porasle u nekoliko zemalja. Na primjer, u rujnu 2022. **estonska** vlada odlučila je dodatno povećati plaće učitelja i nastavnika za 24 % u 2023. (do donošenja proračuna). Osim toga, države članice nastoje privući više kandidata za inicijalno obrazovanje učitelja i nastavnika, podupirati novo nastavno osoblje, poboljšati radne uvjete i ponuditi alternativne mogućnosti pristupa toj profesiji. Na primjer, **Litva** nudi stipendije studentima posljednje godine koji potpišu trogodišnje ugovore o radu s određenom školom ili općinom. U **Nizozemskoj** se nekvalificirani učitelji i nastavnici mogu prijaviti za program stipendiranja učitelja i nastavnika kako bi stekli diplomu preddiplomskog ili diplomskog studija, a **Španjolska** je u srpnju 2021. donijela zakonodavstvo kojim se, među ostalim, nastoji smanjiti broj ugovora o radu na određeno vrijeme za učitelje i nastavnike u javnom sektoru. Neke su države donijele sveobuhvatne reforme kojima se izmjenjuju programi inicijalnog i trajnog obrazovanja učitelja i nastavnika. Na primjer, **Estonija** je donijela „Akcijski plan za novu generaciju učitelja” usmjeren na kvalitetu upravljanja i organizacijske kulture u školama; inicijalno osposobljavanje i osposobljavanje na radnom mjestu za učitelje i nastavnike, mogućnosti za razvoj karijere i napredovanje, potporu tijekom cijele karijere i privlačnost nastavničke struke. Nedavnom reformom u **Francuskoj** svim učiteljima i nastavnicima određena je obveza sudjelovanja u trajnom osposobljavanju, a od siječnja 2022. otvoreni su novi centri za osposobljavanje obrazovnog osoblja. **Cipar**, u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost, i **Poljska** razvijaju sustave evaluacije učitelja i nastavnika te uvode standarde kvalitete nastave. Slično tomu, **Grčka** je nedavno uvela evaluacijski okvir za učitelje i nastavnike te će uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost dodatno uložiti u jačanje njihovih kompetencija. U **Belgiji** (Flandrija) se osobama koje steknu diplomu u nastavničkoj struci izvan redovnog nastavničkog studija može priznati prethodni radni staž od 10 godina, što je važno za određivanje iznosa njihove plaće.

Nakon poremećaja uzrokovanih pandemijom nastavljaju se aktivnosti modernizacije usmjerene na poboljšanje osnovnih vještina i opremanje mladih kompetencijama potrebnima u 21. stoljeću u skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 1 (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju). Provode se sveobuhvatne kurikularne reforme, na primjer u **Belgiji, Slovačkoj, Češkoj, Španjolskoj, Grčkoj i Rumunjskoj**, kako bi se potaknulo stjecanje ključnih kompetencija, pri čemu su u prvom planu obično digitalne vještine i vještine u području STEM-a te kompetencije u području okolišne održivosti. Reforma će se u **Slovačkoj** temeljiti na osnivanju 40 regionalnih centara koji će pomagati školama u aktivnostima mentorstva, savjetovanja i konzultacija i kojima će se pružati potpora u okviru plana za oporavak i otpornost. U **Sloveniji, Nizozemskoj, Mađarskoj i Luksemburgu** posvećuje se više pozornosti digitalnim vještinama u kurikulumima na svim

razinama obrazovanja. U **Bugarskoj** je 2022. uz potporu ESF-a pokrenuta nova nacionalna platforma za e-nastavu koja će se moći upotrebljavati od školske godine 2022./2023. Na toj će platformi učitelji i nastavnici uz pomoć elektroničkih resursa moći stvarati digitalne nastavne sadržaje, kao što su nastavne jedinice, vježbe ili testovi. U **Rumunjskoj** se uvode standardizirani testovi kako bi se poboljšalo praćenje odgojno-obrazovnih ishoda. U **Grčkoj** je prvi put uspostavljen program ocjenjivanja znanja grčkog jezika i matematike na razini sustava za 12 000 učenika. Cilj mu je ocijeniti provedbu novih kurikulumuma i ishode učenja među učenicima na raznim razinama. Nadalje, akcijski plan za digitalno obrazovanje u **grčkoj** strategiji za digitalnu transformaciju za razdoblje 2020.–2025. obuhvaća reviziju kurikulumuma, uvođenje certifikata za osnovne informatičke vještine namijenjenog petnaestogodišnjacima i osiguravanje digitalnih obrazovnih resursa za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. U **Portugalu** školska mreža „Ciência Viva”, koja dobiva potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost, za cilj ima unaprijediti eksperimentalno poučavanje prirodoslovnih predmeta i ojačati znanstvenu kulturu u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju.

Digitalna transformacija obrazovanja i osposobljavanja dobit će znatnu potporu u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost. Države članice provest će velike reforme i ulaganja u digitalno obrazovanje, s tim da će se u digitalno obrazovanje i osposobljavanje¹³⁷ uložiti više od 28 milijardi EUR. Većina zemalja ulagat će u digitalnu infrastrukturu i povezivost, pri čemu će fokus često biti na premošćivanju digitalnog jaza. Ta će se ulaganja provoditi usporedno s mjerama za razvoj digitalnih kompetencija učenika, učitelja i nastavnika. Na primjer, **Njemačka** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost predviđa uspostavu centara kompetencija za digitalno obrazovanje na temelju sustava suradnje između ustanova za obrazovanje učitelja i nastavnika te ustanova za osposobljavanje na radnom mjestu, sveučilišta i istraživačkih instituta. **Bugarska** će u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost ulagati u laboratorije u području STEM-a u školama, uključujući visokotehnološke učionice, s ciljem promicanja digitalne pismenosti i poboljšanja metoda poučavanja predmeta iz područja STEM-a. Uspostavit će se jedan nacionalni i tri regionalna centra za područje STEM-a, koji će organizirati osposobljavanje za učitelje i nastavnike te izrađivati nastavni materijal. Uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost **Grčka** predviđa ulaganja u digitalnu i laboratorijsku infrastrukturu u okviru svojeg šireg obrazovnog sustava te je već osigurala digitalnu opremu (uključujući prijenosna računala i tablete) za više od pola milijuna učenika i studenata iz obitelji s niskim prihodima te za više od 150 000 učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola. **Španjolska** do kraja 2024. namjerava potaknuti digitalnu transformaciju strukovnog osposobljavanja ulaganjem u digitalno i zeleno osposobljavanje nastavnika zaposlenih u strukovnom osposobljavanju, pretvaranje učionica u prostore primijenjene tehnologije, otvaranje učionica za „poduzetništvo” i stvaranje mreže od 50 centara izvrsnosti koji će poticati istraživanja i inovacije. Nakon što je u srpnju 2021. donijela nove mjere u okviru plana za oporavak i otpornost, Španjolska će do 2025. osigurati prijenosne uređaje za najmanje 300 000 učenika iz ranjivih skupina u javnim ili javno subvencioniranim školama. Ujedno će instalirati, ažurirati i održavati interaktivne digitalne sustave (IDS) u najmanje 240 000 učionica u javnim školama kako bi se omogućilo

¹³⁷ Taj se iznos temelji na metodologiji označivanja mjera kao doprinosa određenom stupu za Tablicu pokazatelja za oporavak i otpornost. Odgovara zbroju procijenjenih troškova mjera u području „ljudski kapital u digitalizaciji” kao primarnom ili sekundarnom području politike. Izračun se temelji na 26 planova za oporavak i otpornost koje su Komisija i Vijeće odobrili do studenoga 2022. (sve države članice osim Mađarske). Riječ je o procjenama troškova, a stvarni iznos sredstava temeljit će se na dosegnutim ključnim etapama i ostvarenim ciljevima. Komisija je ocijenila procjene troškova nakon što su početni planovi podneseni i odobreni. Države članice nemaju obvezu dostaviti račune kao dokaz o potrošnji, a Komisija neće provjeravati stvarne troškove mjera koje primaju potporu iz Mehanizma.

kombinirano učenje te će omogućiti digitalno osposobljavanje za 700 000 učitelja i nastavnika. **Portugal** je u siječnju 2022. potpisao ugovore za kupnju 600 000 novih prijenosnih računala za posudbu učiteljima i nastavnicima te učenicima, koji se financiraju u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost. **Irska** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost namjerava uvesti širokopojasni internet u približno 1 100 osnovnih škola i osigurati financijska sredstva za infrastrukturu IKT-a, uključujući uređaje i softver, za više od 3 100 osnovnih i srednjih škola.

Iako je pristup visokom obrazovanju i dalje otežan, posebno za mlade iz ranjivih skupina, neke države članice preusmjeravaju svoje politike na visoko obrazovanje prilagođeno budućnosti s obzirom na usporednu tranziciju. Većina država članica usredotočuje se na kvalitetu akademske ponude, rješavanje problema neusklađenosti vještina i pristupa tržištu rada za osobe s diplomom, kao i na međunarodnu konkurentnost visokih učilišta. Neke zemlje provode i velike reforme upravljanja, koje uključuju i jačanje financiranja na temelju rezultata. U **Cipru** je osnovana nacionalna radna skupina kako bi se iskoristile nove mogućnosti inicijative Europska sveučilišta, kojom se učvršćuje suradnja među visokim učilištima u Europi. U **Bugarskoj** je donesen paket mjera usmjeren na povećanje zahtjeva za nastavno osoblje, poboljšanje akreditacijskog sustava, izmjenu postupka za izdavanje službene potvrde nastavnom osoblju i uvođenje mjera protiv plagijata. Kako bi se zadovoljile potrebe za vještinama u brzorastućim sektorima, u nekim državama članicama, na primjer u **Češkoj, Švedskoj i Finskoj**, u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost uspostaviti će se novi studijski programi i mjesta. U **Finskoj** će visoka učilišta 2022. povećati kvotu za upis otvaranjem najmanje 600 studijskih mjesta u programima preddiplomskih studija. U **Italiji** se planira uspostava triju centara za digitalno obrazovanje usmjerenih na digitalnu transformaciju visokog obrazovanja. U **Slovačkoj** će se uvesti ugovori o uspješnosti između škola i vlade kako bi se pridonijelo profiliranju i diversifikaciji sveučilišta na temelju njihovih specifičnih prednosti i potencijala za razvoj. Samo nekoliko zemalja ima ciljane strategije za povećanje uključivosti i dostupnosti visokog obrazovanja. U **Irskoj** se okvirom „Financiranje budućnosti” povećavaju financijska sredstva za potporu studentima, utvrđuju mogućnosti za održivo financiranje visokog obrazovanja i planovi za poboljšanje kvalitete visokog obrazovanja. Njime se nastoji riješiti problem nedostatka vještina i potiče sudjelovanje nedovoljno zastupljenih skupina, pri čemu se postupno smanjuju školarine i povećavaju studentske stipendije, a ujedno se postupno ukidaju studentski zajmovi. Slično tomu, **Španjolska i Italija** povećavaju broj stipendija i ulažu u studentski smještaj.

Više država članica pokrenulo je sveobuhvatne reforme svojih sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (SOO). U **Portugalu** su u skladu s reformom u okviru plana za oporavak i otpornost vlada i socijalni partneri u srpnju 2021. zaključili trostrani sporazum o strukovnom osposobljavanju i kvalifikacijama. Cilj je sporazuma uspostaviti prilagodljiviji i fleksibilniji sustav upravljanja usmjeren na digitalno učenje i razvoj poslijesrednjoškolskih i srednjih razina SOO-a. **Španjolska** je u ožujku 2022. u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost uvela zakon kojim se dva postojeća sustava SOO-a (jedan povezan s obrazovanjem, drugi s tržištem rada) objedinjuju u jedinstveni okvir, čiji je cilj primjena perspektive cjeloživotnog učenja. Nakon zakona uslijedio je sporazum o inovacijama, internacionalizaciji u SOO-u te digitalnoj i zelenoj tranziciji. U **Bugarskoj** će se popisati zanimanja i standarda u području SOO-a prvi put ažurirati u okviru strateške operacije fonda ESF+ donesene 2022. U okviru plana za oporavak i otpornost predviđene su nove izmjene regulatornog okvira za SOO kojima se izmjenjuje popis struka za SOO i njihovi programi u skladu s potrebama tržišta rada. Osim toga, u okviru plana za oporavak i otpornost obnovit će se 24 centra izvrsnosti u području SOO-a, a njihovo će se djelovanje podupirati u okviru fonda ESF+. U **Latviji** su u ožujku 2022. uvedene izmjene Zakona o strukovnom obrazovanju kojima se

proširuju mogućnosti stjecanja kvalifikacija izvan određene škole, npr. u okviru programa mobilnosti, u drugim obrazovnim ustanovama ili radnim okruženjima, kao i u okviru neformalnog učenja, te se uvodi modularni pristup. Reformom se pojašnjavaju i uvjeti naukovanja i učenja kroz rad, uvodi se osiguranje od nezgoda za polaznike, poboljšava se praćenje osoba s diplomom te se određene škole za SOO kategoriziraju kao centri izvrsnosti. U Litvi je 2022. uveden ili će biti uveden niz reformi povezanih sa SOO-om, koje obuhvaćaju naukovanje, procjene kompetencija, konsolidaciju mreže SOO-a te centara za strukovnu izvrsnost u skladu s obvezama iz nacionalnog plana za oporavak i otpornost.

Države članice proširile su mogućnosti pristupa poslijesrednjoškolskom i visokom obrazovanju za osobe sa završenim SOO-om na srednjoškolskoj razini u skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 1 (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje). Na primjer, **Mađarska** je izmijenila svoj sustav bodovanja pri upisu u visoko obrazovanje i tako omogućila izračun bodova za upis na temelju rezultata u okviru SOO-a počevši od akademske godine 2021./2022. U **Švedskoj** su izmijenjeni zahtjevi za nacionalne strukovne programe u okviru srednjoškolskog obrazovanja kako bi učenici mogli ispuniti osnovne kriterije za upis u visoko obrazovanje, na primjer zahtjevi koji se odnose na znanje švedskog i engleskog jezika. **Italija** povećava broj ustanova za strukovno osposobljavanje na visokoj razini uspostavom mreža koje uključuju poduzeća, sveučilišta i istraživačke centre, lokalna tijela i sustave obrazovanja/osposobljavanja. **Portugal** je izmjenom sustava „tečajeva tehnološke specijalizacije” ojačao ulogu takvih tečajeva kao dvojnog certificiranog osposobljavanja koje se pohađa nakon srednjoškolskog obrazovanja, a ne spada u visoko obrazovanje te kojim se stječu kvalifikacije na temelju specijaliziranog tehničkog osposobljavanja. **Rumunjska** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost osmišljava cjelovitu profesionalnu putanju za visoko tehničko obrazovanje, kojom će se omogućiti cjelovito obrazovanje za učenike upisane u dvojne srednjoškolske programe kako bi mogli pohađati programe visokog obrazovanja. Cilj je te reforme, koja uključuje više ulaganja uz potporu u okviru plana za oporavak i otpornost, povećati kvalitetu, privlačnost i relevantnost dvojnog obrazovanja na tržištu rada, a očekuje se da će se stopa učenika srednjih škola koji odabiru takav smjer obrazovanja povećati sa 17 % na 40 % do 2026.

U širim strategijama za vještine ili mjerama zapošljavanja u više država članica posebna se pozornost posvećuje vještinama za zelenu i digitalnu tranziciju. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost i u skladu s predstojećim Europskim socijalnim fondom plus (ESF+) **Španjolska** namjerava financirati prekvalifikaciju radnika kojima prijeti otpuštanje radi stjecanja novih vještina za digitalnu, zelenu i produktivnu transformaciju. Osim toga, provest će se anketa kako bi se utvrdile odgovarajuće potrebe za vještinama u najmanje 23 proizvodna sektora. U okviru **litavskog** plana za oporavak i otpornost pokrenut je pilot-program za povećanje dosega i raznolikosti mjera zapošljavanja. Njime se nastojalo pridonijeti ciljevima digitalne i zelene transformacije te promicati kružno gospodarstvo. **Grčka** je reformirala svoj nacionalni sustav cjeloživotnog učenja pri čemu je u prvi plan stavila digitalne i zelene vještine, a od kraja 2022. ponudit će posebne programe osposobljavanja za oko pola milijuna ljudi kako bi unaprijedili digitalne i zelene vještine. U **Cipru** Nacionalna strategija za cjeloživotno učenje za razdoblje 2021.–2027. uključuje poseban stup koji se odnosi na zelenu tranziciju i održivost. Kako bi zadovoljile potražnju za vještinama koja se stalno mijenja, neke države članice mjere i predviđaju potrebe za vještinama i na tome temelje svoje politike. Na primjer, **Estonija** i **Irska** utvrđuju budući nedostatak vještina u okviru participativnog postupka koji uglavnom uključuje predstavnike javnih tijela, javne službe za zapošljavanje, poslodavce, socijalne partnere, sveučilišta i različite stručnjake.

S obzirom na digitalnu transformaciju brojne države članice provode sveobuhvatne strategije za unapređenje digitalnih vještina svojeg odraslog stanovništva. Mjere politike najčešće su usmjerene na izravno osposobljavanje i usavršavanje u području digitalnih vještina. Na primjer, u kontekstu svojeg plana za oporavak i otpornost **Španjolska** nastoji poboljšati razinu digitalnih vještina stanovništva. Jednom mjerom predviđa se mreža centara za potporu osposobljavanju u području osnovnih i naprednih digitalnih vještina u okviru koje će se nastojati povećati autonomija starijih osoba i olakšati osposobljavanje ranjive djece te provoditi razne kampanje za jačanje svijesti. Predviđaju se i aktivnosti za povećanje digitalnih sposobnosti općeg stanovništva u suradnji s privatnim sektorom, kao što je platforma za osposobljavanje „Digitalizate Plus” sa slobodnim pristupom, kao i razvoj digitalnih resursa za širenje i poučavanje španjolskog jezika do kraja 2025. Neke države članice, na primjer **Češka** i **Estonija**, ulažu znatna sredstva u izravne programe usavršavanja digitalnih vještina usmjerene na opće stanovništvo. To uključuje i programe osposobljavanja u području digitalnih vještina usmjerene na posebne ciljne skupine kao što su tražitelji zaposlenja, ključni stručnjaci i poslodavci, posebno MSP-ovi. Valonska vlada u **Belgiji** u rujnu 2021. donijela je novi nacrt odluke o jačanju osnovnih digitalnih vještina. U toj se odluci predviđa povećanje broja sati osposobljavanja, standardizirana pedagogija, koordinacija sa službama za zapošljavanje te stabilnije i pojačano financiranje struktura koje provode to osposobljavanje. U **Luksemburgu** je u listopadu 2021. donesen nacionalni akcijski plan za digitalnu uključenost s istaknutim odjeljkom o digitalnim vještinama. Planom se predviđa razvoj digitalne pismenosti u formalnom i neformalnom obrazovanju za sve razine i sve dobne skupine, uz posebne inicijative koje građanima omogućuju stjecanje digitalne autonomije. Kako bi unaprijedila digitalno obrazovanje i promovirala digitalne kompetencije građana i zaposlenika u raznim sektorima, **Poljska** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost izradila plan razvoja digitalnih kompetencija za razdoblje 2023.–2030. **Malta** je u postupku izrade „popisa digitalnih vještina” svoje radne snage, čiji bi rezultati trebali biti objavljeni do kraja 2022. U **Finskoj** je u proljeće 2022. u okviru opsežne reforme kontinuiranog učenja iz plana za oporavak i otpornost objavljen prvi poziv na podnošenje prijave za pružanje usluga osposobljavanja radi jačanja digitalnih i/ili zelenih vještina. **Bugarska** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost ulaže u uspostavu platforme za obrazovanje odraslih, čiji je cilj osposobljavanje 500 000 osoba u području digitalnih vještina. U okviru ulaganja predviđenih planom za oporavak i otpornost **Rumunjska** namjerava pretvoriti nekoliko knjižnica u centre za digitalne vještine u kojima će 100 000 osoba iz zajednica u nepovoljnom položaju pohađati osposobljavanje u području osnovnih digitalnih vještina. U okviru **irske** strategije za pismenost, matematičku pismenost i digitalnu pismenost odraslih omogućuje se besplatna potpora odraslima pri stjecanju osnovnih digitalnih vještina potrebnih za sudjelovanje u društvu. Cipar je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost donio Nacionalni akcijski plan za e-vještine usmjeren na jačanje digitalnih vještina u cijelom društvu.

Strukovno obrazovanje i osposobljavanje može imati ključnu ulogu u promicanju digitalnih vještina. **Španjolska** ulaže u digitalnu transformaciju SOO-a u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost koji sadržava ključne mjere za digitalno i zeleno osposobljavanje nastavnika zaposlenih u strukovnom osposobljavanju te za pretvaranje učionica u praktične prostore koji nalikuju na radna okruženja u području tehnologije. U **Litvi** zakonodavstvo o programu naukovanja povezano s planom za oporavak i otpornost sadržava poseban cilj koji se odnosi na digitalnu transformaciju, pri čemu se navodi da će najmanje 40 % programa naukovanja biti usmjereno na digitalne vještine. Kako bi se zadovoljila sve veća potreba za digitalnim vještinama, **Portugal** preispituje sadržaj strukovnog i obrazovnog osposobljavanja koji je uvršten u nacionalni katalog kvalifikacija u tom području. To posebno uključuje module osposobljavanja povezane s tehnologijama i

alatima kako bi se unaprijedile vještine koje se na temelju dijagnoze predviđanja vještina pokazu kao najtraženije u profesionalnom kontekstu.

U kontekstu europskog zelenog plana i potrebe za ubrzanim prelaskom na čistu energiju uslijed ruske ratne agresije na Ukrajinu države članice provode mjere za poticanje i razvoj vještina za zelenu tranziciju. Na primjer, u **Estoniji** plan za oporavak i otpornost uključuje ulaganja u zelene vještine usmjerena na usavršavanje i prekvalifikaciju kako bi se pripremila radna snaga sa širim znanjem i vještinama u zelenom gospodarstvu. Mjerom se potiče uvođenje zelenih tehnologija u okviru prijenosa znanja, modernizacije sadržaja i organizacije programâ stručnog osposobljavanja u visokom obrazovanju i SOO-u, kao i usavršavanja i prekvalifikacije. Ažurirat će se i, prema potrebi, izraditi novi strukovni standardi, pri čemu će se navesti ishodi učenja zelenih vještina i odabrati posebna područja i vještine koji najviše utječu na zelenu tranziciju. Nadalje, teritorijalni plan za pravednu tranziciju estonske regije Ida-Viru koja ovisi o naftnom škriljercu sadržava mjere usmjerene na usavršavanje i prekvalifikaciju radnika i tražitelja zaposlenja te na pružanje pomoći u traženju posla i aktivno uključivanje tražitelja zaposlenja. U **Švedskoj** je vlada predložila da se 2022. uloži 100 milijuna SEK kako bi se poboljšale vještine povezane s klimom (*kompetenslyft för klimatet*). Švedska agencija za inovacije Vinnova trenutačno osmišljava prijedlog te mjere, u kojem će navesti koji će se programi smatrati prihvatljivima, kako će se financijska sredstva raspodijeliti i koje će tijelo biti odgovorno za upravljanje. U **Danskoj** je u travnju 2022. donesen paket od 100 milijuna DKK za zeleno osposobljavanje i usavršavanje. Ta će se financijska sredstva uložiti, među ostalim, u opremu i razvoj vještina za voditelje osposobljavanja, uglavnom u područjima poljoprivrede, prehrane, tehnologije, građevinarstva i prometa. Općenito, svi pružatelji usluga poslovnog osposobljavanja i osposobljavanja za tržište rada mogu se prijaviti za dodjelu financijskih sredstava za razvoj i testiranje obrazovnih putanja u području prilagodbe klimatskim promjenama i zelene tranzicije u razdoblju od 2022. do 2025.

Provedba osposobljavanja važno je područje politike za zadovoljavanje potreba za vještinama u okviru zelene tranzicije. U nekim su državama članicama, primjerice u **Irskoj** i **Španjolskoj**, osigurani posebni programi osposobljavanja za stručnjake u sektorima i zanimanjima u kojima postoji velika potražnja za zelenim radnim mjestima. **Malta** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost namjerava uvesti program osposobljavanja i certifikacije u građevinskoj industriji koji će biti posebno usmjeren na obnovu. U **Austriji** *klimaaktivom*, inicijativom za zaštitu klime Saveznog ministarstva za klimatsku politiku, okoliš, energetiku, mobilnost, inovacije i tehnologiju, uvode se inovativni sadržaji u postojeće obrazovne programe i trenutačno se nude kvalifikacije stručnjacima u području gradnje i obnove, energetske i građevinske tehnologije, zelene informacijske tehnologije, uštede energije, gospodarenja energijom, energetske savjetovanja i mobilnosti. Postoje i inicijative za poticanje nezaposlenih osoba na pohađanje osposobljavanja za zelene vještine. U **Danskoj** se nekvalificiranim radnicima i radnicima sa zastarjelim vještinama daje pravo na veće naknade za nezaposlene (110 % osnovice) ako se upišu u program strukovnog obrazovanja u zanimanjima u kojima nedostaje radne snage, uključujući osposobljavanje za zelena radna mjesta.

Kako bi se povećalo sudjelovanje u obrazovanju odraslih, posebno među niskokvalificiranim radnicima, države članice uvode mjere za djelotvornije otvaranje prema ciljnim skupinama u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 1 i br. 4 (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje odnosno aktivna potpora zapošljavanju). Na primjer, u **Belgiji** je flamanska zajednica uz djelomičnu financijsku potporu u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost pokrenula strategiju namijenjenu određenim skupinama odraslog stanovništva, koja je ujedno usklađena s razvojem programa individualnih računa za

učenje i mjera kojima se podupiru pružatelji usluga obrazovanja za odrasle i jačaju partnerstva za cjeloživotno učenje. Tim se dopunjuje individualno pravo na pet dana osposobljavanja po zaposleniku godišnje (u ekvivalentima punog radnog vremena), koje će se 2024. provesti na saveznoj razini u kontekstu plana za oporavak i otpornost. U **Grčkoj** su individualni računi za učenje okosnica velike reforme obrazovanja odraslih koja se provodi u kontekstu plana za oporavak i otpornost te zemlje, a čiji je cilj bolje odgovoriti na potrebe tržišta rada u okviru poboljšanog mehanizma predviđanja vještina. Uvođenje individualnih računa za učenje uz potporu fonda ESF+ navedeno je u **ciparskoj** sveobuhvatnoj strategiji cjeloživotnog učenja za razdoblje 2021.–2027. Strategijom se, među ostalim, nastoji omogućiti da cjeloživotno učenje bude dostupno i relevantno za sve odrasle osobe. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost u **Litvi** će se razviti novi IT sustav koji se temelji na modelu individualnih računa za učenje namijenjen odraslima koji žele nastaviti s učenjem, a ujedno će se omogućiti pristup povezanim uslugama, kao što su profesionalno usmjeravanje i priznavanje vještina i kompetencija. Kako bi programi obrazovanja odraslih više odgovarali potrebama tržišta rada, **Hrvatska** je uskladila programe obrazovanja odraslih s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom i unaprijedila priznavanje informalnog i neformalnog učenja. U **Danskoj** se provodi inicijativa za rotaciju radnih mjesta čiji je cilj omogućiti radnicima da se uključe u obrazovanje i ostvare korist od kontinuiranog učenja u okviru programâ zamjene za osobe s manjkom vremena. **Mađarska** je uvela program (vrijedan 175 milijuna EUR) u rujnu 2021. za usavršavanje 70 tisuća zaposlenika do 2025., u okviru kojeg se dodjeljuju poticaji za uključivanje skupina u nepovoljnom položaju kao što su niskokvalificirani radnici, mladi, zaposlenici stariji od 50 godina ili osobe s invaliditetom.

Države članice nastoje osigurati kvalitetu, priznavanje i razumijevanje mikrokvalifikacija koje se sve više primjenjuju u sustavima obrazovanja, osposobljavanja i tržišta rada u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 1 i br. 4 (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju odnosno aktivnoj potpori zapošljavanju). S obzirom na to da taj instrument ima velik potencijal kad je riječ o ponudi brzog i ciljanog usavršavanja i prekvalifikacije za radnike, učenike i tražitelje zaposlenja s obzirom na usporednu tranziciju, neke države članice institucionaliziraju primjenu i priznavanje mikrokvalifikacija. U **Irskoj** su potvrde o mikrokvalifikacijama uvrštene u irski Nacionalni kvalifikacijski okvir od njegove uspostave 2003. U 2022. dodjeljuju ih različiti pružatelji usluga, uključujući visoka učilišta, pružatelje usluga SOO-a te pružatelje usluga neformalnog obrazovanja. Akteri na tržištu rada sve ih više cijene jer omogućuju ciljano, fleksibilno i provjerljivo usavršavanje. U **Nizozemskoj** se mikrokvalifikacije (*edubadges*) mogu izdavati na internetu, a njihovi primatelji mogu ih pohraniti i podijeliti s poslodavcima ili pružateljima usluga obrazovanja kako bi obrazovanje odraslih postalo fleksibilnije i pristupačnije. Nakon donošenja novog Zakona o obrazovanju odraslih u okviru plana za oporavak i otpornost u **Hrvatskoj** su mikrokvalifikacije 2021. postale dio formalnog obrazovanja odraslih. Hrvatski kvalifikacijski okvir obuhvaćat će jedinice ishoda učenja povezane s kratkim tečajevima osposobljavanja u okviru kojih se mogu steći djelomične ili potpune kvalifikacije. Nedavno su u **Španjolskoj** novim zakonom o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (Organski zakon br. 3/2022) mikrokvalifikacije integrirane u formalni SOO te je omogućeno prikupljanje i objedinjavanje jedinstvenih kvalifikacija u formalnu potvrdu o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Slično tomu, u **Latviji** se novim zakonom o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju iz ožujka 2022. omogućuje prikupljanje mikrokvalifikacija radi stjecanja potpune kvalifikacije ili radi njihove upotrebe kao samostalne kvalifikacije. Revizijom Zakona o obrazovanju odraslih (koja je u tijeku) **Estonija** nastoji regulirati sadržaj, pružanje, kvalitetu i trajanje iskustava učenja na temelju kojih se dodjeljuju mikrokvalifikacije. U nekim drugim državama članicama, na primjer u **Poljskoj, Sloveniji i Finskoj**, u tijeku su savjetovanja i rasprave o pravnim inicijativama

povezanima s mikrokvifikacijama. U Poljskoj će se mikrokvifikacije uvesti uz potporu iz fonda ESF+.

Ojačana Garancija za mlade i dalje je okosnica politike za poticanje strukturnih reformi i mjera koje pridonose zapošljivosti mladih. U okviru ojačane Garancije za mlade u skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 4 (o aktivnoj potpori zapošljavanju) i u kontekstu mjera koje se financiraju iz fondova EU-a (ESF+, Mehanizam za oporavak i otpornost) neke države članice pokrenule su nove inicijative za provedbu ojačane Garancije za mlade. **Portugal** je donio „Ojačani nacionalni plan za provedbu Garancije za mlade” krajem 2021., a u lipnju 2021. **Španjolska** je uvela „Plan Garancije za mlade plus za razdoblje 2021.–2027.” i „Strategiju za mlade do 2030.”. **Litva, Švedska i Estonija** nedavno su donijele nove planove provedbe Garancije za mlade (Estonija u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost). Druge države članice, na primjer **Hrvatska i Grčka**, ažuriraju svoje planove provedbe Garancije za mlade, dok **Bugarska** radi na nacionalnom okvirnom sporazumu za provedbu Garancije za mlade.

Brojne države članice uz potporu sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost provode reforme i nove programe, uključujući poticaje za zapošljavanje i popratne programe usmjerene na mlade. Cilj im je povećati zapošljivost mladih u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 1 i br. 3 (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju odnosno jednakim mogućnostima). U **Estoniji** plan za oporavak i otpornost obuhvaća više mjera za potporu mladima, kao što je reforma vještina za potporu digitalnoj tranziciji, uključujući nove mogućnosti zapošljavanja za zaposlene i nezaposlene osobe u okviru usavršavanja i prekvalifikacije u području IKT-a. U okviru druge mjere, koja se naziva „Moj prvi posao” i čiji je cilj smanjiti nezaposlenost mladih, potiče se zapošljavanje mladih osoba koje nemaju mnogo radnog iskustva kombiniranjem subvencija za plaće i mogućnosti osposobljavanja. U okviru programa „Proto Ensimo” (prvi pečat) u **Grčkoj** olakšava se prvi ulazak mladih na tržište rada i otvaraju se nova radna mjesta u privatnom sektoru isplatom subvencija u iznosu od 600 EUR (ili 300 EUR za nepuno radno vrijeme) mladim zaposlenicima i poslodavcima. **Španjolska** je u svoj plan za oporavak i otpornost uvrstila mjeru „Ulaganje u nezaposlenost mladih”, koja se sastoji od tri programa. Cilj je programa „Tandem” stjecanje stručnih kompetencija osposobljavanjem u kombinaciji sa zapošljavanjem, pri čemu je najmanje 25 % programa usmjereno na vještine povezane s klimom, a 25 % na digitalne vještine. Drugi je program „Prvo iskustvo”, kojim se olakšava stjecanje prvog radnog iskustva, pri čemu je najmanje 20 % programa namijenjeno vještinama povezanima s klimom, a 20 % digitalnim vještinama. Naposljetku, programom „Investigo” omogućuje se rad povezan s razvojem istraživačkog projekta. U **Cipru** se u okviru plana za oporavak i otpornost planira uspostava mobilnih jedinica javnih službi za zapošljavanje kako bi se poboljšao kontakt s mladima koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (pripadnici skupine NEET). Nadalje, ciparskim planom za oporavak i otpornost obuhvaćen je i program kojim se poslodavcima u privatnom sektoru daju subvencije kao poticaj za zapošljavanje mladih nezaposlenih osoba i pripadnika skupine NEET (u dobi od 15 do 29 godina) i kojim se osigurava osposobljavanje u trajanju od dva mjeseca. Cipar namjerava riješiti i problem neusklađenosti između obrazovanja i tržišta rada kad je riječ o vještinama tako što će do 2023. proširiti pilot-mehanizme za praćenje osoba s diplomom na sva visoka učilišta. Naposljetku, Cipar uz financijsku potporu iz fonda ESF+ namjerava provesti i inicijativu „Aim-Learn-Master-Achieve” (ALMA), koja je usmjerena na pripadnike skupine NEET, a posebno mlade u nepovoljnom položaju. Inicijativa ALMA promicat će se suradnjom/partnerstvom između javnih službi za zapošljavanje, poslodavaca/poduzeća i drugih potencijalnih partnerskih organizacija. **Slovačka** namjerava ažurirati inicijativu „Praksa za osobe s diplomom”, čiji je cilj povećati zapošljivost tražitelja zaposlenja u nepovoljnom položaju (npr. pripadnici

skupine NEET, osobe koje su napustile školovanje) tako što će im se omogućiti stjecanje i jačanje radnih vještina u okviru praktičnog iskustva u poduzeću.

Neke države članice pokrenule su inicijative za poboljšanje integracije starijih radnika na tržišta rada i njihove zapošljivosti, što će pridonijeti i suočavanju s problemom demografskih promjena u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 3 i br. 4 (o jednakim mogućnostima odnosno aktivnoj potpori zapošljavanju). U kontekstu pandemije **Luksemburg** je privremeno ublažio pravila kojima se ograničava zapošljavanje osoba koje su otišle u prijevremenu mirovinu uz plaću kako bi se zadovoljila potreba za osobljem u raznim sektorima, posebno u sektoru zdravstvene skrbi.

Države članice sve više donose mjere za odobravanje trajnog obiteljskog dopusta i posebnih dopusta za osobe koje skrbe o drugima kako bi se potaknulo veće sudjelovanje žena na tržištu rada u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 2 i br. 9 (o rodnoj ravnopravnosti odnosno ravnoteži između poslovnog i privatnog života). U **Belgiji** je od 1. rujna 2021. najdulje trajanje dopusta radi neformalne skrbi o osobi kojoj je potrebna skrb produljeno na tri mjeseca punog radnog vremena ili šest mjeseci skraćenog radnog vremena za petinu ili polovinu. U **Danskoj** su od kolovoza 2022. na snagu stupile nove mjere prema kojima će se financijska potpora nakon rođenja djeteta jednako podijeliti između roditelja i biti isplaćena u obliku naknade za roditelje/očeve nakon rođenja djeteta u razdoblju od 24 tjedna. Dio dopusta može se prenijeti s jednog roditelja na drugog. U kolovozu 2022. **irska** vlada odobrila je opću strukturu planiranog Zakona o ravnoteži između poslovnog i privatnog života i raznim odredbama čiji je cilj uvesti pravo na pet dana dopusta godišnje za potrebe zdravstvene skrbi povezane s teškom bolešću i produljenje postojećeg prava na stanke za dojenje na temelju Zakona o zaštiti majčinstva sa šest mjeseci na dvije godine. Osim toga, irski Zakon o roditeljskom dopustu iz 2019. ažuriran je u listopadu 2021., čime je plaćeni roditeljski dopust produljen s pet na sedam tjedana kako bi se mogao koristiti fleksibilno dok dijete ne navrší dvije godine. U **Italiji** se reformom iz lipnja 2022. nastoji promicati ravnoteža između poslovnog i privatnog života radnika koji imaju obveze skrbi kao roditelji i/ili pružatelji skrbi kako bi se uvela ravnopravnija podjela odgovornosti za skrb između muškaraca i žena te promicala rodna ravnopravnost na radnom mjestu i u obitelji. Od 2022. ažurirano je zakonodavstvo kako bi se uspostavio obvezni i neobvezni očinski dopust od 10 dana odnosno jednog dana (ako je preuzet od majke). Osim toga, zakonom donesenim u travnju 2022. nastoji se pružiti potpora obiteljima s djecom i potaknuti usklađivanje poslovnog i obiteljskog života uvođenjem univerzalne mjesečne naknade za svu uzdržavanu djecu, unaprijediti razne vrste obiteljskih dopusta, uvesti poticaje kako bi se žene s obvezama skrbi uključile u radnu snagu te osmisliti politike kojima se pomaže obiteljima s troškovima obrazovanja i školovanja. U studenome 2021. **Cipar** je uveo reformu kojom se roditeljni dopust povećava s 18 na 22 tjedna za rođenje ili posvojenje drugog djeteta ili dobivanje drugog djeteta uz pomoć zamjenske majke te na 26 tjedana za treće dijete. Očinski dopust traje dva tjedna i mora se iskoristiti u roku od 16 tjedana od rođenja ili posvojenja djeteta. Do kraja 2022. Cipar namjerava uvesti i pravo na plaćeni roditeljski dopust, pravo na fleksibilno korištenje roditeljskog dopusta i pravo na dopust za skrbnike. **Litva** je poduzela mjere za uvođenje dodatnih dana roditeljskog dopusta 2022. s obzirom na broj djece i invaliditet djece (vidjeti odjeljak 2.3.2). Od 4. rujna 2022. **Finska** u okviru reforme obiteljskog dopusta nastoji povećati ravnopravnost između roditelja kad je riječ o poslovnom životu te će, uzimajući u obzir različite vrste obitelji, oba roditelja dobiti po 160 dana plaćenog roditeljskog dopusta. Od toga se najviše 63 dana plaćenog dopusta mogu prenijeti na drugog roditelja ili skrbnika, supružnika ili supružnika drugog roditelja. Ostatak trudnoće štiti se plaćenim trudničkim dopustom od 40 dana. Dopust se može podijeliti na više razdoblja sve dok dijete ne navrší dvije godine. **Nizozemska** je 2. kolovoza 2022. uvela pravo na plaćeni roditeljski dopust u trajanju od devet tjedana po stopi od 70 % dnevnice. **Francuska** je u studenome 2021.

povećala broj dana dopusta (310 dana koji se moraju iskoristiti u tri godine uz mogućnost jednog produljenja) i financijsku potporu na koju roditelji imaju pravo u slučaju teške bolesti djeteta. Osim toga, roditelji imaju pravo na dva dana dopusta ako se djetetu dijagnosticira kronična bolest. U **Malti** su 2022. besplatne usluge skrbi o djeci proširene na zaposlenike koji rade navečer, vikendom ili u smjenama. Nadalje, novim zakonom donesenim u srpnju 2022. uveden je i produljen plaćeni očinski dopust od 10 dana za očeve i druge roditelje nakon rođenja ili posvojenja djeteta. Osim toga, uvedeno je pravo na četiri mjeseca plaćenog roditeljskog dopusta za svakog roditelja djeteta mlađeg od 8 godina, pravo na neplaćeni dopust za skrbnike u trajanju od pet radnih dana godišnje i pravo na fleksibilne radne uvjete za radnike s djecom mlađom od osam godina i pružatelje skrbi. Od kolovoza 2022. u **Bugarskoj** otac ili muški zakonski skrbnik ima pravo na dva mjeseca plaćenog dopusta radi skrbi (uz naknadu od 710 BGN, oko 363 EUR) za djecu do dobi od osam godina pod uvjetom da već nije iskoristio sličan program.

Države članice uvode mjere o zajedničkim i fleksibilnim radnim uvjetima za obitelji i osobe s obvezama skrbi u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 2 i br. 9 (o rodnoj ravnopravnosti odnosno ravnoteži između poslovnog i privatnog života). **Češka** je u siječnju 2021. uvela izmjenu zakona kojom se zaposlenicima koji rade u nepunom radnom vremenu omogućuje da dijele jedno radno mjesto. Cilj je te mjere proširiti fleksibilne radne uvjete, a sufinancira se iz ESF-a, pri čemu se financijskim poticajima pokriva dio plaće i podupiru koordinatori obiteljskih politika u regijama, kao i metodološki vodiči te analiza politika i uspješnih primjera iz prakse. U **Irskoj** se planiranim Zakonom o ravnoteži između poslovnog i privatnog života i raznim odredbama nastoji uvesti pravo na temelju kojeg bi pružatelji skrbi mogli zatražiti fleksibilne radne uvjete, uključujući smanjenje broja radnih dana bez skraćivanja radnog vremena ili skraćivanje radnog vremena. **Cipar** do kraja 2022. namjerava zaposlenim roditeljima s djecom u dobi do osam godina i pružateljima skrbi dati pravo da zatraže fleksibilne radne uvjete. U **Litvi** su 2022. poduzete mjere za uvođenje mogućnosti skraćivanja radnog dana i za organizaciju rada na daljinu i fleksibilnog radnog vremena za trudnice ili dojilje ili samohrane roditelje koji odgajaju djecu u dobi do 14 godina (ili do 18 godina ako je riječ o djeci s invaliditetom) te za roditelje koji odgajaju djecu u dobi do osam godina.

Više je država članica poduzelo mjere kojima se promiče uključivanje, potiče zapošljavanje žena i otklanjanje rodno uvjetovane razlike u plaćama u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 2 i br. 4 (o rodnoj ravnopravnosti odnosno aktivnoj potpori zapošljavanju). U **Irskoj** je u srpnju 2021. izmijenjen Zakon o informacijama o rodno uvjetovanim razlikama u plaćama te će u skladu s njim organizacije biti dužne izvješćivati o rodno uvjetovanim razlikama u plaćama pri čemu će navesti razlike u plaćama žena i muškaraca, uključujući bonuse. Taj će se zahtjev u početku primjenjivati na organizacije s 250 ili više zaposlenika, ali će se s vremenom proširiti na organizacije s 50 ili više zaposlenika. Zakonom se od poslodavaca zahtijeva i da navedu razloge za te razlike i mjere za njihovo otklanjanje, koje se moraju predložiti, ali nisu obvezujuće. U **Italiji** se u Zakonu o proračunu za 2022. predviđa povećanje vrijednosti fonda kojim će se podupirati rodna jednakost u plaćama u iznosu od 50 milijuna EUR godišnje, počevši od 2023. Sredstva su namijenjena intervencijama usmjerenima na poticanje i prepoznavanje društvene vrijednosti rodne jednakosti u plaćama i jednakih mogućnosti na radnom mjestu u gospodarskom razvoju. Osim toga, cilj je nacionalnog strateškog plana utvrditi primjere dobre prakse za borbu protiv rodni stereotipa, otklanjanje rodno uvjetovanih razlika u zaposlenosti, postizanje ravnopravnog sudjelovanja u gospodarskim sektorima, rješavanje problema razlike u plaćama i mirovinama te uspostavu rodne ravnoteže u donošenju odluka. Osim toga, u talijanskom planu za oporavak i otpornost predviđaju se ulaganja kojima se promiče žensko poduzetništvo, podupire provedba inovativnih poslovnih projekata za poduzeća koja osnuju i

vode žene ili pretežno žene te ulaganja u certifikacijski sustav za poduzeća koja u okviru svojeg poslovanja promiču rodnu ravnopravnost. U **Francuskoj** je zakonom iz prosinca 2021. uveden niz mjera usmjerenih na poticanje gospodarske ravnopravnosti žena i muškaraca, kao i ravnopravnosti na radnom mjestu. Od 1. ožujka 2022. poslodavci s najmanje 1 000 zaposlenika dužni su svake godine objavljivati sve razlike u zastupljenosti žena i muškaraca među višim rukovoditeljima i članovima upravljačkih tijela. Te će se informacije objavljivati na internetskim stranicama Ministarstva rada od 1. ožujka 2023. To uključuje i uspostavu kvote od 30 % na rukovodećim radnim mjestima u poduzećima od 1. ožujka 2026., uz daljnja povećanja (40 % od 1. ožujka 2029.). **Grčka** je u listopadu 2021. donijela okvir za pružanje usluga skrbi o djeci u dobi od dva mjeseca do dvije i pol godine te za provedbu inicijative „Dadilje iz susjedstva”, kojom se podupire pristup žena tržištu rada i promiče ravnoteža između poslovnog i privatnog života. Prije provedbe na nacionalnoj razini provest će se pilot-faza u 33 općine.

Države članice uvele su nove inicijative i provele reforme za povećanje zapošljavanja i zapošljivosti osoba s invaliditetom u skladu s načelom europskog stupa socijalnih prava br. 17 (o uključivanju osoba s invaliditetom). U **Belgiji** se reforma javnih službi za zapošljavanje Valonije „Talenti-Poticaj-Mobilizacija” financira u okviru belgijskog plana za oporavak i otpornost, a cilj joj je pružiti usluge prilagođene potrebama i individualne programe za ranjive tražitelje zaposlenja, uključujući osobe s invaliditetom. **Bugarska** namjerava provesti program kojim se potiče održivo zapošljavanje ranjivih skupina, uključujući osobe s invaliditetom, uz proračun od 51,1 milijun EUR koji se financira iz fonda ESF+. Inicijativa će biti usmjerena na 3 600 pripadnika ranjivih skupina, uključujući osobe s invaliditetom, kojima će se pružiti potpora u vidu subvencioniranog zapošljavanja, mentorstva, prilagodbe radnog okruženja i prijevoza. **Češka** je u listopadu 2022. povećala poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Kako bi se povećao opseg usluga povezanih sa zapošljavanjem koje javne službe za zapošljavanje nude osobama s invaliditetom, **Irska** je u srpnju 2021. donijela pristup ranog uključivanja. U okviru tog pristupa, čija se potpuna primjena očekuje do kraja 2022., irske će javne službe za zapošljavanje aktivno i što prije nuditi i pružiti usluge i potporu povezanu sa zapošljavanjem tražiteljima zaposlenja s invaliditetom. Angažman će biti dobrovoljan, prilagođen potrebama osobe i usmjeren na otklanjanje prepreka s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom. **Hrvatska** je u veljači 2022. donijela Zakon o izmjenama Zakona o tržištu rada, kojim su poboljšani uvjeti za dodjelu financijske pomoći nezaposlenim osobama s invaliditetom i kojim je određena novčana pomoć u visini 10 % minimalne plaće u neto iznosu. U okviru provedbe plana za oporavak i otpornost **Latvija** je u kolovozu 2021. donijela plan za promicanje jednakih mogućnosti osoba s invaliditetom. Njime se prilagođavaju pravila o utvrđivanju invaliditeta, uvode mjere za uključivanje na tržište rada i pristupačnost infrastrukture za izgrađeno okruženje. U **Litvi** je donesena izmjena kojom se primjena aktivnih politika tržišta rada proširuje na osobe s invaliditetom. Cilj je nove inicijative olakšati ulazak osoba s invaliditetom na otvoreno tržište rada na kojem se mogu prijaviti za radno mjesto po svojem izboru, a ne u posebnim socijalnim poduzećima jer u njima nemaju tako širok izbor. **Portugal** je 2022. uveo program kojim se potiču ugovaranje, uključivanje, integracija i poduzetništvo, među ostalim kad je riječ o profesionalnoj rehabilitaciji, kako bi se pridonijelo zapošljavanju i zapošljivosti osoba s invaliditetom. Kako bi se pridonijelo stabilizaciji i integraciji na tržište rada, u okviru programa nastoji se prilagoditi, ojačati i ponovno pokrenuti poticaje za zapošljavanje doprinosne prirode i programe politike zapošljavanja. U **Finskoj** će 2022. u okviru plana za oporavak i otpornost s radom započeti novo poduzeće za posredovanje na tržištu rada u državnom vlasništvu koje će promicati prilagodbu i zapošljavanje osoba izloženih velikom riziku od trajnog isključenja s tržišta rada, uključujući osobe sa smanjenom

radnom sposobnošću. Nakon što započne s poslovanjem, poduzeće će nastojati zaposliti približno 1 000 osoba.

Države članice poduzele su mjere kako bi podržale i olakšale integraciju državljana trećih zemalja na tržište rada. **Estonija** je 2022. izmijenila vladin program „Naseljavanja u Estoniji”, koji obuhvaća tečaj prilagodbe i jezičnu poduku za novopridošle migrante kako bi se bolje zadovoljile potrebe sudionika s obzirom na to da je prethodno objedinjeni modul za rad i poduzetništvo podijeljen na dva zasebna modula. Isto tako, osim osposobljavanja na razini A1, program uključuje tečajeve jezika na razini A2, uz prilagođenu metodologiju poučavanja. Nadalje, Estonija je odobrila UNESCO-ovu Globalnu konvenciju o priznavanju kvalifikacija u visokom obrazovanju (Globalna konvencija), kojom se utvrđuju prava pojedinaca na transparentnu i nediskriminirajuću procjenu njihovih stranih kvalifikacija. Tečajevi jezika imaju istaknutu ulogu među državama članicama. U **Finskoj** su, na primjer, dodijeljena dodatna financijska sredstva za poučavanje finskog/švedskog jezika kao drugog jezika te za osposobljavanje u području pismenosti i integracije u okviru neformalnog obrazovanja. Točnije, finska vlada predlaže da se proračun za 2023. poveća za 5,5 milijuna EUR radi operativnih troškova uslužnog centra za kontinuirano učenje i zapošljavanje koji će djelovati u području obrazovanja i osposobljavanja namijenjenog Ukrajincima. U **Njemačkoj** je u studenome 2021. Ministarstvo rada i socijalnih pitanja tražiteljima azila iz Afganistana odobrilo rani pristup mjerama integracije na tržište rada, kao što su tečajevi strukovnog jezika. **Irska** je u prosincu 2021. u okviru svoje strategije pismenosti odraslih za život (ALL) objavila nove smjernice i alate koji će učenicima migrantima pomoći da poboljšaju svoje vještine služenja engleskim jezikom i napreduju u daljnjem obrazovanju. **Francuska** je u ožujku 2022. provela svoj sveobuhvatni i individualizirani program potpore za integraciju izbjeglica („AGIR”). U okviru programa se, među ostalim, nudi prilagođen sustav potpore kojim se olakšava priznavanje prethodnih iskustava novopridošlih stranih državljana, pojednostavnjuje njihova strukovna integracija i poboljšava pristup zapošljavanju za one koji imaju najmanju mogućnost zaposlenja u skladu s njihovim značajkama. U **Italiji** su vlasti i Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) potpisali memorandum o razumijevanju za promicanje integracije izbjeglica i tražitelja azila na tržište rada u okviru niza zajedničkih aktivnosti. Cilj je sporazuma povećati uključenost privatnog sektora te se njime predviđa pružanje informacija i alata poduzećima za prihvata izbjeglica, kao i poboljšanje vještina mreže službi za zapošljavanje i aktera civilnog društva koji pružaju potporu u procesima uključivanja. **Slovačka** je u ožujku 2022. uz financijsku potporu iz svojeg plana za oporavak i otpornost donijela zakon za poboljšanje integracije radnika migranata, uključujući povratnike, visokokvalificiranih zaposlenika iz trećih zemalja i članova njihovih obitelji te stranih studenata koji studiraju u Slovačkoj. Njegov je cilj stvaranje pravnog okvira za „jedinstvenu kontaktnu točku” u okviru koje će se pružati sveobuhvatno savjetovanje i usluge.

Države članice donijele su mjere kako bi ubrzale priznavanje kvalifikacija raseljenih osoba iz Ukrajine. Na primjer, **Austrija, Estonija, Francuska i Slovenija** u okviru suradnje u mreži ENIC-NARIC pružaju savjete i predviđaju zajedničke norme za priznavanje diploma. U **Portugalu** i **Austriji** prednost se daje zahtjevima za priznavanje diploma koje podnose raseljene osobe iz Ukrajine. S druge strane, neke su države članice pojednostavnile i skratile postupke priznavanja. Na primjer, **Njemačka, Litva, Portugal i Latvija** prihvaćaju digitalne preslike dokumenata i ne traže podnošenje ovjerenog prijevoda. U **Italiji** su nadležna tijela dostavila bazu podataka s iscrpnim popisom i objašnjenjima ukrajinskih kvalifikacija visokim učilištima, a raseljene osobe s iskustvom rada u sektoru socijalne skrbi i zdravstvene zaštite mogu se zaposliti nakon predočenja Europske putovnice kvalifikacija za izbjeglice. Slično tome, u **Češkoj** su nadležna tijela izdala priručnik za usklađivanje i ubrzavanje priznavanja. U **Finskoj** su službenici odgovorni za priznavanje formalnih kvalifikacija pohađali posebno

osposobljavanje kako bi bolje razumjeli ukrajinski obrazovni sustav. Ukidanjem zahtjeva za legalizaciju ovjera stranih javnih isprava apostilom **Slovačka** olakšava priznavanje prethodno stečenih vještina.

Više je država članica poduzelo mjere kako bi u okviru osposobljavanja olakšale integraciju raseljenih osoba iz Ukrajine na tržište rada te mjere za ublažavanje prepreka ulasku. Među novim programima koje su osmislile države članice prevladavaju posebni tečajevi jezika za raseljene osobe iz Ukrajine. Na primjer, u **Njemačkoj** je više od polovine ukupnog broja raseljenih osoba iz Ukrajine sudjelovalo u tečajevima jezika. **Slovačka** je pripremila obrazovni projekt kojim se raseljenim osobama pruža teorijsko i praktično znanje te dodjeljuje financijska naknada nakon završetka tečaja, koja pokriva naknadu za tečaj i dio povezanih troškova. U **Češkoj** raseljeni zdravstveni radnici iz Ukrajine dobivaju privremenu dozvolu za obavljanje stručne prakse (na određeno razdoblje od 12 mjeseci) koja im omogućuje da poboljšaju svoje jezične vještine i upoznaju se s nacionalnim zdravstvenim sustavom. Taj im program pripravnštva omogućuje stjecanje potrebnog znanja za polaganje ispita za priznavanje. Raseljeni radnici u **Slovačkoj** moraju položiti dodatni ispit na sveučilištu ili u srednjoj školi i predložiti priznatu svjedodžbu o završenom obrazovanju kako bi im se dopustio rad u sektoru zdravstvene zaštite. U **Mađarskoj** raseljeni Ukrajinci s ukrajinskim državnim kvalifikacijama u području zdravstvene zaštite mogu početi raditi u struci usporedno s postupkom priznavanja kvalifikacija.

2.3. Smjernica br. 7: Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga

U ovom se odjeljku govori o provedbi smjernice br. 7 za zapošljavanje, kojom se preporučuje da države članice poboljšaju funkcioniranje tržišta rada i djelotvornost socijalnog dijaloga. To, među ostalim, obuhvaća postizanje ravnoteže između fleksibilnosti i sigurnosti u politikama tržišta rada, suzbijanje neprijavljenog rada, sprečavanje segmentacije tržišta rada i poticanje prelaska na ugovore o radu na neodređeno vrijeme te osiguravanje djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada. Ti su ciljevi u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju), br. 5 (sigurno i prilagodljivo zaposlenje), br. 7 (informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza), br. 8 (socijalni dijalog i uključenost radnika), br. 10 (zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje) i br. 13 (naknade za nezaposlene). Nastavno na postojeće nacionalne prakse razmatra se i promicanje socijalnog dijaloga i suradnje s organizacijama civilnog društva. U odjeljku 2.3.2. iznose se mjere politike koje su u tim područjima poduzele države članice.

2.3.1. Ključni pokazatelji

Rješavanje pitanja segmentacije tržišta rada ključno je za povećanje kvalitete radnih mjesta i funkcioniranje tržišta rada te se time pridonosi provedbi načela europskog stupa socijalnih prava br. 5 (sigurno i prilagodljivo zaposlenje) i br. 7 (informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza). Segmentacija tržišta rada podrazumijeva trajne razlike u radnim uvjetima pojedinaca na tržištu rada koje se ne mogu pripisati razlikama u njihovim vještinama, zanimanju i iskustvu¹³⁸. Kombinacija visokog udjela

¹³⁸ Vidjeti Međunarodnu organizaciju rada (ILO) i Eurofound. To praktički znači da je tržište rada podijeljeno na podržista ili segmente, koji se razlikuju po svojim karakteristikama i pravilima ponašanja kao što su ugovorni odnosi (tj. ugovori o radu na neodređeno ili određeno vrijeme), priroda i raznolikost zakonodavstva o zaštiti radnih mjesta u državama članicama (tj. propisi kojima se reguliraju pojedinačno i

ugovora o radu na određeno vrijeme za određene skupine radnika i niskih stopa prelaska na stalne poslove jasan su pokazatelj segmentacije tržišta rada. S time mogu biti povezani i visoki udjeli „lažnog” samozapošljavanja.

Udio zaposlenosti na određeno vrijeme u odnosu na ukupnu zaposlenost tek se neznatno povećao 2021. u većini država članica zahvaljujući povoljnijim gospodarskim uvjetima.

Udio osoba zaposlenih na ugovore o radu na određeno vrijeme¹³⁹ u ukupnom broju zaposlenih (u dobi od 20 do 64 godine) u EU-u prosječno se blago povećao s 10,9 % u 2020. na 11,2 % u 2021., što je i dalje 0,8 postotnih bodova ispod razine prije pandemije. Ipak, gledajući tromjesečno, udio zaposlenih na određeno vrijeme (u dobi od 20 do 64 godine, sezonski prilagođeni podaci) u drugom tromjesečju 2022. iznosio je 13,1 %, što je za 0,1 postotni bod više nego u prvom tromjesečju 2021. i 1,1 postotni bod iznad najniže razine iz drugog tromjesečja 2020. Pritom postoje znatne razlike među državama članicama. Španjolska, Nizozemska, Portugal i Italija bilježe udjele iznad 15 %, dok udio ispod 4 % imaju Estonija, Litva, Rumunjska, Latvija i Bugarska – vidjeti sliku 2.3.1. Općenito gledajući, u državama članicama s najvećim udjelima ugovora o radu na određeno vrijeme prije pandemije bolesti COVID zabilježena su najveća smanjenja, dok su u onima s relativno niskim udjelima otad zabilježena blaga povećanja¹⁴⁰. U razdoblju od 2019. do 2021. velika smanjenja zabilježena su u Poljskoj (6,8 postotnih bodova), Hrvatskoj (4,5 postotnih bodova), Portugalu (3,6 postotnih bodova), Sloveniji (3,4 postotna boda) i Grčkoj (2,7 postotnih bodova), dok su povećanja zabilježena u Rumunjskoj (0,9 postotnih bodova), Litvi i Danskoj (0,6 postotnih bodova) te Luksemburgu (0,2 postotna boda).

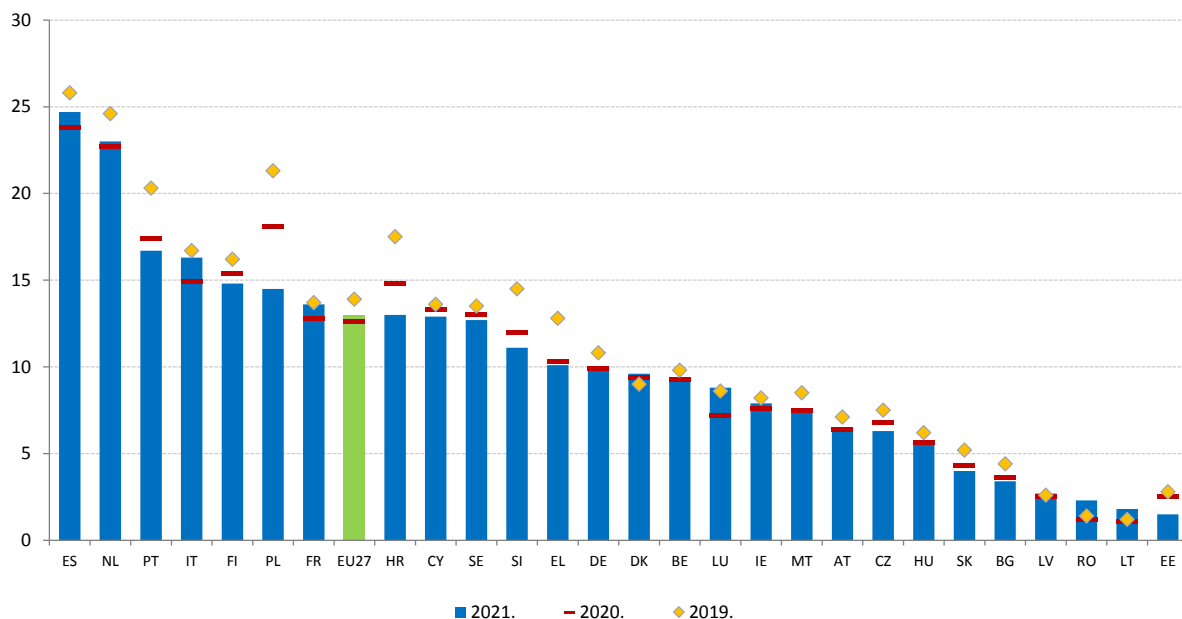
kolektivno zapošljavanje i otpuštanje zaposlenika koji imaju ugovore na određeno vrijeme) ili vrste radnika (npr. nesvojevoljno zaposleni na određeno vrijeme ili zaposleni u nepunom radnom vremenu).

¹³⁹ Ovaj se pojam odnosi i na nestandardne radne odnose (kao što su fleksibilni ugovori, ugovori o radu na određeno vrijeme, ugovori o dežurstvu i ugovori bez radnog vremena) i ugovore o radu preko poduzeća za privremeno zapošljavanje, no ne uključuje rad u nepunom radnom vremenu i samozaposlene osobe bez zaposlenika. Izvor: pokazatelji Eurostata [[lfsi_pt_a](#)] i [[lfsi_pt_q](#)] za godišnje odnosno tromjesečne podatke.

¹⁴⁰ Europska komisija, *Godišnji pregled kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi za 2022.*, Ured za publikacije Europske unije, 2022. (u pripremi).

Slika 2.3.1.: Zaposlenost na određeno vrijeme i dalje je neznatno ispod razina prije krize, iako postoje znatne razlike među državama članicama

Udio zaposlenih na određeno vrijeme među svim zaposlenicima (20–64 godine, u %, godišnji podaci)

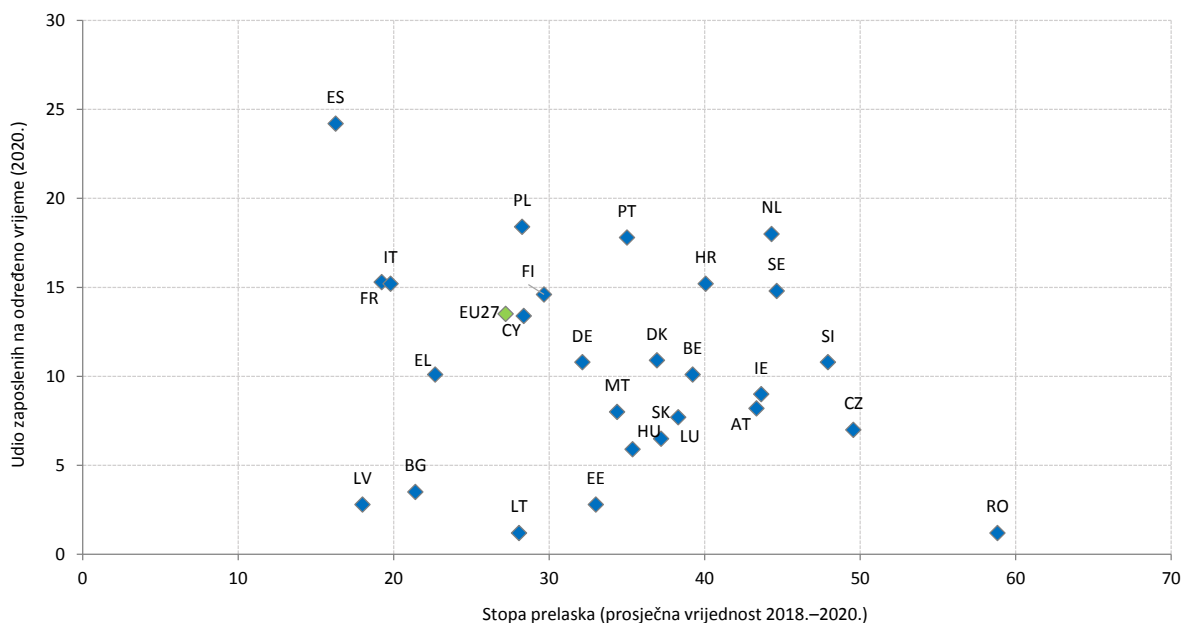
Napomena: Definicije se razlikuju za ES i FR za 2021. (vidjeti metapodatke).

Izvor: Eurostat, [lfsi_pt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Neke države članice suočavaju se s višim udjelima ugovora o radu na određeno vrijeme u kombinaciji s niskim stopama prelaska u radne odnose na neodređeno vrijeme. Na slici 2.3.2. prikazan je broj zaposlenih na određeno vrijeme (u dobi od 20 do 64 godine) kao postotak ukupnog broja u odnosu na trogodišnje prosječne stope prelaska s ugovora na određeno vrijeme na ugovore na neodređeno vrijeme (tj. između 2018. i 2020.). Godine 2020. najkritičnije stanje obilježeno visokim stopama ugovora o radu na određeno vrijeme (iznad 15 %) u kombinaciji s relativno niskim stopama prelaska (ispod 30 %) zabilježeno je u Španjolskoj, Poljskoj, Francuskoj i Italiji. U drugim državama članicama kao što su Nizozemska, Portugal, Hrvatska i Švedska stope zaposlenosti na određeno vrijeme bile su iznad prosjeka EU-a (13,5 % u 2020.), no istodobno su zabilježene visoke stope prelaska (iznad 35 %). Za razliku od toga, Litva, Latvija i Bugarska imaju vrlo niske udjele ugovora na određeno vrijeme (ispod 4 %), uz niske stope prelaska na ugovore na neodređeno vrijeme. Rumunjska, Mađarska, Slovačka, Češka, Luksemburg i Estonija bilježe stope ugovora na određeno vrijeme ispod 8 % i stope prelaska iznad 30 %.

Slika 2.3.2.: Među državama članicama postoje znatne razlike u udjelu ugovora o radu na određeno vrijeme i stopi prelaska na stalne poslove

Zaposleni na određeno vrijeme kao postotak ukupnog broja zaposlenih (u dobi od 20 do 64 godine) 2020. i stopa prelaska na stalne poslove (prosječna vrijednost za 2018., 2019. i 2020.).

Napomena: prekid u vremenskom nizu 2020. za DE. Stopa prelaska radne snage za LV odnosi se na 2017.; vrijednost za SK prosjek je samo za 2019. i 2020.

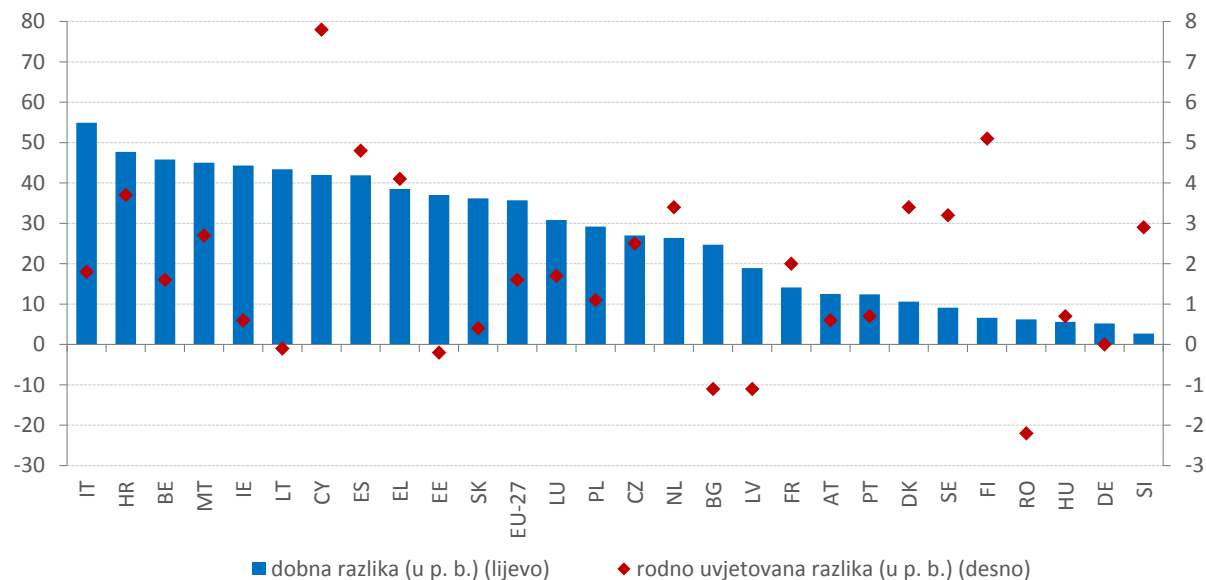
Izvor: Eurostat, [[lfsa_etpgan](#)] anketa EU-a o radnoj snazi i [[lilc_lvhl32](#)] EU-SILC.

Udio osoba koje su nesvojevoljno zaposlene na određeno vrijeme znatno se razlikuje među državama članicama, a neke od njih suočavaju se s osobitim poteškoćama. U EU-u postotak osoba (u dobi od 20 do 64 godine) koje su nesvojevoljno zaposlene na određeno vrijeme 2021. iznosio je 7,8 %. Ipak, razlika između najviših i najnižih vrijednosti među državama članicama i dalje je velika (15,4 postotna boda 2021.) te je nepromijenjena od 2020. Države članice kao što su Španjolska (19,5 %), Italija (13,4 %), Portugal (12,2 %) i Cipar (11,9 %) u tom pogledu suočavaju se s osobitim poteškoćama i bilježe najviše udjele osoba nesvojevoljno zaposlenih na određeno vrijeme. Suprotno tomu, u Latviji, Rumunjskoj, Litvi i Estoniji taj je postotak ispod 2 %. Općenito govoreći, više je žena nego muškaraca nesvojevoljno zaposleno na određeno vrijeme, iako su te razlike relativno male (ispod 1,5 postotnih bodova), osim u Cipru (7,5 postotnih bodova), Grčkoj (5 postotnih bodova), Hrvatskoj (3,3 postotna boda) i Finskoj (3,2 postotna boda).

Ugovori o radu na određeno vrijeme i dalje su rašireniji među mladima i ženama. Udio mladih (u dobi od 15 do 24 godine) koji su u EU-u 2021. bili zaposleni na određeno vrijeme iznosio je čak 48,9 %, što je za 37 postotnih bodova više nego za osobe u dobi od 25 do 54 godine i 42,7 postotnih bodova više nego za osobe u dobi od 55 do 64 godine. Najviši udjeli 2021. zabilježeni su u Španjolskoj (69,1 %), Nizozemskoj (68,2 %), Sloveniji (63,5 %) i Italiji (61,7 %), a najniži u Estoniji (6,8 %), Litvi (6,7 %) i Latviji (5,3 %). Udio žena (u dobi od 20 do 64 godine) zaposlenih na određeno vrijeme u EU-u 2021. iznosio je 13,8 %, što je za 0,4 postotna boda više nego 2020. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti na određeno vrijeme neznatno se povećala s prosječna 1,4 postotna boda 2020. na 1,6 postotnih bodova 2021., uz znatne razlike među državama članicama – vidjeti sliku 2.3.3. Najveće rodno uvjetovane razlike u zastupljenosti ugovora na određeno vrijeme 2021. zabilježene su u Cipru (7,8 postotnih bodova) i Finskoj (5,1 postotni bod). U Rumunjskoj, Bugarskoj i Latviji više je muškaraca nego žena bilo zaposleno na određeno vrijeme, što je dovelo do obrnutih rodno uvjetovanih razlika.

Slika 2.3.3.: Učestalost ugovora o radu na određeno vrijeme znatno je veća među mladima (u dobnoj skupini od 15 do 24 godine) i ženama (uz neke iznimke)

Razlika u udjelu zaposlenih na određeno vrijeme u ukupnom broju zaposlenih između dobne skupine od 15 do 24 godine i dobne skupine od 25 do 54 godine – „dobna razlika” (u postotnim bodovima, 2021., lijeva os). Razlika u udjelu žena i muškaraca zaposlenih na određeno vrijeme u ukupnom broju zaposlenih – „rodno uvjetovana razlika” (u postotnim bodovima, 2021., desna os).

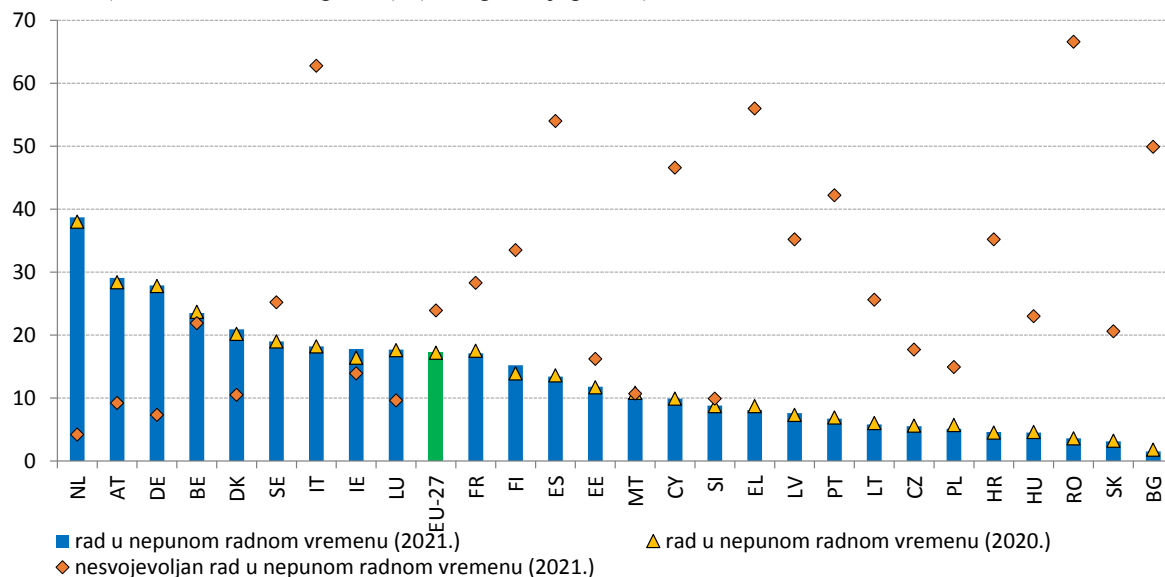
Izvor: Eurostat, [lfsi_pt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u EU-u i dalje je uglavnom stabilan, a u nekoliko država članica znatan dio njih radi nesvojevoljno. S udjelom od 17,2 % u 2021. udio zaposlenika (u dobi od 20 do 64 godine) u nepunom radnom vremenu u EU-u ostao je nepromijenjen u odnosu na 2020. te je i dalje 1,5 postotnih bodova niži nego 2019. Pet država članica (Nizozemska, Austrija, Njemačka, Belgija i Danska) zabilježile su udjele iznad 20 %, dok je pet drugih (Bugarska, Slovačka, Rumunjska, Mađarska i Hrvatska) imalo udjele ispod 5 % – vidjeti sliku 2.3.4. U nekim državama članicama u razdoblju od 2020. do 2021. došlo je do malog smanjenja (ispod 1 postotnog boda) kad je riječ o udjelu osoba zaposlenih u nepunom radnom vremenu (konkretno u Malti, Poljskoj, Grčkoj, Francuskoj i Bugarskoj). Suprotno tomu, povećanja su zabilježena u Irskoj (1,4 postotna boda), Finskoj (1,3 postotna boda), Nizozemskoj, Danskoj i Austriji (0,7 postotnih bodova). Udio zaposlenih u EU-u koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu 2021. iznosio je 23,9 % u odnosu na ukupan broj zaposlenih, ponovno uz velike razlike među državama članicama¹⁴¹. Rumunjska, Italija, Grčka, Španjolska i Bugarska bilježe udjele od oko 50 % ili iznad toga, dok u Nizozemskoj, Njemačkoj, Austriji, Luksemburgu i Sloveniji te vrijednosti iznose najviše 10 %.

¹⁴¹ Pokazatelj Eurostata [lfsa_eppgai]. Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#)

Slika 2.3.4.: Tijekom protekle godine udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu bio je uglavnom stabilan, a u mnogim državama članicama u znatnoj mjeri bio je prisutan nesvojevoljan rad

Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u ukupnoj zaposlenosti (u dobi od 20 do 64 godine) i zaposlenih koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu kao postotak ukupnog broja zaposlenih u nepunom radnom vremenu (u dobi od 20 do 64 godine), (u %, godišnji podaci).

Napomena: Definicije se razlikuju za ES i FR za 2021. (vidjeti metapodatke).

Izvor: Eurostat, [lfsi_pt_a] i [lfsa_eppgai], anketa EU-a o radnoj snazi.

Udio samozaposlenih osoba bez zaposlenika uglavnom je visok, ali uz znatne razlike među državama članicama. Iako je samozapošljavanje obično svojevoljno te je pozitivan znak poduzetničkog duha, katkad se njime prikrivaju ovisni radni odnosi, odnosno takozvano „lažno” samozapošljavanje. Samozaposlene osobe bez zaposlenika (takozvani „radnici koji samostalno obavljaju djelatnost”, na temelju kojih se može provesti procjena rizika od „lažnog” samozapošljavanja) 2021. činile su 9 % ukupnog broja zaposlenih u EU-u (u dobnoj skupini od 20 do 64 godine)¹⁴². Najviše stope (iznad 14 %) imale su Grčka, Poljska i Italija, a slijedile su ih Češka, Nizozemska i Slovačka sa stopama iznad 10 %. Suprotno tomu, najniži udjeli (ispod 6 %) zabilježeni su u Njemačkoj, Danskoj, Luksemburgu, Švedskoj i Hrvatskoj.

Okvir 5. o europskom stupu socijalnih prava: Digitalne platforme za rad i radni odnosi

Sprečavanjem zlouporabe radnih odnosa koja dovodi do nesigurnih radnih uvjeta, među ostalim u radu putem digitalnih platformi, pridonosi se provedbi europskog stupa socijalnih prava. Načelom br. 5 (o sigurnom i prilagodljivom zaposlenju) propisuje se da radnici imaju pravo na pravedno i jednako postupanje u pogledu radnih uvjeta, pristupa socijalnoj zaštiti i osposobljavanju bez obzira na vrstu i trajanje njihova radnog odnosa. Inovativnim oblicima rada, uključujući poduzetništvo i samozapošljavanje, može se znatno pridonijeti poboljšanju radnih uvjeta. Isto tako, kako bi se poduprlo kvalitetno zapošljavanje, potrebno je utvrditi i ukloniti nesigurne oblike rada, uključujući rad putem nekih digitalnih platformi, i spriječiti zlouporabu netipičnih ugovora.

¹⁴² Izvor: Eurostat [lfsa_eshais] i [lfsa_eshaps], anketa EU-a o radnoj snazi. Napomena: postotak samozaposlenih osoba bez zaposlenika u ukupnom broju zaposlenih osoba. Nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike

Digitalne platforme za rad, putem kojih radi raznolik skup ljudi, postale su važan dio gospodarstava EU-a. Digitalne platforme za rad proširile su se te se procjenjuje da su im se u državama EU-27 prihodi povećali s 3 milijarde EUR u 2016. na oko 14 milijardi EUR u 2020. Ukupni dohodak zaposlenih putem digitalnih platformi aktivnih u državama EU-27 povećao se s 2,6 milijardi EUR u 2016. na 6,3 milijardi EUR u 2020.¹⁴³ Danas je u Uniji više od 28 milijuna ljudi koji su u nekom trenutku u svojoj karijeri radili putem digitalnih platformi.¹⁴⁴ Digitalne platforme za rad prisutne su u nizu gospodarskih sektora, pri čemu neke nude usluge „na lokaciji” kao što su usluge naručivanja prijevoza, dostave robe, čišćenja ili skrbi, dok druge posluju isključivo putem interneta i pružaju usluge kao što su kodiranje podataka, prevođenje i dizajn (vidjeti sliku). Osobe koje rade putem platformi najčešće su mlade osobe, i to prije svega muškarci s višim stupnjem kvalifikacija, iako profil radnika uvelike ovisi o vrsti rada putem platforme¹⁴⁵. Žene su, primjerice, zastupljenije u osobnim i kućanskim uslugama te u sektoru skrbi.

Rad putem platformi može dovesti do lažne kategorizacije *de facto* zaposlenika kao samozaposlenih i prikriti podređene radne odnose, katkad s pomoću algoritamskog upravljanja. Devedeset posto platformi koje su aktivne u EU-u trenutačno klasificira osobe koje rade putem njih kao samozaposlene osobe. Većina tih osoba stvarno je samozaposlena u svojem poslu i može se služiti platformama za razvoj svojih poduzetničkih aktivnosti te tako pozitivno pridonijeti razvoju poslovanja, inovacijama i digitalizaciji u EU-u. Međutim, procjenjuje se da je do 5,5 milijuna ljudi koji rade putem digitalnih platformi lažno kategorizirano kao samozaposleno i da nemaju prava ni zaštitu kakvu imaju ostali zaposleni. U tim situacijama često se suočavaju s lošim radnim uvjetima i/ili nemaju odgovarajući pristup socijalnoj zaštiti.¹⁴⁴ Osim toga, neke su osobe podređene digitalnim platformama za rad i pod različitim razinama nadzora platformi putem kojih rade, primjerice u pogledu dodjele poslova, plaće ili radnih uvjeta. To bi moglo biti povezano i s funkcioniranjem algoritamskog upravljanja kojim se platforme koriste za usklađivanje ponude i potražnje za radom, ali i za dodjelu zadataka, praćenje, ocjenjivanje i donošenje odluka za osobe koje putem njih rade¹⁴⁶.

¹⁴³ De Groen W., Kilhoffer Z., i dr., *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models* (Digitalne radne platforme u EU-u: mapiranje i poslovni modeli). Završno izvješće. Ured za publikacije Europske unije, 2021.

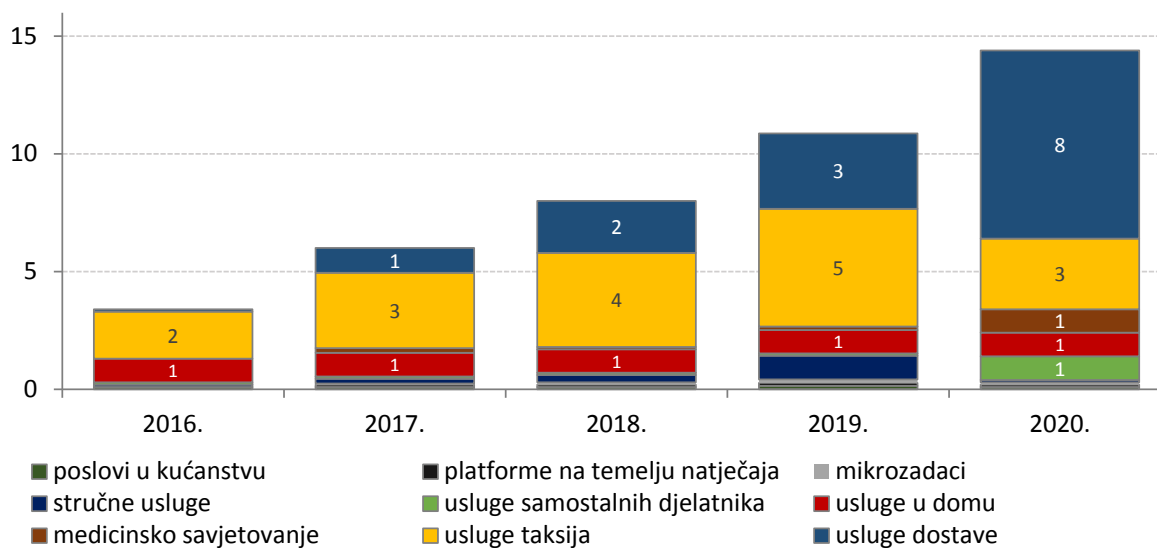
¹⁴⁴ Europska komisija, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., i dr., *Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work* (Potporna studija za procjenu učinka inicijative EU-a za poboljšanje uvjeta rada putem platformi). Završno izvješće. Ured za publikacije Europske unije, 2021.

¹⁴⁵ Europska komisija, *European Centre for Expertise (ECE) in the field of labour law, employment and labour market policy: thematic review 2021 on platform work* (Europski centar stručnosti u području radnog prava, politika zapošljavanja i tržišta rada: tematski pregled rada putem platformi za 2021.), Ured za publikacije, 2021.

¹⁴⁶ Algoritamsko upravljanje u literaturi se definira kao skup praksi nadzora, upravljanja i kontrole koje određuju algoritmi. Te se prakse provode i s pomoću tehnoloških alata i tehnika kojima se strukturiraju radni uvjeti i upravljanje radnicima na daljinu. Za više informacija vidjeti Mateescu A. i Nguyen A. (2019.), *Algorithmic management in the workplace* (Algoritamsko upravljanje na mjestu rada), Data & Society Research Institute.

Proteklih godina znatno se povećala učestalost digitalnih platformi za rad, koje obuhvaćaju širok raspon djelatnosti

Veličina digitalnih platformi za rad u državama EU-27 prema gospodarskoj djelatnosti (u milijardama EUR)

Izvor: Europska komisija., Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., i dr., [Potporna studija za procjenu učinka inicijative EU-a za poboljšanje uvjeta rada putem platformi](#). Ured za publikacije Europske unije, 2021.

Utvrđivanjem pravila unutar pravnog okvira EU-a može se pridonijeti smanjenju rizika od nepravednih radnih uvjeta. Na razini EU-a Direktivom o transparentnim i predvidivim radnim uvjetima svim radnicima omogućuju se transparentne informacije i predvidivost rasporeda rada. Nadalje, provedbom Preporuke Vijeća iz 2019. o pristupu socijalnoj zaštiti podupire se formalna i djelotvorna obuhvaćenost radnika s nestandardnim ugovorima i samozaposlenih, kao i transparentnost i pojednostavnjenje pravila. Novim paketom EU-a, predstavljenim u prosincu 2021., nastoji se poboljšati uvjete rada putem platformi i poduprijeti održivi rast digitalnih platformi za rad u EU-u¹⁴⁷. Prijedlog direktive sadržava mjere o algoritamskom upravljanju, pogrešnom klasificiranju radnog statusa i prekograničnoj transparentnosti. Taj skup inicijativa uključuje i nacrt smjernica o primjeni prava tržišnog natjecanja EU-a na kolektivne ugovore o radnim uvjetima samostalnih samozaposlenih osoba (uključujući osobe koje rade putem digitalnih platformi) te komunikaciju priloženu zakonodavnom prijedlogu.

Nakon njegova snažnog rasta, niz država članica predložilo je mjere za poboljšanje radnih uvjeta u radu putem platformi. Neke države članice (**Belgija, Grčka, Španjolska, Francuska i Italija**) donijele su nacionalno zakonodavstvo čiji je cilj poboljšati radne uvjete i/ili pristup socijalnoj zaštiti za osobe koje rade putem platformi. U većini slučajeva riječ je o sektorskom zakonodavstvu koje se uglavnom odnosi na platforme u području prijevoza i dostave. U **Belgiji** je vlada u lipnju 2022. pristala definirati socijalni status osoba koje rade putem platformi utvrdivši osam kriterija kojima se određuje je li neki radnik samozaposlen ili zaposlenik, što će uzimati u obzir radni sudovi. **Grčka** je u lipnju 2021. donijela novi zakon o radnim odnosima kojim se uvode mjere za osobe koje rade putem platformi i priznaju ovisni ugovori o radu ili neovisne usluge/ugovori o radu. U **Španjolskoj** je novim zakonom iz 2021.

¹⁴⁷ Vidjeti: Prijedlog direktive Komisije o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi COM(2021) 762 final i Komunikaciju Komisije COM(2021) 323 o iskorištavanju svih prednosti digitalizacije za budućnost rada.

uvarena zakonska pretpostavka da su oni koji obavljaju poslove distribucije prema trećim stranama služeći se tehnološkim sredstvima u radnom odnosu s dotičnim poduzećem, a operatori platformi pozivaju se da dokažu da nisu. Njime se utvrđuje i pravo predstavnika radnika da ih se obavijesti o parametrima algoritama koji utječu na radne uvjete. **Francuska** je 2021. donijela uredbu kojom se samostalnim djelatnicima koji rade putem platformi za naručivanje prijevoza i dostavu omogućuje da 2022. imenuju svoje predstavnike. Tom je uredbom uspostavljeno tijelo nadležno za društvene odnose radnika koji rade putem platformi (ARPE) kao novi javni regulator socijalnog dijaloga između platformi i samozaposlenih radnika. **Italija** je 2019. donijela nacionalno zakonodavstvo kako bi osigurala veću zaštitu radnih uvjeta samozaposlenih vozača koji dostavljaju hranu. Regionalnim zakonodavstvom u regijama Pijemont i Lacij izravno se uređuje pitanje radnih uvjeta i socijalne zaštite svih osoba koje rade putem platformi. U **Danskoj** su Ujedinjeni savez radnika „3F” i organizacija poslodavaca Dansk Erhverv 2021. postigli nacionalni sektorski sporazum za vozače koji rade u dostavi. Slično tomu, u **Austriji** su socijalni partneri sklopili sektorski kolektivni ugovor za zaposlene dostavljače na biciklima, koji od siječnja 2020. imaju pravo na minimalnu plaću i plaćeni dopust. U **Švedskoj** platforma za dostavu Foodora i Švedski sindikat radnika u prometnom sektoru postigli su 2021. kolektivni ugovor za dostavljače na dva kotača. Kad je riječ o **Portugalu**, novo radno zakonodavstvo za digitalne dostavljačke platforme u okviru nacionalnog plana za oporavak i otpornost trebalo bi biti provedeno do kraja ožujka 2023.

Inspektorati rada imaju ključnu ulogu u otkrivanju i sprečavanju loših radnih uvjeta i suzbijanju neprijavljenog rada. Povećana primjena informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) te razvoj ekonomije platformi (vidjeti okvir 5. o europskom stupu socijalnih prava) stavili su nove izazove pred inspektorate rada u izvršavanju njihovih zadaća. Iskustva pokazuju da veliko i stalno povećanje cijena energije i snažni inflacijski pritisci mogu dovesti do daljnjeg povećanja neprijavljenog rada jer utječu na sposobnost nekih poduzeća i radnika, uključujući samozaposlene, da plaćaju doprinose za socijalno osiguranje i poreze (vidjeti i odjeljak 2.1. i okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava). Kako bi se poduprla uključiva i pravedna tržišta rada i odgovarajuća socijalna zaštita za sve, bit će od osobite važnosti osigurati odgovarajuće resurse za inspektorate rada i donijeti sveobuhvatne strategije za potporu formalnim oblicima rada u trenutačnoj krizi. Europska platforma za suzbijanje neprijavljenog rada priprema izvješće o napretku država članica prema sveobuhvatnom pristupu suzbijanju neprijavljenog rada. U ožujku 2022. osnovana je i fokusna skupina kako bi se potaknulo uključivanje neprijavljenih državljana trećih zemalja u redovan rad¹⁴⁸.

Nakon pandemije rad na daljinu postao je uvriježeni oblik rada u Uniji, za koji je ponekad bila potrebna prilagodba propisa, politika i radne kulture. Nedavno istraživanje Eurofounda pokazuje na koji je način rad na daljinu obuhvaćen zakonodavstvom i kolektivnim pregovaranjem u 27 država članica i Norveškoj, uključujući izmjene nacionalnih okvira. Zakonske definicije i posebno zakonodavstvo o radu na daljinu 2022. doneseni su u 23 države¹⁴⁹. U većini njih zakonski propisi nadopunjeni su kolektivnim ugovorima na razini sektora ili poduzeća, iako različitim intenzitetom. Zakonski propisi jedini su izvor regulative

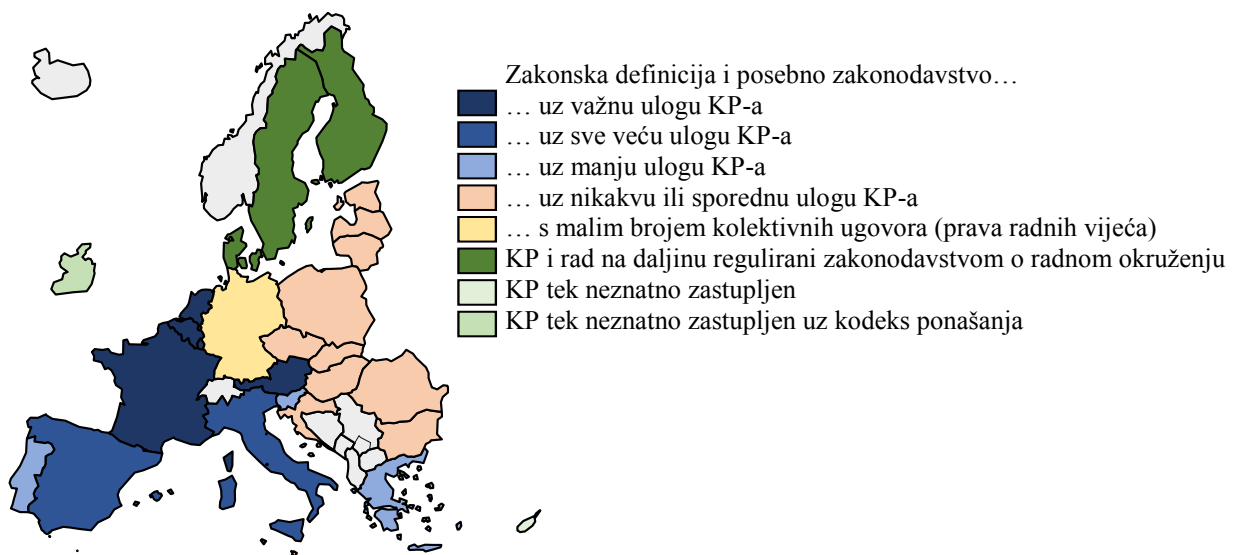
¹⁴⁸ Pojediniosti su dostupne na internetskim stranicama Europskog nadzornog tijela za rad. www.ela.europa.eu

¹⁴⁹ Izvor: Eurofound, Vargas Llave, O., Rodríguez Contreras, R., Sanz de Miguel, P., i dr., *Telework in the EU: regulatory frameworks and recent updates* (Rad na daljinu u EU-u: regulatorni okviri i nedavne promjene), Ured za publikacije Europske unije, 2022. Napomena: Države članice iz prve skupine su: AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI i SK. Nasuprot njima, u drugoj skupini su CY, DK, FI, IE i SE.

samo u Hrvatskoj, Latviji i Poljskoj (utvrđeni su uglavnom pojedinačnim ugovorima između poslodavaca i zaposlenika). Samo manji broj država članica nije donio zakonske definicije ili posebno zakonodavstvo u vezi s radom na daljinu. Međutim, u toj su skupini uvjeti rada na daljinu obuhvaćeni različitim zakonima, na primjer o zdravlju i sigurnosti te radnom vremenu, ili općim radnim pravom. Rad na daljinu često je reguliran sektorskim kolektivnim pregovaranjem (npr. u Finskoj) ili kolektivnim ugovorima na razini sektora ili poduzeća (npr. u Danskoj i Švedskoj). Ovisno o ulozi kolektivnog pregovaranja, države članice mogu se grupirati kako je prikazano na slici 2.3.5.

Slika 2.3.5.: Među državama članicama postoje znatne razlike u reguliranju rada na daljinu

Reguliranje rada na daljinu u državama skupine EU-27 i Norveškoj. (KP je pokrata za kolektivno pregovaranje.)

Napomena: nacionalni prilozi mreže izvjestitelja Eurofounda.

Izvor: Eurofound, Rad na daljinu u EU-u: regulatorni okviri i nedavne promjene, Ured za publikacije Europske unije, 2022.

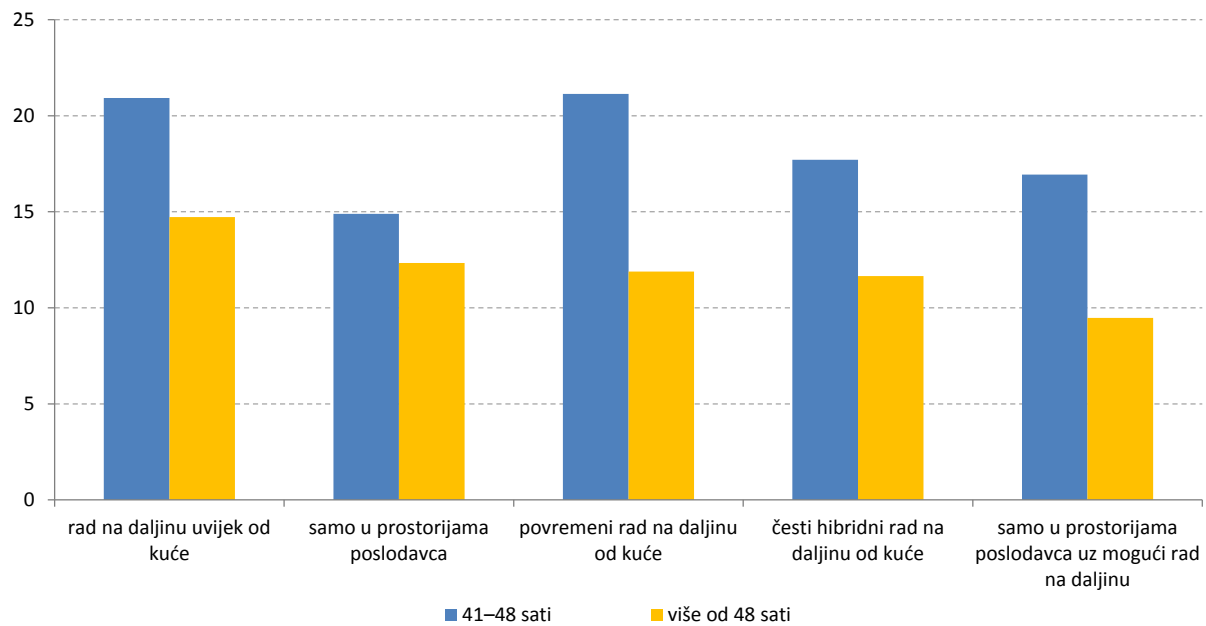
Čini se da rad na daljinu u određenoj mjeri omogućuje bolju ravnotežu između poslovnog i privatnog života, ali donosi i rizike koji zahtijevaju praćenje; hibridnim načinima rada, koji su sve prisutniji, trebali bi se moći ublažiti neki od tih rizika. Na temelju istraživanja Eurofounda u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2022. predstavljena je opširna analiza rizika povezanih s radom na daljinu (kao što su rad izvan radnog vremena, osjećaj izoliranosti za vrijeme rada ili psihosocijalni rizici). U novijoj analizi (također Eurofounda) potvrđeno je da je tijekom pandemije bolesti COVID-19 prekovremeni rad često bio problem osobama koje su puno radno vrijeme radile samo na daljinu u usporedbi s osobama koje su radile u prostorijama poslodavca¹⁵⁰. Najnoviji rezultati pokazuju da je za osobe koje rade na daljinu u hibridnom načinu rada (odnosno kombiniraju rad od kuće s radom u prostorijama poslodavca) manje vjerojatno da će navesti da rade prekovremeno u odnosu na druge uvjete rada na daljinu – vidjeti sliku 2.3.6. Najmanje dvije trećine zaposlenih na daljinu navelo je da rade više od 40 sati tjedno. U EU-u zaposleni na daljinu rjeđe navode da ostvaruju lošu ravnotežu između poslovnog i privatnog života (13 %)

¹⁵⁰ Eurofound (2022.), *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations* (Rad na daljinu tijekom pandemije: učestalost, radni uvjeti i propisi). Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg (u pripremi). Napomena: Zbog metode prikupljanja podataka i veličine uzorka male razlike ne moraju biti statistički značajne.

od osoba koje rade samo u prostorijama poslodavca (18 %). Podaci za pojedinačne države pokazuju i da niži udio osoba koje rade na daljinu navodi lošu ravnotežu između poslovnog i privatnog života u odnosu na nacionalne prosjeke (na primjer u Finskoj, Estoniji i Bugarskoj). Međutim, u Rumunjskoj, Luksemburgu i Nizozemskoj te su razlike male, dok su radnici na daljinu u Portugalu i Grčkoj u jednakoj situaciji kao i drugi radnici – vidjeti sliku 2.3.7.

Slika 2.3.6.: Za zaposlenike koji rade isključivo na daljinu veća je vjerojatnost da će raditi dulje ili izvan radnog vremena nego za osobe koje rade u hibridnom načinu rada (2021.)

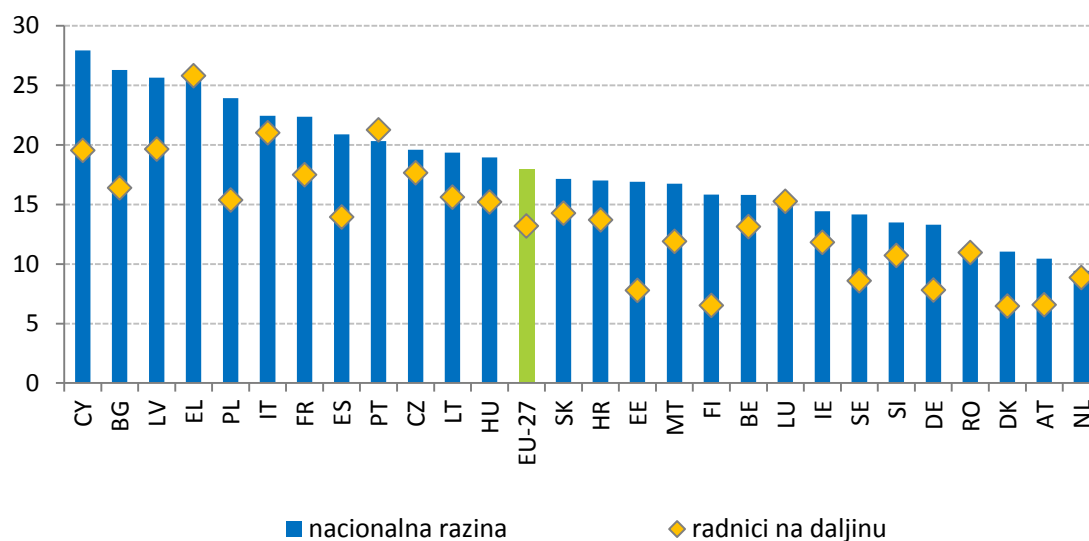
Postotak zaposlenika koji su radili više od 40 sati tjedno tijekom pandemije bolesti COVID-19.

Izvor: Eurofound, [Europska telefonska anketa o radnim uvjetima \(EWCTS\) za 2021.](#)

Slika 2.3.7.: U većini država članica radnici na daljinu općenito su naveli da ostvaruju bolju ravnotežu između poslovnog i privatnog života

Loša ravnoteža između poslovnog i privatnog života za sve zaposlenike i radnike na daljinu u državama članicama (u %, 2021.)

Napomena: Loša ravnoteža između poslovnog i privatnog života znači da su zaposlenici na pitanje o tome kako se njihovi radni sati uklapaju u njihove obiteljske ili društvene obveze izvan posla odgovorili s „ne baš dobro” ili „ni najmanje”.

Izvor: Eurofound, [Europska telefonska anketa o radnim uvjetima \(EWCTS\) za 2021.](#)

Savjetovanje i suradnja sa socijalnim partnerima nužni su kako bi se na temelju propisa o radu na daljinu i radnim uvjetima ostvarili pozitivni rezultati i za poslodavce i za radnike. Prema nedavnom istraživanju Eurofounda¹⁵¹, u razdoblju od 2020. do 2021. manje od polovine država članica trajno je izmijenilo regulativu koja se odnosi na rad na daljinu (tj. Austrija, Grčka, Latvija, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Španjolska donijeli su zakonodavstvo, a Belgija, Francuska i Luksemburg izradili nacionalne kolektivne ugovore). U četiri države u tijeku je rasprava o novim zakonskim prijedlozima (u Irskoj, Luksemburgu, Nizozemskoj i Njemačkoj). Neke su od tih izmjena pravi propisi o radu na daljinu koji obuhvaćaju sve ili većinu aspekata rada na daljinu, dok su druge uže usmjerene. U državama članicama u kojima su tijekom pandemije bolesti COVID-19 uvedeni kolektivni ugovori o radu na daljinu, većina ih je donesena na razini sektora ili poduzeća, osobito u sektorima kao što su financije, proizvodnja te informacijske i komunikacijske tehnologije. Nedavno su zaključeni i ugovori za sektore javne uprave, obrazovanja, zdravstva i socijalnog rada. Aktivnosti država članica i Europske komisije u području radnog vremena te zdravlja i sigurnosti na radu (vidjeti okvir 6. o europskom stupu socijalnih prava), u bliskoj suradnji sa socijalnim partnerima, ključne su kako bi se pri organizaciji rada uzela u obzir najnovija tehnološka postignuća i novi obrasci rada na daljinu na dobrobit i poduzeća i radnika.

Okvir 6. o europskom stupu socijalnih prava: Zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje

¹⁵¹ Eurofound, *Rad na daljinu tijekom pandemije: učestalost, radni uvjeti i propisi*, Ured za publikacije Europske unije, 2022. (u pripremi).

Zdravi i sigurni radni uvjeti preduvjet su za produktivnu radnu snagu te pridonose razvoju europske zdravstvene unije i provedbi europskog stupa socijalnih prava (načelo br. 10). U državama EU-27 u 2018. zabilježeno je više od 3 300 nesreća sa smrtnim posljedicama i 3,1 milijun nesreća bez smrtnih posljedica. U razdoblju od 2017. do 2019. oko 200 000 radnika godišnje umrlo je od bolesti povezanih s radom. U tom kontekstu, u strateškom okviru EU-a za sigurnost i zdravlje na radu za razdoblje 2021.–2027. utvrđeni su ključni prioriteti i mjere za poboljšanje zdravlja i sigurnosti radnika na mjestu rada, uključujući prilagodbu posebnim potrebama sve starije radne snage te zelenoj i digitalnoj tranziciji¹⁵².

U okviru EU-a za sigurnost i zdravlje na radu uvodi se pristup „vizije nula” u pogledu smrtnih slučajeva povezanih s radom u EU-u, pri čemu je razmjena iskustava i primjera najbolje prakse predviđena u okviru tripartitne radne skupine Savjetodavnog odbora za sigurnost i zdravlje na radu¹⁵³. Ta će inicijativa biti povezana s ciljanim kampanjama informiranja kojima se nastoji povećati svijest o rizicima od nesreća povezanih s radom. Druge mjere za promicanje zdravlja i sigurnosti na radu na razini EU-a uključuju izmjene Direktive o karcinogenim, reproduktivno toksičnim (od 2022.) i mutagenim tvarima, koje je Vijeće donijelo u ožujku 2022., ažuriranu Direktivu o biološkim agensima, prijedlog za znatno smanjenje granične vrijednosti izloženosti azbestu na mjestu rada i promicanje priznavanja bolesti COVID-19 kao profesionalne bolesti do kraja 2022.

U strateškom okviru EU-a za sigurnost i zdravlje na radu posebna pozornost posvećuje se sprečavanju psihosocijalnih rizika te zaštiti fizičkog i mentalnog zdravlja na radu. Znatno udio radnika u EU-u 2021. i dalje je bio izložen fizičkim rizicima. Dok su žene bile izloženije zaraznim materijalima od muškaraca (21 % u odnosu na 15 %), od muškaraca se češće nego od žena zahtijevalo da nose teške terete (40 % u odnosu na 29 %)¹⁵⁴. Kad je riječ o mentalnom zdravlju, rezultati nedavnog istraživanja Eurofounda pokazuju da je psihička dobrobit u EU-u i dalje ispod razine zabilježene na početku pandemije unatoč postupnom ukidanju ograničenja¹⁵⁵. Posebno su u dobnoj skupini od 18 do 29 godina zabilježene najniže razine psihičke dobrobiti od 2020., a do pogoršanja je došlo u dobnoj skupini iznad 60 godina. Općenito, 18 % ispitanika navelo je da njihove potrebe u pogledu mentalnog zdravlja nisu ispunjene, pri čemu je taj postotak viši među ženama (24 %). Nedavno istraživanje¹⁵⁶ pokazalo je da postoji potreba za daljnjom potporom mjerama za upravljanje psihosocijalnim rizicima povezanim s digitalnim tehnologijama kojima se omogućuje upravljanje radnicima na mjestu rada i za sprečavanje tih rizika. Na primjer, akcijskim planom za sprečavanje stresa

¹⁵² Komunikacija Komisije [COM\(2021\) 323](#). Vidjeti i Komisijin Prijedlog direktive 2004/37/EZ o reproduktivno toksičnim tvarima i ažuriranu Direktivu o biološkim agensima 2000/54/EZ.

¹⁵³ Odluka Vijeća od 22. srpnja 2003. o osnivanju Savjetodavnog odbora za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu ([2003/C 218/01](#)).

¹⁵⁴ Vidjeti Eurofound, *Working conditions in the time of COVID-19: Implications for the future* (Radni uvjeti u doba pandemije bolesti COVID-19: posljedice za budućnost). Ured za publikacije Europske unije, 2022. (u pripremi).

¹⁵⁵ Eurofound, *Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty* (Peti krug internetske ankete „Život, rad i COVID-19”: život u novom dobu nesigurnosti), Ured za publikacije Europske unije, 2022.

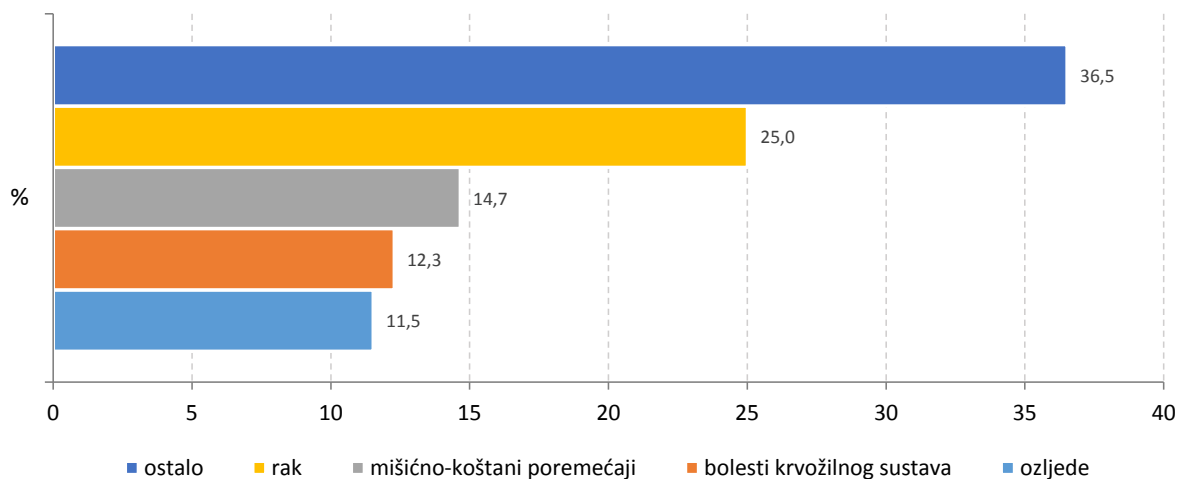
¹⁵⁶ Napomena: empirijska analiza podataka iz Europskog istraživanja poduzeća o novim rizicima i onima u nastajanju (ESENER) koje je 2019. provela Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu. Razmatrani psihosocijalni rizici bili su vremenski pritisak, loša komunikacija ili suradnja, strah od gubitka posla, rad sa zahtjevnim klijentima, pacijentima i učenicima te prekovremeni rad ili rad izvan redovitog rasporeda. Izvor: Urzì Brancati, C., Curtarelli, M., *Digital tools for worker management and psychosocial risks in the workplace: evidence from the ESENER survey* (Digitalni alati za upravljanje zaposlenicima i psihosocijalni rizici na mjestu rada: dokazi iz istraživanja ESENER), Sevilla: Europska komisija, 2021., JRC125714.

povezanog s radom ili inicijativama za informiranje može se ograničiti učestalost psihosocijalnih rizika i znatno poboljšati zdravlje radnika na mjestu rada.

Na temelju zakonodavstva EU-a jačanjem preventivnih mjera i praktičnijim smjernicama mogu se smanjiti rizici od karcinogenih tvari na mjestu rada. Rak povezan s radom glavni je uzrok u većini slučajeva izgubljenih godina života u EU-u (tj. procjena izgubljenih godina zdravog života) – vidjeti sliku u nastavku. Na temelju procjene izgubljenih godina zdravog života, u razdoblju od 2015. do 2017. zbog karcinogenih tvari na mjestu rada svake godine zabilježeno je oko 100 000 slučajeva smrti i obolijevanja povezanih s radom¹⁵⁷. Osim toga, samo troškovi povezani s rakom kao profesionalnom bolešću iznose 119,5 milijardi EUR. Mjere za smanjenje prisutnosti opasnih tvari i izloženosti njima na mjestu rada, uključujući preventivne mjere, ključne su sastavnice europskog plana za borbu protiv raka¹⁵⁸. Zahvaljujući četirima revizijama Direktive o karcinogenim, mutagenim i reproduktivno toksičnim tvarima dosad su spriječeni rizici povezani s 29 tvari, čime će se u 50 godina spasiti više od 100 000 života.

Rak je glavni uzrok smrtnih slučajeva povezanih s radom u EU-u

Glavni uzroci smrti i obolijevanja povezanih s radom u izgubljenim godinama života u EU-u (u %, 2017.)

Napomena: Kategorija „bolesti krvožilnog sustava” obuhvaća mišićno-koštane bolesti i bolesti krvožilnog sustava. Kategorija „ostalo” obuhvaća preostale bolesti, kao što su mentalne ili zarazne bolesti. Podaci iz 2017. obuhvaćaju EU-27 i Ujedinjenu Kraljevinu.

Izvor: Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu (2017.).

Nakon donošenja okvira EU-a za sigurnost i zdravlje na radu mnoge države članice donijele su nacionalne strategije za sigurnost i zdravlje na radu ili slične dokumente kojima je obuhvaćena većina njegovih ciljeva. Na primjer, u **belgijskom** akcijskom planu za razdoblje 2022.–2027. utvrđen je pristup „vizije nula” za nesreće na mjestu rada i navode se mjere za smanjenje izloženosti opasnim kemijskim sredstvima. U **francuskom** planu za zaštitu zdravlja na radu za razdoblje 2021.–2025. posebna pozornost posvećena je

¹⁵⁷ Napomena: karcinogen je tvar ili smjesa koja izaziva nastanak raka prema kriterijima navedenima u Prilogu I. Uredbi (EZ) br. 1272/2008. Metoda se temelji na procjenama izgubljenih godina zdravog života koje mogu biti posljedica bolesti ili ozljeda. To se uspoređuje s idealnim scenarijem u kojem zemlja ne bi izgubila nijednu godinu zdravog života zbog odsutnosti s posla ili nesreće ili bolesti sa smrtnim posljedicama. Dobiveni podaci temelje se na međunarodno dostupnim podacima ILO-a, WHO-a i Eurostata. Izvor: Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu, *An international comparison of the cost of work-related accidents and illnesses* (Međunarodna usporedba troškova nesreća i bolesti povezanih s radom). Ured za publikacije Europske unije, 2017.

¹⁵⁸ COM(2021) 44 final.

sprečavanju teških nesreća na radu i nesreća na radu sa smrtnim posljedicama. Prioritet se daje i psihosocijalnim rizicima i izloženosti karcinogenim tvarima. U **malteškom** strateškom planu za razdoblje 2022.–2027. utvrđeno je pet područja politike zaštite zdravlja na radu kojima se pridonosi ostvarenju strateškog okvira EU-a. Cilj je **hrvatskog** nacionalnog plana za razdoblje 2021.–2027. informirati o važnosti prevencije ozljeda i bolesti na radu te smanjenja smrtnih slučajeva i stresa na radu. U **njemačkoj** zajedničkoj strategiji za sigurnost i zdravlje na radu cilj je modernizirati sustav sigurnosti i zdravlja na radu i dati poticaje poduzećima za jačanje zaštite zdravlja i sigurnosti na mjestu rada. Daljnji su primjeri trenutanih aktivnosti **finski** provedbeni plan za razdoblje 2022.–2023., strateški dokument **irskog** tijela nadležnog za zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu za razdoblje 2022.–2024., **latvijske** Smjernice politike u području socijalne zaštite i tržišta rada za razdoblje 2021.–2027. i **litavski** Akcijski plan za sigurnost i zdravlje na radu za razdoblje 2022.–2027.

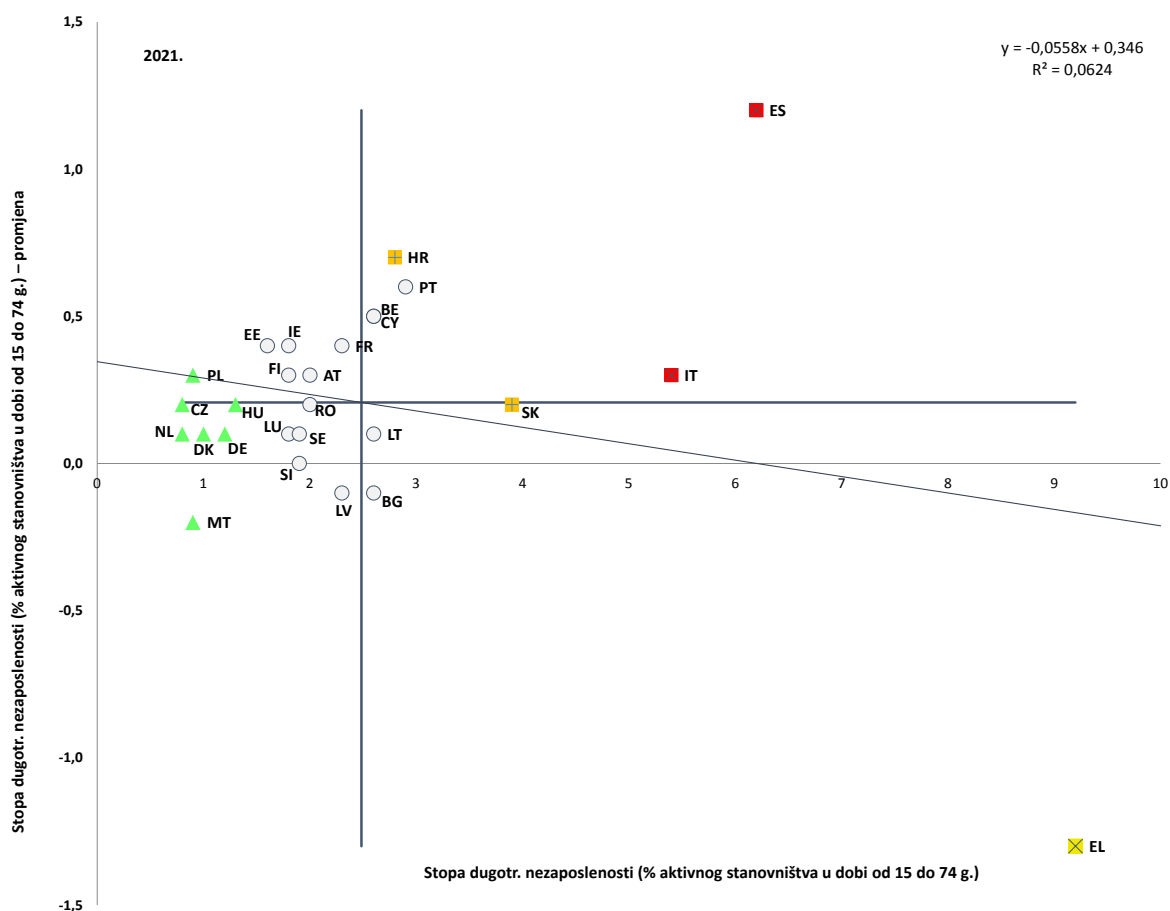
Dugotrajna nezaposlenost¹⁵⁹ **neznatno se povećala kao posljedica pandemije bolesti COVID-19, no brz odgovor politike spriječio je nastanak negativnih trendova na tržištu rada.** Stopa dugotrajne nezaposlenosti 2021. iznosila je 2,8 %, što je blagi porast (od 0,3 postotna boda) u odnosu na 2020. nakon trenda smanjivanja tijekom gotovo cijelog desetljeća. Kako je prikazano na slici 2.3.8., stopa dugotrajne nezaposlenosti 2021. bila je viša nego 2020. u gotovo svim državama članicama osim Grčke (–1,3 postotna boda), Malte (–0,2 postotna boda), Latvije i Bugarske (obje po 0,1 postotni bod). S druge strane, povećanje stope dugotrajne nezaposlenosti u istom razdoblju zabilježeno je u Španjolskoj (1,2 postotna boda), Hrvatskoj (0,7 postotnih bodova), Portugalu (0,6 postotnih bodova), Belgiji i Cipru (oboje za 0,5 postotnih bodova). Glavnim pokazateljem u pregledu socijalnih pokazatelja stanje u Španjolskoj i Italiji označava se „kritičnim” jer su u njima zabilježene natprosječne razine (6,2 % odnosno 5,4 % u 2021.), uz povećanje tijekom protekle godine od 1,2 postotna boda odnosno 0,3 postotna boda. Stanje u Grčkoj svrstano je u kategoriju „slabi rezultati koji se poboljšavaju” zahvaljujući pozitivnim rezultatima (–1,3 postotna boda 2021. u odnosu na 2020.), premda ona i dalje ima najvišu stopu u EU-u (9,2 % u 2021.). Za Slovačku i Hrvatsku „potrebno je praćenje” zbog pogoršanja stanja tijekom prethodne godine. Suprotno tomu, u Češkoj, Njemačkoj, Danskoj, Mađarskoj, Malti, Nizozemskoj i Poljskoj rezultati su „bolji od prosječnih” zbog niskih i uglavnom stabilnih stopa dugotrajne nezaposlenosti 2021. U stopama dugotrajne nezaposlenosti postoje i velike regionalne razlike (vidjeti Prilog 3.). Stalnim praćenjem i procjenom napretka u provedbi Preporuke Vijeća iz 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba može se pridonijeti poboljšanju mehanizama i usluga te samim time poduprijeti stvaranje ljudskog kapitala i potencijalni rast u EU-u¹⁶⁰.

¹⁵⁹ Definirana kao broj osoba evidentiranih u javnim službama za zapošljavanje koji aktivno traže zaposlenje više od godinu dana, izražen kao udio u aktivnom stanovništvu.

¹⁶⁰ SWD(2019) 154 final, o evaluaciji Preporuke Vijeća o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada.

Slika 2.3.8.: Stopa dugotrajne nezaposlenosti 2021. neznatno se povećala u većini država članica te je potrebno pomno pratiti njezino kretanje u budućnosti

Stopa dugotrajne nezaposlenosti, razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

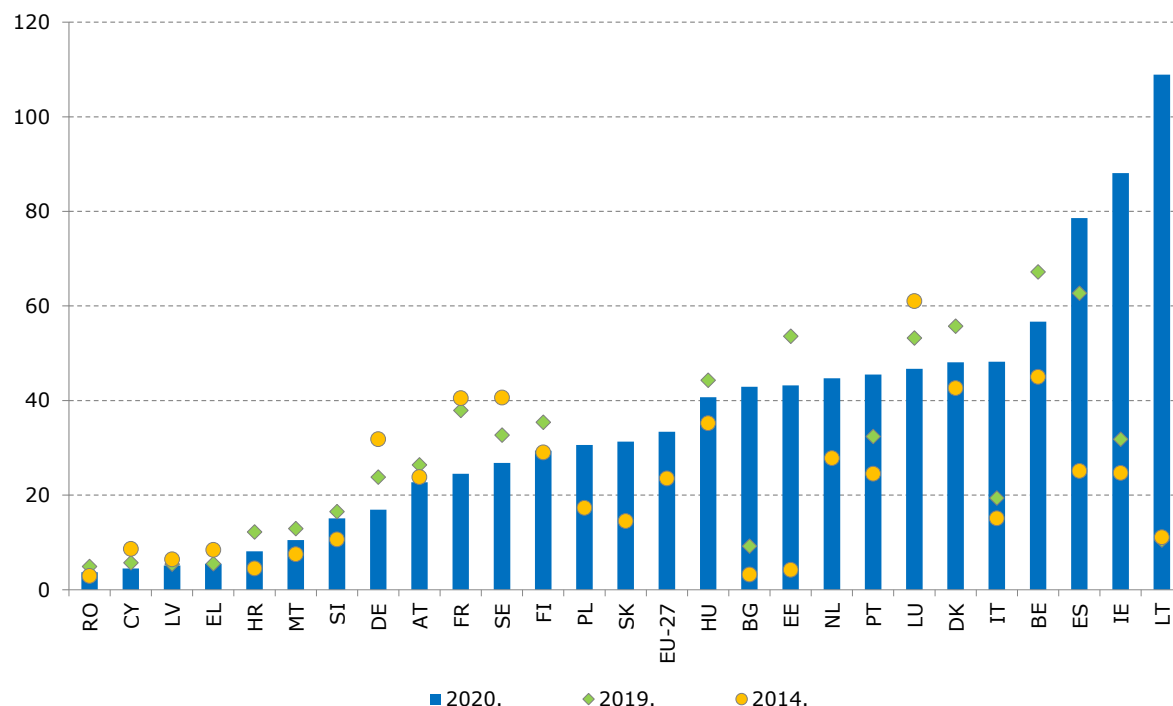
Izvor: Eurostat [tesem130], anketa EU-a o radnoj snazi.

Među državama članicama postoje znatne razlike u sudjelovanju u aktivnim politikama tržišta rada, koje u nekim slučajevima zahtijevaju pomno praćenje. Udio nezaposlenih osoba koje žele raditi i koje su sudjelovale u programima aktivne politike tržišta rada 2020. iznosio je manje od 10 % u pet država članica (Rumunjska, Cipar, Latvija, Grčka i Hrvatska), a u njih četiri (Litva, Irska, Španjolska i Belgija) iznosio je više od 50 % – vidjeti sliku 2.3.9.¹⁶¹ U razdoblju od 2019. do 2020. u šest država članica zabilježeno je povećanje sudjelovanja, dok je u njih 16 došlo do smanjenja. Iako ti statistički podaci odražavaju nastojanja država članica da podupru sudjelovanje u mjerama aktivne politike tržišta rada, na sudjelovanje utječu i drugi institucijski čimbenici kao što je funkcioniranje sustava socijalne zaštite. Osim njihovim obuhvatom, djelotvornim aktivnim politikama tržišta rada koje su prilagođene potrebama tražitelja zaposlenja olakšava se prelazak na tržištu rada i podupiru velike promjene u svijetu rada, ne zapostavljajući nikoga.

¹⁶¹ Eurostat [lmp_ind_actsup], izvor: Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje. Mjere politike tržišta rada (kategorije 2.–7.) obuhvaćaju, među ostalim, osposobljavanje (2.), poticaje za zapošljavanje (4.), potporu zapošljavanju i rehabilitaciji (5.), izravno otvaranje radnih mjesta (6.) i poticaje za osnivanje poduzeća (7.). Ipak, valja biti oprezan pri tumačenju tog pokazatelja jer se njime samo mjeri sudjelovanje u politikama tržišta rada, a ne i njihova djelotvornost. Procjene vrijednosti za DK, EL, HR i SE. Niska statistička pouzdanost za FR i LT odnosi se na postupak prikupljanja podataka. Podaci za 2020. nisu dostupni za CZ, EL, NL, PL i SK.

Slika 2.3.9.: Sudjelovanje u mjerama aktivne politike tržišta rada znatno se razlikuje među državama članicama

Sudionici u redovnim intervencijama u politiku tržišta rada (LMP) (kategorije 2. – 7.) na stotinu nezaposlenih osoba koje žele raditi

Napomena: Vremenski niz nije dostupan za CZ. Podaci za 2020. nisu dostupni za EL, NL, PL i SK. Upozorenja: niska pouzdanost podataka za FR i LT. Brojčane vrijednosti iznad 100 % upućivale bi na to da su osobe više puta evidentirane u skupu podataka o aktivnoj politici tržišta rada zbog sudjelovanja u različitim kategorijama mjera.

Izvor: Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)], baza podataka o politikama tržišta rada.

Učinkovite i djelotvorne aktivne politike tržišta rada ključne su za poboljšanje rezultata, ishoda i prelazaka na tržištu rada i u kontekstu povećanog nedostatka radne snage i vještina u EU-u. Države članice kao što su Španjolska, Slovačka i Litva zabilježile su 2021. relativno visoke izdatke za mjere aktivne politike tržišta rada (kategorije 2.–7.) izražene kao postotak BDP-a, iako su imale relativno visoke stope dugotrajne nezaposlenosti – vidjeti sliku 2.3.10. U drugim državama kao što su Nizozemska, Irska i Danska izdaci povezani s mjerama tržišta rada iznosili su više od 1,3 % BDP-a u 2020., uz relativno dobre rezultate u pogledu niskih udjela dugotrajno nezaposlenih. Suprotno tomu, u državama kao što su Grčka, Italija, Portugal i Hrvatska izdaci za potporu tražiteljima zaposlenja u okviru mjera tržišta rada relativno su niski (tj. ispod ili oko 0,3 % BDP-a), a izazovi s kojima se suočavaju u pogledu dugotrajne nezaposlenosti iznad su prosjeka EU-a. U državama članicama koje se suočavaju s većim poteškoćama u integraciji na tržište rada prepreke zapošljavanju, osobito za one u ranjivom položaju, mogu se smanjiti intenzivnijom provedbom dobro osmišljenih aktivnih politika tržišta rada¹⁶². Osim potpore iz fondova kohezijske politike (uključujući Europski socijalni fond)¹⁶³, radu mnogih država članica u

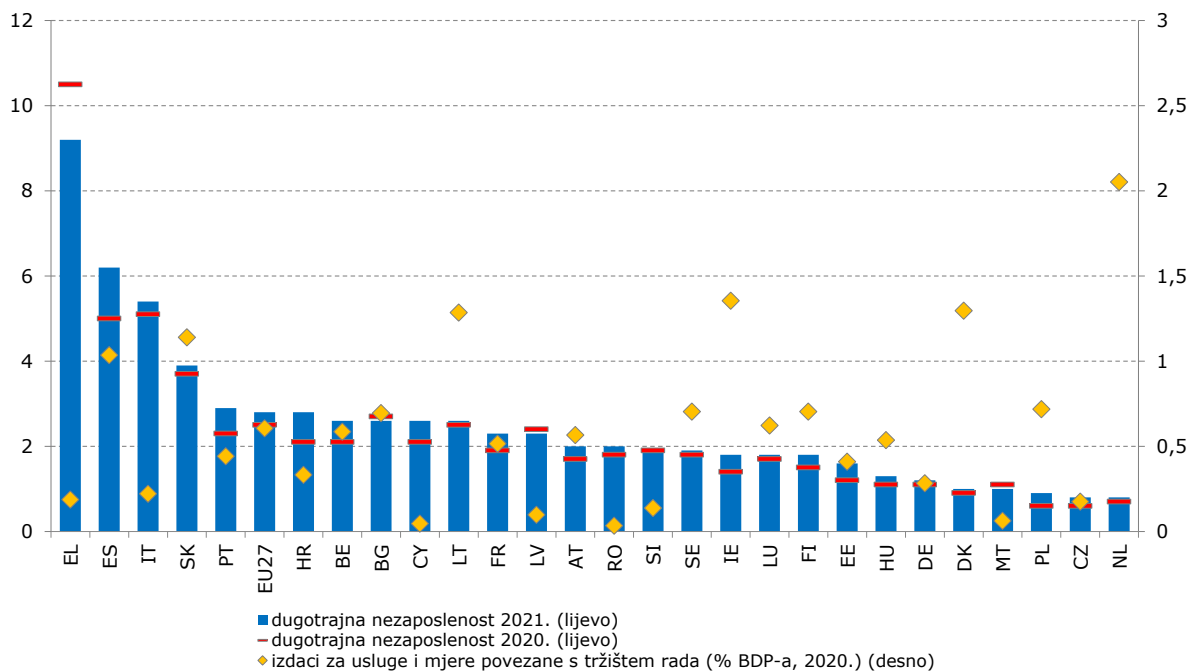
¹⁶² OECD (2021.), *Building inclusive labour markets: Active labour market policies for the most vulnerable groups*, *OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)* (Stvaranje uključivih tržišta rada: aktivne politike tržišta rada za najugroženije skupine, odgovori politika OECD-a na koronavirus (COVID-19)), Izdavaštvo OECD-a.

¹⁶³ U svim državama članicama EU-a provedena je metaanaliza dostupnih evaluacija učinaka ESF-a i Inicijative za zapošljavanje mladih kojima su obuhvaćena programska razdoblja 2007.–2013. i 2014.–2020. Rezultati su

području integracije na tržište rada pridonosi i provedba nacionalnih planova za oporavak i otpornost. U okviru tih aktivnosti uzima se u obzir digitalna i zelena tranzicija i postupa se u skladu s Preporukom Komisije o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju.

Slika 2.3.10.: Izdaci za mjere aktivne politike tržišta rada razlikuju se među državama članicama

Izdaci za aktivne politike tržišta rada (kategorije 2.–7., kao postotak BDP-a, 2020.) i dugotrajna nezaposlenost kao postotak stanovništva (u dobi od 15 do 74 godine) u radnoj snazi (u %, 2021.)

Izvor: Eurostat [[lmp_expsumm](#)], baza podataka o politikama tržišta rada i [[une_ltu_a](#)], anketa EU-a o radnoj snazi.

Javne službe za zapošljavanje imaju ključnu ulogu u pružanju potpore radnicima tijekom promjena na tržištu rada, među ostalim u pogledu zelene i digitalne tranzicije.

Javne službe za zapošljavanje ključne su za integriranje osoba na tržište rada jer pružaju informacije onima koji žele raditi i djeluju kao posrednici između tražitelja zaposlenja i poslodavaca. Kako bi povećale svoje kapacitete, uključujući stručnost svojeg osoblja, i pružile djelotvornije i učinkovitije usluge, u tijeku je preobrazba njihovih unutarnjih poslovnih procesa i daljnji napredak na putu prema digitalizaciji¹⁶⁴. Dakako, povećano pružanje digitalnih usluga treba se odvijati usporedno sa stjecanjem digitalnih vještina u velikom dijelu stanovništva. Ukupno 18 nacionalnih javnih službi za zapošljavanje izvijestilo je 2021. o jačanju digitalnih vještina među tražiteljima zaposlenja kao jednom od ciljeva u

pokazali pozitivan učinak intervencija u okviru ESF-a, pri čemu je vjerojatnost zapošljavanja pojedinaca koji su sudjelovali u mjerama bila veća za 7,3 postotna boda. Analizom je utvrđeno da su subvencije za zapošljavanje i pripravništva najuspješnije kategorije intervencija u okviru ESF-a. Izvor: Europska komisija, *Meta-analysis of the ESF counterfactual impact evaluations (VT/2020/052)* (Metaanaliza evaluacija protučinjeničnog učinka ESF-a), Završno izvješće, Ured za publikacije Europske unije, 2022. (Kataloški br. KE-03-22-139-EN-N).

¹⁶⁴ Izvori: Europska komisija (2021.) *European Network of Public Employment Services, Work programme 2022* (Program rada Europske mreže javnih službi za zapošljavanje za 2022.). Objavljeno u siječnju 2022. OECD (2022.), *Harnessing digitalisation in Public Employment Services to connect people with jobs* (Upotreba digitalizacije u javnim službama za zapošljavanje kako bi se ljude povežalo s poslovima), *Sažetak politike OECD-a o aktivnim politikama tržišta rada*, Izdavaštvo OECD-a.

svrhu pripreme za razdoblje nakon pandemije¹⁶⁵. Nadalje, javne službe za zapošljavanje uspostavljaju partnerstva i provode posebne sektorske mjere usmjerene na bolja predviđanja kretanja na tržištu rada, informacije o vještinama, utvrđivanje i otklanjanje nedostataka radne snage i vještina, osobito u pogledu zelene i digitalne tranzicije. Programi za prekvalifikaciju i usavršavanje skupina zaposlenih izloženih riziku od gubitka posla postaju nova odgovornost, pri čemu su neke nacionalne javne službe za zapošljavanje već prilagodile svoje usluge i izradile sveobuhvatne programe i strategije osposobljavanja kako bi zadovoljile buduće potrebe za vještinama. Formaliziranjem postojeće suradnje javnih službi za zapošljavanje i pružatelja strukovnog i visokog obrazovanja, kao i socijalnih službi, mogu se osigurati odgovarajući uvjeti za djelotvornu ponudu vještina (vidjeti odjeljak 2.2.).

Podupiranje integracije raseljenih osoba iz Ukrajine na tržište rada postala je važna zadaća na dnevnom redu javnih službi za zapošljavanje.¹⁶⁶ U nekoliko država članica (Bugarska, Danska, Finska, Mađarska, Italija, Litva i Latvija) raseljene osobe iz Ukrajine mogu početi raditi čim podnesu zahtjev za privremenu zaštitu te ne moraju čekati njegovu obradu¹⁶⁷. Međutim, stope prijave u javne službe za zapošljavanje bile su relativno niske. Kako je izvijestila mreža javnih službi za zapošljavanje, u svibnju 2022. u 26 članica mreže ukupno se prijavilo svega 150 000 raseljenih osoba iz Ukrajine. Oko polovine tih prijava zabilježeno je u Njemačkoj i Poljskoj¹⁶⁸. Iako u većini država članica odgovornosti javnih službi za zapošljavanje ne nadilaze one koje se obično odnose na druge tražitelje zaposlenja, neke javne službe za zapošljavanje izradile su mjere usmjerene na izbjeglice, koje se primjenjuju na raseljene osobe iz Ukrajine (vidjeti i odjeljak 2.3.2.). Nekoliko država članica uspostavilo je i koordinacijske skupine koje uključuju javne službe za zapošljavanje, nacionalna ministarstva i tijela nadležna za migracije kako bi razmjenjivali informacije o trenutačnim mjerama i planirali zajedničke aktivnosti, pri čemu surađuju i s poslodavcima te lokalnim i regionalnim tijelima vlasti¹⁶⁹. Zakonodavnim izmjenama Uredbe o zajedničkim odredbama u pogledu djelovanja kohezijske politike za izbjeglice u Europi (CARE) omogućuje se pristup nepotrošenim iznosima u višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2014.–2020. za financiranje brzih i fleksibilnih rješenja za države članice EU-a prema potrebi. Prilagođena potpora u okviru instrumenta za tehničku potporu usmjerena je i na pomoć državam članicama EU-a u izgradnji kapaciteta za prihvat izbjeglica i suočavanju s poteškoćama u njihovoj integraciji¹⁷⁰.

U prosjeku 40 % kratkotrajno nezaposlenih¹⁷¹ u EU-u prima naknadu za nezaposlene (42,2 % u 2021.), uz znatne razlike među državama članicama – vidjeti sliku 2.3.11. Države u kojima je 2021. najviše kratkotrajno nezaposlenih primalo naknadu za nezaposlene (više od 50 %) bile su Njemačka (89,7 %), Austrija (54,1 %), Finska (53,6 %) i Litva (51,5 %), a slijedile su ih Francuska, Estonija, Belgija i Danska sa stopama iznad 40 %. S druge strane, najmanji broj kratkotrajno nezaposlenih koji su primali naknadu za nezaposlene zabilježen je u Rumunjskoj (10,6 %), Hrvatskoj (13,9 %), Poljskoj (15,5 %) i Cipru (19,2 %). Te se razlike

¹⁶⁵ Europska komisija, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2021* (Izvešće o procjeni kapaciteta javnih službi za zapošljavanje za 2021.), Ured za publikacije Europske unije, 2022., (str. 39.).

¹⁶⁶ COM(2022) 4050 final o *smjernicama za pristup tržištu rada, strukovnom obrazovanju i osposobljavanju i obrazovanju odraslih za osobe koje bježe od ruske ratne agresije na Ukrajinu*.

¹⁶⁷ Napomena: od veljače do lipnja 2022. u EU-u je bilo oko 312 000 tražitelja azila. Izvor: Eurostat [migr_asyappctzm] i Europsko nadzorno tijelo za rad, pregled podataka po državama, lipanj 2022.

¹⁶⁸ Istraživanje mreže javnih službi za zapošljavanje, svibanj 2022.

¹⁶⁹ Na primjer, AT, BE (na regionalnoj razini), BG, EE, FI, HR, LT, NO, PL, RO i SK..

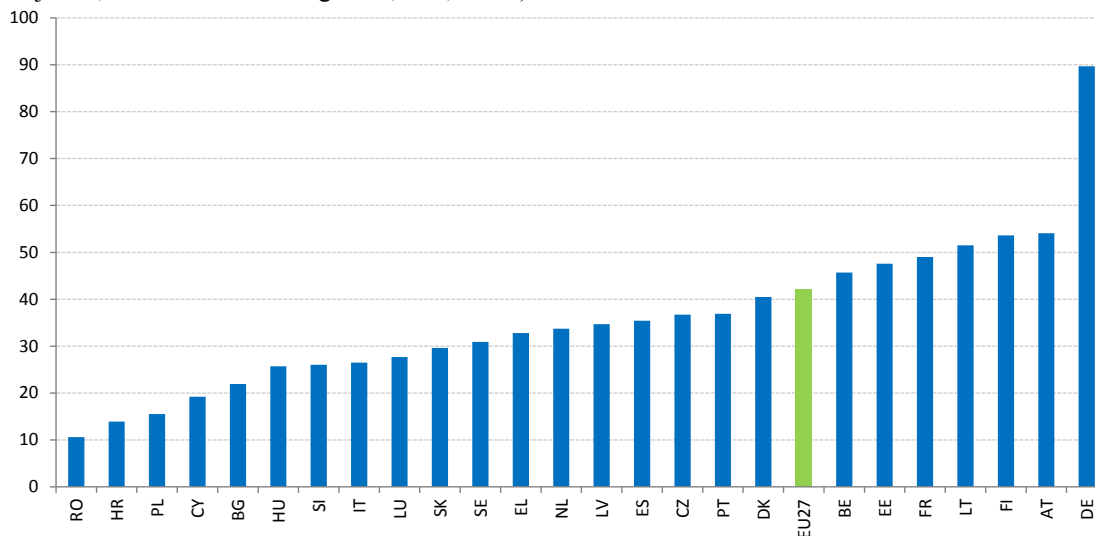
¹⁷⁰ Za više pojedinosti vidjeti Uredbu o izmjeni uredaba (EU) br. 1303/2013 i (EU) br. 223/2014 u pogledu djelovanja kohezijske politike za izbjeglice u Europi (CARE). Vidjeti i C(2022) 1379 o *odlukama o financiranju i godišnjim programima rada u okviru instrumenta za tehničku potporu*

¹⁷¹ Oni koji su nezaposleni manje od 12 mjeseci. Analiza za dobnu skupinu od 15 do 64 godine.

među državama članicama mogu objasniti razlikama u oblikovanju programa naknada za nezaposlene, osobito u pogledu najduljeg razdoblja isplate, uvjeta za ostvarivanje prava na naknadu, strogosti zahtjeva u pogledu traženja posla i sinergija s drugim programima socijalne zaštite. Naknadu ili pomoć dobivalo je 2021. svega 37,8 % nezaposlenih u EU-u koji su prijavljeni manje od godinu dana. Svi su ti elementi u okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti naknada za nezaposlene utvrđeni kao ključna sredstva politike za pružanje potpore tražiteljima zaposlenja tijekom njihovih prelazaka na tržištu rada.

Slika 2.3.11.: Među državama članicama postoje znatne razlike u udjelu kratkotrajno nezaposlenih koji primaju naknadu za nezaposlene

Obuhvaćenost naknadama za nezaposlene za kratkotrajno nezaposlene osobe (tj. one koji su nezaposleni manje od 12 mjeseci, u dobi od 15 do 64 godine, u %, 2021.)

Napomena: nema usporedbe s vrijednostima tog pokazatelja iz razdoblja prije 2021. jer je 2021. u svim državama članicama došlo do prekida u vremenskom nizu zbog [stupanja na snagu novog regulatornog okvira za europske društvene statistike](#). Podaci za 2021. nisu dostupni za IE i MT.

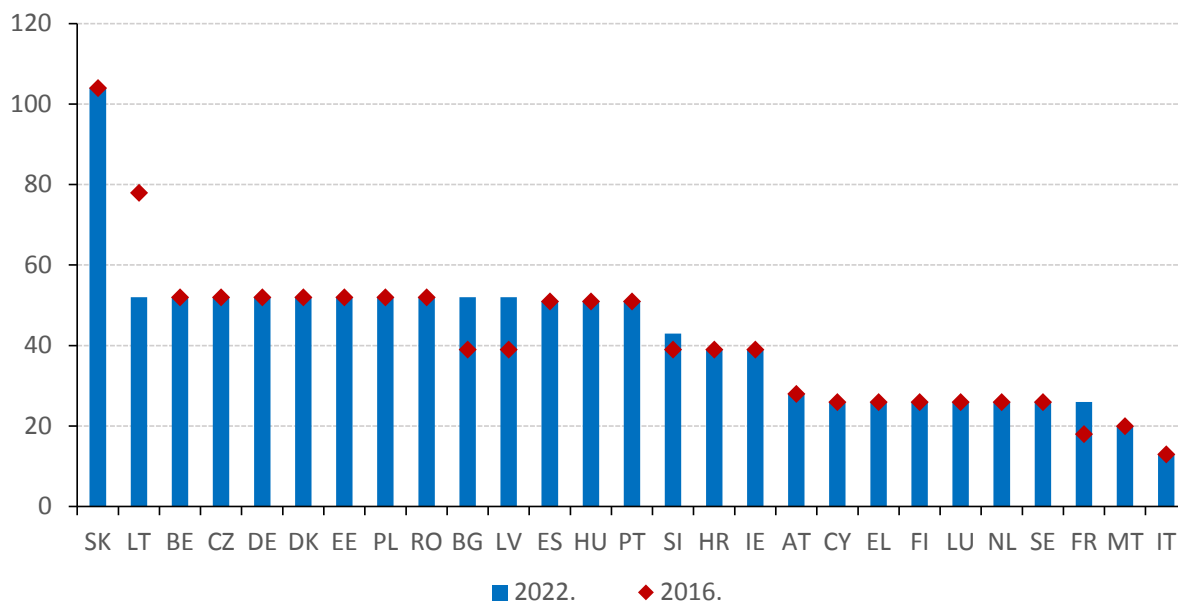
Izvor: Eurostat, [lfsa_ugadra](#), anketa EU-a o radnoj snazi.

Duljina razdoblja zaposlenosti za ostvarivanje prava na naknadu za nezaposlene i najdulje razdoblje tijekom kojeg se može tražiti naknada ostali su uglavnom stabilni 2022.¹⁷² Razdoblje za stjecanje prava na naknadu za nezaposlene ostalo je stabilno u svim državama članicama, a trajalo je od 13 tjedana uplaćivanja doprinosa za osiguranje u Italiji do 104 tjedna u Slovačkoj – vidjeti sliku 2.3.12. Najdulje razdoblje isplate naknade (za radnika s radnim stažem od godine dana) razlikuje se među državama članicama – vidjeti sliku 2.3.13. U Latviji to je trajanje skraćeno 2020. s 39 na 35 tjedana, čime se vratilo na razinu iz 2015. U svim drugim državama članicama u proteklih pet godina to je razdoblje ostalo nepromijenjeno. U 16 država članica nezaposleni s jednogodišnjim radnim stažem mogu primiti naknadu za nezaposlene najdulje šest mjeseci (24 tjedna). Međutim, u Danskoj i Belgiji to pravo traje do dvije ili više godina. U Luksemburgu i Grčkoj traje godinu dana, a u Litvi, Latviji i Irskoj oko osam mjeseci.

¹⁷² Analiza se odnosi na naknade za nezaposlene koje se u pravilu daju pojedincima koji prijave da do prestanka radnog odnosa nije došlo njihovom krivnjom i njome nisu obuhvaćeni privremeni programi koji su doneseni kao odgovor na epidemiološku situaciju povezanu s pandemijom bolesti COVID-19.

Slika 2.3.12.: Razdoblje uplaćivanja doprinosa za ostvarivanje prava na naknadu za nezaposlene ostalo je stabilno u odnosu na 2021., uz znatne razlike među državama članicama

Duljina razdoblja potrebnog za stjecanje prava (u tjednima, 2016. i 2022.)

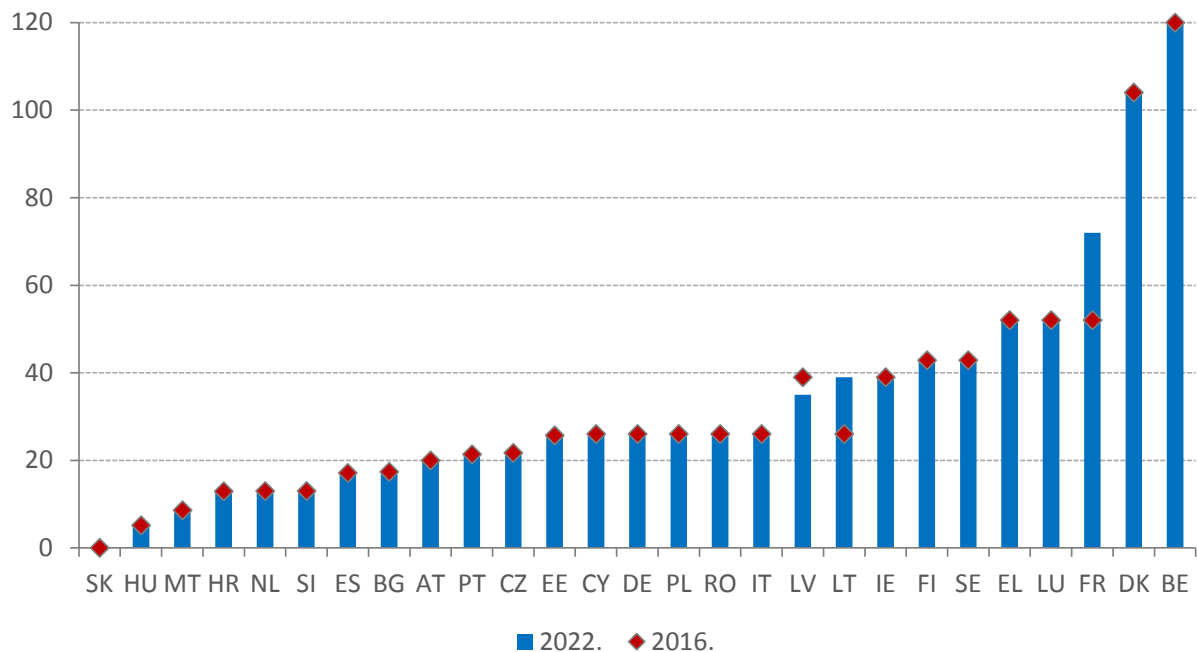

Napomena: u Malti (2016. i 2022.) potrebno je uplatiti barem 50 tjednih doprinosa od trenutka kad je osoba prvi put počela raditi; u Irskoj (2016. i 2022.) potrebno je uplatiti barem 104 tjedna doprinosa od trenutka kad je osoba prvi put počela raditi; u Austriji (2022.) za prve zahtjeve potrebno je uplatiti barem 52 tjedna doprinosa, a za naknadne zahtjeve barem 28 tjednih doprinosa.

Izvor: [baza podataka MISSOC-a](#) (siječanj 2016. i siječanj 2022.).

Slika 2.3.13.: U većini država članica jednogodišnji radni staž omogućuje pristup naknadama za nezaposlene u trajanju od najviše šest mjeseci

Najdulje razdoblje isplate naknade za nezaposlene s jednogodišnjim radnim stažem izraženo u tjednima (2022. i 2016.)

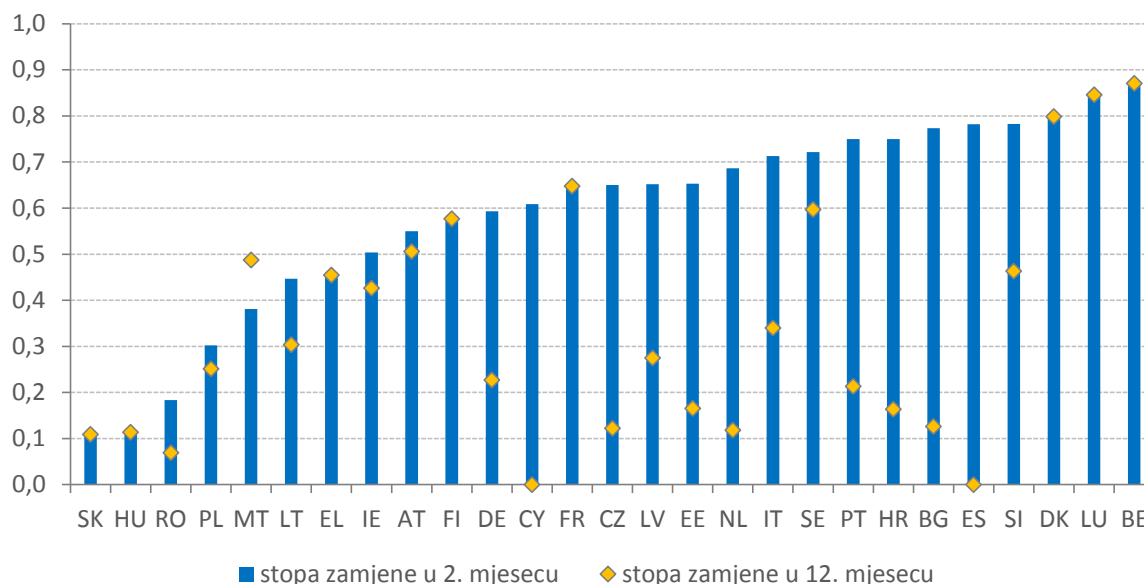
Napomena: u Belgiji se naknada za nezaposlene isplaćuje neograničeno. U Cipru se tjedni izračunavaju na temelju šest radnih dana tjedno. U Irskoj se naknada isplaćuje 39 tjedana (234 dana) samo za osobe s plaćenih 260 ili više tjednih doprinosa za sustav PRSI. U Slovačkoj osoba s jednom godinom staža ne može ostvariti pravo na naknadu za nezaposlene (obvezno je najmanje dvije godine doprinosa za osiguranje za slučaj nezaposlenosti tijekom zadnje četiri godine). U Poljskoj trajanje varira ovisno o stopi nezaposlenosti u regiji u odnosu na nacionalni prosjek.

Izvor: [baza podataka MISSOC-a](#) (siječanj 2016. i siječanj 2022.) i nacionalno zakonodavstvo.

Zamjenski dohodak za nezaposlene ovisi o trajanju razdoblja nezaposlenosti. Na slici 2.3.14. prikazana je usporedba neto stopa zamjene za osobe s niskim dohotkom (67 % prosječnog nacionalnog prihoda) s kratkim radnim stažem (12 mjeseci uplaćivanja doprinosa za socijalno osiguranje) u EU-u u drugom i dvanaestom mjesecu razdoblja nezaposlenosti. Neto stope zamjene u drugom mjesecu nezaposlenosti kreću se od 10,8 % prethodnog (neto) dohotka u Slovačkoj do više od 90 % u Luksemburgu ili Belgiji. Na primjer, u Austriji ili Belgiji stopa zamjene i dalje je jednaka u dvanaestom mjesecu razdoblja nezaposlenosti. Međutim, stope zamjene u većini drugih država članica s vremenom se smanjuju zbog isteka ili smanjenja izdašnosti naknada. U nekim državama nezaposleni koji su iskoristili svoje pravo na naknadu za nezaposlene mogu se koristiti alternativnim programima kao što je socijalna pomoć, kojima se općenito pružaju niže razine naknada – vidjeti odjeljak 2.4.1. za pojedinosti o aktivnom uključivanju, uključujući Komisijin Prijedlog preporuke Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku koji se temelji na pristupu aktivnog uključivanja.

Slika 2.3.14.: Stope zamjene naknada za nezaposlene razlikuju se među državama članicama

Neto stopa zamjene naknada za nezaposlene od 67 % prosječne plaće, u drugom i dvanaestom mjesecu nezaposlenosti (2021.)

Napomena: pokazatelj se izračunava za samca u dobi od 20 godina, bez djece i s kratkim radnim stažem (od godine dana). Uključene su različite sastavnice dohotka, naknade za nezaposlene i druge naknade (kao što su socijalna pomoć i naknade za stanovanje).

Izvor: izračuni Europske komisije na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada.

Tijekom proteklih godina kvalitetnim i djelotvornim socijalnim dijalogom pridonijelo se dobrom upravljanju složenim socioekonomskim uvjetima. U okviru smjernice za zapošljavanje br. 7 i načela br. 8 europskog stupa socijalnih prava (socijalni dijalog i uključenost socijalnih partnera) države članice pozivaju se da osiguraju pravodobno i smisleno sudjelovanje socijalnih partnera u oblikovanju i provedbi reformi i ulaganja u području zapošljavanja te socijalnih i, prema potrebi, gospodarskih reformi i ulaganja, među ostalim tako što će pridonijeti povećanom kapacitetu socijalnih partnera. Tijekom krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 sektorske organizacije socijalnih partnera na razini EU-a bile su vrlo proaktivne i brzo su iznijele svoja stajališta o mogućim strategijama za oporavak. Na nacionalnoj razini nekoliko država članica u skladu sa svojom nacionalnom praksom i institucijskim okvirima pozvalo je socijalne partnere da razmotre, dogovore i/ili provedu mjere za potporu radnim uvjetima, funkcioniranju tržišta rada, jednakim mogućnostima, zdravlju i sigurnosti na mjestu rada, radu na daljinu i pravu na isključivanje. Europski socijalni partneri nedavno su u nizu slučajeva znatno pridonijeli inicijativama na europskoj i nacionalnoj razini za daljnje privlačenje novih radnika u sektore koji se suočavaju s nedostatkom radne snage, uključujući one kojima se podupire zelena i digitalna tranzicija, na temelju suradnje s partnerstvima za traženje talenata i provedbe Europskog partnerstva za integraciju koje obuhvaća više dionika¹⁷³.

Predvidljivo, smisleno i pravodobno uključivanje socijalnih partnera ima važnu ulogu u djelotvornom osmišljavanju i provedbi reformi. Nacionalna odgovornost u središtu je europskog semestra i provedbe Mehanizma za oporavak i otpornost. Uspostava novih tripartitnih tijela (među ostalim u Poljskoj, Rumunjskoj i Slovačkoj) za praćenje provedbe

¹⁷³ Vidjeti obnovu Europskog partnerstva za integraciju nakon krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19. Izvor: [Europske internetske stranice o integraciji \(europa.eu\)](https://europa.eu/european-council/en/european-council)

planova za oporavak i otpornost pozitivan je pomak kojim se, ako se njima bude upravljalo na uključiv način, može povećati sudjelovanje i javna odgovornost socijalnih partnera¹⁷⁴. Bliska suradnja sa socijalnim partnerima, među ostalim tijekom cijelog ciklusa europskog semestra, ključna je kako bi se njihova stajališta uzela u obzir i uključila u postupak odlučivanja; među ostalim pri razmatranju odgovarajućih politika potpore integraciji ukrajinskih građana i drugih raseljenih osoba na europska tržišta rada. Od 2016. Odbor za zapošljavanje godišnje provodi multilateralne nadzorne preglede sudjelovanja nacionalnih socijalnih partnera u europskom semestru kako bi ocijenio ta i druga pitanja i primjere dobre prakse. I dalje postoje razlike među državama članicama u stupnju kvalitete i smislenog sudjelovanja socijalnih partnera.

Socijalni dijalog bio je ključan za jačanje zdravstvenog sektora suočenog s pandemijom bolesti COVID-19 te se njime pridonijelo povećanju pripravnosti EU-a za moguće zdravstvene krize u budućnosti. U svim državama bilo je potrebno povećati kapacitete zdravstvenih sustava, osobito bolnica, kako bi se u vrlo kratkom roku zadovoljila sve veća potražnja za uslugama zdravstvene zaštite zbog pandemije bolesti COVID-19. U pozadini pritiska na zdravstvene sustave drugi su dugotrajni problemi kao što je nedostatak zdravstvenih djelatnika. Socijalni dijalog imao je istaknutu ulogu u rješavanju nekih od tih problema u državama članicama s etabliranim institucijama i dugom tradicijom suradnje između socijalnih partnera (npr. u Danskoj, Njemačkoj, Finskoj i Švedskoj) i onima sa snažnim socijalnim partnerstvima (npr. u Austriji, Belgiji, Luksemburgu i Nizozemskoj). Istodobno, u državama u kojima socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje imaju manje važnu ulogu u zdravstvenom sektoru (npr. u Bugarskoj, Češkoj, Malti i Estoniji) došlo je do jačanja socijalnog dijaloga u odgovoru na krizu uzrokovanu pandemijom bolesti COVID-19¹⁷⁵.

Sudjelovanje organizacija civilnog društva u svim fazama europskog semestra ključno je za provedbu kvalitetnih reformi i politika u državama članicama. Europska komisija naglasila je važnost pravodobnih i smislenih savjetovanja s organizacijama civilnog društva u prethodnim zajedničkim izvješćima o zapošljavanju. Nadovezujući se na postojeće nacionalne prakse, istaknula je i važnost uključivanja organizacija civilnog društva u njezine redovne sastanke i razmjene mišljenja s državama članicama. Utvrđivanje postojećih problema, od kojih su neki istaknuti u nedavnoj rezoluciji Europskog gospodarskog i socijalnog odbora¹⁷⁶, prilika je za dodatno poboljšanje kvalitete, transparentnosti, redovitosti i predvidljivosti tih razmjena. Uključivanjem organizacija civilnog društva u područje zapošljavanja i socijalnih pitanja ubuduće će se pridonijeti jačanju granularnosti i djelotvornosti reformi i ulaganja potrebnih za prevladavanje postojećih socioekonomskih problema i za napredak u pogledu zelene i digitalne tranzicije.

¹⁷⁴ Izvor: Eurofound (2022.), Rodríguez Contreras, R., Sanz, P., *Involvement of social partners in the national recovery and resilience plans* (Uključenost socijalnih partnera u nacionalne planove za oporavak i otpornost), Ured za publikacije Europske unije. Napomena: za pojedinosti o kolektivnom pregovaranju vidjeti odjeljak 2.1. ovog Izvješća i izvješće Europske komisije, *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2022.*, Ured za publikacije Europske unije, 2022.

¹⁷⁵ Vidjeti Eurofound (2022.), *Social dialogue and collective bargaining in the hospital sector during the COVID-19 pandemic* (Socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje u bolničkom sektoru tijekom pandemije bolesti COVID-19). Ured za publikacije Europske unije (u pripremi).

¹⁷⁶ Europski gospodarski i socijalni odbor (2022.), *Involvement of Organised Civil Society in the National Recovery and Resilience Plans – How can we improve it?* (Uključivanje organiziranog civilnog društva u nacionalne planove za oporavak i otpornost: kako ga možemo poboljšati?), Rezolucija [ECO/592], svibanj 2022.

2.3.2. Mjere država članica

Neke države članice i dalje nastoje ukloniti uzroke segmentacije tržišta rada u skladu s načelom br. 5 europskog stupa socijalnih prava (o sigurnom i prilagodljivom zaposlenju). **Španjolska** je u srpnju 2021., u okviru plana za oporavak i otpornost, izmijenila statut javnih službenika kako bi se smanjilo zapošljavanje na određeno vrijeme u javnom sektoru te spriječila i sankcionirale zlouporabe te u njemu predvidjela obvezu objavljivanja svih poziva za postupke stabilizacije osoblja zaposlenog na određeno vrijeme do 31. prosinca 2022. Donesene su i izmjene pravila koja se primjenjuju na javne službenike zaposlene u sektorima zdravstva i obrazovanja. U prosincu 2021. **Španjolska** je, također u okviru plana za oporavak i otpornost, donijela paket za reformu tržišta rada kako bi se smanjio visoki udio ugovora o radu na određeno vrijeme u privatnom sektoru, poboljšali radni uvjeti određenih zaposlenika i poticao prelazak na zapošljavanje na neodređeno vrijeme. Reformom je redefinirana ponuda ugovora o radu, pri čemu je istaknuta središnja uloga ugovora na neodređeno vrijeme i dodatno ograničena primjena ugovora na određeno vrijeme (npr. smanjenjem najduljeg trajanja ugovora na određeno vrijeme i pooštavanjem sankcija za njihovu zlouporabu). **Portugal** u okviru šire reforme u skladu s Programom za dostojanstven rad planira smanjiti najveći dopušteni broj produljenja ugovora o radu na određeno vrijeme sa šest na četiri; povećati naknadu za otpuštanje (otpremninu) osoba zaposlenih na određeno vrijeme i kažnjavati neprijavljeni rad zatvorskim kaznama do tri godine. Očekuje se da će se donošenjem tih mjera smanjiti udio ugovora o radu na određeno vrijeme i promicati prelazak na zapošljavanje na neodređeno vrijeme i formalne oblike rada. **Nizozemski** plan za oporavak i otpornost sadržava nekoliko reformi tržišta rada kojima je cilj svladati izazove povezane sa segmentacijom tržišta rada. Do 2026. njima je predviđeno, među ostalim, postupno smanjivanje odbitka poreza za samozaposlene, uvođenje obveznog invalidskog osiguranja za samozaposlene i mjera za suzbijanje lažnog samozapošljavanja, uključujući izmjenu definicije radnog odnosa i povećanje javne provedbe. Osim toga, **Nizozemska** je u srpnju 2022. najavila i planove za smanjenje poticaja za upotrebu fleksibilnih ugovora ili ugovora o radu na određeno vrijeme i uvođenje sustava certificiranja agencija za privremeno zapošljavanje.

Razne države članice predlažu nove ili izmijenjene propise u području zakonodavstva o zaštiti radnih mjesta kako bi odgovorile na uočene probleme na tržištu rada u skladu s načelom br. 7 europskog stupa socijalnih prava (o informacijama o uvjetima zaposlenja i zaštiti u slučaju dobivanja otkaza). **Estonija** je u studenome 2021. uvela mogućnost da poslodavci i zaposlenici u maloprodajnom sektoru pod posebnim uvjetima sklapaju fleksibilnije ugovore o radu. Takvim se ugovorima može pridonijeti zapošljavanju dodatnih radnika, što povećava mogućnosti zaposlenja uz istodobno osiguranje visoke razine zaštite. Ta je mjera nadopunjena u prosincu 2021. donošenjem novih izmjena zakona o cestovnom prijevozu. **Estonija** očekuje da će tom mjerom poduprijeti dostojanstvene uvjete rada za vozače u sektoru cestovnog prijevoza. **Francuska** je u veljači 2022. donijela novi zakon kojim se samozaposlenima osigurava jedinstven status i štiti njihova osobna imovina (dosad je bila zaštićena samo njihova glavna nekretnina). Osim toga, tim su zakonom prošireni uvjeti za olakšavanje prekvalifikacije samozaposlenih radnika. S mjesečnom naknadom od 800 EUR vlada nastoji poduprijeti osobe koje su trajno prekinule svoju djelatnost nakon što je postala neodrživa. **Italija** je u lipnju 2022. donijela nove odredbe kako bi svim radnicima, uključujući one s nestandardnim ugovorima, osigurala veću transparentnost o radnom odnosu, osobito u vidu minimalnih informacija koje im je poslodavac dužan pružiti o probnom radu i osposobljavanju (ako je primjenjivo). **Švedska** u okviru opsežne reforme u drugoj polovini 2022. planira donijeti mjere koje se odnose na pravila o otpuštanju iz objektivnih razloga, povećanje predvidljivosti uvjeta rada i sprečavanje radnih sporova.

Nadovezujući se na analizu iznesenu u okviru 5. o europskom stupu socijalnih prava, nekoliko država članica uvelo je mjere za jačanje zdravlja i sigurnosti na radu u skladu s načelom br. 10 europskog stupa socijalnih prava (o zdravom, sigurnom i dobro prilagođenom radnom okruženju). **Francuska** je u srpnju 2021. u svojem planu za oporavak i otpornost u okviru šire reforme donijela paket mjera za jačanje zdravlja i sigurnosti na radu. Među najvažnijim mjerama u pogledu očekivanog učinka mogućnost je da poduzeća prošire ponudu zdravstvenih usluga na mjestu rada i uvođenje „putovnice” s popisom preventivnih edukacija koje je zaposlenik pohađao. Osim toga, **Francuska** je proširila definiciju seksualnog uznemiravanja na radu te je u studenome 2021. ratificirala Konvenciju ILO-a protiv nasilja i uznemiravanja. **Hrvatska** je u prosincu 2021. donijela Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje od 2021. do 2027. Tim se planom, koji je u skladu s Nacionalnom razvojnom strategijom do 2030., nastavljaju i unaprjeđuju politike tržišta rada koje će omogućiti dostojanstven rad za sve, uzimajući pritom u obzir posebne potrebe ranjivih osoba. **Bugarska** je u srpnju 2022. u okviru fonda ESF+ donijela operaciju s ukupnim proračunom od 51,1 milijuna EUR kojim se podupire dobrobit radnika i sigurnost na mjestu rada. Među najvažnijim je mjerama financijska potpora poduzećima za sprečavanje izgaranja na poslu, očuvanje mentalnog zdravlja, nabavu odjeće i opreme za sigurnost na radu, osiguravanje dijela poslovnog prostora za sport i opuštanje te uvođenje zelenog pristupa organizacijskom ponašanju. Mjera traje do kraja 2024. i očekuje se da će od nje imati koristi do 91 000 zaposlenih. I **Italija** u 2022. i 2023. planira donijeti ciljane mjere politike za poboljšanje zdravlja i sigurnosti na radu.

Neke države članice uvode ili izmjenjuju propise kako bi bolje definirale uvjete fleksibilnog rada i organizaciju radnog vremena u skladu s načelom br. 9 europskog stupa socijalnih prava (o ravnoteži između poslovnog i privatnog života). **Španjolska** je u srpnju 2021. donijela zakonske odredbe kojima se uređuje rad na daljinu u privatnom i javnom sektoru. Konkretno, tim se zakonodavnim izmjenama jamče jednaki radni uvjeti onima koji rade na daljinu i na mjestu rada, kao i dobrovoljnost rada na daljinu i za radnika i za poslodavca. Tim će se novim okvirom možda dati prednost hibridnom radu, kojim se kombinira rad na daljinu i na mjestu rada. **Belgija** je u lipnju 2022. donijela nove mjere za poboljšanje fleksibilnosti radnog vremena i potporu boljoj ravnoteži između poslovnog i privatnog života u privatnom sektoru. Glavne mjere uključuju pravo na četverodnevni radni tjedan (uz povećanje dnevnog broja radnih sati) ili promjenu režima rada (tj. usklađivanje broja radnih sati tjedno). **Belgija** je istodobno donijela „pravo na isključivanje” za poduzeća s više od 20 zaposlenih, koja odsad više ne mogu očekivati od svojih zaposlenika da odgovaraju na poslovne zahtjeve nakon redovnog radnog vremena. Obje su mjere dio saveznog sporazuma o reformama tržišta rada koji uključuje i veću fleksibilnost propisa o večernjem i noćnom radu u e-trgovini. Osim toga, predviđeni su pilot-projekti kojima se omogućuje večernji i noćni rad na dobrovoljnoj osnovi bez prethodnog pristanka sindikata. **Poljska** u okviru šire reforme u svojem planu za oporavak i otpornost predviđa uvođenje odredbi u radno zakonodavstvo kojima se potiče bolja ravnoteža između poslovnog i privatnog života i predvidljiviji radni uvjeti. Konkretno, propisat će se pravila za fleksibilne radne uvjete, uključujući stanke i/ili osposobljavanje tijekom radnog vremena, pristanak zaposlenika da rade prekovremeno, noću ili s prekidima. U planu je i izmjena odredbi o zaštiti radnog odnosa zaposlenica za vrijeme trudnoće, rodiljnog ili roditeljskog dopusta. **Estonija** je u travnju 2022. ažurirala postojeći pravni okvir kako bi osigurala fleksibilnije radne uvjete (npr. rad u nepunom radnom vremenu, rad na daljinu ili fleksibilno radno vrijeme) za radnike ili državne službenike koji skrbe o drugima, pri čemu se potiče djelotvorna zaštita maloljetnika (tj. osoba mlađih od 14 godina). **Luksemburg** planira donijeti odredbe kojima se regulira psihičko zlostavljanje. Očekuje se da će se ta mjera

primjenjivati na zaposlenike, ali i na naučnike, pripravnike i posebne ugovore o radu na određeno vrijeme koji se mogu sklapati sa studentima.

Isto tako, niz država članica izmijenio je svoje zakonodavstvo ili to planira učiniti kako bi se radnicima omogućili fleksibilniji radni uvjeti u skladu s načelom br. 9 europskog stupa socijalnih prava (o ravnoteži između poslovnog i privatnog života). **Španjolska** je do lipnja 2022. produljila plan o izmjenama radnog vremena („Plan Mecuida”), donesen u ožujku 2020., kako bi se zaposlenima omogućila veća fleksibilnost u izvršavanju obiteljskih obveza izravno povezanih s krizom uzrokovanom pandemijom bolesti COVID-19. Na temelju tih odredbi poslodavac i zaposlenik mogu se suglasiti o drugim razumnim i razmjernim promjenama radnih uvjeta zaposlenika (među ostalim o radu na daljinu, promjenama smjene, promjeni mjesta rada ili dodjeli drukčijih funkcija). **Španjolska** je u siječnju 2022. ažurirala svoj zakonski okvir o radnom vremenu kako bi se roditeljima djece oboljele od raka ili neke teške bolesti produljila mogućnost pružanja skrbi. Dobna granica djeteta kojem je potrebna skrb povećana je s 18 na 23 godine. **Cipar** planira u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost provesti studiju o fleksibilnim radnim uvjetima u javnom sektoru. Očekuje se da će se u okviru studije do 2023. dati preporuke za poboljšanje djelotvornosti javne službe. Čim preporuke studije postanu dostupne, donijet će se odluka o njihovoj provedbi. Uz potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost **Cipar** do 2023. namjerava donijeti i novi zakon kojim će se regulirati fleksibilni radni uvjeti, osobito rad na daljinu. **Litva** je u kolovozu 2022. izmijenila svoj pravni okvir kako bi određenim obiteljima omogućila veću fleksibilnost radnih uvjeta. Te izmjene među ostalim obuhvaćaju dodatne dane dopusta za roditelje koji podižu djecu kao i mogućnost rada u trajanju kraćem od punog radnog dana te kombiniranja rada na daljinu i fleksibilnog radnog vremena za trudnice ili dojlje, roditelje s djecom u dobi do osam godina ili samohrane roditelje s djecom u dobi do 14 godina (ili do 18 godina kad je riječ o djeci s invaliditetom) (vidjeti odjeljak 2.2.2.).

Nekoliko država članica svoje je aktivnosti za suzbijanje neprijavljenog rada pojačalo dodatnim resursima, među ostalim povećanjem kapaciteta inspektorata rada. Očekuje se da će **Italija** u okviru provedbe plana za oporavak i otpornost u svoj plan za oporavak i otpornost do kraja 2022. uključiti nacionalni plan i hodogram za suzbijanje neprijavljenog rada u svim gospodarskim sektorima, kojima će nastojati trajno povećati broj inspektorata rada do 2025. i smanjiti broj slučajeva neprijavljenog rada do 2026. U tu svrhu u veljači 2022. uspostavljena je međuinstitucijska radna skupina. **Rumunjska** je u listopadu 2021. odobrila nove administrativne sankcije kako bi ograničila neprijavljen rad i djelomično prijavljen rad te praksu isplate plaće „na ruke”. Ta mjera uključuje reguliranje pojma „djelomično prijavljenog rada”. Krajem travnja 2022. **Rumunjska** je uvela sustav vaučera za usluge (koji stupa na snagu 1. siječnja 2024.) kako bi radnike u kućanstvu uključila u formalno gospodarstvo. Radnik u kućanstvu bit će obuhvaćen sustavom socijalne zaštite i zdravstvenog osiguranja nakon što razmijeni 85 vaučera. **Švedska** je u okviru šire reforme u veljači 2022. pokrenula postupak uspostave regionalnih centara protiv kaznenih djela u području rada (koji se bave i neprijavljenim radom). Ti će centri funkcionirati kao središte rada tijela vlasti na planiranju, provedbi i praćenju zajedničkih državnih kontrola uz savjetovanje sa socijalnim partnerima te nacionalnim i regionalnim tijelima. U ožujku 2022. **Belgija** (Regija glavnoga grada Bruxellesa) donijela je mjeru čiji je cilj povećati broj inspeksijskih nadzora u poduzećima u određenom sektoru u kojima postoji osnovana sumnja na diskriminaciju. Nadalje, inspektori rada mogu posjetiti poduzeća pod lažnim imenom kako bi otkrili razlike u postupanju prema zaposlenicima. **Španjolska** je u svibnju 2022. odobrila novi natječaj za 90 novih državnih inspektora rada i socijalne zaštite, dvostruko povećavši njihov broj u odnosu na natječaj iz 2021. **Hrvatska** je u travnju 2022. donijela novi zakon o prijaviteljima nepravilnosti, izmijenivši prethodne odredbe iz 2019. Svrha je tog zakona poboljšati zaštitu radnika koji prijave poduzeća za kršenje zakona, uključujući sankcije protiv

poslodavaca koji pokrenu postupak protiv prijavitelja nepravilnosti. U okviru šire reforme na temelju plana za oporavak i otpornost **Hrvatska** u prosincu 2022. planira donijeti i novi zakon o suzbijanju neprijavljenog rada, kojim će se definirati neprijavljeni rad, ojačati inspektorati rada i dodatno regulirati prelazak radnika s neprijavljenog na prijavljen rad.

Razne države članice donijele su ciljne mjere za poboljšanje položaja dugotrajno nezaposlenih na tržištu rada u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava. **Grčka** je u listopadu 2021. donijela novi zakon kojim se reformira organizacija i funkcioniranje javne službe za zapošljavanje („OAED”). Novim odredbama predviđeno je zapošljavanje novih savjetnika za zapošljavanje (540 na razdoblje od dvije godine) i veća usredotočenost na posredovanje između ponude i potražnje za radnom snagom. **Grčka** je 2021. uvela i naknadu za rad za primatelje subvencija za nezaposlenost koji pronađu posao te bonus od 300 EUR za dugotrajno nezaposlene (dulje od pet godina) koji pripreme individualni akcijski plan. Uvedeni su dohodovni kriteriji kako bi se suzbile zlouporabe naknada, a osoba koja tri puta odbije odgovarajući posao ili sudjelovanje u osposobljavanju briše se iz registra nezaposlenih. U okviru opsežne reforme u **Irskoj** u siječnju 2022. počela je s radom Lokalna služba za zapošljavanje („LAES”). Cilj je te službe pružiti kvalitetne i mjerljive usluge zapošljavanja dugotrajno nezaposlenim osobama i drugim ranjivim skupinama. Nova služba provodi sustav plaćanja na temelju rezultata, pri čemu svaki korisnik ostvaruje prava na naknadu ovisno o vlastitom angažmanu i ispunjavanju plana osobnog napretka. U veljači 2022. **Švedska** je od svoje javne službe za zapošljavanje zatražila da pojača potporu dugotrajno nezaposlenima, osobito na područjima suočenima s velikim socioekonomskim poteškoćama. Predviđene su i mjere za jačanje strateške i operativne suradnje između javnih službi za zapošljavanje i lokalnih tijela vlasti u pogledu tražitelja zaposlenja iz ranjivih skupina.

Niz država članica izmijenio je svoje postojeće okvire aktivnih politika tržišta rada kako bi poboljšao njihovu djelotvornost u oporavku od krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (aktivna potpora zapošljavanju). **Češka** je 2021. donijela strateški okvir za zapošljavanje za razdoblje do 2030. i nakon te godine. Tom se strategijom pridonosi ispunjenju uvjeta koji omogućuju provedbu kohezijske politike i utvrđuju prioritetna područja za sljedećih 10 godina. Konkretno mjere iznesene su u akcijskim planovima u kojima se navode pojedinosti okvira. **Grčka** je u okviru provedbe plana za oporavak i otpornost 2021. i 2022. donijela mjere za izradu novih digitalnih alata za javne službe za zapošljavanje, uključujući digitalnu karticu, mogućnost prijave individualnog akcijskog plana i uspostavu individualnih računa za učenje. **Hrvatska** je u okviru šire reforme na temelju plana za oporavak i otpornost predložila mjere za poboljšanje kvalitete potpore ranjivim skupinama, osobito postupaka u javnim službama za zapošljavanje koji se odnose na profiliranje, segmentaciju, uključivanje i aktiviranje ranjivih skupina. Osim toga, nastavljen je rad na izradi alata za povezivanje nezaposlenih osoba sa slobodnim radnim mjestima te boljoj operacionalizaciji sustava praćenja i evaluacije aktivnih politika tržišta rada. Očekuje se da će se tim mjerama, zajedno s planiranim aktivnostima informiranja, 5 000 novih korisnika povezati s javnim službama za zapošljavanje. U travnju 2022. uspostavljen je sustav vaučera za usavršavanje i prekvalifikaciju odraslih kao temelj za moguće uvođenje individualnih računa za učenje u okviru fonda ESF+. **Italija** je u prosincu 2021. odobrila novo strukturno ulaganje za poticanje razvoja regionalnih promatračkih skupina za tržište rada i potporu za jačanje interoperabilnosti regionalnih i nacionalnih informacijskih sustava kako bi se na taj način poboljšali kapaciteti javnih službi za zapošljavanje za usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada. Ta se mjera nadopunjuje dodjelom dodatne 4,4 milijarde EUR za provedbu nacionalnog programa jamstva za zaposlene („GOL”) u razdoblju 2021.–2023. **Litva** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost u kolovozu 2022. donijela novi sustav profesionalnog usmjeravanja kojim se

utvrđuju okvir, zahtjevi u pogledu osnovnih kompetencija, upravljanje i osiguranje kvalitete za profesionalno savjetovanje tijekom cijele karijere od prvog razreda škole (vidjeti odjeljak 2.2.2.). Uz sudjelovanje socijalnih partnera utvrdit će se i postupak upravljanja u uključenim institucijama. **Luksemburg** je u travnju 2022. donio novu ciljanu i privremenu mjeru kojom se nezaposlenim osobama mlađima od 50 godina nude privremeni radni odnosi u trajanju od šest mjeseci. Zakon se primjenjivao retroaktivno od listopada 2021., a prestao je biti na snazi 30. lipnja 2022. Očekuje se da će **Poljska**, u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost, do kraja 2022. donijeti dva ključna pravna akta kojima se promiče sudjelovanje na tržištu rada. Prvo, očekuje se da će se Zakonom o zapošljavanju državljana trećih zemalja smanjiti administrativne prepreke zapošljavanju državljana trećih zemalja i pojednostavniti postupak sklapanja određenih ugovora o radu. Drugo, u okviru novog Zakona o aktivnosti radne snage među ostalim poduzet će se mjere kako bi se roditeljima nakon dopusta olakšao povratak na tržište rada.

Osim toga, neke države članice predstavile su ciljane mjere kako bi olakšale prelasku radne snage i potaknule njezinu aktivaciju u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (o aktivnoj potpori zapošljavanju). **Belgija** je u lipnju 2022. uvela postupak pod nazivom „putanje prelaska” kojim se zaposlenicima koji su dobili obavijest o prekidu radnog odnosa omogućuje rad za drugog poslodavca i olakšava prelazak. To koordinira regionalna služba za zapošljavanje na temelju sporazuma između dva poduzeća kao njezinih korisnika. Tijekom prelaska troškovi rada prenose se (u cijelosti ili djelomično) na novog poslodavca, a na kraju postupka zaposlenik mora biti zaposlen na neodređeno vrijeme. **Belgija** je donijela i mjeru za potporu zaposlenicima koji su otpušteni s otkaznim rokom od najmanje 30 tjedana. Otpušteni zaposlenici koji ispunjavaju kriterije imaju pravo provesti trećinu otkaznog roka (tj. 10 tjedana) obavljajući aktivnosti kojima će povećati svoju zapošljivost. Riječ je o dodatnoj mjeri povrh otpremnine na koju zaposlenici imaju pravo.

Postojećim ili novim sustavima aktivnih politika tržišta rada podupire se i uključivanje raseljenih osoba iz Ukrajine na tržište rada. U pružanju potpore osobama koje bježe od rata u Ukrajini većina država članica oslanja se na postojeće aktivne politike tržišta rada koje su dostupne njihovim državljanima ili na programe izrađene nakon migrantske i izbjegličke krize (2015.–2016.). U okviru postojećih sustava aktivnih politika tržišta rada velika većina država članica EU-a ponudila je usluge savjetovanja i profesionalnog usmjeravanja, dok su druge kombinirale te mjere s financijskim poticajima poslodavcima za zapošljavanje raseljenih osoba, osposobljavanje na mjestu rada i pokretanje projekata kojima se potiče poduzetništvo (vidjeti i odjeljak 2.1.2.)¹⁷⁷. Međutim, broj raseljenih osoba iz Ukrajine koje su sudjelovale u osposobljavanju (ne uključujući učenje jezika) dosad je nizak. To se može objasniti malim brojem prijava u javne službe za zapošljavanje. Na primjer, svega 1 216 od 6 300 Ukrajinaca prijavljenih u javnim službama za zapošljavanje u **Austriji** i 1 700 od 3 200 prijavljenih u **Francuskoj** sudjelovalo je u osposobljavanju (vidjeti i odjeljak 2.3.1.). Drugi primjeri ciljanih aktivnih politika tržišta rada za raseljene osobe iz Ukrajine zabilježeni su u **Estoniji**, koja je za njih uspostavila posebne službe za savjetovanje o zapošljavanju, i **Poljskoj**, koja je uvela posebnu potporu u obliku naknada u naravi i novčanih naknada za

¹⁷⁷ Europsko nadzorno tijelo za rad (2022.), *Overview of national measures adopted to respond to the Ukrainian crisis with regard to employment and social security having a potential impact on the EU labour mobility* (Pregled nacionalnih mjera donesenih kao odgovor na ukrajinsku krizu u pogledu zapošljavanja i socijalnog osiguranja te njihov mogući utjecaj na mobilnost radne snage u EU-u), podaci po državama. ELA/2022/RS/047/ELA.323/lipanj 2022.

ukrajinske umjetnike i autore koji obavljaju svoju djelatnost u **Poljskoj** (vidjeti odjeljak 2.2.2.)¹⁷⁸.

Države članice ažurirale su regulatorni okvir za javne službe za zapošljavanje kako bi osigurale njihove kapacitete i djelotvornost, među ostalim u suradnji sa socijalnim službama i dionicima. U srpnju 2021. **Belgija** (regija Flandrija) donijela je akcijski plan za poboljšanje suradnje regionalnih javnih službi za zapošljavanje i privatnih partnera. Cilj mu je povećati transparentnost eksternalizacije aktivnosti, poboljšati planiranje i osigurati bolje praćenje kvalitete pruženih usluga na temelju pojačanih evaluacija i praksi upravljanja podacima. **Irska** je u srpnju 2021. ažurirala svoju strategiju zapošljavanja „Pathways to Work” (Putovi k radu) za razdoblje 2021.–2025. Novim se okvirom nastoji poboljšati irska javna služba za zapošljavanje („Intreo”) izradom njezina proračuna, izgradnjom kapaciteta i pristupa usmjerenog na korisnike. On obuhvaća program stručne prakse koji se provodi uz potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost, a sredstvima iz ESF-a podupiru se naknade u okviru programa „Jobsplus” i naknade za povratak na tržište rada. U studenome 2021. **Belgija** (regija Valonija) donijela je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost novu reformu javnih službi za zapošljavanje („TIM”) kako bi se pružila u većoj mjeri personalizirana i integrirana potpora tražiteljima zaposlenja iz ranjivih skupina i utvrdili posebni načini pronalaženja zaposlenja za osobe s invaliditetom ili osobe u ranjivom položaju. Novom reformom postavljaju se temelji i za optimizaciju suradnje valonske javne službe za zapošljavanje („Forem”) i partnera. U prosincu 2021. **Španjolska** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost donijela Strategiju za uključivanje na tržište rada za razdoblje 2021.–2024. Tim se novim okvirom nastoji modernizirati aktivne politike tržišta rada koje provode javne službe za zapošljavanje, među ostalim izradom individualnih programa, uspostavom jedinstvene kontaktne točke za mlade osobe i pojačanom suradnjom zavoda za zapošljavanje, socijalnih službi, regionalnih uprava i privatnog sektora. Istodobno, u okviru provedbe plana za oporavak i otpornost, **Španjolska** do kraja 2022. planira reformirati zakon o zapošljavanju kako bi osuvremenila aktivne politike tržišta rada, među ostalim njegovu upravljačku strukturu i koordinacijske mehanizme na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. **Švedska** je u prosincu 2021. donijela novu mjeru čiji je cilj ojačati politike aktivacije u području vještina koje provode javne službe za zapošljavanje (vidjeti i odjeljak 2.2.2.) i mapirati potrebne kompetencije u privatnom sektoru. U travnju 2022. **Belgija** (regija Flandrija) donijela je novu mjeru za jačanje koordinacijske uloge lokalnih tijela vlasti u aktiviranju tražitelja zaposlenja i neaktivnih osoba, među ostalim u socijalnoj ekonomiji (vidjeti odjeljak 2.1.2.). **Grčka** je u travnju 2022. donijela novi zakon kako bi restrukturirala javnu službu za zapošljavanje („OAED” preimenovana u „DYPA”), među ostalim osnivanjem Vijeća socijalnih partnera i izradom računa za strukovno osposobljavanje koji uspostavljaju socijalni partneri i kojim upravlja pravna osoba. Očekuje se da će ti novi mehanizmi omogućiti bržu i fleksibilniju potporu aktivaciji. U svibnju 2022., na temelju svoje obveze iz plana za oporavak i otpornost, **Litva** je donijela nove mjere za bolju operacionalizaciju postojećih usluga zapošljavanja uz pomoć digitalnih alata i sustavniju usmjerenost na korisnika. Tom je mjerom obuhvaćena revizija metoda rada i automatizacija ključnih procesa kako bi se poduprle individualiziranije i integriranije usluge za tražitelje zaposlenja. U svibnju 2022. u **Finskoj** je stupio na snagu zakon o javnim uslugama zapošljavanja i poslovnim uslugama kojim se regulira nordijski model usluga zapošljavanja za tražitelje zaposlenja. Cilj je tražiteljima zaposlenja u većoj mjeri pružiti usluge koje su integrirane i prilagođene pojedincu. Očekuje se da će se tom reformom oko

¹⁷⁸ Eurofound (2022.): *In-kind support and financial support for Ukrainian artists, measure PL-2022-9/2327 (measures in Poland)* (Potpora u naravi i financijska potpora ukrajinskim umjetnicima, mjera PL-2022-9/2327 (mjere u Poljskoj)), EU PolicyWatch, Dublin.

10 000 osoba omogućiti da pronađu zaposlenje, a učinci zapošljavanja u cijelosti bi se trebali ostvariti nakon 2025.

Niz država članica povećao je izdašnost naknada za nezaposlene i kao odgovor na trenutačne inflacijske pritiske. Kako bi ograničila utjecaj rastućih cijena, **Austrija** nastoji prilagoditi svoje naknade za nezaposlene na godišnjoj razini. U **Estoniji** su 2022. povećane naknade za osiguranje u slučaju nezaposlenosti i naknada za nezaposlene. Slično tomu, **Italija** je povećala izdašnost i produljila trajanje sustava naknada za nezaposlene. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Španjolska** do kraja 2022. planira provesti reformu kojom bi se riješilo pitanje nedovoljnog obuhvata i fragmentacije zaštite u slučaju nezaposlenosti. Olakšan je i prelazak na socijalnu zaštitu za korisnike koji se ne vrte na posao, a koji su u ranjivom položaju. U **Danskoj** je povećana izdašnost naknada za nezaposlene i broj uvjeta za ostvarivanje prava na njih, što je dovelo do viših naknada za nezaposlene tijekom prva tri mjeseca nezaposlenosti. Istodobno su pooštreni uvjeti za primanje naknada za osobe koje su nedavno završile školovanje. U tom će se slučaju najdulje trajanje razdoblja tijekom kojeg osobe koje su završile školovanje imaju pravo na naknadu skratiti s dvije na jednu godinu, a u slučaju da ne pronađu zaposlenje u roku od tri mjeseca nakon završetka školovanja, naknade im se smanjuju. **Francuska** je u srpnju 2021. donijela privremenu mjeru kojom se produljuje pravo na naknadu za nezaposlene osobe s privremenim zaposlenjem u kulturnom sektoru (tj. one koje imaju pravni status *intermittents du spectacle*), a osobito su pogođene krizom uzrokovanom pandemijom bolesti COVID-19. Ta je mjera bila na snazi do prosinca 2021. Plan za oporavak i otpornost **Malte** sadržava studiju kojom se procjenjuje primjerenost i obuhvat naknada za nezaposlene te preporučuju mogućnosti politike kojima se može poboljšati njihova primjerenost i obuhvat u pogledu trajanja i učinkovitog pristupa, uz povećanje poticaja za rad. **Grčka** je u travnju 2022. uvela nove zahtjeve za traženje zaposlenja potičući nezaposlene da aktivno traže zaposlenje i prihvate ga ako im se ponudi.

Nekoliko država članica donijelo je mjere kojima se jača socijalni dijalog i podupire uključivanje socijalnih partnera u oblikovanje politika u skladu s načelom br. 8 europskog stupa socijalnih prava. Na primjer, u **Portugalu** su socijalni partneri i vlada u srpnju 2021. potpisali tripartitni sporazum u svrhu poboljšanja sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, uključujući odredbu o upravljanju (vidjeti i odjeljak 2.2.2.). U **Španjolskoj** su socijalni partneri sudjelovali u oblikovanju velikih reformi tržišta rada koje se poduzimaju od 2020. U svibnju 2022. socijalni partneri i vlada u **Estoniji** potpisali su sporazum dobre volje o reformi povlaštenih imovina. Na temelju toga pripremaju se novi propisi o starosnim mirovinama i mirovinama na temelju radnog staža. U okviru provedbe plana za oporavak i otpornost **Rumunjska** do kraja 2022. namjerava donijeti novi zakon o socijalnom dijalogu, koji je raspravljen i usuglašen sa socijalnim partnerima.

2.4. Smjernica br. 8: Promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva

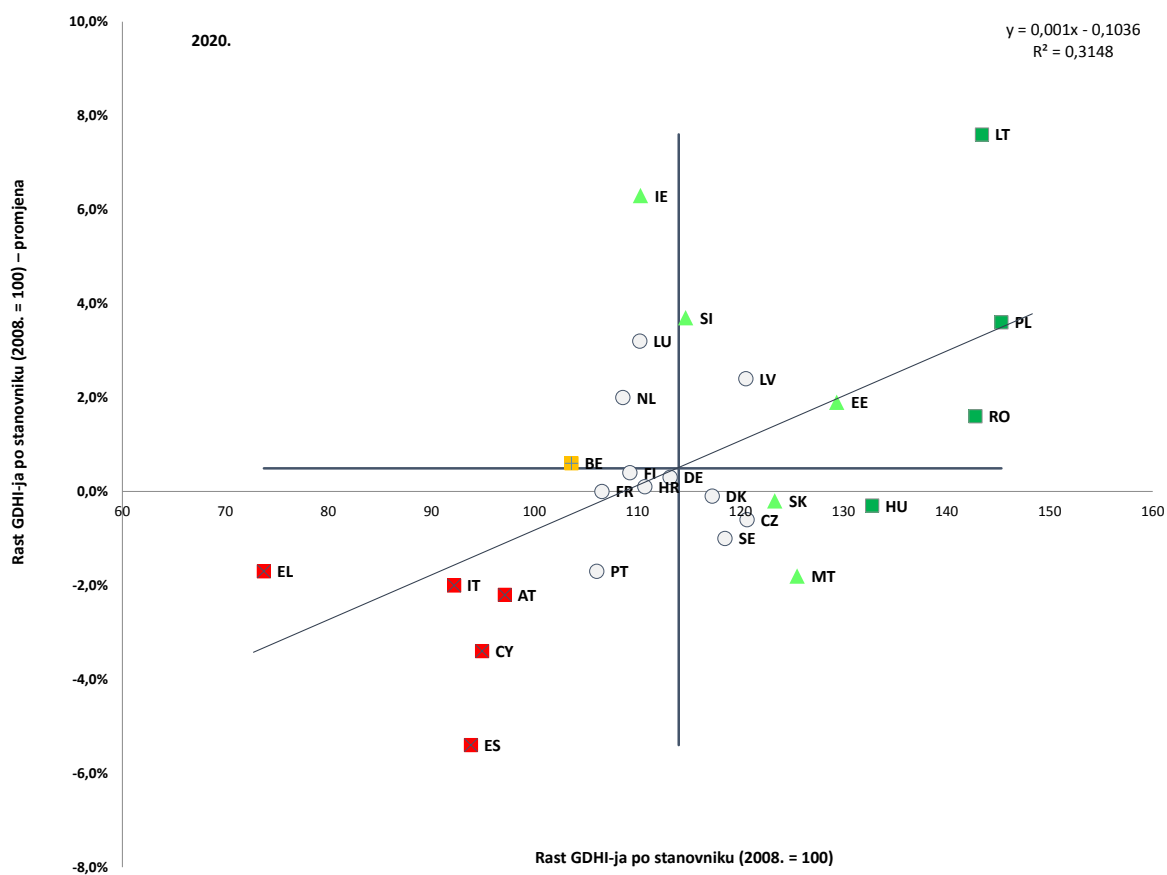
U ovom odjeljku razmatra se provedba smjernice za zapošljavanje br. 8 u okviru koje se državama članicama preporučuje da promiču jednake mogućnosti za sve, potiču socijalnu uključenost i bore se protiv siromaštva, u skladu s načelima stupa br. 2 (rodna ravnopravnost), 3 (jednake mogućnosti), 11 (skrb o djeci i potpora djeci), 12 (socijalna zaštita), 14 (minimalni dohodak), 15 (dohodak u starosti i mirovine), 16 (zdravstvo), 17 (uključenost osoba s invaliditetom), 18 (dugotrajna skrb), 19 (stanovanje i pomoć beskućnicima) i 20 (dostupnost osnovnih usluga). Odjeljak 2.4.1. sadržava analizu ključnih pokazatelja, a odjeljak 2.4.2. informacije o mjerama politike država članica.

2.4.1. Ključni pokazatelji

Bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) po stanovniku 2021. sveukupno je narastao na razini EU-a i u većini država članica zahvaljujući oporavku nakon pandemije bolesti COVID-19. Najveći rast zabilježen je u Latviji i Mađarskoj, a manji u Malti, Češkoj, Estoniji i Sloveniji. Do najvećeg smanjenja došlo je u Danskoj, a slijede još samo Njemačka i Litva. Kao što je navedeno u odjeljcima 1.2. i 2.1.1., te promjene odražavaju kombinirani učinak rasta plaća i drugih sastavnica GDHI-ja, kao što je postupno ukidanje privremenih mjera potpore dohotku nakon pandemije i tijekom oporavka. Na temelju njihovih rezultata iz 2020. i 2019. „kritično stanje” proglašeno je za Grčku, Italiju, Španjolsku, Austriju i Cipar¹⁷⁹. U Belgiji rast je bio neznatan te je vrijednost pokazatelja ostala blizu razine iz 2008., zbog čega se navodi da je za tu državu „potrebno praćenje”.

Slika 2.4.1.: Bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) po stanovniku 2021. ostao je uglavnom stabilan u državama članicama [tekst koji će se zamijeniti novim podacima kad postanu u cijelosti dostupni]

Rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) po stanovniku (2008. = 100), razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Na krajnji datum nedostajali su podaci za 14 država članica, stoga grafikon odražava razine iz 2020. i promjene u razdoblju od 2019. do 2020.

Izvor: Eurostat [[tepsr_wc310](#)].

¹⁷⁹ Na krajnji datum podaci su bili dostupni samo za 13 država članica, za koje bi primjena metodologije iz Zajedničkog izvješća o zapošljavanju dovela do pogrešnih informacija. Do daljnjeg ažuriranja podataka upotrebljava se kategorizacija iz prethodne godine.

Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) 2021. ostao je uglavnom stabilan ili se smanjio u većini država članica, uz velike razlike među državama. Rumunjska, Bugarska, Grčka, Španjolska i Latvija imale su 2021. najveće stope AROPE (34,4 %, 31,7 %, 28,3 %, 27,8 % odnosno 26,1 %). Stanje je označeno kao „kritično” za Grčku, Španjolsku i Latviju, u kojima su relativno visoke vrijednosti dodatno otežane većim rastom do 2021. nego što je prosjek EU-a (za 0,9, 0,8 odnosno 1 postotni bod) – vidjeti sliku 2.4.2. Među državama članicama s višim razinama pad su zabilježile Rumunjska i Bugarska (za 1,2 odnosno 1,9 postotnih bodova). Portugalu, Luksemburgu i Italiji dodijeljen je status „potrebno praćenje” zbog relativno velikog pogoršanja pokazatelja (za 2,4, 1,8 odnosno 1,2 postotna boda), unatoč tome što su njihove razine oko ili bliže prosjeka EU-a¹⁸⁰. Među državama članicama s najnižim stopama AROPE Slovačka ima relativno nisku razinu, ali je 2021. zabilježila relativno veliko povećanje, zbog čega joj je dodijeljen status „dobri rezultati, ali potrebno praćenje”. Češka, Slovenija i Finska nastavile su bilježiti poboljšanje i najniže razine, zbog čega spadaju u kategoriju „najbolji rezultati”. Razlike u stopama AROPE velike su u europskim regijama, a njihov je raspon veći nego među državama članicama. Takve se razlike mogu pojaviti unutar jedne države članice, kao što je slučaj u Italiji, Mađarskoj ili Poljskoj – vidjeti sliku 8. u Prilogu 3. Čini se da te razlike u stopama AROPE općenito ne pokazuju obrazac konvergencije ni divergencije. Nastavak procjene distribucijskog učinka reformi politika u budućnosti bit će ključan kako bi se novim mjerama i reformama omogućilo dodatno smanjenje siromaštva, čime će se pridonijeti postizanju glavnog cilja EU-a da se do 2030. iz siromaštva izdigne najmanje 15 milijuna ljudi¹⁸¹.

¹⁸⁰ Kod ovog pokazatelja postoji prekid u vremenskom nizu za Luksemburg 2021.

¹⁸¹ U tu je svrhu Komisija objavila [Komunikaciju „Bolja procjena distribucijskog učinka politika država članica”](#) (COM(2022) 494 final).

Slika 2.4.2.: Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2021. ostao je općenito stabilan te se čak smanjio u nekoliko država članica, no i dalje postoje važne razlike

Udio stanovništva izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU.

Izvor: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

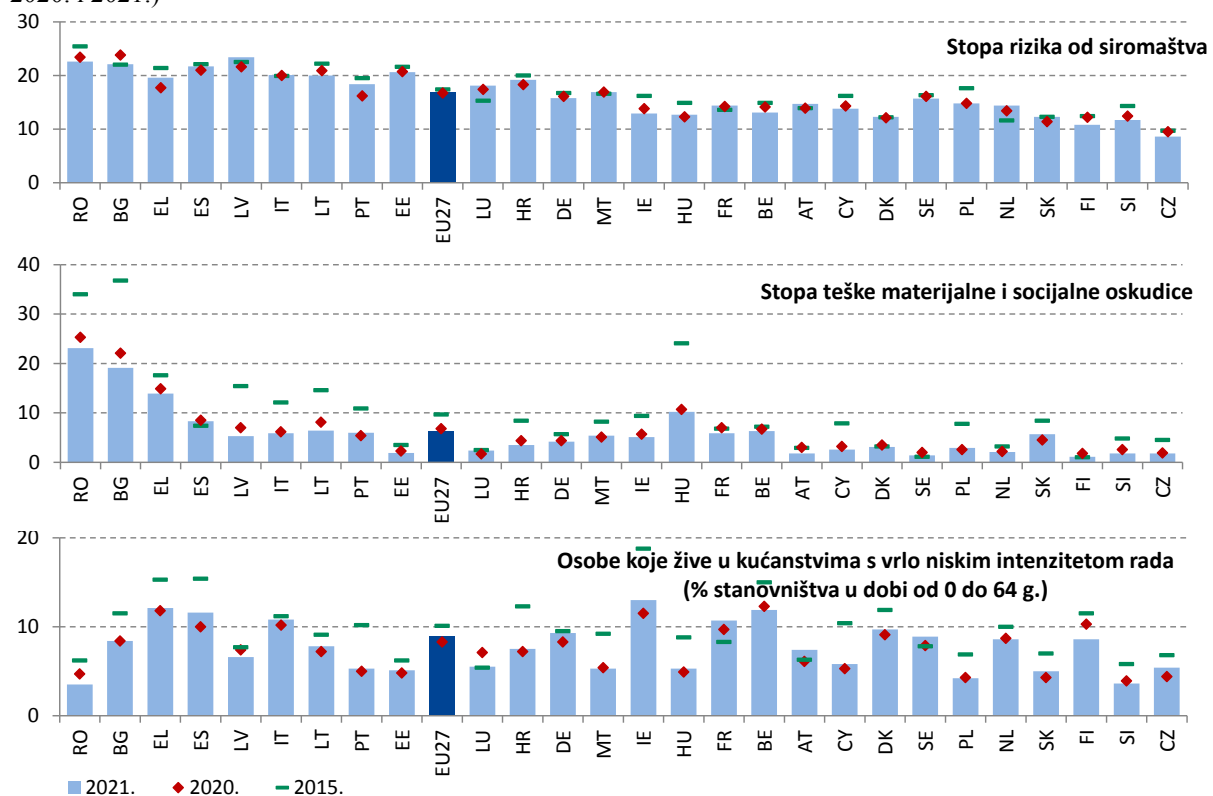
Unatoč tome što je kriza uzrokovana bolešću COVID-19 opteretila mnoge u EU-u, učinkovitim djelovanjem na razini država članica i EU-a, među ostalim uz potporu mehanizama financiranja EU-a, spriječeno je ukupno povećanje siromaštva, teške materijalne i socijalne oskudice i udjela osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva (AROP) 2021. ostao je stabilan ili se smanjio u većini država članica (u odnosu na dohodak iz 2020.). Najnižu stopu imala je Češka, koju slijede Finska i Slovenija, a sve su zabilježile smanjenje pokazatelja (za 0,9, 1,4 odnosno 0,7 postotnih bodova na 8,6 %, 10,8 % odnosno 11,7 % u 2021.) – vidjeti gornji grafikon na slici 2.4.3. Najviše stope zabilježene su u Latviji, Rumunjskoj i Bugarskoj (23,4 %, 22,6 % odnosno 22,1 % u 2021.). Prema Eurostatovim brzim procjenama koje se odnose na dohodak iz 2021. stopa AROP ostala je stabilna u većini država članica u odnosu na 2020. Do povećanja u odnosu na dohodovnu godinu 2020. došlo je u Češkoj, Sloveniji i Hrvatskoj, dok je procijenjeno da se pokazatelj smanjio u Španjolskoj, Švedskoj i Austriji te, u većoj mjeri, Grčkoj i Bugarskoj¹⁸². Udio stanovništva u teškoj

¹⁸² Brze procjene objavljene su u kolovozu 2022. te su dostupne na [Eurostatovim internetskim stranicama](#). Pristupljeno 29. kolovoza 2022. Razmatraju se samo statistički značajne promjene. Procjene nisu dostupne za Belgiju, Francusku, Irsku i Portugal, a za veći broj zemalja nedostaju raščlambe prema dobnim skupinama.

materijalnoj i socijalnoj oskudici 2021. znatno je varirao u EU-u, od 1,1 % u Finskoj do 23,1 % u Rumunjskoj. Vrijednosti pokazatelja smanjile su se u odnosu na prethodnu godinu u svim državama članicama osim njih pet (Slovačka, Luksemburg, Portugal, Malta i Poljska s povećanjima za 1,2, 0,7 odnosno 0,6 postotnih bodova te 0,3 postotna boda u zadnje dvije države). Unatoč velikom smanjenju visoke vrijednosti zabilježene su u Rumunjskoj, Bugarskoj, Grčkoj i Mađarskoj (23,1 %, 19,1 %, 13,9 % odnosno 10,2 %) – vidjeti srednji grafikon na slici 2.4.3. Udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih 2021. (odnosi se na stanje u prethodnoj kalendarskoj godini) dijelom je odražavao negativan učinak krize uzrokovane bolešću COVID-19 na zapošljavanje te se povećao za najmanje 1 postotni bod u sedam država članica (Španjolska, Irska, Austrija, Češka, Njemačka, Francuska i Švedska) – vidjeti donji grafikon na slici 2.4.3. Znatne poteškoće (stope iznad 10 %), među ostalim, imale su Irska, Grčka, Belgija, Španjolska, Italija i Francuska. Ipak, vrijednosti većine država članica ostale su stabilne ili su se čak umjereno smanjile, što je odraz nastojanja da se mjerama politike spriječi gubitak radnih mjesta tijekom pandemije. Jasan pozitivan trend posebno je uočen u Finskoj, Luksemburgu¹⁸³ i Rumunjskoj (pad od 1,7, 1,6 odnosno 1,2 postotna boda), čije su razine bile ispod ili oko prosjeka EU-a.

Slika 2.4.3.: Poboljšanja sastavnica stope AROPE od 2015. održala su se i za vrijeme krize uzrokovane bolešću COVID-19 u gotovo svim državama članicama

Sastavnice glavnog pokazatelja stope izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %, 2015., 2020. i 2021.)

Napomena: pokazatelji su rangirani prema stopama AROPE u 2021. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU.

Izvor: Eurostat [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)], EU-SILC.

¹⁸³ U podacima Luksemburga za 2021. postoji prekid u vremenskom nizu.

Stopa izloženosti djece riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti uglavnom je ostala stabilna 2021., uz i dalje znatne varijacije i određena odstupanja među državama članicama. Do 2021. prosjek EU-a samo se neznatno povećao (za 0,4 postotna boda na 24,4 %). Slovenija, Finska, Češka, Danska i Nizozemska imale su najniže stope nakon smanjenja ili neznatnog povećanja u odnosu na 2020. S druge strane, Rumunjska, Španjolska, Bugarska, Grčka, Italija i Luksemburg 2021. imale su najviše stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti djece te je svima (osim Bugarskoj zahvaljujući zabilježenom velikom poboljšanju) dodijeljen status „kritično stanje” zbog pogoršanja vrijednosti¹⁸⁴. Relativno veliko povećanje, unatoč relativno nižim razinama 2020., zabilježeno je u Mađarskoj, Slovačkoj, Njemačkoj i Portugalu (1,5, 1,3, 1,2 odnosno 1 postotni bod). Najveće smanjenje stope AROP za djecu od 2020. do 2021. (odnosi se na dohodak iz 2019. odnosno 2020.) zabilježeno je u Bugarskoj, Litvi i Finskoj (4,1, 2,8 odnosno 2,5 postotnih bodova), dok je s druge strane povećanje za 4,7 postotnih bodova zabilježeno u Luksemburgu¹⁸⁵, iza kojeg slijede Grčka (2,8 postotnih bodova) i Mađarska (2,4 postotna boda)¹⁸⁶. Eurostatove brze procjene (koje se odnose na dohodak iz 2021.) upućuju na općenitu stabilnost pokazatelja u odnosu na 2020. u većini zemalja i njegovo smanjenje u Grčkoj, Španjolskoj, Italiji i, u većoj mjeri, Latviji i Švedskoj¹⁸⁷. Udio djece u teškoj materijalnoj i socijalnoj oskudici smanjio se u 19 država članica, i to u većoj mjeri u njih šest, a pogotovo u Bugarskoj (za 4,8 postotnih bodova), koja ipak zajedno s Rumunjskom ostaje među državama članicama s najvišom stopom (20 % odnosno 28,2 %)¹⁸⁸. Udio djece koja žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih u Češkoj se povećao za više od pola (za 2,3 postotna boda s 4,1 %), dok se u Rumunjskoj gotovo prepolovio (za 2,5 postotnih bodova s 5,7 %), a obje države ostale su ispod prosjeka EU-a¹⁸⁹. Irska, Francuska, Njemačka i Bugarska imale su najviše stope (iznad 10 %), a u svima (osim u Bugarskoj) došlo je i do malog povećanja.

Djeca koja odrastaju u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti imaju manje izgleda da će ostvariti dobre obrazovne rezultate, biti dobrog zdravlja i kasnije u životu ostvariti svoj puni potencijal, uključujući sudjelovanje na tržištu rada i u društvu. Okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti u području skrbi o djeci i potpore djeci oslanja se na nekoliko pokazatelja za procjenu stanja u kojem se nalaze djeca u državama članicama¹⁹⁰. Trajna stopa siromaštva 2021. i dalje je bila uglavnom stabilna i viša među djecom nego u ostatku stanovništva (11,9 % naspram 10,7 %)¹⁹¹. Prema podacima iz 2021. (koji se odnose na razine dohotka iz 2020.) tijekom prve godine pandemije učinak socijalnih transfera na dječje siromaštvo ostao je znatno niži od prosjeka EU-a u nekim državama članicama, točnije Grčkoj, Portugalu, Španjolskoj, Malti, Bugarskoj, Rumunjskoj i Mađarskoj¹⁹².

¹⁸⁴ U podacima Luksemburga za 2021. postoji prekid u vremenskom nizu.

¹⁸⁵ U podacima Luksemburga za 2021. postoji prekid u vremenskom nizu.

¹⁸⁶ Vidjeti Eurostatovu tablicu [[ilc_li02](#)].

¹⁸⁷ Vidjeti Eurostatove izračune dostupne [na internetu](#).

¹⁸⁸ Vidjeti Eurostatovu tablicu [[ilc_mdsl11](#)].

¹⁸⁹ Vidjeti Eurostatovu tablicu [[ilc_lvhl11n](#)].

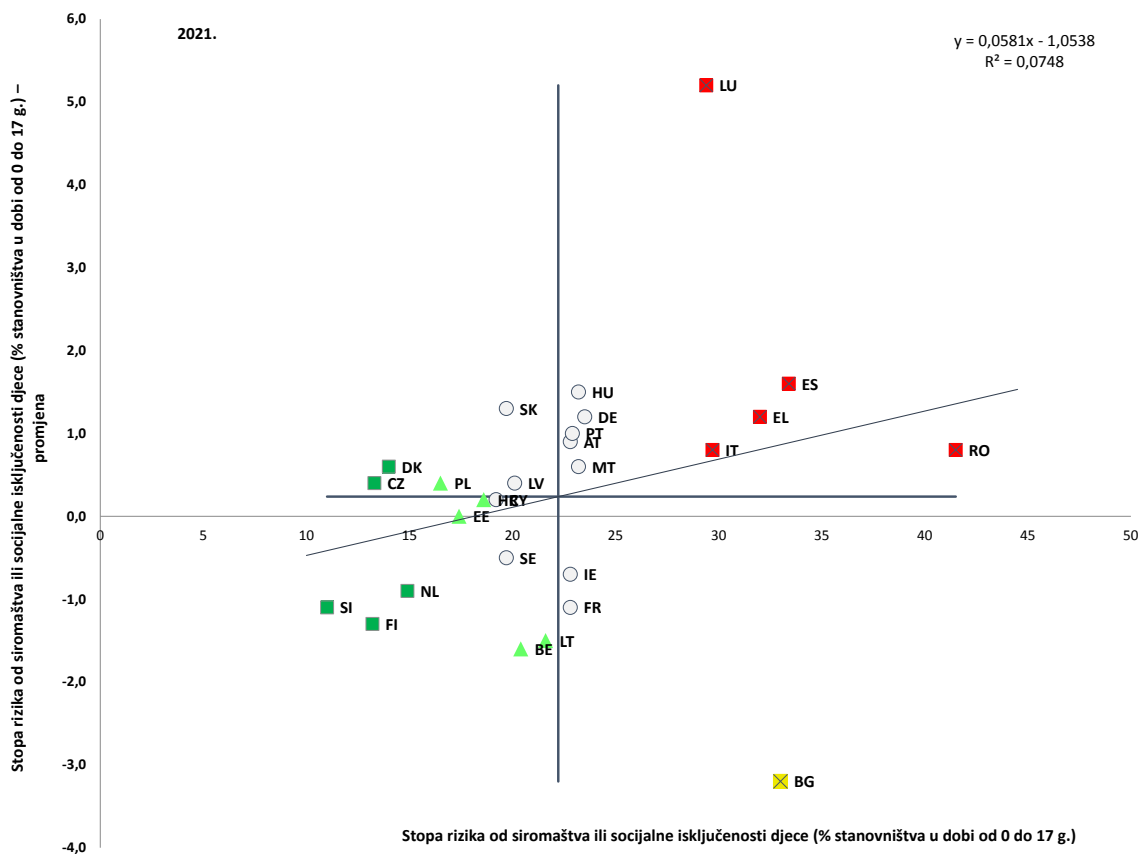
¹⁹⁰ Povezana informativna napomena za podskupinu za pokazatelje SPC-a dostupna je na ovoj [poveznici](#).

¹⁹¹ Eurostat [[ilc_li21](#)], EU-SILC.

¹⁹² Nije dostupan kao službeni Eurostatov pokazatelj, ali može se izračunati na temelju stope AROP za djecu [nakon](#) i [prije](#) transfera. U ovoj se analizi ne uzimaju u obzir socijalni transferi u naravi, među ostalim besplatan rani i predškolski odgoj i obrazovanje, besplatno obrazovanje i besplatna zdravstvena skrb.

Slika 2.4.4.: Udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti bio je općenito stabilan unatoč krizi uzrokovanj bolešću COVID-19, uz određene razlike među državama članicama

Udio djece (u dobi do 17 godina) izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU.

Izvor: Eurostat [tepsr_lm412], EU-SILC.

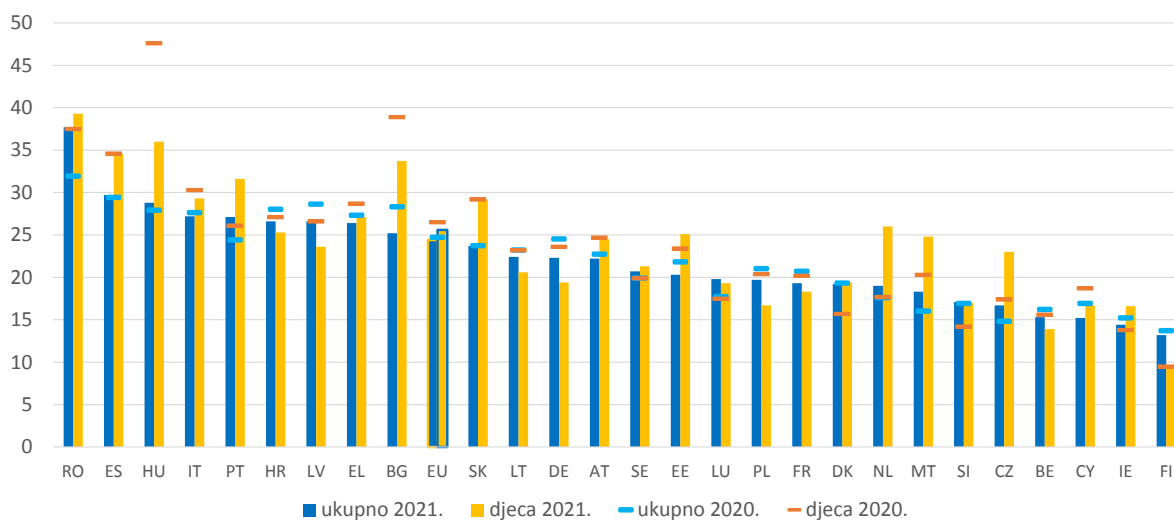
Razina siromaštva¹⁹³ u ukupnom stanovništvu i dječjeg siromaštva 2021. i dalje je bila uglavnom stabilna ili se smanjila u velikoj većini država članica. Relativni jaz rizika od siromaštva 2021. (odnosi se na dohodak iz 2020.) u prosjeku je iznosio 24,4 % u EU-u. Jaz je bio veći u Španjolskoj, Mađarskoj, Italiji, Latviji, Hrvatskoj, Grčkoj (države članice u kojima je ostao uglavnom stabilan ili se neznatno smanjio), Portugalu (u kojem se neznatno povećao) i Bugarskoj (država članica s najvećim padom, za 3,1 postotni bod) – vidjeti sliku 2.4.5. Jaz je bio najveći u Rumunjskoj (37,7 %), ujedno jedinoj državi članici koja je zabilježila veliko povećanje (za 5,8 postotnih bodova) tijekom pandemije bolesti COVID-19. Stanje u državama članicama uglavnom je slično kad je riječ o dječjem siromaštvu, iako postoji nekoliko razlika i općenito veća odstupanja među državama članicama u razdoblju od 2020. do 2021. Na primjer, jaz u pogledu dječjeg siromaštva ostao je uglavnom stabilan u Rumunjskoj, iako je i dalje najviši u EU-u s 39,3 %, dok se u Nizozemskoj znatno povećao (za 8,3 postotna boda), a u Mađarskoj znatno smanjio (za 11,6 postotnih bodova). Siromaštvo

¹⁹³ Taj pokazatelj, poznat i kao relativni medijan jaza rizika od siromaštva, izračunava se kao razlika između medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka osoba ispod praga rizika od siromaštva i praga rizika od siromaštva, izražena kao postotak praga rizika od siromaštva (prag: 60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka). Izvor: [Pojamovnik: relativni medijan jaza rizika od siromaštva](#).

je veće među ljudima koji žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih¹⁹⁴ i u EU-u iznosi oko 36 % prema podacima iz 2021. (koji se odnose na dohodak iz 2020.) za stanovništvo u dobi od 18 do 64 godine, iako se neznatno smanjilo (za oko 1 postotni bod) u odnosu na prethodnu godinu (podaci za 2020. koji se odnose na dohodak iz 2019.). Rumunjska, Italija i Latvija imaju najveći jaz siromaštva u toj skupini, koji se ipak smanjuje (sve tri države iznad 50 %), a odmah iza njih slijede Litva i Bugarska, koje su, međutim, zabilježile veliko smanjenje (za oko 12 postotnih bodova). Jaz siromaštva u toj skupini najviše se povećao u Malti (za 7,5 postotnih bodova), iako je ostao oko prosjeka EU-a. Visoke stope upućuju i na poteškoće povezane s primjerenosti naknada i pokrivenosti njima. Pokazatelj je niži od 20 % u Finskoj, Nizozemskoj i Belgiji.

Slika 2.4.5.: Razina siromaštva ostala je općenito stabilna ili se smanjila u državama članicama, ali postoje veće razlike u slučaju dječjeg siromaštva

Relativni medijan jaza rizika od siromaštva u ukupnom stanovništvu i dječjeg siromaštva (u %, 2020., 2021.)

Napomena: Pokazatelji su poredani po razinama za 2021. Podaci su privremeni za IT i PL, a za SK nisu dostupni za 2021. (razina iz 2020. navedena je za 2020. i 2021.). Prekid u vremenskom nizu za LU.

Izvor: Eurostat, [ilc li11], EU-SILC.

Za osobe s invaliditetom, posebno žene i radno sposobne osobe, unatoč poboljšanjima i dalje je 2021. bilo mnogo vjerojatnije da će biti izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti nego ostatak stanovništva u svim državama članicama¹⁹⁵. U većini država članica udio osoba s invaliditetom koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanjio se u odnosu na 2020. Najveće poboljšanje zabilježeno je u Bugarskoj, u kojoj je stopa ipak ostala najviša u EU-u (44,1 % nakon smanjenja od 8,2 postotna boda u odnosu na 2020.). Slijedile su Latvija, Litva i Irska sa stopama od 40,8 %, 39,6 % odnosno 38,9 %, a zabilježile su čak i određeno povećanje (do 4,9 postotnih bodova u Irskoj). Najniže stope 2021. zabilježene su u Češkoj (18,3 % nakon smanjenja od 5,1 postotnog boda), Finskoj (20,7 %) i Danskoj (21,9 %). Među osobama s invaliditetom žene su u gotovo svim državama članicama bile izložene većem riziku od muškaraca (prosjeck EU-a od 29,6 %

¹⁹⁴ Pokazatelj izračunava Eurostat (neobjavljeno) kao razliku između medijana ekvivalentnog ukupnog neto dohotka osoba čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva i koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih i praga rizika od siromaštva, izraženu kao postotak praga rizika od siromaštva. Taj prag iznosi 60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih osoba u zemlji i ne odnosi se na EU u cjelini.

¹⁹⁵ Eurostat [hlth_dpe010], EU-SILC, obuhvaćene su osobe u dobi od 16 i više godina. Prema konceptu globalnog pokazatelja ograničenja aktivnosti (GALI) smatra se da osobe imaju invaliditet ako imaju djelomična ili ozbiljna ograničenja aktivnosti. Podaci za SK nisu dostupni.

odnosno 28,1 %), jednako kao i osobe u dobi od 16 do 64 godine (prosjeak EU-a od 34,6 % naspram 28,9 % za ukupno stanovništvo starije od 16 godina). Već i prije krize uzrokovane bolešću COVID-19 mnoge osobe s invaliditetom bile su ekonomski u ranjivom položaju. U nekim državama, uključujući Hrvatsku i Rumunjsku, pandemija je povećala njihov rizik od siromaštva. Postoji i zabrinutost da su gospodarske posljedice pandemije ukorijenile i produbile siromaštvo i nejednakost povezane s invaliditetom, na primjer u Portugalu i Hrvatskoj¹⁹⁶.

Udio osoba migrantskog podrijetla i Roma izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2021. ostao je viši nego za domaće državljane. U nekim državama članicama stopa AROPE za osobe koje nisu rođene u EU-u ostala je mnogo viša (u većini slučajeva i više nego dvostruko) od stope za osobe rođene u EU-u (56,4 % naspram 22,2 % u Španjolskoj, 51,1 % naspram 31,3 % u Bugarskoj, 51 % naspram 25,9 % u Grčkoj, 44,7 % naspram 21,9 % u Italiji, 39,7 % naspram 11,3 % u Švedskoj te 39,1 % naspram 15,4 % u Belgiji)¹⁹⁷. Među tim državama s najvišim stopama stopa AROPE za osobe koje nisu rođene u EU-u samo se u Belgiji smanjila u odnosu na 2020. (za 7,4 postotna boda). Najveće povećanje (za 11,2 postotna boda) zabilježeno je u Bugarskoj. Najniže stope 2021. imale su Češka (11,2 %) i Mađarska (13,2 %), u kojima je i razlika u odnosu na stope za osobe rođene u EU-u mnogo manja (tj. manja od 10 postotnih bodova). Rizik od financijskog siromaštva Roma 2021. nije se promijenio te je čak 80 % Roma u cijelom EU-u bilo izloženo rizicima od siromaštva¹⁹⁸. Manji, ali i dalje vrlo velik udio Roma 2021. živio je u teškoj materijalnoj oskudici (48 %). Stanje je još lošije kad je riječ o romskoj djeci, od koje je oko 83 % bilo izloženo riziku od siromaštva, a 54 % u teškoj materijalnoj oskudici. Postojeće poteškoće, osobito kad je riječ o pristupu zdravstvenoj skrbi, obrazovanju, socijalnoj zaštiti i osnovnim uslugama, pogoršale su ranjivost marginaliziranih Roma tijekom pandemije bolesti COVID-19 i gospodarske krize koja je uslijedila¹⁹⁹.

Okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava: Učinak povećanja cijena energije i rizik od energetske siromaštva

Sve više cijene energije od 2021., zabilježene tijekom oporavka od krize uzrokovane bolešću COVID-19, a posebno nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu, mogu dovesti do povećanja energetske siromaštva i negativno utjecati na kupovnu moć, posebno ranjivih kućanstava. Veći ukupni troškovi energije za stanovanje, uglavnom povezani s grijanjem i hlađenjem, i troškovi prijevoza povećavaju rizik od energetske siromaštva za kućanstva ili mogu dodatno povećati njegovu razinu. Budući da se cjenovni pritisci šire i izvan sektora energije, sve je važnije dobro usmjeriti privremene mjere potpore na ranjiva

¹⁹⁶ Takve pojedinosti još nisu u potpunosti sigurne zbog kašnjenja u dostavljanju detaljnih podataka. Vidjeti: [COVID-19 and people with disabilities in Europe Assessing the impact of the crisis and informing disability-inclusive next steps](#) (COVID-19 i osobe s invaliditetom u Europi – Procjena učinka krize i definiranje sljedećih koraka koji uključuju osobe s invaliditetom), Projekt europskog stručnog znanja o invaliditetu, rujna 2021.

¹⁹⁷ Kao što pokazuje Eurostatov pokazatelj [[ilc_peps06n](#)], kojim se osobe rođene u zemljama izvan skupine EU-27 uspoređuju s osobama rođenima u zemlji koja prijavljuje podatke; osobe u dobi od 18 i više godina. Podaci nisu dostupni za 2021. za Francusku, Litvu, Poljsku, Rumunjsku i Slovačku. Prekid u vremenskom nizu podataka za 2021. za Luksemburg i Portugal.

¹⁹⁸ Podaci koji se odnose na Rome potječu iz [istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava o Romima iz 2021.](#)

¹⁹⁹ Vidjeti [pregled](#) Komisije i [bilten Agencije Europske unije za temeljna prava o utjecaju bolesti COVID-19 na Rome](#).

kućanstva. Države članice uspostavile su mjere kojima nastoje osigurati dostupnost energije kućanstvima s niskim dohotkom kako bi se ti rizici spriječili i ublažili te kako bi se povećala dostupnost cjenovno pristupačnih energetske usluga kako je utvrđeno u nastavku ovog okvira (i time pridonijelo provedbi načela br. 20 europskog stupa socijalnih prava o dostupnosti osnovnih usluga).

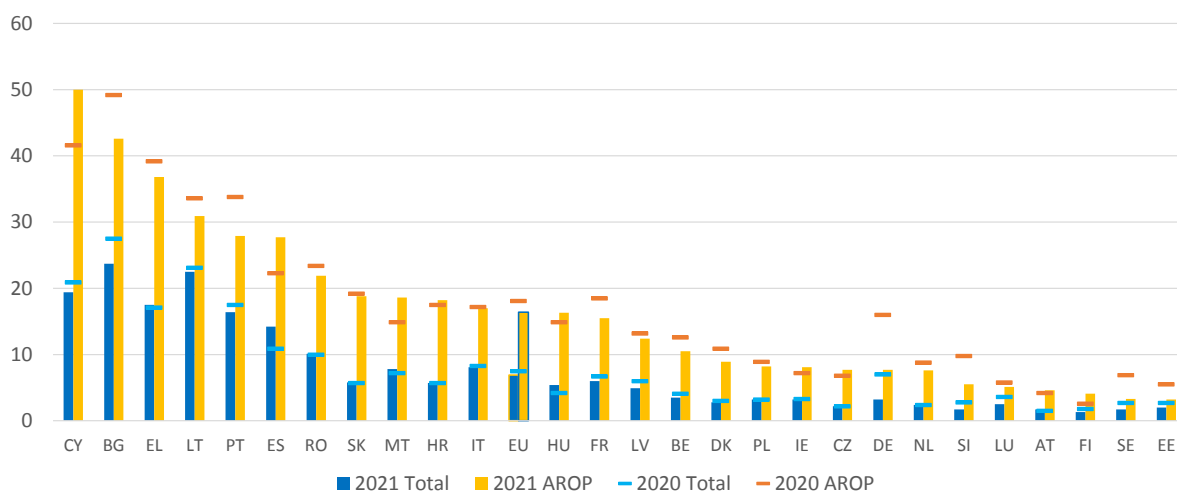
Energetsko siromaštvo posebno utječe na osobe izložene riziku od siromaštva, iako se trend smanjenja energetske siromaštva nastavio i 2021. Udio onih koji ne mogu dovoljno ugrijati svoje domove smanjio se za 0,6 postotnih bodova te je 2021. u EU-u iznosio 6,9 %²⁰⁰. Znatno se povećao 2021. u Španjolskoj i Mađarskoj (za 3,3 odnosno 1,2 postotna boda), dok se znatno smanjio, za 3,8 postotnih bodova, u Njemačkoj i Bugarskoj, pri čemu je potonja ostala država članica s najvećim udjelom (23,7 %) – vidjeti sliku u nastavku. Najveći udjeli u ukupnom stanovništvu (oko petina stanovništva) zabilježeni su u Bugarskoj, Litvi, Cipru i Grčkoj (23,7 %, 22,5 %, 19,4 % odnosno 17,5 %), dok su vrijednosti ispod desetine zabilježene u Finskoj, Švedskoj, Sloveniji i Austriji (1,3 % u Finskoj odnosno 1,7 % u potonjim državama). Iako je i pad bio veći, taj udio bio je više nego dvostruko veći za osobe izložene riziku od siromaštva (AROP, ispod 60 % medijana dohotka) nego za ukupno stanovništvo te je 2021. iznosio 16,4 %²⁰¹. Najveći udjeli za osobe izložene riziku od siromaštva zabilježeni su u Cipru i Bugarskoj (50 % odnosno 42,6 %), iza kojih slijede Grčka i Litva (36,8 % odnosno 30,9 %). Estonija, Švedska, Finska i Austrija imaju najniže udjele u stanovništvu izloženom riziku od siromaštva (3,2 %, 3,3 %, 4,1 % odnosno 4,6 %).

Energetsko siromaštvo općenito je bilo stabilno ili se smanjilo prije energetske krize, ali se povećalo za osobe izložene riziku od siromaštva

Nemogućnost ukupnog stanovništva i stanovništva izloženog riziku od siromaštva da dovoljno ugriju svoj dom (u %, 2020., 2021.)

²⁰⁰ U EU-u ne postoji jedinstveni službeni pokazatelj energetske siromaštva. Taj pokazatelj temelji se na stanju nametnute nemogućnosti i prikupljenim podacima o materijalnoj oskudici za određeni ekonomski pritisak. Povezano pitanje u istraživanju EU-SILC odnosi se na jednu od stavki uključenih u pokazatelj teške materijalne i socijalne oskudice, o kojem je već bilo riječi među sastavnicama stope AROPE. Više pojedinosti o pokazatelju nalazi se na [povezanoj internetskoj stranici Eurostatova pojmovnika](#). Vidjeti i [ISG Note: Fiche on available energy poverty indicators at EU level](#) (Napomena Podskupine za pokazatelje: informativni članak o dostupnim pokazateljima energetske siromaštva na razini EU-a) za više pojedinosti.

²⁰¹ Eurostatov pokazatelj [[ilc_mdcs01](#)]. Trenutačno ne postoji jedinstveni službeni pokazatelj EU-a za energetske siromaštvo. Dodatan pokazatelj koji se temelji na istraživanju EU-SILC jest udio stanovništva koji ima nepodmirene račune za komunalne usluge, Eurostatov pokazatelj [[ilc_mdcs07](#)]. Valja napomenuti da za 2021. ti pokazatelji dovode do kvalitativno sličnih zaključaka na visokoj razini, stoga se navodi samo jedan od njih. Osim njih, Opservatorij EU-a za energetske siromaštvo u svojem [preporučenom skupu pokazatelja](#) predlaže dva dodatna primarna pokazatelja koji se temelje na izdacima.

Napomena: pokazatelji su poredani prema razinama iz 2021. za stanovništvo izloženo riziku od siromaštva. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU i PT.

Izvor: Eurostat [[ilc_mdcs01](#)], EU-SILC.

U isto vrijeme izloženost kućanstava nedavnom povećanju cijena, koje prije svega proizlazi iz rasta cijena energije, oslabljuje njihovu kupovnu moć, a taj učinak prije svega osjećaju kućanstva s niskim dohotkom i neka kućanstva sa srednjim dohotkom. Gotovo polovina znatnog povećanja životnih troškova zabilježenog na razini EU-a od svibnja 2021. do rujna 2022. (11,7 %) uzrokovana je povećanjem cijena energije (4,9 %) ²⁰². To u pravilu vrijedi i za pojedinačne države članice, iako među njima postoje znatne razlike – vidjeti sliku u nastavku. Dok doprinos povećanja cijena energije u Nizozemskoj i Belgiji iznosi oko dvije trećine, u Danskoj, Italiji, Grčkoj, Irskoj, Latviji i Estoniji on je otprilike upola manji, a u Finskoj, Rumunjskoj, Bugarskoj, Francuskoj, Španjolskoj i Mađarskoj iznosi oko ili ispod trećine ²⁰³. U istom razdoblju povećanja cijena energije povezanih sa stanovanjem pridonijela su povećanju troškova života gotovo tri puta više nego ona povezana s prijevozom (3,6 postotnih bodova odnosno 1,3 postotna boda). Doprinos povećanja cijena energije povezanih sa stanovanjem bio je veći u svim državama članicama osim u Njemačkoj te je iznosio oko ili iznad 90 % u Nizozemskoj, Mađarskoj, Litvi i Estoniji. Kućanstva s niskim i srednjim dohotkom (prva i treća petina stanovništva kad se poredaju po dohotku) u prosjeku su bila u sličnom položaju na razini EU-a te su se njihovi životni troškovi povećali za otprilike 12 % ²⁰⁴. Jaz između povećanja životnih troškova u kućanstvima s niskim i srednjim dohotkom u državama članicama kreće se od 2,5 postotnih bodova u Estoniji i 1,6

²⁰² Izračuni temeljeni na Eurostatovim podacima [[prc_hicp_manr](#)] i podacima o izdacima na razini kućanstava. Pojediniosti i metode vidjeti u Menyhért, Bálint, *The effect of rising energy and consumer prices on household finances, poverty and social exclusion in the EU - A preliminary empirical analysis* (Učinak rastućih cijena energije i potrošačkih cijena na financije, siromaštvo i socijalnu isključenost kućanstava u EU-u – privremena empirijska analiza), Izvješće JRC-a iz serije Znanost za politiku, 2022. Valja napomenuti da se analiza oslanja na potrošačke strukture prilagođene samo prema povećanjima cijena i isključuje potpunu prilagodbu kućanstava na njih te da cijene uključuju učinak politika ograničavanja cijena. Valja napomenuti i da je raščlamba energije na sastavnice povezane sa stanovanjem i prijevozom razmjerna relativnom doprinosu tih podsastavnica prilagodbama životnih troškova kad se izračunaju zasebno s pomoću relevantnih udjela izdataka na temelju ankete o potrošnji kućanstava i raščlanjenih podataka Eurostata o harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena. Stoga predstavljeni rezultati služe kao procjena.

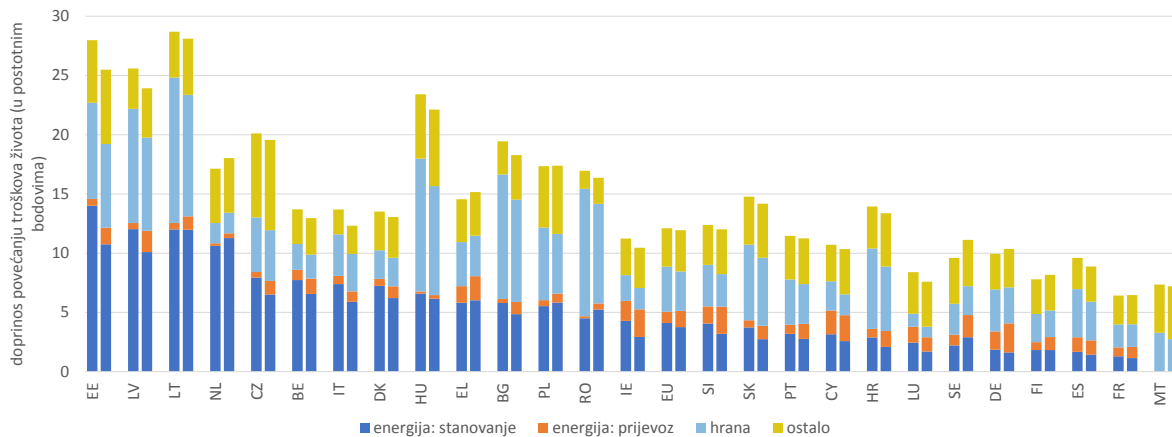
²⁰³ Na krajnji datum za podatke cijene energije još se nisu promijenile u Malti u odnosu na svibanj 2022. Važan razlog razmatranog učinka promjena cijena jesu visoki i promjenjivi udjeli energije u izdacima kućanstava. U prosjeku 13,0 % ukupne potrošnje europskih kućanstava odnosi se na energiju.

²⁰⁴ Vidjeti osobito raspravu na str. 196. izvješća Europske komisije [Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2019.](#), Ured za publikacije Europske unije, 2019.

postotnih bodova u Latviji, u kojima su kućanstva s niskim dohotkom u lošijem položaju, do -1,5 postotnih bodova u Švedskoj i -0,9 postotnih bodova u Nizozemskoj, u kojima su kućanstva sa srednjim dohotkom u lošijem položaju od onih s niskim dohotkom.

Povećanje cijena energije, posebno u vezi sa stanovanjem, važan je čimbenik promjena ukupnih životnih troškova u kućanstvima s niskim i srednjim dohotkom u polovini država članica

Doprinos vrsta izdataka povećanjima životnih troškova za prvu i treću petinu stanovništva (prvi odnosno drugi stupac prema državi članici) kad se poredaju prema dohotku (prvi i treći kvintil, u %)

Napomena: povećanje troškova života izračunano je za prosječni udio izdataka za prvi i treći kvintil raspodjele ekvivalentnog raspoloživog dohotka kućanstava. Države članice poredane su prema doprinosu promjena cijena energije povezanih sa stanovanjem za prvi kvintil.

Izvor: izračuni JRC-a na temelju podataka o inflaciji mjerenoj Eurostatovim harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena [[prc_hicp_manr](#)] iz svibnja 2022. i mikropodataka iz ankete EU-a o potrošnji kućanstava (EU-HBS) za 2015. Nedostaju podaci za AT.

Ako se ne ublaže na odgovarajući način, povećanja cijena energije povezane sa stanovanjem i prijevozom mogu se odraziti na gospodarstvo i dovesti do snažnog negativnog učinka na tržište rada i socijalne ishode, posebno za ranjiva kućanstva.

Simulacije pokazuju da bez zaštitnih mjera za kućanstva i prilagodbi ponašanja učinci potaknuti povećanjima cijena u razdoblju od lipnja 2021. do lipnja 2022. mogu biti znatni²⁰⁵.

²⁰⁶ Među pojedincima koji žive u kućanstvima čiji je dohodak u najboljem slučaju jednak medijanu dohotka u njihovoj zemlji udio onih čija potrošnja na energiju za stanovanje u ukupnim izdacima kućanstva iznosi najmanje 10 % mogao bi se (ako sve drugo ostane isto) zbog promjena cijena povećati za otprilike 21 postotni bod. To znači da bi se broj pogođenih osoba povećao s otprilike 83,1 milijuna na približno 126,6 milijuna²⁰⁷. ²⁰⁸ Među onima čiji

²⁰⁵ Iako nisu uzete u obzir ciljane mjere potpore, tim su izračunima razmotrene općenite tržišne intervencije koje utječu na krajnjeg korisnika (kao što su ograničenja cijena i smanjenja PDV-a).

²⁰⁶ Učinci na dobrobit mjere se primjenom uočenih promjena cijena na obrazac potrošnje kućanstava iz ankete o potrošnji kućanstava, čime se omogućuje izračun teoretskih promjena troškova robe i udjela u potrošnji. Izračuni se temelje na projektu „Procjena i praćenje učinaka na zapošljavanje i distribucijskih učinaka zelenog plana” (GD-AMEDI) Glavne uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje i JRC-a. Valja napomenuti da se rezultati odnose na 23 države članice EU-a te su izostavljeni podaci za Austriju, Maltu, Portugal i Sloveniju.

²⁰⁷ Kad se uočene promjene cijena primijene na podatke o obrascima potrošnje iz ankete o potrošnji kućanstava za 2015. Formalni je kriterij povećanje udjela onih čija potrošnja na energiju za stanovanje iznosi više od 10 %. Udio energije za stanovanje u potrošnji uključuje troškove grijanja i hlađenja u okviru europske klasifikacije osobne potrošnje prema namjeni (ECOICOP) za električnu energiju (CP0451), plin (CP0452) i tekuća goriva / (loživo) ulje (CP0453). Takva zamjenska vrijednost za energetska siromaštvo odabrana je za potrebe temeljne studije. Ne odražava definiciju koju je predložila Komisija u preinaci Direktive o energetske učinkovitosti i ne bi trebala dovesti u pitanje aktualne pregovore o toj definiciji, prvenstveno u okviru preinake Direktive o energetske učinkovitosti.

dohodak iznosi najviše 60 % medijana dohotka (tj. koji su izloženi riziku od siromaštva) procjenjuje se da povećanje u EU-u iznosi otprilike 19 postotnih bodova. To je više od 10 milijuna osoba, što znači da se broj pogođenih osoba povećava s oko 31,7 milijuna prije promjene cijena na otprilike 43,4 milijuna nakon promjene cijena. Procjenjuje se da izravni i neizravni učinci povećanja cijena energije iznose 7,4 postotna boda za pojedince koji žive u kućanstvima čiji je dohodak manji od medijana dohotka, a udio goriva za osobna prijevozna sredstva u potrošnji veći od 6 %. Njihov bi se broj povećao s oko 79,8 milijuna prije promjene cijena na otprilike 95,2 milijuna nakon promjene cijena. Naposljetku, kad je riječ o pojedincima koji žive u kućanstvima čiji dohodak iznosi najviše 60 % medijana dohotka, povećanje udjela onih koji troše najmanje 6 % na gorivo za osobna prijevozna sredstva iznosi više od 4 postotna boda u EU-u. Njihov bi se broj povećao s oko 20,7 milijuna prije promjene cijena na otprilike 23,3 milijuna nakon promjene cijena. Osim spomenutih simulacija, povećanja cijena plina i električne energije mogu utjecati na sposobnost poslodavaca da zapošljavaju i zadržavaju radnike te povećavaju ili održavaju razine plaća, a ne samo izravno na kupovnu moć kućanstava.

Kretanje cijena energije i njihovi distribucijski učinci trebaju se pažljivo pratiti. U trenutačnom kontekstu posebno je važna privremena i ciljana potpora ranjivim kućanstvima kako bi im se pomoglo da se nose s učinkom povećanja cijena energije. Ciljane mjere pomažu u sprečavanju povećanja energetske siromaštva i zadržavanju poticaja za smanjenje potrošnje energije te pridonose većoj energetske učinkovitosti. Komisija je u listopadu 2021. predstavila Komunikaciju o cijenama energije, koja uključuje paket mjera, u kojoj se navodi što države članice mogu učiniti u skladu s postojećim pravilima EU-a kako bi ugroženi potrošači i poduzeća lakše podnosili visoke cijene energije²⁰⁹. Važno je istaknuti da je paket mjera proširen Uredbom Vijeća od 6. listopada 2022. o hitnoj intervenciji za rješavanje problema visokih cijena energije, koja bi trebala donijeti i dodatne javne prihode u obliku neočekivane dobiti od inframarginalnih tehnologija. Očekuje se da će ti prihodi od solidarnih doprinosa poduzeća koja proizvode fosilna goriva, raspodijeljeni kućanstvima i poduzećima za koja postoji sve veći rizik da neće moći plaćati račune za energiju, pomoći spriječiti povećanje rizika od siromaštva, među ostalim energetske siromaštva, i nejednakosti²¹⁰. Sporazumom o **zajedničkom pristupu za zamjenu opsežnih cjenovnih mjera odgovarajuće prilagođenim i usmjerenim sustavom za određivanje cijena energije na dvije razine**, u kojem se niža cijena primjenjuje na unaprijed definiranu potrošnju, poboljšala bi se zaštita ranjivih kućanstava i poduzeća, očuvali poticaji za smanjenje potrošnje energije te omogućila veća fiskalna održivost. I takav sustav određivanja cijena energije može se nadopuniti ciljanom potporom dohotku te pomoći pri poduzimanju mjera za energetske učinkovitost i povećanju količine energije iz obnovljivih izvora.

Države članice donijele su privremene mjere javne potpore za rješavanje aktualne energetske krize, iako većina tih hitnih mjera nije usmjerena na osobe s niskim dohotkom

²⁰⁸ Alternativnim pristupom koji se temelji na pokazatelju nemogućnosti odgovarajućeg grijanja doma, primijenjenim u dokumentu [ESDE Quarterly Review](#) (Tromjesečni pregled zaposlenosti i socijalnih kretanja u Europi, listopad 2022.), dolazi se do slabijih učinaka koji upućuju na isti smjer. Procjenjuje se da se od siječnja do kolovoza 2022. taj pokazatelj u EU-u povećao za 1,8 postotnih bodova. Procijenjeni učinak razlikuje se među zemljama i znatno je veći kad je riječ o kućanstvima izloženima riziku od siromaštva (6,9 postotnih bodova), najmpromicima (3,7 postotnih bodova), kućanstvima sa samohranim roditeljem (4,0 postotnih bodova) i kućanstvima s jednom osobom (3,8 postotnih bodova). Stoga procjene uvelike ovise o pokazatelju kojim se mjeri energetske siromaštvo.

²⁰⁹ Vidjeti [članak na internetu](#)

²¹⁰ Vidjeti priopćenje Vijeća [„Vijeće formalno donijelo hitne mjere za smanjenje cijena energije” \(europa.eu\)](#). Valja napomenuti da inframarginalne tehnologije uključuju većinu obnovljivih izvora energije, ali nisu ograničene na njih.

nego na smanjenje troškova za sve krajnje korisnike u gospodarstvu. U okviru tih mjera u **Belgiji, Cipru, Sloveniji, Poljskoj i Litvi** uvedene su mjere za smanjenje PDV-a na električnu energiju ili goriva za grijanje kućanstava. Do smanjenja poreza (trošarine, doprinosi zelenoj tranziciji i drugi posebni porezi/carine/pristojbe) došlo je i u **Austriji, Cipru, Njemačkoj, Italiji, Nizozemskoj, Poljskoj, Sloveniji i Španjolskoj**. Novi programi privremene potpore dohotku uspostavljeni su u **Belgiji, Bugarskoj, Luksemburgu, Poljskoj, Francuskoj, Danskoj, Švedskoj, Latviji, Irskoj, Rumunjskoj, Njemačkoj, Sloveniji, Austriji i Estoniji**, dok je pokrivenost postojećim programima proširena i/ili broj postojećih programa povećan u **Litvi, Grčkoj, Češkoj, Nizozemskoj i Italiji**. Pružanje informacija i savjeta potrošačima pojačano je u **Rumunjskoj, Njemačkoj, Grčkoj i Hrvatskoj**. Ograničenja cijena uvedena su u **Bugarskoj, Grčkoj, Češkoj i Sloveniji**, a privremeno ograničenje uvest će se u **Nizozemskoj** 1. siječnja 2023.²¹¹ Troškovi mreže i distribucijski troškovi smanjeni su u **Luksemburgu, Poljskoj, Estoniji, Sloveniji i Latviji**. Poduzete su mjere za osiguravanje osnovne neometane opskrbe u **Rumunjskoj i Portugalu**. Neke su države članice 2022. smanjile cijene putovanja javnim prijevozom, što je ponekad bilo posebno usmjereno na putovanje na posao i s posla (npr. Španjolska) ili je bilo općenitije provedeno (npr. Irska)²¹².

Države članice poduzele su mjere za smanjenje potrošnje kućanstava na energiju, među ostalim mobilizacijom ulaganja u energetska učinkovitost i energiju iz obnovljivih izvora, čime se pridonosi i zaštiti kupovne moći kućanstava u kontekstu rastućih cijena energije. Osim savjetovanja potrošača energije države članice pokrenule su informativne kampanje u svrhu poticanja dobrovoljne štednje energije, dok su neke utvrdile zahtjeve u pogledu uštede energije za određene aktivnosti. Kako bi se olakšala zelena tranzicija, uvedeni su i programi za poboljšanje energetske učinkovitosti postojećih kuća u **Irskoj, Francuskoj, Austriji, Portugalu, Cipru, Estoniji i Litvi**. Osim toga, **Slovačka, Portugal, Hrvatska, Litva, Cipar, Rumunjska i Nizozemska** uvele su mjere usmjerene na poboljšanje energetske učinkovitosti, dok su u **Švedskoj i Danskoj** uspostavljeni razni drugi oblici poticaja i potpore, uključujući smanjenja poreza. Uz financiranje iz Mehanizma za oporavak i otpornost države članice (za 26 nacionalnih planova donesenih do studenoga 2022.) ulažu ukupan iznos od otprilike 72 milijarde EUR u poboljšanje energetske učinkovitosti²¹³, na primjer ulaganjima u energetska učinkovitost privatnih i javnih zgrada u **Belgiji** te obnovom i sanacijom privatnih stambenih objekata i socijalnih stanova u **Grčkoj i Francuskoj**²¹⁴. Dugoročno gledano, takva ulaganja najbolje su rješenje kako bi se na povećanja cijena energije odgovorilo smanjenjem potrošnje energije u korist kućanstava i okoliša.

²¹¹ U Belgiji, Rumunjskoj, Italiji, Španjolskoj, Francuskoj, Litvi, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj i Mađarskoj ograničenje cijena energije za stanovništvo već je bilo uspostavljeno prije krize te je produljeno.

²¹² Mjere navedene u ovom odlomku rezultat su mapiranja koje je za Europsku komisiju proveo Eurofound te obuhvaćaju razdoblje od 2021. do kasnog proljeća 2022. Više informacija dostupno je u [izvješću Eurofounda: Access to essential services for people on low incomes: Energy, public transport and digital communications \(Pristup osnovnim uslugama za osobe s niskim dohotkom: energija, javni prijevoz i digitalne komunikacije\), Eurofound, Dublin, 2022.](#)

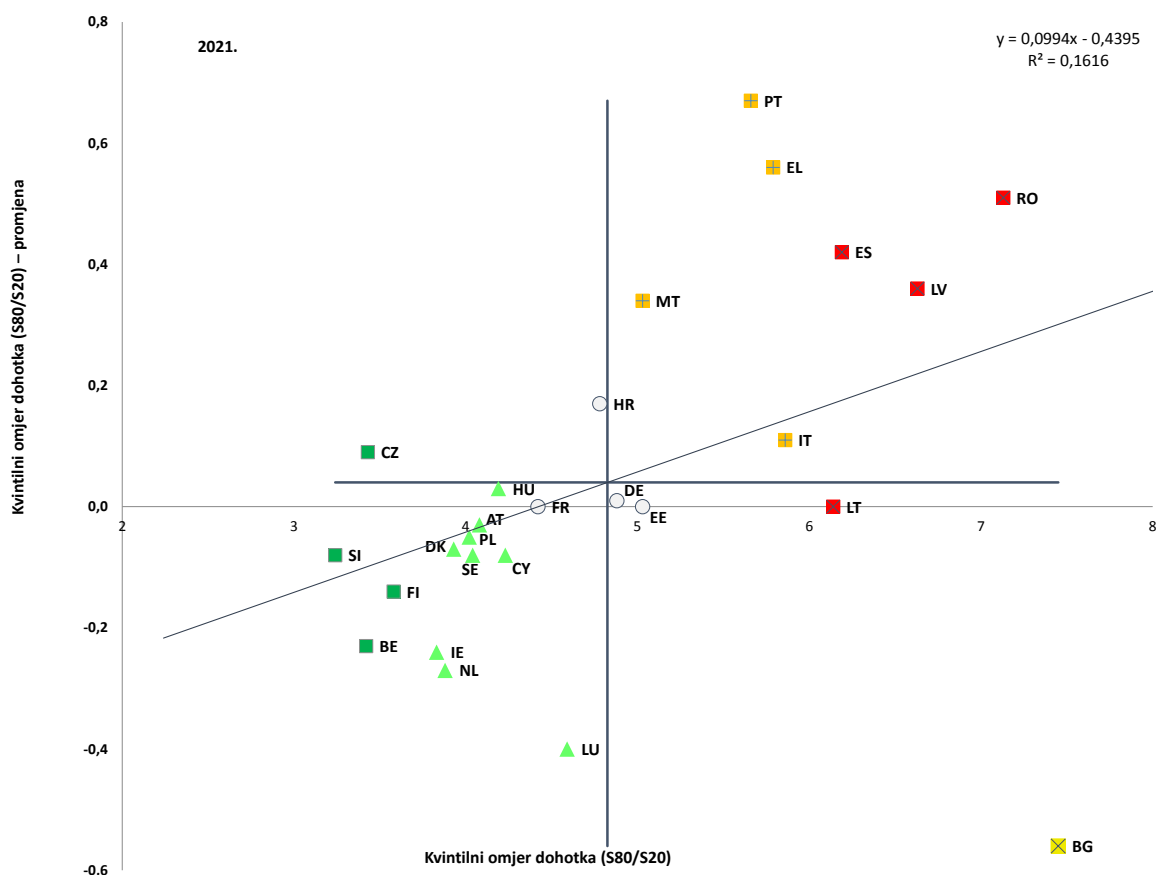
²¹³ Taj se iznos temelji na metodologiji označivanja mjera kao doprinosa određenom stupu za Tablicu pokazatelja za oporavak i otpornost. Odgovara zbroju procijenjenih troškova mjera u području „energetska učinkovitost” kao primarnom ili sekundarnom području politike. Izračun se temelji na 26 planova za oporavak i otpornost koje su Komisija i Vijeće odobrili do studenoga 2022. Riječ je o procjenama troškova, a stvarni iznos sredstava temeljit će se na dosegnutim ključnim etapama i ostvarenim ciljevima. Komisija je ocijenila procjene troškova nakon što su početni planovi podneseni i odobreni. Države članice nemaju obvezu dostaviti račune kao dokaz o potrošnji, a Komisija neće provjeravati stvarne troškove mjera koje primaju potporu iz Mehanizma.

²¹⁴ Izvješće o preispitivanju provedbe Mehanizma za oporavak i otpornost, COM(2022) 383 final.

Dohodovna nejednakost ostala je uglavnom stabilna nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19, ali postoje određena odstupanja među državama članicama. Prosječni kvintilni omjer dohotka u EU-u 2021. (dohodovna godina 2020.) samo se neznatno povećao (s 4,89 na 4,97). Dohodovna nejednakost u relativno se velikoj mjeri smanjila u Bugarskoj i Luksemburgu (–0,5 postotnih bodova odnosno –0,4 postotna boda), ali i u Nizozemskoj, Belgiji i Irskoj, koje obično bilježe niže razine dohodovne nejednakosti – vidjeti sliku 2.4.6. Do znatnog povećanja (iznad 0,2 postotna boda) došlo je u Portugalu, Grčkoj, Rumunjskoj, Španjolskoj, Latviji i Malti, koje obično imaju razine veće od prosječnih. Latvija, Litva, Rumunjska i Španjolska bilježe „kritično stanje” zbog visokih razina i zbog povećanja odnosno relativno malog smanjenja u Litvi. Ukupna stabilnost dohodovne nejednakosti proizašla je iz funkcioniranja automatskih stabilizatora i hitnih mjera donesenih kao odgovor na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19, prije svega skraćenog radnog vremena i drugih programa očuvanja radnih mjesta. Prema Eurostatovim brzim procjenama procjenjuje se da su dohodovne nejednakosti i 2021. ostale uglavnom stabilne u većini zemalja (osim poboljšanja u Italiji), što odražava učinak povećanog realnog dohotka kućanstava, uravnoteženog u raspodjeli dohotka.

Slika 2.4.6.: Dohodovna nejednakost u EU-u smanjila se ili je uglavnom ostala stabilna tijekom pandemije bolesti COVID-19, iako postoje određena odstupanja među državama članicama

Kvintilni omjer dohotka (S80/S20), razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU.

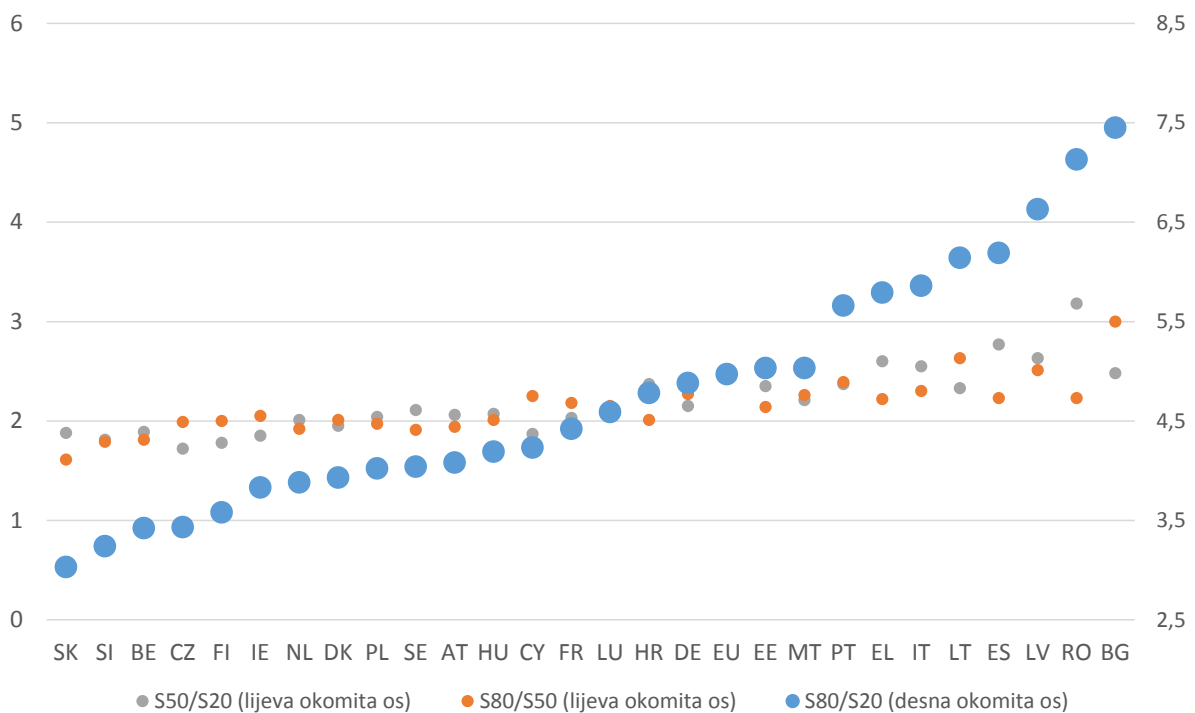
Izvor: Eurostat [tessi180], EU-SILC.

Oblik dohodovnih nejednakosti u odnosu na raspodjelu dohotka uvelike varira u državama članicama EU-a. Rast nejednakosti u posljednjem desetljeću u prosjeku je

uglavnom potaknut povećanjem nejednakosti u donjem dijelu raspodjele dohotka (vidjeti Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2021.). Države članice koje su imale veću sveukupnu dohodovnu nejednakost (S80/S20) od prosjeka EU-a općenito su imale i veće nejednakosti u donjim i gornjim dijelovima raspodjele dohotka, što je vidljivo prema odgovarajućim kvintilnim omjerima dohotka (S50/S20 i S80/S50) – vidjeti sliku 2.4.7. To je, međutim, izraženije u donjem dijelu raspodjele (S50/S20), kao što je slučaj u Rumunjskoj, Španjolskoj, Grčkoj i Estoniji. Veća nejednakost u donjem dijelu raspodjele potiče sveukupnu nejednakost u državama ispod prosjeka EU-a, primjerice Hrvatskoj, Slovačkoj i Švedskoj. U drugim državama članicama (Bugarska, Cipar, Češka, Finska, Francuska, Irska i Litva) sveukupna nejednakost u relativno je većoj mjeri proizlazila iz veće nejednakosti u gornjem dijelu raspodjele (S80/S50).

Slika 2.4.7.: Oblik dohodovnih nejednakosti u odnosu na raspodjelu dohotka znatno varira u državama članicama

Kvantilni omjeri S80/S20, S80/S50 i S50/S20 (2021.)

Napomena: Podaci za 2021. nisu dostupni za SK, stoga su iskorištene vrijednosti za 2020.

Izvor: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)], EU-SILC.

Rane procjene razina izdataka za davanja u okviru socijalne zaštite 2021. upućuju na stabilnost u odnosu na prethodnu godinu. Za 24 države članice udio takvih izdataka u BDP-u samo se neznatno smanjio u odnosu na 2020. (s 30,7 % na 29,2 %), iako je i dalje veći od razine prije krize (27,1 % u 2019.)²¹⁵. Izdaci su od 2020. do 2021. narasli za 124 milijarde EUR (ili +3,1 %), mnogo manje nego 2020. (304 milijarde EUR ili +8,3 %), ali 2021. rasli su brže u državama članicama s ispodprosječnim razinama²¹⁶. U cijelom EU-u zabilježen je najveći rast davanja za zdravstvenu zaštitu i za slučaj bolesti²¹⁷ (91 milijarda EUR ili +8 %), iza kojih slijede naknade za starost i nadživjele osobe

²¹⁵ Eurostat, [Early estimates - Social protection](#) (Rane procjene – Socijalna zaštita) (posljednji put ažurirano 27. listopada 2022.), kojima su obuhvaćene sve države članice osim EL, RO i SK. Te 24 države članice zajedno su činile oko 97 % BDP-a skupine EU-27 u 2020. (i 96 % izdataka za socijalnu zaštitu).

²¹⁶ Izdaci su se povećali za otprilike 6 % ili više u sedam država članica: LV, BG, HU, SI, HR, PL i CZ.

²¹⁷ Zbog rasta većeg od 10 % u devet država članica: LV, HR, SI, CY, BG, FR, HU, PT i EE.

(51 milijarda EUR ili +3 %), naknade za invaliditet (12 milijardi EUR ili +4 %), naknade za socijalnu isključenost²¹⁸ (9,5 milijardi EUR ili +4 %) i obiteljske naknade (7,5 milijardi EUR ili +2 %). Nasuprot tomu, izdaci za naknade za stanovanje ostali su uglavnom stabilni (+0,7 %), dok su se oni za naknade za nezaposlene²¹⁹ znatno smanjili (za 47 milijardi EUR ili –16 % na razini EU-a). Općenito gledajući, naknade za starost i nadživjele osobe 2021. i dalje su bila kategorija s najvećim izdacima za naknade (43,8 %). Udio davanja za zdravstvenu zaštitu i za slučaj bolesti povećao se od 2020. do 2021. u gotovo svim državama članicama (22 od 24) te je dosegao 30,5 % izdataka na razini cijelog EU-a (u odnosu na 29,2 % u 2020.). Nasuprot tomu, udio naknada za nezaposlene u ukupnim izdacima za naknade smanjio se u gotovo svim državama članicama (21 od 24), sa 7,4 % u 2020. na 6 % u 2021. na razini cijelog EU-a, no ostao je iznad razine prije krize (4,5 % u 2019.).

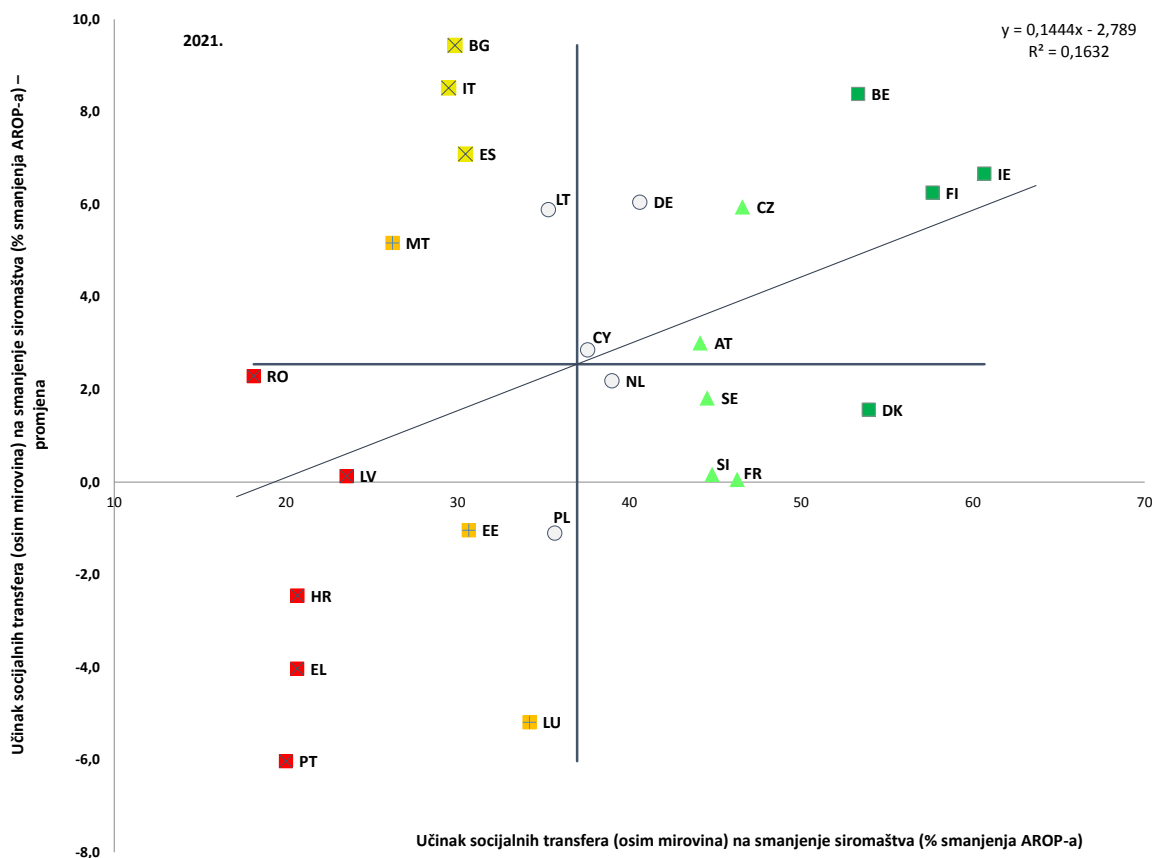
Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva sveukupno se povećao u EU-u 2021., no i dalje postoje znatne razlike među državama članicama. Pokazatelj se 2021. (s obzirom na dohodak iz 2020.) kretao u rasponu od 18,1 % u Rumunjskoj do 60,7 % u Irskoj, u kojoj je bio više nego trostruko veći. Druge su države članice s relativno visokim razinama Finska (57,7 %), Danska (53,9 %) i Belgija (53,3 %), u kojima se rizik od siromaštva više nego prepolovio kao rezultat učinka socijalnih transfera (osim mirovina) u godini izbivanja pandemije. Sve te zemlje, zajedno s Irskom, imaju „najbolje rezultate” – vidjeti sliku 2.4.8. Najveći porast zabilježen je u Bugarskoj (9,4 postotna boda) i Italiji (8,5 postotnih bodova), no razina je ostala ispod prosjeka EU-a. „Kritično stanje” proglašeno je za Portugal, Grčku i Hrvatsku (svi oko 20 %) zbog niskih razina koje se pogoršavaju (–6 postotnih bodova za Portugal) te za Latviju sa slično niskim, premda stabilnim razinama i Rumunjsku, koja i dalje ima najnižu razinu u EU-u nakon određenog poboljšanja. Za Estoniju i Maltu je „potrebno praćenje”. Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva povećao se u većini drugih država članica, ali u različitoj mjeri. Razlike su velike i među regijama EU-a, a posebno niske vrijednosti bilježe se u Portugalu, nekoliko regija u Rumunjskoj i Grčkoj te nekim regijama Italije – vidjeti sliku 9. u Prilogu 3.

²¹⁸ U IT, LV, BG, HR i ES došlo je do povećanja većeg od 20 %.

²¹⁹ Zbog smanjenja većeg od 10 % u 14 država članica: HU, DK, AT, BG, MT, FR, NL, BE, ES, IT, HR, PL, LU i EE.

Slika 2.4.8.: Tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19 učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva sveukupno se povećao u državama članicama, ali različitim tempom, zbog čega među njima i dalje postoje znatne razlike

Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva, razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci za IT i PL su privremeni, a za SK nisu dostupni. Prekid u vremenskom nizu za LU.

Izvor: Eurostat, [tespm050].

Socijalna zaštita ima važnu ulogu za osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja iako pokrivenost njome uvelike varira u državama članicama i kategorijama te siromaštvo nije spriječeno za neke od njih. Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva u EU-u 2021. bio je (na temelju istraživanja EU-SILC) mnogo veći za osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja²²⁰ (26,5 %) nego za one u standardnom radnom odnosu (10,1 %), što naglašava važnost socijalne zaštite za dohodak takvih skupina. Međutim, to u većini država članica ne sprečava više razine financijskog siromaštva radnika s ugovorom o radu na određeno vrijeme, radnika koji rade u nepunom radnom vremenu, samozaposlenih osoba i radnika koji su članovi obitelji. Općenito je bilo više nego triput vjerojatnije da će riziku od siromaštva biti izložene osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja (16,6 %) nego one u standardnom radnom odnosu (5 %). Taj jaz premašuje 15 postotnih bodova u pet država članica, uglavnom zbog visokih stopa AROP među samozaposlenim osobama (Estonija, Portugal i Rumunjska) i/ili među radnicima s ugovorom o radu na određeno vrijeme (Latvija i Španjolska). To je zato što pokrivenost socijalnim naknadama uvelike varira prema statusu aktivnosti i među državama članicama. Udio radno sposobnih osoba (16–64 godine) izloženih

²²⁰ Nestandardni oblici zaposlenja odnose se na sve zaposlenike bez ugovora o radu na neodređeno vrijeme u punom radnom vremenu i sve samozaposlene osobe – vidjeti i odjeljak 2.3.1.

riziku od siromaštva koje primaju socijalne naknade (na individualnoj razini) u prosjeku je u cijelom EU-u 2021. bio tek neznatno viši među radnicima u nestandardnim oblicima zaposlenja (39,5 %) nego među radnicima u standardnom radnom odnosu (37,9 %) ²²¹. Međutim, u 14 država članica udio onih koji primaju naknade bio je viši među radnicima u standardnom radnom odnosu (nego među radnicima u nestandardnim oblicima zaposlenja), i to za više od 10 postotnih bodova u četiri države članice (Bugarska, Litva, Latvija i Slovenija). U odnosu na prethodne godine ipak je zabilježeno veliko povećanje udjela radno sposobnih osoba izloženih riziku od siromaštva koje primaju socijalne naknade za sve kategorije statusa aktivnosti, što je odraz iznimnih mjera potpore dohotku donesenih kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19. Do najvećeg povećanja došlo je među samozaposlenim osobama, od kojih 32,5 % izloženih riziku od siromaštva prima neke socijalne naknade (u odnosu na oko 10,8 % prethodne godine ²²²), iako je taj udio i dalje niži od 41,8 % među svim zaposlenicima. Naposljetku, dok je 2021. socijalne naknade u EU-u primala oko polovina (52,7 %) nezaposlenih osoba izloženih riziku od siromaštva, taj je udio bio mnogo niži, ispod 20 %, u Rumunjskoj, Poljskoj, Hrvatskoj i Grčkoj.

U većini država članica primjerenost programâ minimalnog dohotka pogoršala se u dohodovnoj godini 2020. u odnosu na 2019. Primjerenost minimalnog dohotka prati se usporedbom dohotka korisnika s nacionalnim pragom siromaštva i s dohotkom osoba s niskom plaćom ²²³. Time se stječe uvid u učinak na smanjenje siromaštva, kao i u dimenziju aktivacije i poticajne učinke programâ. Dok je tijekom proteklog desetljeća ostala uglavnom nepromijenjena (vidjeti okvir 8. o europskom stupu socijalnih prava o promjenama u razdoblju od 2009. do 2019.), u posljednjoj godini s dostupnim podacima o dohotku (2020.) primjerenost programâ minimalnog dohotka općenito se neznatno pogoršala u EU-u. To je pogoršanje u nekim zemljama bilo znatnije (više od 2 postotna boda), i to pri usporedbi s pragom siromaštva (Poljska -4,4 postotna boda, Luksemburg -3,4 postotna boda, Češka -2,8 postotnih bodova, Hrvatska -2,5 postotnih bodova, Mađarska -2,4 postotna boda i Nizozemska -2,3 postotna boda) i s dohotkom osoba s niskom plaćom (Litva -6,6 postotnih bodova i Poljska -2,2 postotna boda). Nasuprot tomu, primjerenost se u odnosu na obje mjere znatno povećala u Grčkoj (15,4 postotna boda odnosno 7 postotnih bodova) i Cipru (5,1 postotni bod odnosno 5,7 postotnih bodova). Primjerenost minimalnog dohotka iznad je 80 % praga siromaštva u Nizozemskoj, Irskoj, Luksemburgu, Danskoj, Italiji i Cipru, dok je i dalje ispod trećine praga siromaštva u Rumunjskoj, Bugarskoj, Mađarskoj i Slovačkoj. Kad je riječ o pokrivenosti, izraženoj stopom primatelja naknade, stanje je 2020. ostalo gotovo nepromijenjeno u odnosu na 2019., uz neka poboljšanja (povećanje za više od 5 postotnih bodova) u Italiji, Litvi i Luksemburgu, ali i određeno smanjenje (za više od 5 postotnih bodova) u Hrvatskoj, Cipru i Poljskoj, u kojima je stopa primatelja naknade ispod 80 % – vidjeti sliku 2.4.9. Na drugom su kraju spektra Danska, Irska, Finska i Francuska, u kojima stope primatelja naknade dostižu gotovo 100 % stanovništva izloženog riziku od siromaštva koje živi u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih. Osim tih dimenzija primjerenosti i pokrivenosti, u Komisijinu Prijedlogu preporuke Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku

²²¹ Prema pokazatelju „djelotvorni pristup” koji je SPC prihvatio 2020. u kontekstu okvira za praćenje dostupnosti socijalne zaštite. Ciljno stanovništvo je stanovništvo izloženo riziku od siromaštva prije socijalnih transfera. Socijalne naknade obuhvaćene pokazateljem jesu one primljene na individualnoj razini, bez starosnih i obiteljskih mirovina.

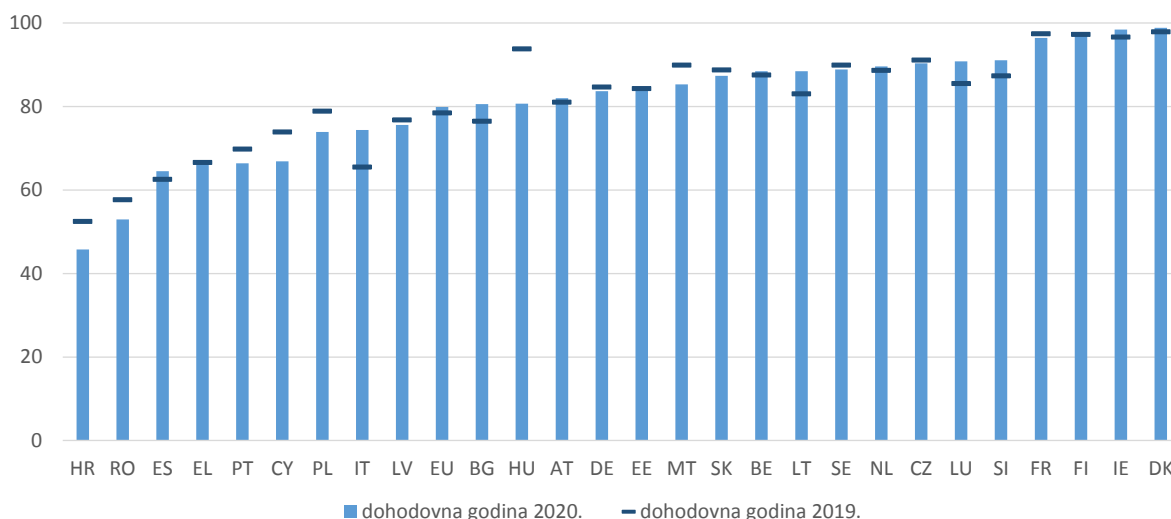
²²² Usporedba se temelji na referentnoj godini 2021. (dohodovna godina 2020.) u odnosu na 2020. (dohodovna godina 2019.).

²²³ U skladu s metodologijom koja je dogovorena u [okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti](#) u pogledu minimalnog dohotka, vidjeti zajednička izvješća o zapošljavanju od 2019. i okvir 8. o europskom stupu socijalnih prava.

kojim se jamči aktivno uključivanje navode se područja za daljnju modernizaciju programâ minimalnog dohotka u skladu s pristupom aktivnog uključivanja.

Slika 2.4.9.: Udio osoba izloženih riziku od siromaštva u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih koje primaju socijalne naknade ostao je gotovo nepromijenjen od 2019. do 2020., unatoč određenim promjenama u nekoliko država članica

Stopa primatelja naknade među osobama izloženima riziku od siromaštva u dobi od 18 do 64 godine koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih (u %, dohodovna godina 2019. odnosno 2020.)

Napomena: Podaci su privremeni za IT i PT. Podaci su privremeni i za HU i SK. Prekid u vremenskom nizu za LU. Podaci za godine istraživanja 2021. i 2020. upotrijebljeni su za dohodovnu godinu 2020. odnosno 2019. *Izvor:* neobjavljeni Eurostatovi izračuni na temelju istraživanja EU-SILC za 2020. i 2021.

Okvir 8. o europskom stupu socijalnih prava: Utvrđivanje referentnih vrijednosti za minimalni dohodak

Jačanje zaštite minimalnog dohotka, u skladu s pristupom aktivnog uključivanja, ima važnu ulogu u sprečavanju i ublažavanju rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti te pridonosi provedbi načela br. 14 europskog stupa socijalnih prava (minimalni dohodak). Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) uspostavio je 2018. okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti za minimalni dohodak, koji uključuje izbor relevantnih pokazatelja ishoda, uspješnosti i sredstava politike, kako bi se poboljšala analiza povezanih izazova i podržao razvoj politika u državama članicama²²⁴. Utvrđena su tri ključna sredstva politike koja će najvjerojatnije utjecati na uspješnost zaštite minimalnog dohotka: 1. primjerenost dohotka, 2. pravila o ispunjavanju uvjeta i iskorištenost dohotka te 3. aktiviranje i pristup uslugama²²⁵.

²²⁴ Pokazatelji ishoda su: relativni jaz rizika od siromaštva radno sposobnog stanovništva, stopa materijalne i socijalne oskudice radno sposobnog stanovništva i stopa rizika od siromaštva stanovništva koje živi u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih. Pokazatelji uspješnosti su: učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na siromaštvo radno sposobnog stanovništva, trajna stopa rizika od siromaštva radno sposobnog stanovništva, stopa primatelja naknade među osobama izloženima siromaštvu u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih, razlika u samoprocijenjenim neispunjenim potrebama za zdravstvenim pregledom, razlika u stopi preopterećenosti troškovima stanovanja i razlika u nesudjelovanju u osposobljavanju povezanom s profesionalnim djelatnostima. Za pokazatelje sredstava politike odabran je dvodijelni pokazatelj primjerenosti (dohodak korisnika minimalnog dohotka kao udio a) praga rizika od siromaštva i b) dohotka osoba s niskom plaćom). Više pojedinosti vidjeti u [povezanoj informativnoj napomeni za Podskupinu za pokazatelje SPC-a](#)

²²⁵ Vidjeti sažetak i cijeli tekst zaključaka Vijeća [na internetu](#).

Prvo zajedničko izvješće SPC-a i Komisije o minimalnom dohotku, na temelju okvira za utvrđivanje referentnih vrijednosti za minimalni dohodak, nadopunjeno dodatnim podacima i kvalitativnim informacijama, **dogovoreno je u rujnu 2022.** te prethodi Komisijinu Prijedlogu preporuke Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku od 28. rujna 2022. Izvješće prati zaključke Vijeća iz 2020., u kojima je Vijeće pozvalo Komisiju i SPC da redovito sastavljaju takvo zajedničko izvješće radi analize i preispitivanja postignutog napretka u pogledu zaštite minimalnog dohotka u državama članicama. U izvješću su utvrđeni izazovi povezani s pokazateljima okvira za utvrđivanje referentnih vrijednosti²²⁶. U izvješću je zaključeno da je okvir poslužio kao vrijedan analitički alat te je predloženo njegovo redovito ažuriranje, kao i da se razmotre potencijalne dimenzije za njegovo buduće širenje, osobito u pogledu kriterija prihvatljivosti, pristupa uslugama te prelazaka i poticaja na tržištu rada.

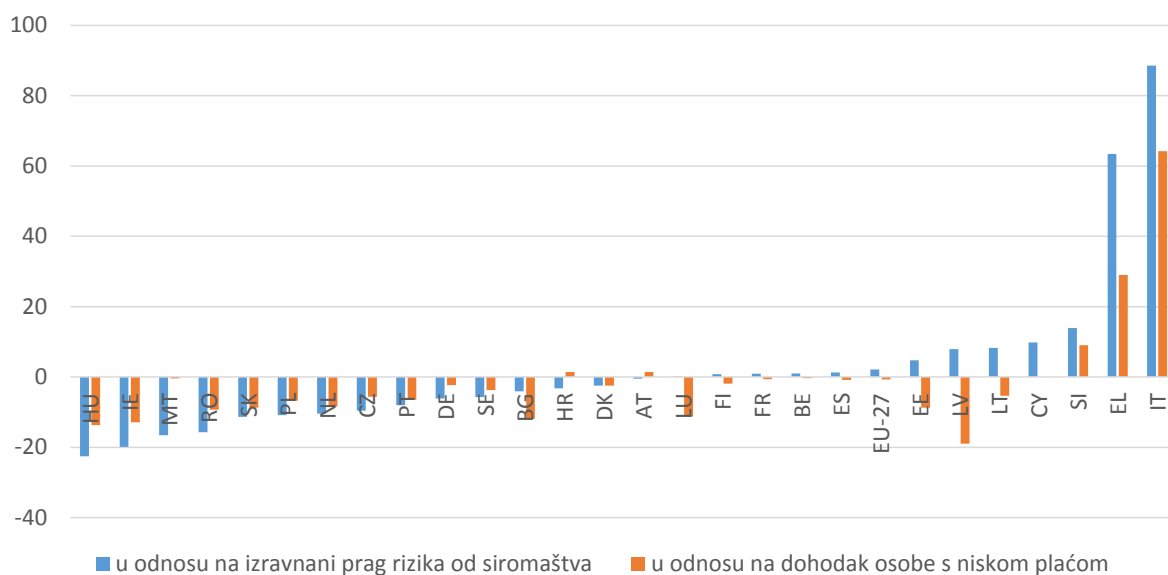
Primjerenost minimalnog dohotka u proteklom je desetljeću ostala gotovo nepromijenjena na razini skupine EU-27, ali uz znatne razlike među državama članicama i neznatno pogoršanje zabilježeno posljednje dohodovne godine 2020.²²⁷ U razdoblju od 2009. do 2019. (dohodovne godine) primjerenost minimalnog dohotka u EU-u ostala je uglavnom stabilna na razini od oko 60 % u odnosu na prag siromaštva i oko 46 % u usporedbi s dohotkom osoba s niskom plaćom do 2019., dok je 2020. zabilježeno neznatno pogoršanje na razini EU-a (za tu posljednju godinu vidjeti detaljniju analizu u glavnom tekstu). U razdoblju od 2009. do 2019. primjerenost je općenito poboljšana u državama u kojima su uvedeni novi programi, na primjer u Italiji i Grčkoj, a poboljšanja su provedena i u Sloveniji i Litvi (blizu ili iznad 10 postotnih bodova – vidjeti sliku u nastavku). S druge strane, usporedbe s dohotkom osoba s niskom plaćom upućuju na pogoršanje u razdoblju od 2009. do 2019. u Latviji, Estoniji i Luksemburgu. Primjerenost se u razdoblju od 2009. do 2019. znatno pogoršala (za više od 10 postotnih bodova) u Mađarskoj, Rumunjskoj i Slovačkoj, u kojima je 2009. bila ispod prosjeka, ali i u Irskoj i Malti i, u manjoj mjeri, Nizozemskoj, iako je ondje i dalje znatno viša od prosjeka EU-a.

²²⁶ Vidjeti odjeljak 2.4.1. o promjenama u razdoblju između dohodovnih godina 2019. i 2020. u pogledu primjerenosti potpore u obliku minimalnog dohotka i pokrivenosti njome, kao dopuna navedenoj analizi dugoročnih kretanja.

²²⁷ Vidjeti zajedničko izvješće SPC-a i Komisije o minimalnom dohotku.

Primjerenost je bila stabilna u razdoblju od 2009. do 2019., uz velike razlike među državama članicama

Promjene primjerenosti izmjerene u odnosu na izravni prag rizika od siromaštva i dohodak osoba s niskom plaćom u razdoblju od 2009. do 2019. (u postotnim bodovima)

Napomena: vrijednost za EU izračunana je kao neponderirani prosjek. Izravni pragovi rizika od siromaštva jesu prosjeci 2007., 2008. i 2009. za dohodovnu godinu 2009. odnosno prosjeci 2018. i 2019. za dohodovnu godinu 2019. Vrijednosti za CY i HR nisu dostupne i stoga nisu uračunane u prosjek EU-a za dohodovnu godinu 2009. Promjene za CY odnose se na 2011., ako su podaci dostupni. Promjene za HR odnose se na 2013. Pretpostavlja se da troškovi stanovanja iznose 11 % prosječne plaće.

Izvor: izračun Glavne uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje na temelju Eurostatovih podataka i OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada.

Pokrivenost je poboljšana od 2015. do 2020., što može pridonijeti sprečavanju veće dubine siromaštva i materijalne oskudice, no djelotvornost je i dalje upitna. U razdoblju od 2015. do 2020. pokrivenost potporom dohotku u EU-u u prosjeku se povećala sa 73 % na 78 % (kako je izmjerena stopom primatelja naknade²²⁸). Usprkos tomu, rizik od siromaštva među kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih povećao se (sa 61,2 % u 2015. na 64 % u 2019.) i uglavnom stabilizirao na 61,6 % u 2020., uz ukupno povećanje u gotovo dvije trećine država članica. Iako se učinak transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva tijekom proteklog desetljeća neznatno smanjio (s 37 % na 36 %), razina siromaštva, izmjerena jazom rizika od siromaštva, ostala je uglavnom stabilna na razini od oko 27 %. Taj je jaz, međutim, znatno veći među osobama koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih i iznosi oko 37 %. Materijalna i socijalna oskudica smanjila se u razdoblju od 2015. do 2020. (s 18 % na 13 %), kao i razlike u neispunjenim potrebama za zdravstvenim pregledom i preopterećenosti troškovima stanovanja. Međutim, stopa materijalne i socijalne oskudice kućanstava u kojima gotovo nema zaposlenih smanjivala se sporijim tempom (s 51 % na 44 % od 2015. do 2020.) te je 2020. i dalje znatno veća nego među radno sposobnim stanovništvom.

Neke države članice nedavno su uvele programe minimalnog dohotka. Od 2009. do 2019. uvedene su velike reforme u nekim državama članicama u kojima nacionalni programi

²²⁸ Stopa primatelja naknade definirana je kao udio pojedinaca u dobi od 18 do 59 godina koji primaju bilo kakvu socijalnu naknadu (osim naknade za starost) među stanovništvom izloženom riziku od siromaštva. Taj pokazatelj izračunava Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje na temelju podataka iz istraživanja EU-SILC.

minimalnog dohotka prije nisu postojali. U **Grčkoj** je 2017. pokrenut program zajamčenog minimalnog dohotka, novi „dohodak za građane” uveden je u **Italiji** 2019., a **Španjolska** je svoj prvi nacionalni program uvela 2020. Ti novi programi općenito slijede pristup aktivnog uključivanja te se njima potpora dohotku nadopunjuje mjerama za uključivanje i pruža pristup uslugama za korisnike. Budući da su navedene reforme uvedene tek u posljednjih nekoliko godina, njihova provedba još se usavršava i treba ih pomno pratiti. Mogle bi biti potrebne dodatne prilagodbe drugih područja aktivnog uključivanja, posebno pristupa socijalnim uslugama i aktivnih programa tržišta rada. U nekim drugim državama članicama provedene su manje, ali ipak znatne prilagodbe postojećih programa. Na primjer, **Luksemburg** je 2018. uveo sustav dohotka za socijalno uključivanje, koji je posebno usredotočen na integraciju korisnika na tržište rada, među ostalim obveznom provjerom i profiliranjem vještina podnositelja zahtjeva i njihovih kućanstava u kombinaciji sa strožim uvjetima i sankcijama povezanim s uključivanjem.

Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja ostala je uglavnom stabilna tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19, uz znatne promjene tijekom vremena u tek nekoliko država članica. Iz pokazatelja je vidljivo da je 2021. u kućanstvima koja su na stanovanje trošila 40 % ili više svojeg (odgovarajućeg) raspoloživog dohotka živjelo 8,3 % stanovništva EU-a, što je povećanje od 0,5 postotnih bodova u odnosu na 2020. Grčka je zabilježila najveću stopu (28,8 %), ali i najveći pad (4,5 postotnih bodova) u odnosu na 2020. Druge države članice s relativno višim stopama bile su Danska (15,5 %), jedina za koju je proglašeno „kritično stanje”, Nizozemska (12,5 %), Bugarska (11,6 %) i Njemačka (10,7 %). Najveće povećanje zabilježeno je u Nizozemskoj (za 4,2 postotna boda) te u Njemačkoj, Španjolskoj i Portugalu (s povećanjima od 1,8, 1,7 odnosno 1,7 postotnih bodova), stoga im je dodijeljen status „potrebno praćenje”. Najniže stope 2021. imali su Cipar, Mađarska, Irska (svaka 2,5 %), Litva i Malta (svaka 2,7 %) – vidjeti sliku 2.4.10. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja bila je znatno viša među osobama izloženima riziku od siromaštva nego među ostatkom stanovništva, uz znatne razlike među državama članicama²²⁹. U Grčkoj je troškovima stanovanja bilo preopterećeno 76,7 % stanovništva izloženog riziku od siromaštva, iako je to bilo poboljšanje (za 3,7 postotnih bodova) u odnosu na prethodnu godinu. U Danskoj je taj udio nakon neznatnog povećanja (za 1,9 postotnih bodova) iznosio 72,1 %. Velika skupina država članica imala je stope od oko 40 % i 30 %, dok je u Irskoj i Cipru udio bio ispod 10 % (8,8 % odnosno 9,3 %). Općenito su u državama članicama najmoprimci na privatnom tržištu najma nekretnina bili mnogo teže pogođeni problemima cjenovne pristupačnosti stanovanja nego vlasnici, neovisno o tome plaćaju li hipoteku, i najmoprimci koji plaćaju sniženu cijenu ili ne plaćaju najamninu²³⁰.

²²⁹ Eurostatov pokazatelj [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC.

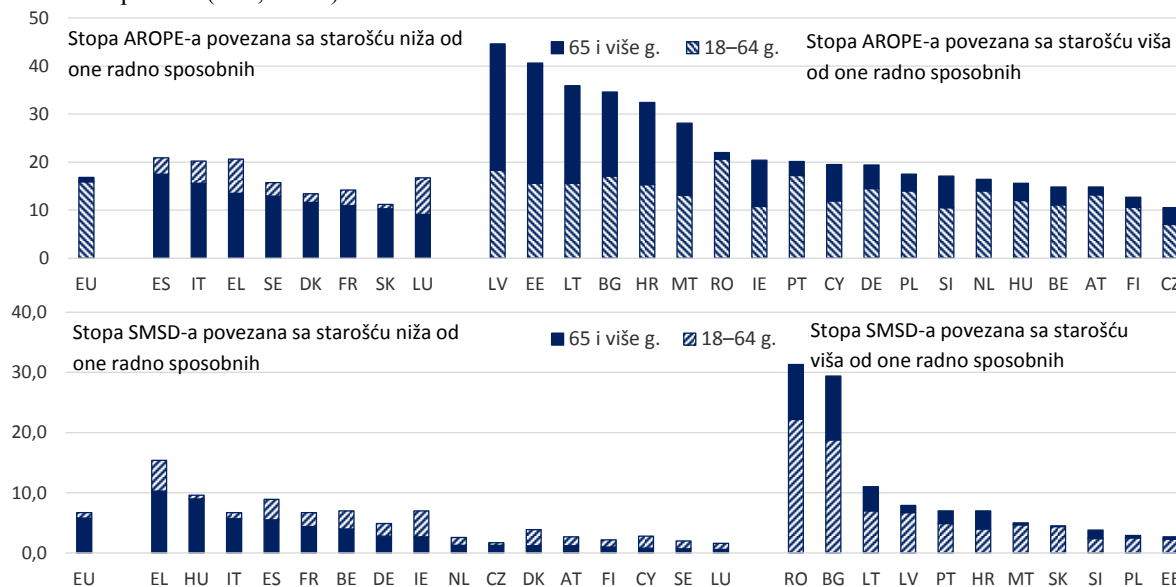
²³⁰ Eurostatov pokazatelj [[ilc_lvho07c](#)], EU SILC.

U proteklom desetljeću ostvaren je slab napredak u smanjenju broja beskućnika u državama članicama EU-a. Budući da ne postoji zajednička statistička definicija i metodologija za utvrđivanje broja osoba koje žive kao beskućnici, podaci među državama članicama nisu usporedivi i teško je precizno kvantificirati tu pojavu na razini EU-a. Međutim, Europska federacija nacionalnih organizacija koje rade s beskućnicima (FEANTSA) i Zaklada Abbé Pierre 2019. procijenile su da na otvorenom ili u privremenom/hitnom smještaju u EU-u svake noći spava najmanje 700 000 beskućnika, što je povećanje od 70 % u deset godina²³³. Od 2019. beskućništvo se smanjilo u nekim državama članicama zbog novih intervencija politike u kontekstu pandemije. Međutim, mnoge od tih mjera, prije svega lakši pristup pristojnom skloništu, moratorij na deložacije i izravna potpora kućanstvima, barem su djelomično postupno ukinute u drugoj godini krize uzrokovane bolešću COVID-19. To je dovelo do dodatnog povećanja beskućništva u nekoliko država članica u odnosu na razine prije pandemije.

Stopa AROPE u EU-u među osobama u dobi od 65 ili više godina bila je uglavnom stabilna u razdoblju od 2020. do 2021. Ona je 2021. u EU-u iznosila 19,6 %, što je neznatni pad u odnosu na 2020. Ipak, i dalje postoji jaz između stopa AROPE za žene i muškarce (22,1 % odnosno 16,3 %). Stopa rizika od siromaštva (AROP) među osobama starijima od 65 godina 2021. u EU-u je iznosila 16,8 %, što je nešto više nego među osobama u dobi od 18 do 64 godine (15,9 %). U većini zemalja taj je udio veći nego među radno sposobnim stanovništvom (18–64 godine), iako razlika između tih dviju skupina znatno varira – vidjeti gornji grafikon na slici 2.4.10. Stopa teške materijalne ili socijalne oskudice nastavila se smanjivati (sa 7,4 % u 2015. na 5,3 % u 2021.) i niža je nego među radno sposobnim stanovništvom na razini EU-a (6,3 % u 2021.) i u većini država članica – vidjeti donji grafikon na slici 2.4.12. Posebno velike vrijednosti i razlike u odnosu na radno sposobno stanovništvo zabilježene su u Rumunjskoj i Bugarskoj.

Slika 2.4.11.: Osobe u dobi od 65 ili više godina izložene su većem riziku od siromaštva nego radno sposobno stanovništvo, ali su rjeđe izložene teškoj materijalnoj i socijalnoj oskudici

Stope rizika od siromaštva (gornji grafikon) i stope teške materijalne i socijalne oskudice (donji grafikon) po dobnim skupinama (u %, 2021.)

Napomena: s lijeve strane, stupac za dob od 18 do 64 godine dodaje se na onaj za dob 65+; s desne strane,

²³³ Vidjeti: [6th Overview of Housing Exclusion in Europe 2021](#) (Šesti pregled socijalne isključenosti u pogledu stanovanja u Europi 2021.).

stupac za dob 65+ dodaje se na onaj za dob od 18 do 64 godine. Podaci su privremeni za IT i PL. Prekid u vremenskom nizu za LU.

Izvor: Eurostat [[ilc_li02](#)] i [[ilc_mdsl1](#)], EU-SILC.

Mirovine u prosjeku iznose više od polovine dohotka od rada u kasnijoj dobi u Uniji. Prosječna mirovina osoba u dobi od 65 do 74 godine 2021. iznosila je 58 % dohotka od rada osoba u dobi od 50 do 59 godina²³⁴. Taj se „ukupni omjer zamjene” povećava od 2012., kad je iznosio 54 %. U nekim državama (kao što su Luksemburg, Grčka, Italija i Španjolska) znatno nadmašuje 70 %. One su ujedno među državama članicama u kojima je stopa siromaštva u starijoj dobi niža od stope siromaštva radno sposobnog stanovništva. S druge strane, u 12 država članica omjer zamjene manji je od 50 %, a u njih pet manji je od 40 % (Irska, Hrvatska, Litva, Rumunjska i Bugarska). U većini njih taj je omjer manji među ženama, no u njih osam omjeri zamjene veći su za žene (Luksemburg, Latvija, Njemačka, Češka, Danska, Estonija, Nizozemska, Mađarska i Slovenija).

Tijekom 2021., druge godine pandemije bolesti COVID-19, samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi u prosjeku su se smanjile, baš kao i razlike među državama članicama, koje su svejedno ostale velike – vidjeti sliku 2.4.12. Slovenija, Luksemburg i Poljska imale su najveća povećanja (za 2,1, 0,9 odnosno 0,8 postotnih bodova). Za Sloveniju, kao i za Grčku, Rumunjsku i Finsku, proglašeno je „kritično stanje” zbog visoke razine prijavljenih neispunjenih potreba 2021. (4,8 %, 6,4 % odnosno 4,4 % u zadnje dvije države). Istodobno je do relativno velikog smanjenja došlo u Finskoj (1 postotni bod), kao i u Estoniji i Latviji (4,9 postotnih bodova odnosno 1,3 postotna boda), koje su 2021. ipak i dalje imale visoke razine (8,1 % odnosno 4 %). Kao i 2020. udio osoba koje su prijavile neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi ostao je vrlo nizak (ispod 1 %) u Njemačkoj, Cipru i Malti (0,1 %) te u Nizozemskoj, Češkoj i Austriji (0,2 % odnosno 0,3 % u zadnje dvije države). Veća je vjerojatnost da će neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi prijaviti osobe u kućanstvima s niskim dohotkom, iako se razmjer jaza u odnosu na ukupno stanovništvo razlikuje među državama članicama²³⁵.²³⁶ Određene regionalne razlike u pogledu samoprijavljenih neispunjenih potreba zabilježene su u Poljskoj i Rumunjskoj – vidjeti sliku 10. u Prilogu 3.

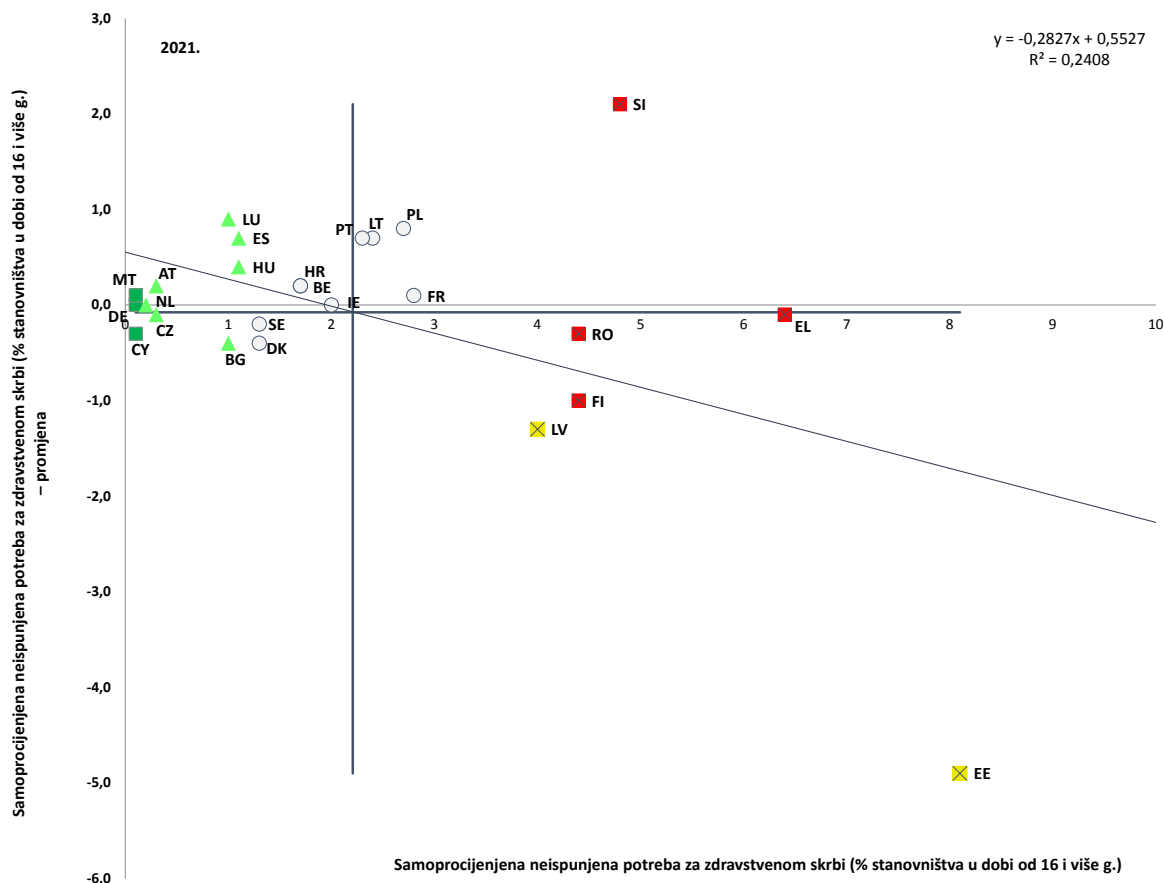
²³⁴ Vidjeti: [Pension Adequacy Report 2021](#) (Izvešće o primjerenosti mirovina za 2021.), str. 40. Kao što pokazuje Eurostatov pokazatelj [[ilc_pnp3](#)], definiran kao omjer medijana individualnih bruto mirovina u dobnoj skupini od 65 do 74 godine u odnosu na medijan individualnih bruto dohodaka u dobnoj skupini od 50 do 59 godina, ne računajući druge socijalne naknade.

²³⁵ Eurostat [[hlth_silc_29](#)], EU-SILC.

²³⁶ Više Roma 2021. osjećalo se diskriminirano u proteklih 12 mjeseci pri pristupu zdravstvenim uslugama (14 %) nego što je to bio slučaj 2016. (8 %), a najveći udio zabilježen je u Portugalu (32 %). Za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 u udaljenim marginaliziranim romskim zajednicama bilo je nemoguće provesti čak i osnovni pristup primarnoj zdravstvenoj skrbi, osnovnu prevenciju i mjere ograničavanja socijalnih kontakata (20 % Roma nema pristup vodi iz slavine, a 78 % ih živi u prenapučenim kućanstvima). Izvor: Agencija Europske unije za temeljna prava, [Fundamental rights report 2022](#) (Izvešće o temeljnim pravima 2022.).

Slika 2.4.12.: U drugoj godini krize uzrokovane bolešću COVID-19 zabilježene su velike razlike u samoprijavljenim neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi i njihovo povećanje u državama članicama

Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, razine iz 2021. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za SK, a za IT i PL dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu za LU. Izvor: Eurostat, [tespm 110], EU-SILC.

Zbog demografskih kretanja, osobito dosljedno niske stope rađanja i duljeg očekivanog životnog vijeka, povećava se moguća potreba za dugotrajnom skrbi. Predviđa se da će se stopa ovisnosti starijeg stanovništva u EU-u znatno povećati, s 32,5 % u 2021. na 52,0 % u 2050. Unatoč produljenju zdravog života, kao i napretku u primjeni preventivnih pristupa i upotrebi digitalnih tehnologija, to će u budućnosti dovesti do sve veće potrebe za dugotrajnom skrbi²³⁷. Predviđa se da će broj osoba kojima će potencijalno trebati dugotrajna skrb u EU-u porasti s 30,8 milijuna u 2019. na 33,7 milijuna u 2030. te na 38,1 milijun u 2050.²³⁸ Prema podacima iz 2019. za skupinu EU-27 dugotrajnu skrb trebalo je u prosjeku 26,6 % osoba u dobi od 65 ili više godina (32,1 % žena naspram 19,2 % muškaraca) i 39,4 %

²³⁷ To podrazumijeva znatan potencijal za otvaranje radnih mjesta u sektoru dugotrajne skrbi s obzirom na to da postoje dokazi da bi do 2050. u njemu trebalo zaposliti još 1,6 milijuna radnika kako bi se pokrivenost dugotrajnom skrbi održala na istoj razini – vidjeti [Radni dokument službi Komisije priložen Komisijinu Prijedlogu preporuke Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi](#), SWD(2022) 441 final.

²³⁸ Europska komisija i Odbor za ekonomsku politiku, [The 2021 Ageing Report – Economic and budgetary projections for the EU Member States \(2019-2070\)](#) (Izvešće o starenju stanovništva za 2021. – Gospodarska i proračunska predviđanja za države članice EU-a (2019.–2070.)), Ured za publikacije Europske unije, 2021.

osoba u dobi od 75 ili više godina koje žive u privatnim kućanstvima²³⁹. Dugotrajnu skrb trebalo je 35,9 % osoba u najnižem kvintilu dohotka i 17,2 % osoba u najvišem kvintilu dohotka²⁴⁰.

Osim dostupnosti kvalitetnih usluga pokrivenost socijalnom zaštitom važan je čimbenik za utvrđivanje pristupa uslugama dugotrajne skrbi. Premda sve države članice nude određenu pokrivenost socijalnom zaštitom u obliku naknada u naravi i/ili novčanih naknada, 35,7 % stanovnika EU-u navelo je da se zbog financijskih razloga ne služe (u većoj mjeri) uslugama skrbi u vlastitom domu, 9,7 % ih je spomenulo manjak ponude, a 2,1 % sumnja u kvalitetu usluge²⁴¹. Kako bi se razina socijalne zaštite za dugotrajnu skrb u starijoj dobi izmjerila i usporedila među državama članicama, OECD je uz potporu Europske komisije izradio skup uobičajenih slučajeva potrebe za dugotrajnom skrbi²⁴². Analiza pokazuje da izravni troškovi skrbi mogu biti vrlo visoki čak i uz socijalnu zaštitu, pogotovo za starije osobe s izrazitim potrebama za dugotrajnom skrbi koje primaju skrb u vlastitom domu (vidjeti Slika 2.4.13.²⁴³).

²³⁹ Eurostat [[hlth_ehis_tadle](#)], Europska zdravstvena anketa (EHIS). Udio onih kojima je potrebna skrb za jedan je manji od udjela onih koji nemaju većih poteškoća. Tom mjerom koja se temelji na anketi obuhvaćene su samo osobe u privatnim kućanstvima, a ne i osobe u rezidencijalnoj skrbi.

²⁴⁰ Eurostat [[hlth_ehis_tadli](#)], EHIS.

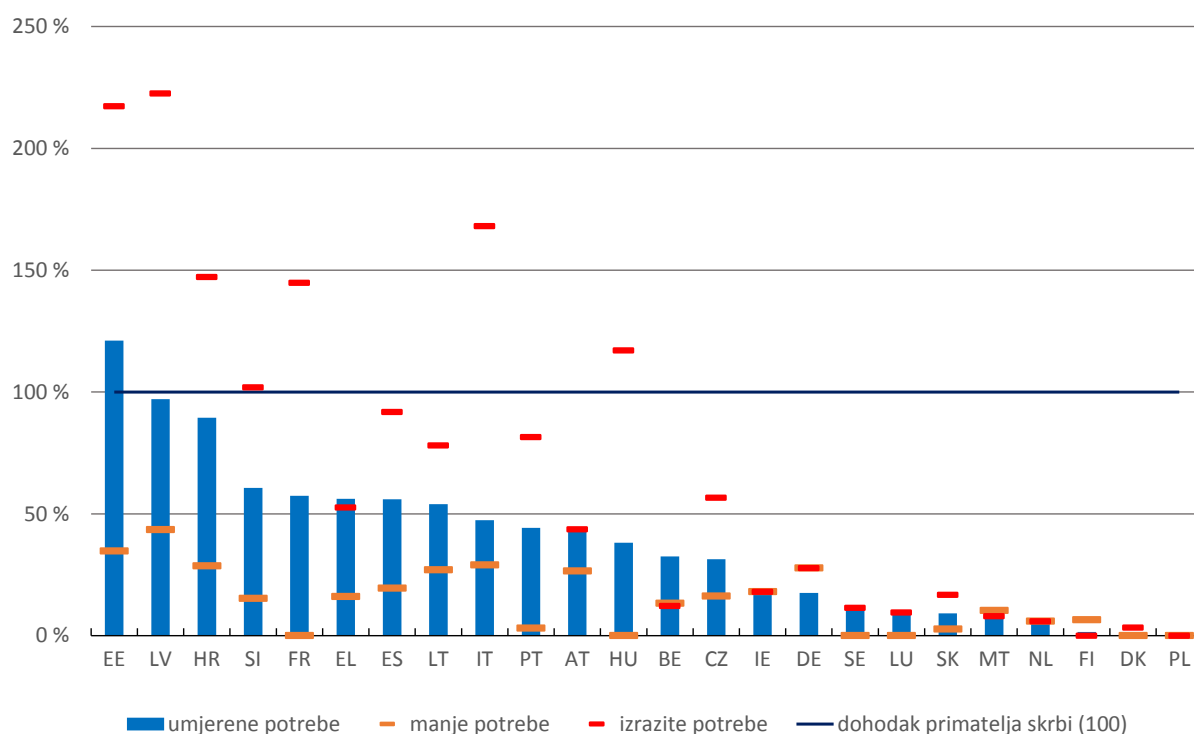
²⁴¹ Eurostat [[ilc_ats15](#)], *ad hoc* modul istraživanja EU-SILC za 2016.

²⁴² Cravo Oliveira Hashiguchi, T. i Llena-Nozal, A., 2021., *The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?* (Učinkovitost socijalne zaštite za dugotrajnu skrb u starijoj dobi: smanjuje li socijalna zaštita rizik od siromaštva povezan s potrebama za skrbi?), Radni dokument OECD-a u području zdravlja br. 117, OECD Publishing, Pariz.

²⁴³ OECD, u pripremi, 2023., *Measuring social protection for long-term care in old age* (Mjerenje socijalne zaštite za dugotrajnu skrb u starijoj dobi), Radni dokument OECD-a u području zdravlja, OECD Publishing, Pariz.

Slika 2.4.13.: Izravni troškovi skrbi mogu biti vrlo visoki, pogotovo za starije osobe s izrazitim potrebama za dugotrajnom skrbi koje primaju skrb u vlastitom domu

Izravni troškovi skrbi u vlastitom domu kao udio dohotka u starosti (nakon javne potpore) za primatelje skrbi s dohotkom u visini medijana i bez neto imovine, prema razini izraženosti

Napomena: EE se odnosi na Tallinn u Estoniji, IT se odnosi na Alto Adige (Južni Tiro) u Italiji, AT se odnosi na Beč u Austriji, a BE se odnosi na Flandriju u Belgiji.

Izvor: analize OECD-a na temelju upitnika OECD-a o socijalnoj zaštiti za dugotrajnu skrb, baze podataka OECD-a o raspodjeli dohotka i baze podataka OECD-a o raspodjeli bogatstva.

2.4.2. Mjere država članica

Države članice 2021. i 2022. postupno su ukinule privremene mjere potpore dohotku koje su uvele tijekom pandemije bolesti COVID-19. Neke države članice uvele su trajne mjere kako bi osigurale bolju socijalnu zaštitu za sve osobe, uključujući bolju primjerenost raznih naknada i pokrivenost njima. Tim se mjerama nastoje ukloniti nedostaci u sustavima socijalne zaštite koji posebno pogađaju osobe u ranjivu položaju (kao što su kućanstva s niskim dohotkom bez dohotka od rada, osobe na nesigurnim radnim mjestima ili migranti i izbjeglice). Nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu i njezinih socioekonomskih učinaka u Europi neke države članice uvele su ciljane mjere kako bi ublažile socijalne učinke inflacijskih pritisaka, prije svega na osnovne energetske usluge. Međutim, većina tih mjera nije usmjerena na one koji su najviše izloženi visokim cijenama energije i ranjivi (vidjeti okvir 7. o europskom stupu socijalnih prava). Nadalje, na temelju Direktive o privremenoj zaštiti raseljene osobe koje bježe iz Ukrajine i korisnici su privremene zaštite imaju pristup zdravstvenoj skrbi, smještaju i socijalnoj skrbi, uz pristup obrazovanju, osposobljavanju i tržištu rada. U ovom odjeljku nalazi se pregled pristupa koje države članice primjenjuju kako bi odgovorile na trenutačne okolnosti, povrh drugih mjera kojima se rješavaju strukturni problemi u njihovim sustavima socijalne zaštite.

Neke privremene mjere koje su uvedene tijekom pandemije zadržane su za ranjive osobe i njihove obitelji, a dodatne mjere uvedene su kako bi se ublažio učinak rasta cijena. Tijekom pandemije primatelji socijalne pomoći u **Belgiji** primali su privremenu mjesečnu naknadu u iznosu od 50 EUR od srpnja 2020. do rujna 2021. te u iznosu od 25 EUR od listopada 2021. do ožujka 2022. I druge subvencije i mjere, uključujući naknadu za COVID-19, naknadu za psihološku dobrobit te naknadu za mlade i studente u ranjivu položaju, produljene su do 31. ožujka 2022. U **Bugarskoj** su vlasti kao jednokratnu mjeru povećale prag za naknadu za grijanje (za 30 BGN, otprilike 15,3 EUR) za osobe koje nisu zatražile tu naknadu do listopada 2021. Međutim, zbog energetske krize ta je naknada 2022. dodatno povećana za 100 BGN (otprilike 51 EUR, oko 20 %) i dosegla je 624 BGN (otprilike 319 EUR). Vlada **Malte** u veljači 2022. odobrila je isplatu jednokratne novčane potpore zbog inflacijskih pritisaka, posebno na hranu, i kako bi se dodatno podržao gospodarski oporavak. Od ožujka 2022. radnici čiji je dohodak ispod određene razine i studenti dobivaju čekove u vrijednosti od 100 EUR, a umirovljenici i primatelji socijalnih naknada čekove do 200 EUR. U **Španjolskoj** je doneseno nekoliko privremenih mjera za povećanje minimalnog dohotka i nedoprinosnih mirovina kako bi se neutralizirala visoka inflacija, čime se nastojalo podržati do 800 000 ranjivih kućanstava. Prema mapiranju nacionalnih odgovora politike za ublažavanje učinka rastuće inflacije na građane, koji su prijavljeni u Eurofoundovoj bazi podataka EU PolicyWatch do lipnja 2022., većina prijavljenih mjera bila je privremena i na *ad hoc* osnovi²⁴⁴. Jednokratne, paušalne isplate bile su češće od mjesečne potpore, a većina mjera nije bila ciljana. Ciljane mjere češće su se donosile u obliku financijske potpore, dok su neciljane mjere uglavnom bile ograničene na račune za energiju i cijene goriva (dodatne pojedinosti vidjeti u nastavku i u okviru 7. o europskom stupu socijalnih prava).

Donesene su ili provedene trajne promjene postojećih programa kako bi se dodatno ojačala socijalna i gospodarska otpornost u skladu s načelima stupova br. 12 (socijalna zaštita) i 14 (minimalni dohodak), **među ostalim uz pomoć Mehanizma za oporavak i otpornost**. U **Španjolskoj** se Mehanizmom podupire do 34 pilot-projekata kojima se uspostavljaju načini za integraciju primatelja minimalnog dohotka. Njihov je cilj povećati primjenu i učinkovitost programa minimalnog dohotka socioekonomskom integracijom te obrazovnim i digitalnim uključivanjem. Osim toga, planom za oporavak i otpornost predviđa se nova reforma kojom bi se do kraja 2023. objedinile nedoprinosne naknade u okviru programa minimalnog dohotka kako bi se poboljšala djelotvornost i učinkovitost javnih resursa i kako bi ih se usmjerilo na odgovarajuću pokrivenost osoba u ranjivom položaju i primjerenost potpore dohotku. U tu svrhu konsolidacijom naknada s jedne se strane uzimaju u obzir strukturne potrebe kućanstava s djecom i osoba s invaliditetom, a s druge strane potpora dohotku povezuje se s aktivnim traženjem posla radi uključivanja i izbjegavanja „rizika od siromaštva”. U **Latviji** se reformom u skladu s planom za oporavak i otpornost do početka 2023. nastoji uvesti ujednačena i na dokazima utemeljena metodologija za izračun te sustav za godišnju indeksaciju zajamčenog minimalnog dohotka kako bi se postigao prag od 20 % medijana dohotka. U **Rumunjskoj** je vlada izmijenila zakon kako bi povećala socijalni referentni pokazatelj, osnovu za određivanje iznosa različitih naknada, uključujući naknade za nezaposlene i socijalnu pomoć, a njezina redovita indeksacija prema prosječnoj godišnjoj stopi inflacije započela je u ožujku 2022. U **Bugarskoj** je kao privremena reforma, dok se ne provede potpuna preobrazba minimalnog dohotka predviđena planom za oporavak i otpornost, donesena zakonska izmjena kako bi se obveznim povećanjima koeficijenata diferenciranog minimalnog dohotka za sve ciljane skupine postupno povećala primjerenost programa minimalnog dohotka i pokrivenost njime. **Hrvatska** je u skladu s planom za

²⁴⁴ Eurofound, Aumayr-Pintar, C. i Cantero Guerrero, M., [First responses to cushion the impact of inflation on citizens](#) (Prvi odgovori za ublažavanje učinka inflacije na građane), članak, 12. rujna 2022.

oporavak i otpornost povećala osnovni iznos zajamčene minimalne naknade na 1 000 HRK te poboljšala pokrivenost, pogotovo kućanstava s djecom. U **Litvi** je u određenoj mjeri poboljšana primjerenost osnovne socijalne naknade te je povećana pristupačnost nadoknada troškova grijanja koje se temelje na provjeri materijalnog stanja, a u okviru plana za oporavak i otpornost izmijenjen je zakon o socijalnim službama kako bi se povećala kvaliteta socijalne skrbi novim programom akreditacije. U **Malti** korisnici socijalne pomoći primaju punu naknadu za prilagodbu troškovima života, umjesto dosadašnje dvije trećine naknade. Osim toga, uvest će se novi postupak kako bi se osobama bez stalne adrese pomoglo da dobiju socijalnu pomoć. U **Nizozemskoj** mjera za povećanje dobne granice na 27 godina mogla bi pomoći ublažiti rizik od siromaštva roditelja čija djeca starija od 21 godine nastave živjeti s njima i spriječiti beskućništvo među mladima. **Grčka** je povećala iznose trajnih mjera potpore dohotku koje su usmjerene na kućanstva s niskim dohotkom, uključujući naknadu za grijanje i naknadu za stanovanje namijenjenu sveučilišnim studentima koji studiraju u drugom gradu. U budućnosti Mehanizmom će se podržati, među ostalim, i integracija korisnika zajamčenog minimalnog dohotka, osoba s invaliditetom, Roma i izbjeglica na tržište rada u Grčkoj.

Većina država članica financijski je pomogla raseljenim osobama iz Ukrajine tako što im je omogućila pristup paketima osnovne socijalne pomoći uspostavljenima za svoje državljane ili migrante koji u njihovim zemljama zakonito borave. U nekim slučajevima osiguran je pristup programima minimalnog dohotka, na primjer u **Njemačkoj, Estoniji, Litvi, Mađarskoj, Portugalu i Slovačkoj**. Neke države članice, na primjer **Austrija, Španjolska, Finska, Francuska, Nizozemska i Švedska**, odobrile su raseljenim osobama iz Ukrajine pristup naknadama za tražitelje azila, dok su u drugim državama članicama, na primjer u **Bugarskoj, Češkoj, Italiji i Luksemburgu**, uspostavljene naknade koje su posebno usmjerene na njih. **Poljska** je osigurala sve tri vrste potpore. Prema Eurofoundovu mapiranju politika koje se odnose na izbjeglice iz Ukrajine, od početka rata do sredine lipnja prijavljene su ukupno 144 politike, koje su uglavnom povezane s pristupom stanovanju (19 %), obrazovanju (13 %), zdravstvenoj skrbi (8 %) i socijalnoj zaštiti (6 %), a uključuju i politike pristupa tržištu rada i aktivne politike tržišta rada (22 %).

Pandemija je istaknula potrebu za modernizacijom socijalnih usluga. Glavni su izazovi standardizacija ili širenje portfelja usluga, poboljšanje kvalitete socijalnih usluga i unapređenje integriranog pružanja usluga i naknada. Neke reforme povezane s tim područjima pokrenute su tijekom ili nakon prvih valova pandemije bolesti COVID-19, a neke se podupiru Mehanizmom za oporavak i otpornost. Na primjer, **Bugarska** je donijela novi propis o kvaliteti socijalnih usluga (u okviru plana za oporavak i otpornost), među ostalim o kvalifikacijama radne snage. **Španjolska** je nastavila s pripremom reforme kojom bi se na nacionalnoj razini definirao zajamčeni minimalni zajednički portfelj socijalnih usluga i standardi kvalitete kako bi se smanjile nejednakosti u pogledu vrste, razine i kvalitete pruženih usluga. **Hrvatska i Litva** šire svoj portfelj socijalnih usluga, što u Hrvatskoj uključuje poboljšanje pristupa socijalnim uslugama i njihove koordinacije te zajamčeni minimalni zajednički portfelj usluga i zajedničke standarde za pružanje socijalnih usluga u cijeloj zemlji. **Cipar i Hrvatska** usredotočeni su na poboljšanje integriranog pružanja usluga, i to jačanjem multidisciplinarnog pristupa u Cipru te integracijom pružanja usluga i naknada u Hrvatskoj. **Litva** je uvela novu vrstu preventivne i proaktivne socijalne usluge za utvrđivanje potencijalno socijalno ranjivih obitelji i pojedinaca izloženih riziku od socijalne isključenosti.

U nekoliko država članica poboljšan je pristup socijalnoj zaštiti, među ostalim za radnike u nestandardnim oblicima zaposlenja i samozaposlene osobe, u skladu s nacionalnim planovima (koji su podneseni 2021.) radi provedbe preporuke Vijeća iz 2019. o

pristupu socijalnoj zaštiti²⁴⁵. Iako su mnoge države članice krajem 2021. ili početkom 2022. postupno ukinule iznimnu potporu dohotku ili privremeno ublažavanje standardnih pravila o ispunjavanju uvjeta (ili povećanje iznosa naknada) koje su uvele tijekom pandemije, provele su strukturne reforme za proširenje pristupa socijalnoj zaštiti. Plan za oporavak i otpornost **Cipra** uključuje reformu sustava socijalnog osiguranja kojom se pokrivenost želi proširiti na samozaposlene osobe i nestandardne oblike zaposlenja (kao što je rad putem platformi), dok **Poljska** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost planira proširiti postojeća obvezna socijalna osiguranja i poboljšati pokrivenost njima, osobito pokrivenost građanskopravnih ugovora mirovinskim osiguranjem i osiguranjem za slučaj nesreće. Nekoliko država članica rješava pitanje primjerenosti mirovina samozaposlenih osoba povećanjem stopa doprinosa, na primjer **Latvija** (koja ujedno uvodi najnižu osnovicu doprinosa) i Španjolska, koja je 2022. u okviru plana za oporavak i otpornost donijela reformu sustava doprinosa za samozaposlene osobe. **Francuska** je donijela zakon (krajem 2021.) koji uključuje mjere za povećanje razine mirovine pomoćnih radnika u poljoprivredi, a **Finska** je u lipnju 2022. iznijela prijedlog o razradi mirovinskog osiguranja za samozaposlene osobe, koji još treba proći raspravu i dobiti odobrenje parlamenta.

Nekoliko mjera ima za cilj osigurati pristup naknadama za nezaposlene, posebno za radnike u nestandardnim oblicima zaposlenja. Plan za oporavak i otpornost **Španjolske** uključuje reformu sustava pomoći za nezaposlene (do kraja 2022.) kako bi se riješili neki nedostaci u pokrivenosti, produljilo maksimalno trajanje i pojednostavnio sustav. Španjolska je ujedno zaposlenicima s ugovorom na određeno vrijeme koji rade u diskontinuitetu i stariji su od 52 godine pružila pristup nedoprinosnim subvencijama za nezaposlenost od ožujka 2022. Naposljetku, odobren je pristup radnika u kućanstvu doprinosnim naknadama za nezaposlene (od listopada 2022.) nakon ratifikacije Konvencije ILO-a o radnicima u kućanstvu i provedbenih mjera. **Italija** je poboljšala pristup nestandardnih radnika naknadama za nezaposlene, prije svega tako što je maksimalno razdoblje primanja novčane naknade u slučaju proglašenja viškom za radnike s netipičnim ugovorom o zapošljavanju (DIS-COLL) produljila na 12 mjeseci. U tu su svrhu ujedno prošireni redovni (CIGO i FIS) i izvanredni (CIGS) programi za radnike koji prethodno nisu bili pokriveni njima te je povećana njihova pristupačnost kako bi uključivali naučnike i radnike koji posao obavljaju kod kuće.

Poduzeto je nekoliko mjera kako bi se samozaposlene osobe obuhvatile posebnom potporom dohotku ili programima zamjenskog dohotka, na primjer u slučaju rodiljnog ili očinskog dopusta ili drugih privremenih razdoblja neobavljanja posla. Nakon isteka sustava privremene potpore dohotku (TOZO 5) samozaposlene osobe u **Nizozemskoj** mogu ispunjavati uvjete za potporu dohotku u okviru trajnijeg sustava (Bbz). **Austrija** je (do ožujka 2022.) produljila svoj program zamjenskog dohotka i za samostalno samozaposlene osobe koje su prestale obavljati svoju djelatnost zbog pandemije bolesti COVID-19 i omogućila pojedincima koji ne primaju potporu u okviru postojećih mjera (prije svega novosamozaposlene osobe, samostalni djelatnici, kulturni djelatnici, osobe s nekoliko ugovora o radu u nepunom radnom vremenu) pristup posebnom fondu za iznimne okolnosti. **Francuska** je 2022. ublažila uvjete koje samozaposlene osobe trebaju ispuniti za primanje doplatka koji zamjenjuje dohodak u slučaju prestanka obavljanja djelatnosti (primjenjuje se od 2019.). Naposljetku, u skladu s uredbom o ravnoteži između poslovnog i privatnog života (donesena u lipnju 2022.) novi propisi o rodiljnom, očinskom i roditeljskom dopustu u **Italiji** uključuju pravo na dnevne naknade za samozaposlene žene u razdoblju prije poroda (u

²⁴⁵ Vidjeti okvir 5. o europskom stupu socijalnih prava: pristup odgovarajućoj socijalnoj zaštiti u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2022. i [nacionalne planove spomenute u njemu](#).

slučaju komplikacija) i pravo na roditeljski dopust za samozaposlene očeve. U **Luksemburgu** je vlada (u lipnju 2022.) donijela i podnijela parlamentu nacrt zakona kojim se žele uvesti očinske naknade za samozaposlene muškarce.

U nekoliko država donesene su nove mjere za poboljšanje socijalne zaštite djelatnika u kulturnom sektoru. Ti su djelatnici pripadali skupinama koje nisu bile dostatno pokrivena socijalnom zaštitom tijekom pandemije bolesti COVID-19 zbog svojeg posebnog radnog statusa i ujedno smanjenih mogućnosti rada. Njihova prava na naknade za nezaposlene ili privremenu potporu dohotku produljena su u 2021. i 2022. u **Estoniji, Luksemburgu, Španjolskoj i Francuskoj**, dok je **Njemačka** poduzela mjere za održavanje pokrivenosti samozaposlenih umjetnika osiguranjem tako što je subvencionirala njihove doprinose. Važno je istaknuti da je **Portugal** odobrio novi status za djelatnike u kulturnom sektoru i poseban fond socijalne sigurnosti za njih.

Neke države uvele su mjere za potporu pristupa svih radnika zdravstvenoj skrbi. U **Luksemburgu** je vlada u listopadu 2021. donijela prijedlog univerzalnog zdravstvenog osiguranja kako bi ponudila pristup zdravstvenoj skrbi putem zdravstvenog osiguranja svim ranjivim osobama koje borave u zemlji, ali nisu osigurane. Parlament trenutno razmatra taj prijedlog. Od početka 2022. poslodavci u **Njemačkoj** trebaju prijaviti ako zaposlenici s kratkoročnim ugovorom o radu nemaju zdravstveno osiguranje. Kad je riječ o naknadama za bolovanje, **Irska** je odobrila zakon (parlament ga tek treba donijeti) kojim se omogućuje minimalna razina zaštite zaposlenika s niskom plaćom, koji možda ne ispunjavaju uvjete za program naknada za bolovanje svojeg poduzeća. **Estonija i Latvija** proširile su pokrivenost naknadama za bolovanje na sve zaposlenike.

Države članice imaju uspostavljene strukturne, ciljane mjere za kućanstva s niskim dohotkom ili siromašna kućanstva kojima se podupire pristup osnovnim uslugama u skladu s načelom br. 20 europskog stupa socijalnih prava. Kako bi se omogućio pristup osnovnim energetske uslugama, najčešće strukturne mjere uključuju naknade za dohodak, smanjenje tarifa, subvencije i zaštitu protiv zabrana i isključenja opskrbe energijom te mogu pridonijeti ublažavanju učinaka povećanja cijena. Međutim, osim njih donesene su i neke hitne mjere kako bi se odgovorilo na povećanja cijena energije, kao što je navedeno u okviru 7. o europskom stupu socijalnih prava.

U kontekstu aktualnih povećanja troškova života, uključujući račune za komunalne usluge, određene države članice uvode preventivne mjere kako bi zaštitile stanare i smanjile cijene energije, iako velika većina nije dostatno obuhvaćena njima. Na primjer, **Španjolska** je obustavila deložacije ranjivih stanara do 31. prosinca 2022. i ograničila povećanje iznosa godišnjeg najma na 2 %. Osim toga, produljila je pružanje zajamčenih osnovnih usluga (voda, plin, električna energija i telekomunikacije) ranjivim kućanstvima do 31. prosinca 2022. Naposljetku, vlada je poduzela nekoliko mjera za ograničavanje troškova energije i zaštitu opskrbe energijom, uključujući socijalne vaučere za električnu energiju namijenjene ranjivim potrošačima i zabranu prekida opskrbe električnom energijom osoba izloženih riziku od socijalne isključenosti. **Latvija** je uvela privremeno povećanje naknade za stanovanje namijenjene stanovništvu s niskim dohotkom kako bi se neutralizirala povećanja troškova energije u sezoni grijanja 2022.–2023. i djelomično podmiruje račune za energiju svih potrošača. U **Litvi** država djelomično nadoknađuje troškove energije svih obitelji, dok **Rumunjska** ograničava cijene električne energije i prirodnog plina. I **Irska** svim potrošačima električne energije u kućanstvima daje iznos od 600 EUR u tri obroka. Osim toga, osobe koje primaju naknadu za gorivo (za grijanje) u studenome će dobiti jednokratnu isplatu od 400 EUR, a još osoba steći će pravo na tu naknadu od siječnja 2023. U **Grčkoj** privremene mjere uvedene kako bi se neutralizirali inflacijski pritisci uključuju naknadu od 250 EUR za umirovljenike s niskim dohotkom, neosigurane starije osobe i korisnike naknada za

invaliditet te dodatni obrok zajamčenog minimalnog dohotka i dječjeg doplatka (te su mjere provedene u travnju 2022., a njihova provedba planira se i u prosincu 2022.).

U nekoliko država članica uspostavljene su reforme za rješavanje problema dječjeg siromaštva, među ostalim u području roditeljskog dopusta te ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, u skladu s načelom stupa br. 11 (skrb o djeci i potpora djeci) i Preporukom Vijeća o uspostavi europskog jamstva za djecu. Širenje ranog predškolskog odgoja i obrazovanja bilo je najčešća vrsta reforme. **Španjolska** u svojem planu za oporavak i otpornost predviđa da će do kraja 2024. stvoriti barem 60 000 mjesta u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u javnom vlasništvu za djecu mlađu od tri godine. I **Grčka, Italija, Slovačka i Cipar** namjeravaju povećati ponudu skrbi o djeci. **Češka** je osigurala stabilno financiranje dječjih skupina nakon što završi potpora iz ESF-a, a **Malta i Slovenija** proširile su prava na besplatnu skrb o djeci. **Litva** je u skladu sa svojim planom za oporavak i otpornost pokrenula studiju o izvedivosti razvoja infrastrukture ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u općinama. U **Danskoj** je vlada odobrila da se od 2024. uvedu nove minimalne norme u području skrbi o djeci. **Rumunjska** će na temelju svojeg plana za oporavak i otpornost uspostaviti, opremiti i staviti u funkciju 412 komplementarnih službi kako bi do 2024. povećala kapacitete i kvalitetu svojeg sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, koji bi trebao obuhvaćati oko 20 000 djece u nepovoljnom položaju.

Neke države članice povećale su naknade za djecu i obiteljske naknade. Iako su te mjere strukturne promjene postojećih programa, one mogu služiti kao pomoć obiteljima u ublažavanju učinka rasta cijena i inflacijskih pritisaka u aktualnoj situaciji. **Austrija, Latvija, Litva, Rumunjska i Slovačka** povećale su iznose postojećih univerzalnih dječjih doplata, **Bugarska** je povećala porezne olakšice za djecu, a **Italija** je uvela mjesečni univerzalni doplatak za svu uzdržavanu djecu. U **Austriji, Bugarskoj i Španjolskoj** povećane su razine ciljanih naknada, a u **Malti** su povećani bonusi za rođenje ili posvojenje djeteta. U Irskoj će se isplatiti dvostruki dječji doplatak (dodatnih 140 EUR po djetetu), a zaposlenima koji dobivaju naknadu za obitelji s djecom jednokratno će se isplatiti 500 EUR u studenome 2022.

Nekoliko država članica razmotrilo je uvođenje dodatne potpore dohotku osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima u skladu s načelom stupa br. 17 (uključivanje osoba s invaliditetom). **Hrvatska** je uvela izmjenu Zakona o tržištu rada kako bi utvrdila uvjete za dodjelu financijske pomoći nezaposlenim osobama s invaliditetom. **Litva** je odobrila povećanje iznosa dodatnog dječjeg doplatka, među ostalim za djecu s invaliditetom, te je u srpnju 2021. donijela novi zakon kojim se starijim samcima i osobama s invaliditetom osiguravaju dodatne naknade. **Malta** je donijela niz mjera za poboljšanje pristupa osoba s invaliditetom socijalnim naknadama i povećanje prihvatljivih iznosa tih naknada, među ostalim za pružatelje skrbi osobama s teškim invaliditetom. U nekoliko država članica, uključujući **Hrvatsku, Cipar, Estoniju, Francusku, Irsku, Litvu, Španjolsku i Poljsku,** naknade za invaliditet dostupne su i raseljenim osobama iz Ukrajine.

Mnogo država članica donijelo je mjere za razvoj potrebnih usluga u zajednici kojima se osobama s invaliditetom pruža podrška za samostalan život. Takve mjere donesene su u kontekstu deinstitucionalizacije i u skladu s obvezama preuzetima na temelju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. **Bugarska** u suradnji s UNICEF-om provodi pilot-projekt koji je usmjeren na razvoj sustava udomiteljskih usluga i usluga u zajednici radi deinstitucionalizacije djece, uključujući djecu s invaliditetom. Osim toga, namijenila je 41,6 milijuna EUR iz fonda ESF+ do 2026. za razvoj socijalnih usluga za djecu iz ranjivih skupina i djecu s invaliditetom, od rane skrbi o djeci do savjetovanja i posredovanja pri njihovu ulasku na tržište rada. Očekuje se da će od tog ulaganja imati koristi oko 40 000 djece mlađe od 18 godina. **Grčka** je u kontekstu plana za oporavak i otpornost donijela mjere za razvoj programa osobne asistencije, koje će najprije provesti kao pilot-

projekt u regiji Atici tijekom dvije godine. **Hrvatska** je donijela Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine, kojim se nastoje razviti usluge u zajednici kako bi se smanjio broj osoba s invaliditetom u dugotrajnom smještaju. **Belgija** (regija Valonija) u kontekstu plana za oporavak i otpornost donijela je strategiju deinstitucionalizacije. Slično tomu, **Rumunjska** se u planu za oporavak i otpornost obvezala na reformu kojom će unaprijediti proces deinstitucionalizacije za osobe s invaliditetom.

Nekoliko država članica isplaniralo je ulaganja i uvelo nove mjere za poboljšanje pristupa cjenovno pristupačnom i socijalnom stanovanju, prije svega za ranjive skupine, radi sprečavanja i suzbijanja beskućništva u skladu s načelom stupa br. 19 (stanovanje i pomoć beskućnicima). U **Belgiji** se valonska vlada u planu za oporavak i otpornost obvezala na izgradnju barem 700 socijalnih stanova visokog stupnja okolišne učinkovitosti, izgradnju i prilagodbu uključivih stanova za osobe s invaliditetom i starije osobe te stvaranje novih prihvatnih mjesta za ranjive skupine. **Španjolska** u svojem planu za oporavak i otpornost planira izgradnju najmanje 20 000 novih stanova za socijalni najam ili najam po pristupačnim cijenama u skladu s kriterijima energetske učinkovitosti. **Latvija** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost izrađuje strategiju kao pripremu za projekt stanovanja s niskim cijenama najma u regijama. **Portugal** financijskim sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost jača ponudu cjenovno pristupačnog i socijalnog stanovanja. **Rumunjska** je u okviru svojih obveza na temelju plana za oporavak i otpornost u lipnju 2022. donijela nacionalnu strategiju za stanovanje koja će se primjenjivati do 2050., a jedan od njezina četiri stupa posvećen je uključivom stanovanju radi poboljšanja uvjeta života ranjivih skupina, među ostalim u neformalnim naseljima. To će se nadopuniti ulaganjima u izgradnju stambenih jedinica za ranjive mlade osobe. **Francuska** je donijela zakon kojim se uvodi nova obveza u pogledu obnove stambenih jedinica za najmodavce i dodatno podupiru najsiromašnija kućanstva, a **Malta** je uvela subvencije za strukturne prilagodbe nesigurnih stambenih jedinica. **Litva** je donijela zakonodavne izmjene za povećanje pristupačnosti socijalnog stanovanja i potpore obiteljima s troje ili više djece, samohranim roditeljima s djecom i osobama s invaliditetom. **Španjolska, Italija i Malta** uvele su poreznu mjeru i/ili mjeru naknade za stanovanje radi potpore mladima koji žive samostalno, a Španjolska je uvela i mjesečnu naknadu u iznosu od 250 EUR za mlade s niskim do srednjim dohotkom koja se može primati tijekom dvije godine. **Luksemburg** uvodi zakonodavne reforme kako bi se revidirale i pojednostavnile različite pojedinačne potpore za stanovanje te povećala njihova transparentnost i pristupačnost, kao i reformu kojom će se potaknuti izgradnja cjenovno pristupačnih stanova u javnom vlasništvu. Naposljetku, vlada je u **Švedskoj** utvrdila nacionalnu strategiju za beskućništvo koja uključuje opsežne inicijative za suzbijanje beskućništva u strateškom razdoblju od 2022. do 2026. U nekoliko država članica, na primjer u **Njemačkoj, Estoniji, Irskoj, Litvi, Nizozemskoj, Španjolskoj, Poljskoj, Sloveniji i Slovačkoj**, uvedene su posebne novčane naknade za stanovanje namijenjene raseljenim osobama iz Ukrajine koje su korisnici privremene zaštite (a potencijalno i vlasnicima nekretnina koji stave svoje domove na raspolaganje raseljenim osobama), dok su druge države članice, na primjer **Irska i Latvija**, produljile novčane naknade za stanovanje koje su već dostupne raseljenim osobama iz Ukrajine.

Neke države članice poduzele su dodatne mjere za poboljšanje pristupa stanovanju, posebno osoba s invaliditetom, čime podupiru njihov samostalan život. Na primjer, **Litva** je izmijenila svoj nacionalni zakon kako bi poboljšala pristup socijalnom stanovanju za određene ranjive skupine, uključujući osobe s invaliditetom. **Luksemburg** je revidirao standarde za pristupačnost stambenih objekata radi postupnog povećanja broja stambenih objekata koji su prilagođeni potrebama osoba s invaliditetom. Novim mjerama, koje će se početi primjenjivati u srpnju 2023., predviđa se osnivanje Savjetodavnog vijeća za

pristupačnost koje će omogućiti aktivno uključivanje osoba na koje se to pitanje odnosi. Tijelo za stanovanje u **Malti** nudi alternativu polici životnog osiguranja za osobe koje zbog oboljenja ili invaliditeta u prošlosti nisu mogle dobiti takvu policu i stoga nisu mogle postati vlasnicima nekretnine.

Većinom mjera politike povezanih s mirovinama koje su donesene tijekom protekle godine nastojala se očuvati primjerenost mirovina u skladu s načelom stupa br. 15 (dohodak u starosti i mirovine). U okolnostima povećanja troškova života nekoliko država članica (**Španjolska** i **Litva** u svojim planovima za oporavak i otpornost te **Bugarska, Malta, Rumunjska** i **Slovenija**) poduzelo je mjere za prilagodbu vrijednosti mirovinskih primanja uvođenjem ili prilagodbom pravila o indeksaciji i/ili uvođenjem *ad hoc* povećanja. **Njemačka** i **Estonija** poduzele su korake za zaštitu umirovljenika s niskim dohotkom povećanjem osnovnih ili minimalnih mirovina, dok su **Latvija, Malta** i **Rumunjska** uvele dodatke namijenjene umirovljenicima s niskim dohotkom. **Malta** je povećala obiteljsku mirovinu za udovce i udovice. **Estonija, Latvija** i **Malta** izmijenile su oporezivanje mirovina tako što su prije svega povećale porezne olakšice na mirovinska primanja. Kako bi povećala uključivost svojih mirovinskih sustava, **Malta** je počela priznavati doprinose za mirovinsko osiguranje uplaćene od ranije dobi. U usporedbi s prethodnim godinama manje mirovinskih reformi bavilo se pitanjem dobi za umirovljenje. **Španjolska** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost donijela reformu o izmjeni penala za prijevremeno umirovljenje i povećanju poticaja za odgodu umirovljenja, a **Italija** je odlučila produljiti privremene mogućnosti za prijevremeno umirovljenje nekih kategorija osoba.

U kontekstu pandemije bolesti COVID-19 koja se nastavila 2021. i početkom 2022. nekoliko država članica u okviru svojih planova za oporavak i otpornost pokrenulo je provedbu reformi za jačanje otpornosti zdravstvenih sustava u skladu s načelom stupa br. 16 (pristup zdravstvenoj skrbi)²⁴⁶. Nedavnim zdravstvenim reformama, kao što je poboljšanje kapaciteta javnog zdravstva, svladavaju se izazovi koje je donijela pandemija. **Njemačka** je nastavila postupno jačati digitalne kapacitete funkcija javnog zdravstva u svojem zdravstvenom sustavu. **Cipar** planira provesti slično rješenje do ožujka 2023. **Španjolska** je u lipnju 2022. donijela novu strategiju javnog zdravstva, kojom redefinira politički i institucionalni okvir za odgovor na krizu. **Danska** je poduzela mjere za osiguravanje ispravne razine kapaciteta skladištenja ključnih lijekova. Nadalje, zbog pandemije djelovanje politika usmjerilo se na prevenciju. Na primjer, **Grčka** je započela provedbu svojeg nacionalnog programa javnog zdravstva usmjerenog na prevenciju pod nazivom „Spiros Doxiadis”. **Španjolska** je nastavila provoditi kampanje za prevenciju i ojačala politike prevencije u okviru nedavno donesene strategije javnog zdravstva. Ostale inicijative za svladavanje globalnih zdravstvenih izazova uključivale su donošenje nacionalnog onkološkog programa za razdoblje od 2022. do 2030. u **Češkoj** i uvođenje zakona o mentalnom zdravlju u **Portugalu** u prosincu 2021. I **Grčka** radi na reformama u području mentalnog zdravlja, a prvi rezultati očekuju se do kraja 2022. Neke države članice usredotočile su se na sveobuhvatnu reviziju nacionalnih strategija u području zdravstva. **Bugarska** će na temelju planiranog mapiranja potreba za zdravstvenom skrbi na razini države revidirati svoj strateški okvir za zdravstveni sektor, što je započela donošenjem strategije za psihijatrijsku skrb u razdoblju od 2021. do 2030., a **Francuska** je započela provedbu nacionalne strategije za preobrazbu zdravstvenog sustava. **Latvija** će do sredine 2023. provesti opsežnu reformu kako bi utrla put integriranoj skrbi i epidemiološki sigurnoj zdravstvenoj skrbi, što će poduprijeti odgovarajućim ulaganjima u zdravstvenu infrastrukturu.

²⁴⁶ U ovom i sljedeća dva odlomka sve mjere povezane sa zdravljem dio su plana za oporavak i otpornost pojedine države članice, osim preddiplomskog studijskog programa u Luksemburgu.

Finska, Italija i Litva provode reorganizaciju svojih zdravstvenih sustava kako bi poboljšale pristup zdravstvenoj skrbi na lokalnoj razini. **Rumunjska** je dodijelila znatna sredstva u okviru plana za oporavak i otpornost te namjenskog programa u području zdravlja za razdoblje od 2021. do 2027. kako bi ojačala otpornost zdravstvenog sustava ulaganjem u modernu bolničku infrastrukturu za potrebe sigurnosti pacijenata te provedbom više mjera za poboljšanje pristupa zdravstvenoj skrbi.

U nekim slučajevima mjere politike bile su usredotočene na primarnu zdravstvenu skrb, među ostalim u okviru planova za oporavak i otpornost. Estonija, Španjolska i Portugal donijeli su reforme u području primarne zdravstvene skrbi radi modernizacije tog sektora s pomoću digitalizacije, poboljšanja pristupa u slabije pokrivenim područjima i povećanja uloge primarne zdravstvene skrbi. **Irska** je započela s uspostavom zdravstvenih mreža u zajednici, što namjerava završiti do kraja 2022., i produljila besplatne usluge liječnika opće prakse za djecu mlađu od sedam godina. **Slovačka** je donijela novo zakonodavstvo za uspostavu mreže pružatelja primarne zdravstvene skrbi na razini države. Države članice nastoje i osnažiti radnu snagu u zdravstvu. **Estonija, Latvija i Rumunjska** donijet će posebne strategije za ljudske resurse u zdravstvu. Druge zemlje posebno su usredotočene na osposobljavanje i školovanje većeg broja zdravstvenih djelatnika u okviru svojih obrazovnih sustava. **Luksemburg** je u listopadu 2021. uveo novi preddiplomski studijski program u području opće medicine, a **Poljska** je poduzela zakonodavne mjere kako bi zainteresirala veći broj studenata za studij medicine. Planovi za oporavak i otpornost država članica, na primjer u **Luksemburgu i Malti**, uključuju i mjere za uspostavu alata kojima se poboljšava planiranje radne snage u zdravstvu. Mjere uključuju i šire organizacijske aspekte zdravstva. **Austrija** razvija mrežu patronažnih medicinskih sestara i proširuje njihovu ulogu u koordinaciji skrbi i prevenciji. **Malta** radi na boljoj integraciji stranih zdravstvenih djelatnika, a **Nizozemska** na razvoju strukturne rezerve radne snage u zdravstvu.

Države članice nastoje ostvariti korist od digitalizacije i poticati integriranu skrb, često u okviru širih reformi, među ostalim reformi primarne zdravstvene skrbi, i u kontekstu svojih planova za oporavak i otpornost. Digitalna transformacija zdravstvenog sustava u tijeku je u **Njemačkoj**, nakon što je sredinom 2021. na snagu stupio poseban pravni okvir, i u **Portugalu**, u kojem uključuje modernizaciju mreža informacijske tehnologije i provedbu novih funkcija zdravstva na daljinu i praćenja na daljinu do kraja 2022. Kad je riječ o ciljanim rješenjima, **Luksemburg** je razvio modul telemedicine, koji će se početi primjenjivati do ožujka 2023. U prosincu 2021. **Litva** je donijela zakon o sekundarnoj upotrebi zdravstvenih podataka, a **Hrvatska** planira uvesti centralni zdravstveni informacijski sustav kako bi iskoristila potencijal zdravstvenih podataka. Novi sustav eLjekarna u **Irskoj**, koji se podupire i u okviru plana za oporavak i otpornost, omogućit će bolju preglednost primjene i troškova lijekova, a potencijalno i upotrebu alata za elektroničko propisivanje lijekova u bolnicama, čime će se olakšati pristup zdravstvenoj skrbi.

Nekoliko država članica provodi reforme i ulaganja u dugotrajnu skrb kako bi proširile usluge skrbi u vlastitom domu i u zajednici, poboljšale kvalitetu skrbi i radne uvjete u sektoru u skladu s načelom stupa br. 18 (dugotrajna skrb). Neke od tih mjera povezane su s reformama i ulaganjima poduzetima u okviru nacionalnih planova za oporavak i otpornost. **Rumunjska i Bugarska** planiraju reforme za razvoj usluga u zajednici ili širenje usluga skrbi u vlastitom domu, na primjer osposobljavanjem osoblja i širenjem mobilnih usluga skrbi u vlastitom domu. **Litva** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost poboljšava pristup dugotrajnoj skrbi uspostavom centara za dugotrajnu dnevnu skrb i mobilnih timova. **Bugarska, Portugal i Španjolska** ulažu u svoje sustave dugotrajne skrbi u okviru svojih planova za oporavak i otpornost kako bi modernizirali infrastrukturu i usluge dugotrajne skrbi

te ih prilagodili novom modelu dugotrajne skrbi koji je snažnije usmjeren na skrb u zajednici. **Estonija** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost uvela službenu definiciju dugotrajne skrbi. Osim toga, znatno je povećala plaće pružatelja skrbi, što je financirala povećanjem cijene usluga skrbi. Kako bi poboljšala kvalitetu skrbi, **Švedska** je poduzela korake za uspostavu nacionalnog centra za kompetencije u području skrbi o starijim osobama, a **Španjolska** provodi reformu koja je, među ostalim, usmjerena na poboljšanje kvalitete usluga skrbi.